TÜRK YAZININDAN SEÇİLMİŞ

KISA ÖYKÜLER

DERLEYEN
SEMİH GÜMÜŞ

ADAM

ADAM YAYINLARI
©
Anadolu Yayıncılık A Ş.

Birinci Basım: Ekim 1992

Kapak Düzeni: Birsen Delemen Güven

92.34.Y.0016.449
ISBN 975-418-192-6

Fikir ve Sanat Eserleri Yasası'nın 34. maddesine dayanılarak hazırlanmış olan bu antolojinin yayın hakkı, aynı yasanın 8. maddesine göre, işleyenin, derlenen şiirlerin tek tek bütün hakları ise yapıt sahiplerinindir. Bu antoloji aracılığıyla alıntı yapılamaz.

YAZIŞMA ADRESİ: ADAM YAYINLARI, BÜYÜKDERE CADDESİ ÜÇYOL MEVKİİ, NO: 57 MASLAK-İSTANBUL
TEL: 276 23 30(8hat) TELG: ADAMYAY TELEKS: 26534 rada tr

Türk Yazınından Seçilmiş

Kısa Öyküler

●

Derleyen

Semih Gümüş

ADAM

ÖNSÖZ

Öykü yazınımızın başlangıcından bugüne gelişimini öğretici bir yaklaşım içinde yansıtan öykü antolojilerinin yanı sıra okunması beklenen bu seçki, özel bir tür olan *kısa öykünün* çağdaş Türk yazını içindeki güzel örneklerini vermeyi amaçlıyor. Türk yazınında, şiir için yapılmış pek çok seçki ya da antoloji bulunmasına karşın, öykü için yapılmış çalışmaların pek az olduğu görülüyor. Öykü antolojilerinin oylumunun çok büyüyeceğinden de korkuluyor olabilir ama, yazın kültürüyle içli dışlı okur için, özellikle genç okur için böyle çalışmaların bulunmayışı önemli bir eksiklik sayılmalıdır.

Türk Yazınından Seçilmiş Kısa Öyküler adıyla hazırlanan bu seçkiyle, çağdaş Türk öykücülüğünün günümüzde de etkinliğini koruyan yazarlarından okura uzanan bir köprü kurmayı amaçladım. Kısa öykünün kendini etkili biçimde gösterdiği Edebiyat-ı Cedide yazarlarından sonra öykü yazınımızda çağcıl bir sıçrama gerçekleştiren Memduh Şevket Esendal ile başlayan bu seçki, hemen günümüzün genç yazarlarına dek uzanıyor.

Seçilebilecek öykülerin tamamını belirli bir oyluma sığdırabilmek olanaksız bir iş. Yalnızca burada yer alan yazarlardan seçilen öykülerin sayısı sınırlanmış olmakla kalınmıyor, yazar seçiminde bile ister istemez olumsuz bir tutumluluk gerekiyor. Kuşkusuz bu kitap bir antoloji olarak alınmamalıdır; demek ki, öykücülüğümüzün bütüncül bir görünümünü kapsaması da beklenmemelidir. Bu arada, seçimi yapanın öznel beğenileriyle belirlenmiş de oluyor. Bir başka seçicinin aynı yazarlardan pekâlâ başka öyküleri seçebileceği, giderek yazarların seçiminde farklılıklar olabileceği gerçeği de var.

Bir kısa öykü seçkisi hazırlamaya kalkışıp yüzlerce öyküyü yeniden okumaya başlayınca, verili beğeniler ve yerleşik yargılar sarsılmaya, yerlerinden oynamaya başlıyor, yanı sıra, beklenmedik keşifler yapılıyor. Her yeni okuma sırasında, bazen vaktiyle önemsenmiş bir yazarın zamana yenik düştüğünü, bazen de gizli kalmış kapıların ortaya çıktığını ya da bir köşeye tutunmuş bir ayrıntının bu kez başka türlü ışıdığını görüyorsunuz. Kendileri hâlâ yaşamalarına

karşın, öykünün ardını bırakmış olanlar da kaçınılmaz olarak gözden yitiyor. Bu seçkinin hazırlanması sırasında bütün bunları yeniden yaşadım. Başkalarının da aynı durumda benzer sarsıntılar ve yeniden oluşlar yaşayacağına inanıyorum. Asıl önemlisi, böyle bir çalışma içinde öykü yazınımızda şaşırtıcı bir yaratıcılığın yaşadığının ve izlenmesi bile güçleşen bir üretim yoğunluğunun gerçekleşmekte olduğunun görülmesi. Üstelik, başkalarınca paylaşılabilecek seçimleri umarsamazlık hiç etmediğimi de belirtmek isterim.

Çağdaş öykücülüğümüzün ilk kurucuları olan Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Refik Halit Karay, Reşat Nuri Güntekin ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu bir öykü antolojisinin de başını tutacaklardır kuşkusuz. Gelin görün ki, bazı sınırları gözetmek zorunda olan bu seçki Memduh Şevket Esendal ile başlıyor. Esendal'ın öykücülüğümüzde yenilikçi bir yönsemin öncüsü olduğu düşünülürse, bu seçimimi okurların da paylaşacağını sanıyorum. Arada, kendisi de ayrı bir kopuşu gerçekleştiren Ömer Seyfettin'den bir örnek aldıktan sonra, Sait Faik ve sonrası, hem de bir sağanak gibi geliyor. Bu sağanaktan ister istemez kaçınmaya çalışırken, öznel ölçütlerinizin kılıcı da işlemeye başlıyor.

Sonunda ortaya çıkan seçimin, ille de niteliklere göre yapılmış bir tartımın sonucu olmadığını kaydetmeliyim. Genç kuşak öykücülerden alabileceğim örnekleri de enikonu sınırlamak zorunda kaldım. Kaldı ki, apayrı bir genç öykücüler antolojisi hazırlamanın da vakti gelmiştir sanırım. Öte yandan, bu seçkinin ardında bırakacağı boşlukların başka konularda hazırlanacak seçkilerle giderilmesi de olasıdır. Değişik konularda hazırlanacak olan öykü seçkileri bir arada alındığında, belki öykücülüğümüzü kapsayan bir toplama da ulaşılmış olacaktır.

Öte yandan, Türk yazınında çok önemli yerleri olduğuna inandığım kimi yazarlarımızı, asıl olarak kısa öykü yazarı olmadıkları için bu seçkiye alamamış oldum. Ahmet Hamdi Tanpınar, Yaşar Kemal, Adalet Ağaoğlu, Oğuz Atay, Bilge Karasu, Onat Kutlar, Tomris Uyar ve Selim İleri'ye ise bir tek öyküleriyle yer verebildim. Tabii Esendal, Sait Faik, Vüsat O. Bener, Nezihe Meriç, Ferit Edgü, Leylâ Erbil, Tarık Dursun K., Tahsin Yücel ve Hulki Aktunç'tan seçtiğim öykülerin bazılarını da yukarıda sözünü ettiğim sınırlamalar yüzünden elemek zorunda kaldım.

Bu seçkideki yazarlar doğum tarihlerine göre sıralanmış, bir antolojide aranabilecek öğretici özellik de amaçlanmadığından, dönemlerin yansıtılmasına ayrıca gerek duyulmamıştır. Aynı yazardan

birden çok öykü alındığında da öykülerin yazıldığı ya da yayımlandığı tarih sırası gözetilmemiştir.

Türk Yazınından Seçilmiş Kısa Öyküler seçkisi, önünde sonunda kısa öykünün bir yazın türü olarak çağdaş Türk yazınındaki önemini saptamayı ve kısa öyküyü sevdirmeyi amaçlıyor. Özel bir kısa öykü okurunun varlığına inanıyorum ve belki de bu okur çevresinin genişlemesine böylece katkıda bulunabileceğimi umuyorum.

Semih Gümüş
Eylül 1992

Memduh Şevket Esendal (1883 - 1952)

TUTKUNLUK

Bu gözlükçü dükkânının yanında eskiden bir mahallebici, tatlıcı dükkânı vardı. Tavuk suyuna çorba, tavuklu pilav da pişirir, satardı. O yıllarda ben de şu karşıki sokağın içinde, köşeden üçüncü dükkânda Nesim adında biriyle ortak bir kolacı dükkânı işletiyordum. Dükkânda zeytin salatası yemekten usandığım günler mahallebicide karın doyururdum. Yetmiş seksen kuruşa doyuyordum. İstanbul gibi yerde, Beyoğlu'nun göbeğinde bundan temiz, bundan ucuz yer bulunamaz.

Nesim'in çoluğu çocuğu çok olduğu için o benimle beraber gelmez: evden yemek getirir yahut zeytin ekmekle gününü geçirirdi.

Benim kimsem yoktu. Geçiniyor, para da biriktiriyordum.

Gidip geldikçe mahallebicinin müşterilerini de tanımaya başladım. Hepsi benim gibi esnaf, yahut işçi adamlar. Her yaştan insanlar. Akşama kadar Lüksemburg kahvesinin camı önünde yıllardan beri oturan emekli binbaşılardan adamlar bile var.

Bunların arasında bir kız, yahut kadınla tanışıklığımız da oldu. Belli ki işçi bir kadın. Her gün geliyor, boş bulursa her gün oturduğu yere oturuyor, kimseyle ilgilenmiyor, sonra da kalkıp gidiyor. Dükkân olmasa belki arkasına düşerdim. Güzel değil; ama, benim hoşuma giden bir kadın. Arkasından gitmedim; ama bu dükkâna da her gün gitmeye başladım. Müşterinin çok olduğu bir gün de gidip karşısına oturdum. Hoşuma gittiğini anlatacak hiçbir şey yapmadım. Ancak o hiçbir şey anlamadı, diyemem. Nasıl oldu da bir şeyler anladı, onu da bilmem. O gün öyle geçti. Kadın olur ki adam kolayca yılışabilir, kadın olur ki adamın hoşuna gider de yılışmak içinden gelmez.

Bir başka gün de yan yana düştük. Bir tuzluk yüzünden de konuşmaya başladık. Tuzluk onun önünde duruyordu. Ben hizmet eden çocuğa.

— Tuz yok mu? Bir tuzluk versene! dedim. O tuzluğu alıp bana uzattı:

— Buyurun! dedi.

Aldım, sonra da tanışmış gibi konuşmaya başladım.

— Sulu yemeklere sonradan tuz konur, dedim. Ancak pilav gibi, dolma gibi şeylere tuz konmaz. Bunu bu adamlara anlatamazsın!

Kadın yüzüme bakmayarak, "Evet," dedi. Söz de kesildi.

Ben yemeğimi daha önce bitirmiştim, kalkıp giderken. "—Afiyet olsun" dedim. O da, "— Güle-güle" dedi.

Bir gün başka boş yerler de varken, aramızda boş bir sandalye bırakıp yanına oturdum. Sonra da ellerimi ovuşturup, "— Bu yıl kış tez bastırdı," dedim. Başını çevirip sokağa baktı. Dışarda kar yağıyordu. "— Belli olmaz, daha pastırma yazı vardır," dedi. Konuşmaya başladık. Aradan biraz daha geçince, yanımda boş yer varsa gelip oturmaya başladı. Boş yer yoksa, uzaktan bir göz aşinalığı ediyordu.

Kışın soğuk günlerinden birinde yüzü bağlı geldi. Yemekten sonra yanına gidip, "— Geçmiş olsun!" dedim. "— Aman sormayın, akşamdan beri bana rahat vermedi, dişim ağrıyor," dedi. Bir hekime gidip gitmediğini sordum. "— Korkuyorum," dedi. "— Benim burada tanıdığım bir dişçi var, isterseniz sizi götüreyim," dedim. "— Yok, dedi, korkuyorum." "— Çıkartmayız, yalnız ilaç koysun. Bu da böyle çekilir mi?" dedim.

İlaçlatmaya aklı yatar gibi oldu, kalktı. Kalkarken de. "— Çıkartmam, korkuyorum," dedi. "— Korkma, dedim, bu herif diş çekmekten hoşlanmaz. Gel bak, gör. İstemezsen çıkarız!" Geldi. Doktor dişi çekmedi: ilaç verdi. Sonra bu adama alıştı. Diş de çıkarttı, diş de yaptırdı. Böylece aramızda arkadaşlık başlamış oldu. Bu arada benim kim olduğumu, ne iş yaptığımı öğrendi. Dükkâna da geldi. Ben de adının Ülker olduğunu, bir ara dükkânlardan birinde satıcı olarak çalıştığını, şimdi de Sıraselviler'de bir evde ortalık hizmeti görüp öğleden sonra evine gittiğini, ev sahibi olan bir evde, bir odası olduğunu öğrendim. "— Evin nerede? Kocan var mı? Sıraselviler'de kimin evinde çalışıyorsun?" diye sormadım. O bana sordu. Evli olup olmadığımı, oturduğum odanın yerini bile öğrendi. O sıralarda ben Firuzağa'da bir oda tutmuştum. Benim yaşayışımla onun yaşayışı arasında bir benzerlik var. Yalnız o güne kadar ben hiç evlenmemiş idim, o ise iki kocaya varmış, ikisinden de boşanmış. Bunu sonradan öğrendim. Kendisinden hiçbir şey sormadığım, hiçbir şey öğrenmek istemediğim gözünden kaçmadı. Günün birinde bana, bilmem nasıl bir söz sırası geldi de,

"— Sen çok korkulu adamsın!" dedi.

Ne demek istediğini sordum, söylemedi. Ben ise doğrusu ondan

hoşlanıyordum; ama, onun için hiç korkulu değildim. Düşük bir kadına benzemiyordu. Ona bağlanmak, onunla evlenmek de istemiyordum. Ondan umduğum bir şey varsa bile, bunu elde etmek için çalışınağa karar vermiş değildim. Mahallebicide buluştukça konuşuyoruz, ara sıra da dükkâna uğruyor.

Nesim birkaç kere sordu. "— Bu nedir böyle?" dedi. "— Haa, dedim, bu benim kokana!" Nesim, alay ettiğimi anladı. "— Bırak kokanayı; ama sakatlık çıkmasın..." dedi, "Rahat başını belaya sokma!"

"— E, o da olur," dedim.

Böyle arkadaşlık edip giderken yılbaşı geldi. Bizim dükkâna gelmişti. "— Yılbaşı gecesi ne yapacaksın?" dedim. "— Ne yapacağım, eve gidip yatacağım, dedi, üşüyorum." - "— Ben de sanıyordum ki bir masa tutup beni Maksim'e götüreceksin!" Güldü. "— Onu kadınlar çağırmaz, erkekler çağırır!" dedi. "— Peki, öyle istiyorsan öyle olsun, dedim, buyur, çağırıyorum." - "— Eksik olma, dedi, ben donuyorum. Bir yere gidecek değilim. Sen git eğlen. Ben eve gidip yatacağım." - "— Sen bilirsin, dedim, ben de gider bir masa tutar, bu Nesim'i de götürür, senin sağlığına onu zilzurna sarhoş ederim." Nesim lafa karıştı: "— Harcedeceğin paranın yarısını bana ver, bacağıma bir don alayım!" dedi. "— Don ile yılbaşı yapılır mı?" dedim. "— Bu bizim yılbaşımız değil, dedi, bizim yılbaşı yeni donla olur." - "— Neden sizin yılbaşı olmuyor, İsa Yahudi değil mi?" dedim. "— Yahudi çok, dedi, her Yahudi'ye yılbaşı tutarsak asıl o zaman donsuz kalırız.."

Biz konuşurken Ülker gitmeye hazırlandı. "— Ne o, gidiyor musun? dedim, demek bu gece Maksim'e beni yalnız yollayacaksın!" - "— Sinemaya götürürsen, giderim." dedi. Nesim de, "— Hah, dedi, olacak lakırdı konuşalım!"

OTLAKÇI

— Efendim tütün tabakasını ortada unutmaya gelmiyor, insafsız herif, tütünün ne kadar saçak yeri varsa içti, tozları bana kaldı. Çok otlakçı gördüm ama böylesine hiç rastgelmedimdi. Bizim rahmetli İlhami de otlakçı idi ama hiç olmazsa bir inceliği vardı, adamı eğlendirirdi. Karşınıza oturdu mu gözleri ile tütün paketini arar,

sokulur, tabakayı cebime koyarım sözlerini şaşırır, cebimden çıkarıp masanın üstüne bırakırım, sevinir. Saatlerce gözleriyle tabakanın arkasından koşar, sonra bir fırsatını düşürüp bir cıgara yakınca keyiflenir, güler, söyler, dinleyenleri de eğlendirirdi. En çok hoşlandığı da fırsatını düşürüp cıgarayı kendi eliyle almasında idi. Siz ona paketinizi uzatırsanız alır ama, kendi eliyle aldığı cıgaradan duyduğu haram tadını duymazdı. Bu otlakçıya canım kurban, kardaşım! Bu herif öylesi değil ki.

Dün artık dayanamadım, söyledim :

— Ama Mahmut Efendi, dedim, bu kadar da olmaz. İçiyorsun, neyse iç. Ama hiç olmazsa tozunu da katık et!

O, alışmış, aldırmıyor. Yan gözle bana baktı:

— Bir cıgara sardım diye mi söylüyorsun? dedi.

— Hangi bir cıgara birader, dedim, bak gene bir tutam saçak tütün kalmadı. Bana yalnız tozları kalıyor.

Kayıtsızca.

— Senin tütünün de içimli bir şey değil ya! dedi, bunu nasıl içiyorsun? Kaçak içsen ondan daha iyi?

Kızdım.

— A birader, dedim, iyiye kötüye baktığımız yok, sen benden çok içiyorsun. Fena ise niçin içiyorsun?

— Ne yapayım, dedi, daha iyisi olsa onu içerim...

— Neden yok, dedim, tütüncü dükkânları dolu!

Yüzüme dik dik baktı:

— Ben, dedi, bu zıkkıma para vermem. Mundar şey... Mekruh. Kalkıp üste de para vereceğim! İşim yoktu da...

— Çok iyi buyuruyorsun, dedim, ama biz para veriyoruz!

— Ben de onu söylüyorum ya, dedi, para verdin verecek, bari iyisine ver. Bunun böylesini içecek olduktan sora hiç içmesen daha iyi!

— Sen, dedim, kırk yaşından sonra benim huyumu mu değiştireceksin?

Kayıtsızca omuzlarını kaldırdı :

— Benim neme gerek, dedi, ben kimsenin keyfine karışmam. Sen bana karışıyorsun da ben de söylüyorum.

— Canım, dedim, senin kuruyasıca huyunun bana ziyanı olmasa ben de kırk yıl söylemem. Ziyanın bana dokunuyor.

— Benim sana ne ziyanım dokunuyor? diye sordu. Bu sözleri hep bir cıgara için mi söylüyorsun? Ziyan olmuş da dünya batmış...

Ben içmeseydim de sen içseydin, daha mı kâr edecektin? Bari başkalarının yanında söyleme, seni ayıplarlar.

Tepem attı:

— Neden ayıplıyorlarmış? diye sordum.

— Neden olacak, dedi, bir cıgaralık tütün için bu kadar lakırdı ediyorsun.

— Canım birader, dedim, hangi bir cıgara, hangi beş cıgara?...

— Hangi on cıgara olsun, dedi, yirmi cıgara, otuz cıgara olsun... Daha diyeceğin yok ya! Yok tütünün saçak yerini içmişim, sana tozu kalmış... Bunları söylemek ayıp. Tozu kaldı ise bir paket al, saçak tütün iç. Bunun kemali altmış para!

— Bunu ben alacağıma, sen alsan ne olur, dedim, şunu neden almak bize düşüyor da, içmek size?

— Ben âdet etmemişim, dedik ya! Böyle zehire para vermem, dedi. Sen âdet etmişsin, ben içsem de alıyorsun, içmesem de. Benim için tütün almıyorsun ya. Benim için alıyorsan bir daha alma. Hem bir cıgara için adama böyle kahve ortasında bu kadar söz söylemek ayıp değil mi? Bu sana yakışır mı?

— Çıldıracağım, dedim, sen altmış para verip bir paket tütün almaz, herkesin tabakasından geçinirsin, bu ayıp değil; ben tütünü katık et, saçağından bana da kalsın, dedim, bu ayıp öyle mi?

— Bana neden ayıp oluyormuş? dedi, hırsızlık etmiyorum ya, zorla da almıyorum, tütünün saçağı dururken tozunu içecek kadar ahmak değilim...

— Biz tütünün tozunu içip ahmak mı oluyoruz? dedim.

Doğrusu çok da kızdım. Onun da cıgaradan sararmış parmakları titremeye başladı, ama sözünü kesmedi:

— Sen, dedi, deminden beri bana o kadar söz söyledin, ben sesimi çıkardım mı? Tütünün saçağı dururken tozunu içmek ahmaklıktır dedimse niçin kızıyorsun?

Kahvede olanlara bakarak.

— Yalan mı söylüyorum, efendiler, dedi. Bana bir cıgara verdi diye bu kadar söz söylenir mi, bu nerede görülmüş şey?

Karşı peykede oturan Miralay Esat Bey bana işaret etti. Kendimi topladım:

— Sen, dedim, birader bir daha benim yanıma gelme, benimle de konuşma. Bir gün öfke ile kafana bir şey vururum, başıma bela olursun, anladın mı? İşte bu kadar!

İş buraya varınca Esat Bey cebinden tabakasını çıkardı:

— Mahmut Efendi, dedi, gel sen buraya, bak ben sana bir tütün vereyim, nasıl beğenirsin...

Tabakayı görünce kalktı, karşıya gitti. Bana da.

— Benim kabadayılığım yok, dedi, kimseye de bir fenalık etmedim, gene de etmem. Bütün suçum nedir: bir cıgara sarmışım! Sanki tufan olmuş...

Bir yandan söylendi, bir yandan da Esat Beyin tabakasında ne var ne yok içti. Ben artık cevap vermedim. Ancak Mahmut Efendi bana darıldı, ben de ondan kurtuldum sanmayınız. Ertesi sabah, erken, çocuk haber verdi ki bir efendi gelmiş, beni görmek istiyormuş. Aşağı odaya indim. Baktım, Mahmut Efendi. Beni görünce dedi ki,

— Birader, dün sizin hatırınızı kırdım. Sonradan ben de pişman oldum. Sizden özür dilemeye geldim. Kusura bakmayın, insanlık hali... İnsan bazan boş bulunuyor...

Siz olsanız ne yaparsınız? Özür dileyen bir adam. Kalkıp evinize kadar da gelirse... Benim yüzüm tutmaz.

"Buyurun," dedik. Kahve de pişirttik. Önüne bir dolu kâse tütün de koyduk. Kardaşım, emin olun, kalem vaktine kadar kâsenin dibinde yalnız tozlar kaldı, cıgara tablası da ağzına kadar doldu!

GECE KUŞU

Soğuk, yağmurlu bir kış gecesi; İstanbul'da, Beyoğlu'nun yan sokaklarından birinde, büyükçe bir lokantada esmerce, yüzü temiz tıraşlı, saçları kısa kesilmiş, uzun boylu, geniş omuzlu, sağlam yapılı, buranın eski hovardalarını andırır bir adam hem içiyor, hem de karşısında oturan pek genç, pek körpe bir kızı dinliyor.

Kız,

— Ben, diyor, kedi olsun, köpek olsun, sokağa atılmış hayvan görünce dayanamam; acırım...

Erkek boynunu bükerek,

— Ah, elmas! diyor.

— Ama, kadın kısmına da böylesi yakışmaz mı?

— Kurban olsunlar!

— Gel de anneme anlat.

Erkek, kaşlarını çatıp,

— Niçin? diyor.

— Niçin olacak, "Bu sıska kedileri eve dolduruyorsun!" der.

— Bak hele, baaak!

— Ama ben aldırmazdım ki...

— Elbette aldırmazsın. Hiç aldırmak olur mu?

— Bir adam bana yalvarsa, hiç dayanamam! Elimde avucumda ne varsa veririm.

— Kurban olsunlar... Yürek değil pırlanta!

— Fukaraya daha çok acırım.

— Ah, elmasım...

— Çokları benim saflığımdan istifa etmiştir.

— Ah ahlaksızlar, ah namussuzlar!

— Ah ben, gene onlara fena demem. Neme lazım. Allah herkesin içini bilir.

— Şüphe mi var?

— Dediklerim doğru değil mi?

— Ne demek!

— Siz de benim gibi misiniz?

— Yaa!

— Siz de inanır mısınız?

— Kim? Ben mi? İnanırım ya... Hem nasıl... İçime şüphe de gelmez!

— Bilmem, ben kendi huyumu beğeniyorum. İyi buluyorum.

— İyi de söz mü? Şeker, kaymak!

— Ama başkaları bana aptal diyorlar.

— Halt etmişler, hâşâ buradan dışarı. Hayvanlık etmişler.

Biraz sustular. Kız başını çevirip kapıya bakarak:

— Bu adam da nerede kaldı, bilmem ki!

— Hangi adam?

— Beni getiren adam.

— Haa... Kim bilir, nerede kalmıştır. Nerede kalırsa kalsın, bizim ne işimize!

— Aa, nasıl olur. Ben eve yalnız nasıl giderim.

— Canım, ben yanınızda değil miyim?

— Saat epeyce oldu da!...

— Olsun. Daha olmazsa ben sizi yatıracak bir yer bulurum.

— Aa, nasıl olur?...

— Niçin, ne var bunda! Yoksa bana inanmıyor musunuz?

— İnanmasam, hiç yanınıza gelmezdim; ama daha ilk görüşmemiz de!...

— Ben sizi sanki kırk yıldır tanımış, sevmiş gibiyim.

Kız fıkırdadı:

— Benim nemi sevdiniz. Ben güzel değilim ki...

— Güzel değil mi? O da ne demek?

Kız, gülerek:

— Değilim ya. Ben güzel miyim?

— Güzel de söz mü? Bal, kaymak.

— Ben kendime güzel demem... Güzel bizim Seniha gibi olur.

— Seniha da kim oluyor?

— Benim arkadaşım. Siz Hafız Paşa'ları tanır mısınız?

— Hangi Hafız Paşa?

— Ölmüş. Bahriyeli. Oğlu var. Nafiz Bey. Acenta.

— Tanımadım.

Kız, sanki "tanıdım" demiş gibi:

— İşte onun kız kardeşi.

Susarlar. Erkek cıgarasını tazeler. Kız da önüne bakar. Biraz düşünür gibi durduktan sonra:

— Bana fenalık etti, neme lazım. Ben Allaha bıraktım.

— Fenalık mı? Kim fenalık etti?

— Kim olacak o Nafiz işte...

— Hımmm!

— Bize gelip gidiyordu. Sanki evlenecektik. Sonra bir gün biz evde yokken gelmiş, annemin sandığını kırmış. Annemin eski gümüş takımları vardı, almış. Para bulmuş, onu da almış. Polisler buldular. Sonra annem de artık istemedi.

— Vah canım vah. Demek sonra varmadın.

— Varmadım ama, biz Seniha ile görüşürüz.

— Ne acentası imiş bu itoğlu?

— Bilmem. Acentada çalışıyor diyorlar. Adam, boşver! O bana ettiyse Allah da onun yanına koymaz. Beni de elbet alan bulunur.

— Elbet gülüm. Senin gibi kıza koca mı bulunmaz. Kim olsa alır.

— Şimdi parayı verdin mi, her şeyin kolayını buluyorlar.

— Bulurlar şekerim!

— Bak! Itır bir yıl nişanlı gezdi. Sonra da kızoğlan kız kocaya vardı. Şimdi de bir çocuğu olmuş.

— Olur kızım! Her şey olur.

Biraz durduktan sonra gene kız:

— Ben geç kaldım. Bu kör olası herif de görünmedi.

— Hangi herif? Canım bırak şu herifi. Yerin dibine batsın. Bak sen bir şey içmedin, ben üzüldüm. Artık yemeğimizi ısmarlayalım mı?

Kız boynunu büker:

— Olur.

Erkek, gözünün içine bakan garsona:

— Gel bakalım Miti, bize ne getireceksin? Bak, hanım ne emrediyor!

Garson, kıza:

— Dil var sote, güzel salçalı. Balıklardan bir şey istiyorsanız, karides İtalyan salçasıyla...

Erkek, kıza:

— Yemekte bir de şarap olsun, ha?

Yemekler ısmarlanır. Adam kıza bir cıgara uzatır. Ateş verir. Kız teşekkür yerine gülümser. Biraz durduktan sonra,

— Şu hınzır herife sahiden kızıyorum, der.

— Ah canım, ah şekerim. O güzel canını hiç üzme. Bir emrin varsa ben hazırım.

— Yok, bir şey değil; ama, gece beni bırakmayacaktı. Herkes bana ne der!

— Elmas, der. Kaymak, şeker der, pırlanta der.

— Siz hadi, neyse, başka biriyle de yapabilirdi.

— Hiç yapar mı güzelim? O beni yirmi yıldır tanır. Böyle bir pırlantayı olur olmaz adama bırakır mı?

— Olsun ama, ilk görüşüşümüz. Şimdi benim için siz kimbilir ne dersiniz?

— Derim ya! Şeker derim, kaymak derim, can derim, canımın içi derim. Daha neler neler derim.

— Hepsi bu kadar mı?

— Meleğimle, elmasım da var.

— Ben buradan yalnız eve gidemez miyim!

— Aman Allah saklasın. Sonra işitenler bana ne derler. "Bir çocuğu, bir gececik yatıracak yer bulamadın mı?" demezler mi? Ben ne cevap veririm!

— Eh, götürür beni eve bırakırsınız!...

— Yook. Ben konu komşu dilinden korkarım. Gece yarısı, kim geldi? Nerden geldi?...

— Ama annem beni merak etmez mi?

— Aaa, o sizin ağırbaşlı bir kız olduğunuzu, uygunsuz yerlerde

gezmeyeceğinizi bilmez mi?

— Nereden bilecek? O beni daha onbeş yaşında çocuk sanır.

— Bak, bak bak... ah bu analar ah! Hiçbir işi hayra yormazlar.

Garson yemekleri getirdi. Yediler, içtiler. Sonra da çıkıp gittiler.

(İkinci yazılış)

Ömer Seyfettin (1884 - 1920)

İLK CİNAYET

Ben dâima ıstırap içinde yaşayan bir adamım! Bu azap adeta kendimi bildiğim anda başladı. Belki daha dört yaşında yoktum. Ondan sonra yaptığım değil, hatta düşündüğüm fenalıkların bile vicdanımda tutuşturduğu nihayetsiz cehennem azapları içinde hâlâ kıvranıyorum. Beni üzen şeylerin hiçbirini unutmadım. Hatıram sanki yalnız elem için yapılmış.

Evet, acaba dört yaşında var mıydım? Ondan evvel hiçbir şey bilmiyorum. Şuur, başımıza nasıl yakmayan bir yıldırım gibi düşer. Tolstoy, daha dokuz aylık bir çocukken kendisinin banyoya sokulduğunu hatırlıyor. İlk duygusu bir haz! Benimki müthiş bir ıstırap ile başladı. Ben ilk defa kendimi Şirket vapurunda hatırlıyorum. Hâlâ gözümün önünde; sanki dünyaya o anda doğmuşum, annemin kucağındayım. Gürültülü bir kadın kalabalığı... annem yanındaki çok sarı saçlı, genç bir hanımla gülüşerek konuşuyorlar, cıgara içiyorlar. Annem cıgarasını ince gümüş bir maşaya takmış. Ben bunu istiyorum.

"Al, ama ağzına sürme!" diyor.

Bana bu ince maşayı veriyor, cıgarasını denize atıyor. Galiba yaz. Çok aydınlık, çok güneşli bir hava... Annem, konuşurken mavi tüylü bir yelpazeyi yavaş yavaş sallıyor. Ben kucağından kayıyorum. Beni kollarımdan tutarak yanına oturtuyor. Gümüş maşacığın halkasına parmağımı takıyor, annem görmeden ucunu ağzıma sokuyor, dişlerimle ısırıyorum. Konuştuğu sarı saçlı hanımın çarşafı mavi... Ben beyazlar giymiştim. Başım açık. Saçlarım çok. Hem galiba dağılmış. Annem bunları düzeltirken başımı yukarı kaldırıyorum. Güneşten kum kum parlayan tentenin kenarında el kadar bir gölge kımıldıyor.

"Bak, bak!" diyorum.

Annem de başını kaldırıyor.

"Kuş konmuş," diyor.

Bu kuşu isteyince,

"Tutulmaz," diyor.

Ben yine istiyorum. Annem şemsiyesiyle bu bölgenin altına

vuruyor. Fakat gölgede hareket yok. Yine yanındaki hanıma dönüyor:

"A, kaçmadı."

"Neye acaba?"

"Yavru olacak mutlaka."

...

"Anne, ben kuşu isterim?" diye tutturuyorum.

O vakit annem yelpazesini bırakıp ayağa kalkıyor, beni koltuklarının altından tutuyor ve küçük bir top gibi dışarıya kaldırırken diyor ki:

"Birdenbire tut ha!"

Başım keten tentenin hizasını aşınca, gözlerim kamaşıyor. Ellerimi uzatıyorum... Tutuveriyorum. Bu, beyaz bir kuş... Annem alıyor elimden, öpüyor, sarı saçlı hanım da öpüyor, ben de öpüyorum.

"A, zavallı daha yavru."

"Martı yavrusu."

"Uçamıyor olmalı."

"Denize düşerse boğulur."

...

Öteki kadınlar da lafa karışıyor, "Yaşamaz!" diyorlar. Annem beyaz kuşu, "A zavallı, a zavallı!" diye uzun uzadıya okşadıktan sonra benim kucağıma veriyor.

"Eve götürelim, belki yaşar," diyor, "ama sakın sıkma yavrum."

"Sıkmam."

"Böyle tut işte."

Gümüş maşacığına bir ince cıgara takıyor. Yanındaki hanımla yine dalıyor lafa. Kuşcağızın tüyleri o kadar beyaz ki... Dokunuyorum... Kanatlarının kemikleri belli oluyor. Ayakları kırmızı. Kaçmak için hiç çırpınmıyor, şaşırmış. Gözleri yusyuvarlak. Kırmızı gagasının kenarında sanki sarı bir şey yemiş de bulaşığı kalmış gibi sarı bir iz var. Boynunu uzatarak etrafa bakmaya çalışıyor. Ben o vakit gözlerimi anneme kaydırıyorum. Yanındaki hanımla gülüşerek konuşuyorlar. Benimle meşgul değil. Sonra beyaz kuşun uzanan ince boynunu yavaşça elimle tutuyorum. Bütün kuvvetimle sıkmağa başlıyorum. Kanatlarını açmak istiyor. Öteki elimle onları da tutuyorum. Mercan ayakları dizlerime batıyor. Sıkıyorum, sıkıyorum, sıkıyorum. Dişlerimi kırılacak gibi sıkıyorum, gık diyemiyor. Sarı kenarlı gagacığı titreyerek açılıp kapanıyor. Pembe sivri dili dışarı çıkıyor. Yuvarlak gözleri evvela büyüyor. Sonra küçülüyor, sonra

sönüyor... Birdenbire, takallüs etmiş ellerimi açıyorum. Beyaz kuşcağızın ölüsü "pat! diye düşüyor yere.

.....

Annem dönüyor, eğiliyor. Yerden bu henüz sıcak masum cesedi alıyor. "A... Aaa... Ölmüş!..." dedikten sonra bana dik dik bakıyor:

"Ne yaptın?"

...

"Sıktın mı?"

"Söyle bakayım?"

...

Cevap veremiyor, avazım çıktığı kadar ağlamaya başlıyorum. Annemin elinden beyaz kuşun ölüsünü sarı saçlı hanım alıyor:

"Ah, ne günah!"

...

"Zavallıcık."

...

Başka kadınlar da lafa karışıyor. Karşımızda oturan şişman, ihtiyar bir kadın cinayetimi haber veriyor:

"Boğdu. Gördüm vallahi, ne hain çocuk..."

...

Annem sapsarı kesilmiş, sesi titriyor:

"Ah insafsız!" diye bana tekrar acı acı bakıyor. Daha beter ağlıyorum. O kadar ağlıyorum ki... Beni artık susturamıyorlar. Ne vakit, nerede, nasıl sustuğumu bugün hatırlayamıyorum. Sanki edebiyen ağlıyorum.

Kendimi bilir bilmez yaptığım bu cinayetin üzerinden işte otuz seneden fazla bir zaman geçti. Şimdi Şirket vapurlarının güvertelerinde otururken ne vakit bir martı görsem, birdenbire, neşemi kaybederim. Bir çocuk feryadıyla ağlamak isterim. Kalbimin içinde derin bir sızı büyür. Göğsümü acıtır.

"Ah insafsız!" diye beni azarlayan anneciğimin ezeli tevbihini duyar gibi olurum.

Ahmet Hamdi Tanpınar (1901-1962)

BİR TREN YOLCULUĞU

Hava yağmurluydu. Tren ara sıra şiddetli sağanakların arasından geçiyor, pencere camları vagonların üstü, yanları dakikalarca kamçılanıyor, bazen su serpintilerinin içeriye girdiği bile oluyordu. Sonra bu şiddet duruyor, gök biraz yukarıya çekiliyor, yüksekte açık mavi, menevişli tek bir çiçek gibi tepemize asılıyor, o zaman manzara gülüyor, ışıkla karışan ıslaklık, içimiz bir nevi tazeleşmiş dünya hissini yayıyordu. Sonra yine simsiyah bir bulutun ülkesine girerek yine kamçılanıyor, yine ince ağların içine hapsediliyor, bir tabiat ortasında seyahat ettiğimizi unutuyorduk.

Fevzipaşa istasyonuna geldiğimiz zaman yağmur şiddetini kaybetmişti. İsteksiz denilebilecek şekilde, fakat yine yağıyordu. Trende sadece can sıkıntısı olan yağmur burada gerçek bir sefaletti. İstasyonun önü kalabalıktı. Eloğlu'ndan gelen küçük tren buraya bir yığın kalabalık bırakmıştı. Renkli mintanlı, beyaz bez donlu veya şalvarlı bir yığın köylü kimi saçak altlarına sığınmış, ellerinde birer tutam yufka, karşı taraftan gelecek treni bekleyerek karınlarını doyuruyorlardı. İçli bulgur köftesi, haşlanmış yumurta, gözleme ile kaygana arasında siyah undan yapılmış tatlı satan, "Su!" diye bağıran satıcılar, trenin pencerelerinden eş dost arayan, yiyecek sepeti uzatan bir yığın halk daha vardı. Hepsi iç içe idiler. Üçüncü mevki vagonlar, kapılarına kadar dolu idi. Behemahal gitmek isteyen yolcular pencerelerden içeriye girmeye çalışıyorlardı. Bizim vagon birinci ve ikinci sınıf yolcularındı. Bu banliyö hatlarında kullanılan şekilde tek bir salondu. Tekrar içeriye giren jandarma çavuşu bize "artistlerden başka binecek kimse yok" dedi.

Artistler dediği, iki hafta evvel bulunduğum kasabaya gelen, Belediyenin karşısındaki salaşımsı kahvede dört gece oyun verdikten sonra turnelerine devam eden trup olacaktı. Yanımdaki "neden binmiyorlar?" diye sordu. "Küçük bir muameleleri varmış... Ölen kız vardı ya... Onun için telgrafla bir şey soruyorlarmış. Jandarma kumandanı, cevabını vermeden bindirmem, diyor... Şimdi nerede ise binerler."

Genç çavuşun bu beraberlikten memnun olduğu halinden belli idi. Pencereye yaklaşarak eliyle bize oldukları yeri gösterdi. Kapının yanında, hemen hemen yağmur altında üzüntülü ve sabırsız bekliyorlardı. Yanlarında üst üste yığılmış üç dört bavul, manevra sandıklarına benzeyen küçük tahta bir çekmece, birkaç sepet ve bir yığın çanta vardı. Erkeklerden biri, tam yağmurun altında, iki eli pardösüsünün cebinde, yalnız başının arka tarafında kalmış tıraşsız saçları, ihtiyar ve biçare çehresiyle ayakta duruyordu. Bu halinde, sefaletini farketmeden taşıdığını göstermeye çalışan bir şey vardı. Yırtık gömleğine, buruşuk boyunbağına, yüzünden akan ve temiz bir hamam, sıcak bir oda, yumuşak bir yatak, üç gün uyku isteyen yorgunluğuna rağmen, sanatkârca giyinmenin ve yaşamanın ihmal ve gevşekliğini, kaderle mücadelesinde muvaffak olmamış aydın adamın gururunu muhafazaya çalışıyordu. Yanında ondan daha genç, pehlivan yapılı bir erkek, yine ayakta bir şeyler yiyordu. Kafilede üç kadın vardı. Birisi bir elinde dokuz yaşlarında bir kız çocuğunu, adeta çalınmasından korkar gibi, sıkı sıkıya tutuyor, öbürü ile de sadece eşya yığınının en üstündeki sepete dayanıyordu. Diğer iki kadın daha geride duvara dayanmış küçük kızla konuşuyor, gelip geçen erkeklere bakıyor, zaman zaman başlarını çevirip arkalarında, yüzlerinin burnun ortasından aşağısı bir yağlıkla örtülü, muhteşem heybelerinin üstüne oturmuş bekleyen iki yörük kadınını adeta çekinerek seyrediyorlardı.

Artist kadınların bacaklarında şehirlerde satılan cinsten fabrika işi uzun konçlu yün çoraplar vardı. Üçünde de yörük kadınlarının debdebeli sükûnetinden eser yoktu. Telaşlı ve yorgundular. Hallerinden bu rutubetli havada ölesiye üşüdükleri anlaşılıyordu. İkide bir ellerini ağızlarına götürüp ısıtıyorlar, sonra sefaletlerini iyice hatırlamak içinmiş gibi başlarını eğip, topukları çarpılmış, boyasız eski iskarpinlerine bakıyorlardı. Bununla beraber istasyonu dolduran kalabalıkta yine herkesten ayrılıyorlardı. İnsanlar arasında çok hususi bir talihle gezdikleri ilk bakışta belli oluyordu. Çehrelerinde, ellerinde, konuşmak için ağız açışlarında, sükûtlarında, bir ideali değilse bile büyük bir ümidi eskiterek yaşadıkları, delik deşik olmuş bir şemsiye altında barınır gibi, çok güzel, çok parlak bir şeyin harabesine sığınmış oldukları görülüyordu.

Nihayet arkadaşları geldi. "Her şey oldu!" der gibi bir işaret yaptı ve o zaman erkekler en ağır eşyaları aldılar; kadınlar çanta ve paketleri kaldırdılar; tıpkı sahnede imişler gibi, fakat sahnenin imkânlarından mahrum oldukları için hüznü daha belli bir tebessümle

bizim kompartımana doğru yürüdüler. Onları himayesi altına almış görünen jandarma çavuşu binmelerini kolaylaştırdı. Kadınların haline acıyan iki yolcu onlara yer verdi. Hemen hepsi, son bir defa pencereden bir şey unutup unutmadıklarını anlamak için terkettikleri yere baktılar. Hayır, hiçbir şey kalmamıştı. Tam zamanıydı. Kampana çaldı. Sonra telaşla, haykırışlar arasında tren, pencerelere, kapılara asılmış kalabalığı yavaş yavaş silkerek, soluya soluya hareket etti.

***

Yeni gelenler o kadar yorgundular ki, oldukları yerde uyuyacaklar sanmıştım. Fakat öyle olmadı. Kadınların en genci, moda romanlardan birini açıp okumaya başladı. Çocuklusu, vagondaki halkla rastgele konuşmaya koyuldu. Her sorulan suale uzun uzun cevap veriyor, konuşma kesilir kesilmez, öbür yanındakine dönerek küçük bir sualle yenisine başlıyordu. Büyük siyah gözlü, esmer, sırım gibi vücudu gerçekten güzel olan üçüncü kadınsa, daha şimdiden gözlerinin büyüsünü etrafta denemeye çalışıyordu. İki günlük yolculukta sarsıla sarıla, denk haline gelmiş yolcuların hepsinde bu bakışlar tesirini derhal yapmıştı. Jandarma çavuşu, sırtı oturduğum kanepenin kenarına dayalı, ayakta bıyıklarını burmaya başladı. Cins erkek vücudu, sessiz bir manyetizma içinde kadını davet ediyordu. Çıplak başlı, kalın bağa gözlüklü, orta yaşlı memur, sabahtan beri hepimize anlattığı iftira yüzünden bakanlık emrine alınma hikâyesini oracıkta kesmiş, çocuklu kadınla meşgul oluyordu. Herkes imkân ve vaziyetlerine denk geleni derhal seçiyordu. Sanki bu karşılıklı vaziyetler tek başlarına bir tasnif yapıyor, ilerleyen yaş, dökülmüş saç, ihtiyarlamış vücut, başka türlü sevmeyi, daha alçak gönüllü, daha az titiz olmayı kendiliğinden kabul ettiriyordu.

Orta yaşlı memurun gayretiyle küçük kıza, başı annesinin dizinde olmak üzere uzanacak kadar bir yer bulundu. Adamcağızın daha ilk teşebbüsü üzerine nezaket ve merhamet kesilen bir delikanlı, ona sade yerini vermedi, dizlerine paltosunu da örttü. Ayrıca çantasından yiyecekler, meyva ve çerez çıkardı. Ahretlik yapılı genç kız, en küçükleri, bizden bir sıra ilerdeki yerinde daldığı romana rağmen tam bir muhasara altında idi; iki tüccar karşısına geçmiş ona öteberi ikram ediyorlar, cigarasını yakıyorlar, sualler soruyorlar, velhasıl bu sıkıcı yolculukta yalnız kalmadığını, yalnız kalmak korkusu bulunmadığını

ellerinden geldiği kadar açıkça anlatıyorlardı. Genç kız, bu program dışı rağbetten memnun, ayak ayak üstünde kendi repertuarından ziyade seyrettiği filmlerin hatırında kalan büyük flört sahnelerindeki kadınları taklide çalışıyor, kâh kitabına dalıyor, kâh pencereden yağmurun boğduğu manzarayı seyrediyor, ara sıra onlara tek kelime ile cevap veriyor, hülasa bu tesadüfü tam manasıyla tadıyordu.

***

İhtiyar aktör benim yanımda idi. Birdenbire ölen artisti hatırladım. "P..."deki küçük salaşın şanosunda iki defa seyrettiğim bu kız belki en istidatlılarıydı. Güzel bir İstanbul şivesi vardı. İstediği zaman bir nevi edâ takınabiliyor, yine istediği zaman çok şehir çocuğu olabildiği için hoşa giden bir kolaylıkla oynuyordu; fakat asıl dikkat edilecek tarafı zaman zaman rolünün içinde uyanmaları, etrafına garip denecek bakınmalarıydı. Sahne aralarını dolduran küçük varyetelerde de en çok muvaffak olan o idi. Bilhassa eski Anadolu kıyafetiyle oynadığı bir çiftetelli hemen herkesin hoşuna gitmiş ve kaymakamın eşinden ilkokulun kadın hademesine varıncaya kadar kasabanın bütün kadınlarını kendine düşman etmişti. Öyle ki, trup kasabadan ayrıldıktan iki hafta sonra bile bu dört günün dedikodusu bitmemişti; sonra birdenbire ölüm haberi gelince bu dedikoduyu en fazla körükleyen kadınlar bile ona acımışlardı. Yol arkadaşıma:

— Anlatsanıza, dedim; Zeynep'e ne oldu böyle?

— Kaza, dedi. Ne olacak kaza... Güzel kızdı. Gösterişli, kanı sıcak bir taze idi. Her gittiğimiz yerde o beğenilirdi. Erkeklerin hoşuna gitmesini bilirdi. Bu sefer de öyle oldu. "Z..." de, yakın köylerden birinden zengince bir adamın hoşuna gitmişti. Adam evlenmek teklif etti. O da rahat ederim diye kabul etti. Beraberce köye gittiler. Birkaç gün sonra kazaya nikâh kâğıtlarını yaptırmak için dönerken arabanın atları ürküyor, hayli uçuruma... Yalnız arabacı, o da bir tesadüfle, ilk sıçrayışın şiddeti kendisini yerinden fırlattığı için bir çalıya takılarak kurtuluyor...

— Nasıl olur, dedim. Dizginleri tutmuyor muydu? Dizginler elindeyken sürüklenemez miydi?

Çok uysal bir sesle:

— Elinden kurtulmuş olabilirler.. Bana kalırsa, (sesini biraz daha yavaşlattı) arabacı da, içindekiler de sarhoştular... Bir kısım köylüler de kaza yeriyle arabacının bulunduğu yer arasında çok

mesafe var, arabacı sızıp yerinden düştü, diyorlar... Hasılı beyim, olan zavallı kıza oldu.

Ceplerini yokladı. Bir sürü resim çıkardı. Bunlar hep ölen kadının resimleriydi. Mayolu, Kafkas kıyafetli, sahne kostümlü bir yığın soluk fotoğraf... Bir tanesi Shakespeare'in, tuluat kumpanyasının eline düştükten sonra tanınmaz hale gelen bir komedisini oynarken çekilmişti. Altında "Mehmet Ağabeyime, Yanlışlıklar Komedisi'nden bir sahne" yazılıydı. Öbürü, galiba Sekizinci'deki sarhoşluk sahnesinde, kadının hiddet halinde alınmıştı. Üçüncü sahneyi hiç tanımadım. Yalnız ihtiyar aktör, kocakarı rolünde, duvarda, dolap gibi bir yerden genç kadını korkutuyordu. Fakat iki akşam, üst üste sahnede seyr ttiğim canlı ve güzel kadınla bu soluk fotoğrafların arasında hiçoir münasebet yoktu. İhtiyar artist onları büyük bir hüzünle elinde evirip çevirerek:

— Düşünün bir kere, daha yirmi yedi yaşında idi.. dedi.

— Çok genç... Nereliydi?

— İstanbullu, Hekimoğlu Ali Paşa Camiinin yanı başında bir evde doğmuş. Babası küçük bir memurmuş. Üvey anne elinde kaldığı için, çok hırpalanmış. kadın evde bulunmadığı zamanlar, komşu çocuklarını toplar, onlara üvey anasının taklidini yapar, güldürürmüş. Bilhassa babasıyla annesinin konuşmasını o kadar iyi taklit edermiş ki. Sonra sinema merakı, ağabeysi iş bulup onu sık sık şuraya buraya götürünce tiyatro hevesi başlamış. Nihayet evde küçük piyesler oynamaya girişmiş. Ağabeysi ile gittiği varyetelerin hepsini eve gelince tekrarlarmış. Zeynep'te raks şeytanı vardı; bu bacaklarınıza yerleşen bir şeytandır. Oradan vücudun öbür taraflarını idare eder. İki düzgün bacak ona, imkân olarak yetişir. Bir bakıma öbürlerinden çok iyi ve insaflı bir şeytandır. Ne muharebe düşünür, ne servet, sade kımıldanmak, sade ritmin peşinde koşmak. "Temizlik revüsü"nü gördünüz mü? O Zeynep'in daha on üç yaşında kendi kendine icat ettiği bir oyundu. Üvey annesi her gün tahta sildirirmiş, o da şarkı söyleyerek silermiş. Sonra artist olunca bu hatıra "Temizlik revüsü" ne inkılâp etmiş.

Revüyü hatırlıyorum. P... deki salaşta, hepimizin bildiğimiz marifetler bitince, ışıklar tekrar kısılmış, dört kadınla küçük kız, hep birden eteklerini bellerine iliştirip sözlerini kimlerin uydurduğu, kimlerin bestelediği bilinmeyen — bunlar İstanbul'un meçhul taraflarıdır — modern dans havaları, eski İstanbul şarkıları söyleyerek gıcır gıcır tahta silmeye başlamışlardı. Fevkalade bir şey değildi bu; figürler

ritmik olmaktan çok uzaktı. Hatta öbürleri kendi vücutlarının güzelliklerini bile göstermiyorlardı. Fakat Zeynep belden aşağısına bir etek uydurduğu siyah mayosu içinde plastiğini buluyordu. Ne olursa olsun bir icattı.

— Tiyatroya nasıl girdi? diye sordum.

— Çoğu gibi, evlendikten sonra. Küçük evlendirmişler. Kocası o semtte bir kunduracıymış. İyi kazanıyormuş. Fakat çok hoyratmış. Ben sonra tanıdım. Her akşam içer, içtikçe susar, değişir, sonunda bir vesvese ifriti olurdu. Zeynep, öyle okumuş, yazmış kadınlardan değildi ama, içinde bir şeyler kaynaşıyordu. Kocası onu anlayamıyordu. Hep kavga ederlermiş. İşte o sıralarda ağabeysinin arkadaşlarından ikisi Holivut'a kaçmaya karar verirler. Zeynep de onlarla gitmeye kalkışır. Gidecek, kendisini gösterecek, muvaffak olacak, biçare geçmiş çocukluğunun hıncını almak için, meşhur ve zengin olarak İstanbul'a dönecek, bir balet heyeti kuracaktı. Bir mektup, küçük bir kağıt parçası, sonra küçük bir çanta.. Yallah. Tabii polis, üçünü birden ailesine teslim etti. Delikanlılarınki kolay, bir parça azarla geçiştirilir. Sonra mahalle kahvesinde birkaç gün lafı edilir. Sevenler arasında bir nevi şöhret. Hatta birinin adı Holivudun Zeki kaldı. Fakat Zeynep evli kadındı; daha poliste tekdir başlar, sonra kocası gelir, karakolda bağırır, çağırır. Evde dayak, silah çekmeler... İşte o akşamdan itibaren Zeynep değişti. Hiçbir şey onu tutamazdı artık. "Temizlik revüsü'nün sonundaki dayak sahnesi bu akşamın hatırasıdır," derdi.

"Nihayet ayrılırlar. Birkaç macera; sahne merakı, raks şeytanı, orada, kafasında ve bacaklarında çalışırken rahat yaşamak olur mu? Fakat ŞehirTiyatrosu'na giremez, figüranlıktan başka bir şey vermezler. Halbuki Zeynep'in ihtirasları var. Küçük kumpanyalardan birine girer, sonra trup değiştirmeler başlar. Arada, işsizlik zamanlarında barlarda çalışma..."

Durdu nefes aldı elleriyle ceplerini yokladı. Kendisine cıgara ikram ettim. "İyi siz de benimkinden içiyorsunuz," diye memnun oldu.

— Dört sene evvel bir gece ona rastladım. Tabii bizim de bir piyasamız var. Birbirimizi tanırız. Zeynep'i hepimiz bilirdik. Küçük Parmakkapı'ya çıkan caddelerden birinde, bir barın önünde, sarhoş, perişan, üç kişiye laf anlatıyordu. Bar sahibi mütemadiyen "İçeriye gir!..." diye bağırıyor, o da "Bir dakika, bunlar benim müşterilerim..." diye sözünü bitirmeye çalışıyor. "Bağırmayın, nolur bağırma-

yın!.." diye yalvarıyordu. Sonunda isyan etti; ağlayarak kaçtı. Onu yolun biraz ilerisinde yakaladım. Bizim kumpanyaya davet ettim. O yaz Beylerbeyi'nde iskele karşısında oynadık. Ne mevsimdi!!."

İyi günlerinin eşiğine geldiği belliydi; adeta daha ötesine geçmekten korktuğu için susmuştu. Ben de bir şey sormaya cesaret edemedim; daha ötesinin bir yığın imkânsızlık; olmayacağı bile bile kurulan hayaller, cılk çıkan ümitler, birbirini tutmayan hesaplar, farkında olmadan işlenen hatalar, tek çare gibi görünen budalalıklar olduğunu hangimiz bilmeyiz? İnsan hayatı sandığımız kadar değişik değildir. Şartların arasına, mühim anlarda, kendi tecrübenizi olduğu gibi nakledin, en başka türlü hayatı doldurmuş olursunuz. İyi günler... Bu yağmurlu yolculukta, gökyüzünü tepemize mavi, büyük, tek bir çiçek gibi asan, telgraf tellerinin hemen alt çizgisinde, pencerelerin camlarında her yağmur damlasını bir elmas yapan kısa güneşli anlar gibi...

Yağmurun sık örgüsü aralandı, sonra gökyüzü bir tarafından iyice delindi; bir çitin üstünden sarı bir inek başı bize doğru tıpkı bir eski vazo resmi gibi, tam bir tecritle ve kısa hayalini süratin kavsinde tamamlayarak, uzandı. Sonra çit de, inek başı da, arkalarında bekleyen ve insana huzur vaad eden küçük ev lambalarıyla geçmiş zamanımıza karıştılar. Zeynep, belki de bu yolda gidiş gelişlerinde, bu cinsten evlerden birinin davetini duyarak evlenmeye kalkmıştı.

— Bazı oyunlarda çok güzeldi; fakat daima piyesin dışında kalırdı.

— Nasıl? dedim.

Eliyle, kendisinden beklenmedik, bir araştırma hareketi yaptı.

— Anlatması güç, dedi. Sonra yavaşça devam etti. "Daha, hakiki korkunun, vücutta, gizli korkunun eseri yapılmadı. Yahut ben görmedim. İnsanın içine sinmiş, onun hareketlerini ikide bir kesen, yahut değiştiren, onu aleminden ayırıp başka bir aleme götüren korku." Tekrar uzun parmaklarıyla, anlaşılmazın peşinde bir yığın işaret yaptı. "Bize yapışmış, içimizde bizimle beraber her kımıldanışta dalları çatırdayan bir orman gibi büyümüş korku. Zeynep korkardı. Her şeyden, hayattan başka her şeyden korkardı. Hele yüksek perdede insan sesine hiç tahammül edemezdi. Bu çocukluğundan beri böyle idi. Üvey annesi onu korkutmak için evin şurasına burasına gizlenir, sonra yerinden bağırarak fırlar, o ağlamaya başlayınca gülermiş. Bizim 'Kaynana' piyesi oradan gelir, beraber yazdık. Ne sahnedir o!."

"Kaynana" piyesi deminki fotoğraflarda yüklükten yaşlı aktörün kocakarı kıyafetiyle çıktığı sahne idi.

— Sahneye çıkmadan evvel bize yalvarırdı: ne olur fazla bağırmayın; piyesi bozuyorum, derdi. Tabii asıl sebebini söylemediği için, böyle derdi. Hakikatte korkardı. Sanki zar gibi ince, sırçadan bir dünyası vardı. Halbuki bu korkusu güzeldi, sahne birdenbire canlanırdı. Onun için biz vaad eder, fakat sözümüzü tutmazdık.

Daha fazlasını dinlemedim; ihtiyar aktörün fotoğrafları tekrar çıkarmasına elimle mani oldum. Bu son cümleler bana Zeynep'in kaderini anlatmıştı. Bazı insanlar benzerlerinin, hatta en yakınlarının kurbanı olmak için doğuyorlardı. Zeynep bunlardan biriydi. İçim ihtiyar artiste hınçla doldu gözlerimi kapadım.

***

Uyandığım zaman iyiden iyiye gece idi. Adana'ya epeyce yaklaşmıştık. Jandarma çavuşu ile uzun boylu kadın pencerelerden biri önünde gülüşüyorlardı. Belli ki parlak çizmeler ve iyi sıkılmış bel tesirini yapmıştı. Çocuklu kadın, çok insanca bir nankörlükle, ihtiyar memuru unutmuş, nazik delikanlının gözlerinin içine bakıp gülümsüyor, ayaklarını sabırsızlık içinde oynatıyordu. Ahretlik yapılı genç kız, elindeki romanı ve oradaki otomobili, kaloriferli, danslı, mükellef içkili hayatı, olması imkânsız şeyler arasına atmış, deminden beri kendisine ikram ettiği çeşit cıgaralarla adeta zehirlemeye çalışan uzun boylu, pehlivan enseli tüccarı sade kulak kesilmiş dinliyordu. Otuz beşlik jönprömiye, senelerdir sevdiği ve peşinden kasaba kasaba dolaştığı kadının başkasıyla flörtüne hiddetinden, dişlerinin arasında kâh mendilini, kâh elini kanatırcasına ısırıyordu.

İhtiyar aktör bütün bunlardan habersizdi. O, sürüsünü yaz öğlesinin sükûnetine emanet etmiş bir kadim çoban gibi her şeyin iyi gittiğinden, iyi gideceğinden emin, canı burnunda soluyan jönprömiyeyi ceketinin düğmesinden yakalamış, ona sanat tecrübelerinden bahsediyor, kâfi derecede çalışılmadığını söylüyordu. "Aşksız sanat olmaz yavrum, diyordu. Bak bana, ihtiyar kadın rollerimde muvaffak olmak için daha otuz yaşımda iken gık bile demeden ön dişlerimi söktürdüm. Niçin yaptım bunu? Çünkü sanat fedakârlık ister. Madem ki sanatkârım."

Benim uyandığını görünce, cebinden çıkardığı bir kâğıdı uzatarak: "Yarın akşam bilhassa unutmayın. Jül Sezar oynuyoruz, dedi.

Ben, Jül Sezar'a çıkacağım, Ali de Brutus olacak!."

İçimde birdenbire kabaran hüznü, yarın akşamın bu biçare Romalılarına göstermemek için pencereden baktım. İstasyona gelmiştik. Büyük okaliptüsler, yağmurlu ve karanlık gecenin bütün bir tarafını, şaşmaz bir keder gibi zaptetmişti. Yerde, istasyonun dağınık ışıklarının uzun ve titrek akislerle doldurduğu büyük su birikintileri vardı.

Sait Faik Abasıyanık (1906-1954)

HİŞT, HİŞT!..

Yürüyordum. Yürüdükçe de açılıyordum. Evden kızgın çıkmıştım. Belki de tıraş bıçağına sinirlenmiştim. Olur, olur! Mutlak tıraş bıçağına sinirlenmiş olacağım.

Otların yeşil olması, denizin mavi olması, gökyüzünün bulutsuz olması, pekâlâ bir meseledir. Kim demiş mesele değildir, diye? Budalalık! Ya yağmur yağsaydı... Ya otların yeşili mor, ya denizin mavisi kırmızı olsaydı... Olsaydı o zaman mesele olurdu, işte.

Çukulata renginde bir yaprak, çağla bademi renkli bir keçi gördüm. Birisi arkamdan:

— Hişt! dedi.

Dönüp baktım. Yolun kenarındaki daha boyunu bosunu almamış taze deve dikenleriyle karabaşlar, erik lezzetinde bana baktılar. Dişlerim kamaştı. Yolda kimsecikler yoktu. Bir evin damını, uzakta uçan bir iki kuşu, yaprakların arasından denizi gördüm. Yoluma devam ederken:

— Hişt, hişt! dedi.

Dönüp bakmak istedim. Belki de çok istediğim için dönüp bakamadım. Olabilir. Gökten bir kuş, hişt hişt ederek geçmiştir. Arkamdan yılan, tosbağa, bir kirpi geçmiştir. Bir böcek vardır belki, hişt hişt diyen.

— Hişt! dedi yine.

Bu sefer belki de isteksizlikten dönüp baktım, çalıların arasına birisi saklanıyormuş gibi geldi bana.

Yolun kenarına oturdum. Az ötemde bir eşek otluyor. Onun da rengi çağla bademi; ağzı, dişleri, kulakları, boynu ne güzel. Otluyor. Otları adeta çatırdata çatırdata yiyor. Belki de bu çıtırtılı, çatırtılı sesi "hişt hişt" diye duymuşumdur? Eşeğin ot koparışının sesinden apayrı bir ses:

— Hişt hişt hişt! dedi.

Hani bazı, kulağınızın dibinde çok tanıdığınız bir ses, isminizi çağırıverir. Olur değil mi? Pek enderdir. Belki de kendi kafanızın içinden sizin sevdiğiniz, hatırladığınız bir ses, ses olmadan sizi

çağırmıştır. Olabilir.

Birdenbire güneşi, buluta benzemez garip ve sarı bir sis kapladı. Bir kirli el, çağla bademi eşeğin sırtından bir kumaş çekip aldı. Her zamanki kül rengi, yer yer havı dökülmüş eski mantosunu giydirdi eşeğe. Yola indim. İstediği kadar "hişt" desin, sahici sulu bir dost olsun. İsterse kimseler olmasın, kendi kendime kulağıma "hişt hişt" diyen bir divane olayım ben, aldırmayacağım.

Belki bir kuştur. Belki tosbağadır. Belki de kirpidir. Belki de yakın denizden seslenen bir balık, bir canavardır. Karabataktır. Mihalâki kuşudur.

İyisi mi ben kendim "hişt hişt" derim. O zaman tamamı tamamına pek hişt hişt seslenişine benzemeyen, benzemesin diye uğraştığım bir mırıldanmadır, tutturdum.

Birdenbire, önümde bir adamla bir kadın gördüm. Kalpazankaya yolunu sordular. Üstündesiniz, dedim. Sanki yol hareket etti. Yürümediler. İki adımda benden uzaklaştılar. Koyunların arasına yüzükoyun uzanmış papazın oğlunu gördüm. Yüzünden aptal, çilli horoza benzer bir mahluk kalktı. Ağzının salyasını sildi. Kuzuyu bacaklarından tuttu. Kuzu ile yere yıkıldı. Kuzuyu burnundan öptü. Papazın oğlu çirkin, aptal, otuzbirli bir yüzle baktı. Şimdi bir çiçek tarlasındaydım. Bana "hişt hişt" diyen mutlak bir kuştu. Vardır böyle kuşlar. "Cık cık" demezler de, "hişt hişt" derler. Kuştu, kuş.

Bir adam yer belliyordu. Belin demirine basıyor, kırmızıya çalan bir toprak altını, üste aktarıyordu.

— Merhaba hemşerim! dedi.

— Ooo! Merhaba? dedim.

Tekrar işine daldı. "Hişt hişt" dedim. Aldırmadı. Bir daha "hişt" dedim. Yine aldırmadı. Hızlı hızlı "hişt hişt hişt!"

— Buyur beğim, dedi.

— Bir şey söylemedim, dedim.

Küçük parmağını kulağına soktu. Kaşıdı. Çıkarıp parmağına baktı. Belin sapına siler gibi yaptı.

— Hişt hişt! dedim.

Yüzünü göğe kaldırdı. Kuşlara baktı. Denize baktı. Dönüp şüphe ile bana baktı.

— Bu sene enginarlar nasıl? dedim.

— İyi değil, dedi.

— Baklayı ne zaman keseceksin?

— Daha ister, dedi.

Nefes alır gibi "hişt" dedim.

Yine şüphe ile denize, şüphe ile göğe, şüphe ile bana baktı.

— Kuşlar olmalı, dedim.

— Benim de kulağıma bir hışırtı gelir amma, dedi, ne taraftan gelir? Zati bu sırada şu kulağım ağırlaştı.

— Bir yıkatmalı dedim, benim de geçenlerde ağırlaşmıştı...

— Yıkattın mı?

— Yıkatmadım, hacet kalmadı, doktora gittim. Alıverdi; pislikmiş.

— Çocuklar nasıl? diye sordum.

— İyiler, dedi. Dokuzdu sekiz kaldı. Biliyorsun dokuzuncunun macerasını ya...

— Sus, sus, dedim. Yürekler acısı. Haydi Allahaısmarladık!

— Haydi güle güle.

Biraz uzaklaşınca:

— Hişt hişt.

Bu sefer yakaladım. Bahçıvandı. Oydu oydu.

— Hadi, hadi, yakaladım bu sefer seni! dedim.

— Yok vallahi! dedi, vallahi daha kesmedim bakla, senden ne diye saklayayım, parasıyla değil mi?

— Sen değil ımısın "hişt hişt" diyen?

— Ben de duyarım bir ses, amma bulamam nereden gelir?

Nereden gelirse gelsin; dağlardan, kuşlardan, denizden, insandan, hayvandan, ottan, böcekten, çiçekten. Gelsin de nereden gelirse gelsin!.. Bir hişt hişt sesi gelmedi mi fena. Geldikten sonra yaşasın çiçekler, böcekler, insanoğulları...

— Hişt hişt!

— Hişt hişt!

— Hişt hişt!

BAROMETRE

İki gündür, sabahları, sis diyemeyeceğimiz, bulut olduğu da şüpheli bir garip karanlık şehri basıyordu. Haziran başlarındaydık.

Öğleye yakın bu sis dağılınca gökyüzü namütenahi açılıyordu. Sabahleyin bu sis, bulut karışığı ile birlikte ezici bir hava, şehrin hatta tepelerini bile avuçları içine alıp sıkıyor, sıkıyordu. İnsanların oturdukları yerde büyük ter taneleri döktükleri, ağırlık basıp uyuyakaldıkları, yürüyemeyip hemen bir duvara, bir ağaca dayanıp on metreden ötesi gözükmeyen deniz kenarlarına bakakaldıkları oluyordu.

Hep ağır, ezici, sıkıntılı şeyler düşündükleri belliydi.

Bu böylece belki bir hafta sürecek, sonra yine masmavi, cam parçaları gibi aydınlık, küçük yaprak yaprak şeffaf buz parçaları gibi ürpertici sevimli sabahlar yeniden başlayacaktı.

İşte böyle sabahlarda sokakları bir ağaca dayanıp nereye gideceği üstünde yazmayan bir hayali tramvay beklemek bahanesiyle düşünmek; yahut da, adımlarım uykulu, başım düşüncesiz, yalnız tatlı, yumuşak düşüncelerle dükkânların içinde uyuklayanları, ağır ağır yorgun geçen insanları, camekânların içindeki lüzumsuz eşyayı, hatta büyük mağazalardaki muhteşem kadın mankenlerini görmeden, seyrederek dolaşmak çok zevklidir.

Birden gazeteci çocuklar sokak aralarından kıpkırmızı ter içinde fırlayacaklar. Çevik bacakları ile çağrıldıkları zaman bile durmadan, ta uzaklarda kendilerini dört gözle bekleyen havadis meraklıları varmış da bir gazeteye bin papel vereceklermiş gibi koştuklarını göreceğiz. Tramvaylar daha hızlı gidecekler... Küçük şapkacı kızları, yanmış çorapsız bacaklarında çevik adaleler, esmer çukurlarla rüzgâra karşı fistanlarını tuta tuta koşacaklar. Arabacılar, boyacılar, limoncular, küfeciler, onlarla alay edecek. Küçük kızlar:

— Haydi vire kale! diyecekler. Nerede ise Beyoğlu'ndan sis kalkacak, şehir kendini gösterecek. Bu nerede ise kendini gösterme hali sis başladıktan saatler saatı sonra olur. Ondan evvel dediğimiz gibi, müthiş bir hava hepimizi eziyor, sıkıyordu. Bir limonataya değil paramızı, hayatımızı verecek bir halde dolaşıyorduk. Yolum Yahudi mahallelerinden geçerdi. Bu kıvrak, şen, garip, her şeyi meydanda, her şeyi gizli, pis, pisliği nispetinde canlı, yaşadığı hissedilen mahallelerde bile bu saatlerde bir sessizlik vardır. Eski İspanyolca jargonunda bile nihayet, bir Hindistan racasının maymunlarıyla oynarken söylediği esrarlı lisanın hafifliği kadar bir hafiflik kalmıştır.

Artık, Beyoğlu'ndayım. Hava artık insanı yürütmeyecek kadar ağır. Kaldırımlara insanlar sinek kâğıdına sinekler yapışır gibi yapışıp kalıyorlar. Ben de bir camekânın önünde kaldırıma yapıştım.

Dükkânın önünde üç kişiydik. Biri bir itfaiye çavuşu, ötekisi kıranta bir Rum'du. Evvela Rum konuştu. Gözleri kadın korselerindeydi.

— Hava çok ağır, dedi, sabahleyin barometre durmadan düşüyordu.

İtfaiye çavuşu cevap vermedi... Adama, "Düşüyor da kırılmıyor mu?" diye soracak sandım. Sormadı. Ben kafamı salladım. Evinde bir barometresi bulunması lazım gelen adama hem bilgiçlik, hem tuhaflık olsun diye:

— Cıva bile sevmiyor bu havayı! dedim. Rum pis pis güldü.

İtfaiyecinin gözü bir ipekli kombinezondan kaydı. Düşündü. Sonra bana döndü:

— Sen bekâr mısın? dedi.

— Bekârım.

— Sen barba?

— Evet, çavuş.

Çavuş ikimizi de süzdü.

— Ben de! dedi.

Sustuk. Muhakkak barometre hâlâ düşüyordu. Sanki bütün dünyada ses sada kesilmişti. Belki de şehirde terlemeyen hiç yoktu.

Yine itfaiye çavuşu konuştu:

— Şu bizim olsaydı, dedi.

Gösterdiği şey sarışın bir mankendi... Ben gülümsedim. "Ne yapacaktı acaba mankeni?..." diye kendi kendime sormadım. Hava sıkıntılı, bayıltıcı idi. Meraksız mı meraksızdım. Neme lazımdı.

Çavuş:

— Ah şu benim olsaydı! Bir evime götürseydim onu...

Sarı saçlı, ince kaşlı, çekme burunlu, badem gözlü manken hafifçe gülüyordu. Başını bir tatlıca yana eğmişti.

Çavuş:

— Değil mi beyim? dedi. Şu bizim olsaydı...

Hava ağır, sıkıntılı idi. Kocaman kocaman ter taneleri döküyorduk. Kıranta Rum'la birbirimize bakıştık.

Ben,

— İyi olurdu, dedim, uzaklaştım.

Arkamdan Rum da camekândan ayrıldı. İtfaiye çavuşunu mankene, kombinezonların ipine, ipliğine bıraktık.

SİVRİADA GECELERİ

Bir nisan akşamı, yola çıkmıştık. Geceyi o yanıp yanıp sönen ışıklar adasında geçirecek, sabah erkenden su üstü karagözüne çıkacaktık.

Niyetimiz daha erken yola çıkmaktı ya. Hava bir tuhaftı. Uzakta fırtına bulutuna da benzer bir sis vardı. Bir göndoğrusu bu sisi temizleyiverdi. Bu sefer de gündoğrudan bir kara bulut gelip yağmurunu boşalttı. Sonra gökyüzünü boydan boya kaplayan bir ebemkuşağı görünce Kalafat:

— Selamet, dedi. Basalım artık. Hava düzeldi demektir.

Kalafat'a göre fırtınalar atlatılmıştı. Gökyüzündeki bu yedi renk, sükûna işaretti.

Yola çıktığımız zaman, deniz dümdüzdü. Ebemkuşağı zaman zaman gözümüzden silinip tekrar ortaya çıkıyordu. Sanki dünyanın kuruluşundan bir gün yaşıyor gibi gidiyorduk.

Arkama baktım. Bu sefer de Çamlıca sırtlarında bir iki bulut peydahlanmıştı.

— Poyraz geliyor, Kalafat, dedim.

— Gelsin, dedi. Gün batmadan Oksiya'dayız.

— Fener erken yandı galiba? dedim.

— O gece gündüz çakar be! dedi.

Sivriada'nın bir mil açığında, sağımızdan hafif hafif bize yetişmeye çalışan poyraz kabarıverdi.

Kalafat, kayığın burnunu poyraza çevirdi. Sivri'yi solumuzda bırakıp açılıyorduk.

— Neden böyle çekiyorsun küreği? dedim.

— Böyle çekmesem nasıl düşeriz Sivri'ye, dedi. Şimdi akıntıya verdik miydi sandalın burnunu, kürek çekmeden mağaranın önündeyiz.

Sahiden de öyle oldu. Sular bizi tam mağaranın önüne getirdi. Sandalın burnunu mağaraya soktuk. Bekledik. Kalafat kepçeyi daldırıyor, kocaman karidesler tutuyordu.

Birden durdu. Yanımızdaki çocuğa,

— Baksana, Sotiri, dedi, ayı balığı geldi galiba, bir ses duydum.

Çocukla beraber kıçta oturmuştuk. Dönüp baktık: On kulaç ötemizde terli, şişman bir zenci çocuğu gözleriyle fok, bize bakıyordu.

Baktı ve daldı.

— Orada mı? dedi Kalafat.

Sotiri:

— Daldı, dedi.

— Yine çıkar. Mağarada geceler. Keyfi kaçtı oğlanın, bizi var diye...

Bu ihtiyar münzevi, senelerden beri buralarda. Bırakmış uzak denizlerini, yüzlerce karısını, binlerce çocuğunu, basmış gelmiş Marmara'nın bu Sivriada'sına...

Güneş batıyor, martılar haykırıyor, karabataklar sudan çıkmış, ıslak kanatlarını kaldırabilmek için deli gibi çırpınıyorlar. Ayı balığı yeniden büyük bir sesle çıkıyor, büyük bir nefesle tekrar dalıyor. Martılar geliyor, karabataklar gidiyor. Akşam büyük bir vaveyla içinde vahşi, kırmızı; dalgalar esmer kayaları dövüyor.

Mağaranın içinde Kalafat, kıpkırmızı lekelerle sular içinde hâlâ karides avlıyordu.

— Sotiri! diye haykırdı birdenbire. Sen livarı hazırla da şu karidesleri koyalım. Kıçaltında bir tane daha var. Ama, iyi bak, üstünün bezi delik olmasın.

Sotiri, kayığın içinde batmış güneşin bir parçası gibi kımıldadı. Siyah kafası ve kırmızı elleriyle, mavi gözleriyle, kaya, deniz, güneş, balık, renk ve kokusuyla ayaklarımın dibinde kıçaltına doğru uzandı.

Kalafat kepçeyi başüstüne koydu ve kendisi de mağaranın deliğinden fırladı:

— Ulan Sotiri, bulamadın mı öteki livarı? Ver şimdilik oradan çapçağı, dedi.

Çapçağı ben uzattım.

Sotiri kıçaltından boğuk boğuk:

— Bulamıyorum livarı usta, diyordu.

Mağarayı ayı balığına bırakıp Sivri'nin Yassı'ya bakan kıyısına çıktık. Sandalı çakıla çektik.

Sotiri ile Kalafat, çalı çırpı aramaya gittiler. Ben kıyıda beyaz çakıllara oturdum. Üç adım ötemde, akşamın şimdi gövermiş renklerine doğru kırmızı bacaklarını sallayan bir martıya daldım.

Martı arkaüstü yatmıştı. Kırmızı ördek ayakları ara sıra havayı dövüyordu. Ne oluyor, diye martıya doğru gittim. Hayvanın gözleri açıktı. Güzel kafası da ara sıra sallanıyordu.

Sotiri, sırtında kıyıya düşmüş boş bir portakal sandığı ile tepemde gözüküverdi.

— Ne oluyor bu martıya, Sotiri? dedim.

— Ölüyor be! dedi, ne olacak?

— Sahi ölüyor mu?

— Yok, yalandan. Ölüyor işte...

Sotiri, portakal sandığını, geceyi geçireceğimiz iki kaya arasına fırlattı. Tekrar Kalafat'a yetişmek üzere kayalara tırmandı. Bir martı, bir nisan akşamında sırtüstü uzanmış, hâlâ ölmeye çalışıyordu. İçimi bir keder yaladı. Yanından ayrılamıyordum. Martının kafasını ellerime almıştım. Bir avuç deniz suyu getirip ağzına damlattım. Şiddetle kafasını salladı. Bir titredi. Ve öldü.

Yassıada'nın ışıkları yandı. Uzaktan bir taka geçti. Keyfim kaçmış, üzgün, ağlamaklı gibiydim. Canım bir taraftan acı bir türkü söylemek çekiyordu.

Onlar ateşi yakıp topladıkları midyeleri bir teneke üstünde pişirirlerken ben hâlâ martının yanı başındaydım. Kalafat:

— Ne oluyorsun be? dedi. Şair misin, ne boksun?

— Martı öldü de... dedim.

— Martı da ölür, dedi. İnsan ölmüyor mu?

Dünyanın yaradılışındaydım şimdi, insanın ilk zamanlarını yaşıyorduk. Onlar avlıyorlardı, ateş yakıyorlardı. Ben martıya ait bir mersiye yazmış ateşin karşısında okumak üzereydim.

Bütün kabile halkı bana kızmıştı:

— Bu herif çalışmayacak mı? Oturup kayalara düşünecek mi? Martı ölmüş. Onu seyredip bize masal mı anlatacak?

Gündüz güneşin içinde böyle söyleyenler, gece olup da kütükler, çalı çırpı yanınca, öbür tarafta rüzgâr, denizi homur homur söyletirken, martılar hâlâ deli gibi bağrışırken ben bir türkü, martının ölümünün türküsünü tutturacaktım. Çalışanları bir üzüntü, bir garipseme, bir birbirine sokulma hissi saracaktı. Sonra bu hal belki de işe yaramaz adamın bir vazifesi olarak tanınacaktı. Bir iki gün ağ tamir edecek, balık tutacak, beceremeyecek, fakat akşamlarıda onlara üzülüp sevinme arzuları veren türküler söyleyemeyecektim.

— Ne susarsın be herif? diyeceklerdi. Hani bülbül gibi öterdin geceleri?...

Ertesi sabah beni balığa çıkarken uyandırmayacaklardı. Bırakacaklardı kendi halime.

Kalafat:

— Ee, dedi, anlat bakalım şu martının ölümünü...

— Martı, dedim, üç adım ötemdeydi. Güneş yeni batmıştı.

Doğudan bir mavi karanlık ağır ağır kayalara, çakıllara, çakıllardan vücuduma sinmeye başlamıştı.

Kalafat'la Sotiri birbirlerine bakakaldılar:

— Ee, sonra? dediler.

Utandım, sustum.

Ateşin kenarına koyduğum midyeyi aldım. Biraz limon sıktım. Bir lokma ekmekle attım ağzıma.

Sotiri yanıbaşıma uzanmıştı. Gözleri uyku içinde, yüzüme dikilmişti. Yine,

— Ee, sonra, dedi.

Kalafat'a baktım. Gözlerini kapamıştı.

— Dinliyor musun Kalafat? dedim.

Cevat vermedi. Sotiri ondan tarafa döndü. Dikkatle baktı:

— Uyudu, dedi, bana anlat.

— Ölen martıyı tanıyordum, dedim. Hani iki hafta önce ölen Tahir'in martısıydı. Başka türlü bir martıydı o. Ötekiler gibi bağırmazdı. Bir kayanın tepesine çıkar, oradan Tahir'in sandalını gözlerdi. Uçardı doğru Tahir'in sandalına. Surattan da anlardı kerata. Tahir somurtkan adamdı. Pek keyifsizse gelir, sandalın kıçına otururdu. Yemlerin kafasını, kılçıklarını, bekçi balıklarını, ince izmaritleri Tahir fırlatır, ona atardı. Arasıra konuşurlardı da. Ne Tahir onsuz, ne o Tahir'siz yaşayabilirdi. Üç gün sırt sırta rüzgâr esse, Tahir de balığa çıkmasa, martı tenezzül edip de çöp mavnalarına doğru kanat çırpmazdı. Tembel miydi, şair miydi bilmem ki?...

Hikâyem güzel olmuyordu. Farkındaydım. Ama, yavaş yavaş açılacaktım: Ateş kor kesilmişti. Ay çıkmıştı. Baktım Sotiri'ye: Kafası düşmüş, o da uyumuştu. Ben bütün gece uyumadım. Martılar simsiyah, ayın altında dolaşıp durdular: Sabaha karşı iskele sancak ışıkları ile durgun suları bize doğru atan bir vapur geçti. Aman ne güzeldi bu vapur sabaha karşı. Kalafat'ı uyandırdım. Vapuru gösterdim:

— Ne güzel, bak, Kalafat, dedim.

— Sen salıiden kaçıkmışsın! dedi.

Kafasını bir iki defa salladı. Bir daha vapura baktı. Bir daha salladı. Yırtık paltosuna girip kayboldu.

HAVUZ BAŞI

Beyazıt havuzunun kenarındaki kanepelerden birine oturmuş, sizi bekliyorum. Yaşını almış bir adamın yirmi yaşındaki çocuk kederlerini, sevinçlerini yaşaması ne demektir, diye düşünüyorum: Belki bir, geç olma hadisesi. Belki de bir çeşit hazları, kederleri, çocuklukları uzatma temayülü. Ama bu uzayan yaz, kışın gelmeyeceğine alamet değil. Kış müthiş olacak, kar yolları kapayacak, bembeyaz ovada ölülük uzayıp gidecek...

Sizi bekliyorum. Sizi göreceğim; içimde bir şey koşacak. Siz görmeden geçeceksiniz. Ben kederle sevinci duyup dalacağım istediğim âleme. Dünyayı yeniden kederlerle kuracağım. Sonra çarşılardan çarşılara, insan sesleri arasında, her şeyi sizinle kurulmuş bir şehirde dolaşacağım.

Herkes geçti, siz geçmediniz. Yüzünüzü göremedim. Bayramım, çocukluk bayramım salıncaksız geçmiş gibi gözüme yaş doldu.

Soğuktan mı titriyordum, yoksa heyecandan, üzüntüden mi, bilmem. Havuzun suyu bulanık. Kapının saatleri 12'yi geçmiş. Kanepelerde kimseler yok. Tramvay ne fena gıcırdadı! Tramvaydaki adam bir tanıdık mıydı, acaba? Ne diye öyle dönüp dönüp baktı?... Yoksa kimseciklerin oturmadığı kanepelerde bu saatte yalnız pek başıboşlar mı oturur? Kimseler âşık değil mi bu şehirde? Kimseler, bir meydanın kanepesinde kimseyi beklemeyecek mi, yüzünü bir dakika görmek için' kimsenin?

Önce yanımdaki kanepeye oturdular. Biri kadın, öteki erkekti. Erkek bana gülümsedi. Halim yok gülmeye; yoksa tatlı tatlı gülümsemesine karşılık verilmeyecek adam değildi. Bu selam yerine geçen gülümsemeye neden cevap vermedim? Sizi bekliyordum. Hâlâ sizi bekliyordum. Belki de, bugün, bu saatte buradan çıkmayacaktınız... Yoksa hasta mıydınız?

Bir ara bir başkasında saçlarınızı, yürüyüşünüzü seyreder gibi olmuş, siz olmadığınızı görünce yeniden merak etmiş, üzülmüş; sonra, belki de benim burada oturduğumu tahmin etmiştir de öteki kapıdan çıkmıştır, şüphesine düşmüştüm. Bu şüpheden çabucak caydım. O kadar ehemmiyet verilmeye değer miydim?

Ya hasta iseniz!..

Sanki hasta idiniz. Koşup yatağınızın başucuna gelmiştim. Gözlerinizi açtınız. Alnınız terli idi. İki açık sarı tel terli alnınızın

üstüne yapışmıştı. "Ateşim düşmüyor," demiştiniz. Şehre koşmuştum. Karaborsalardan ilaçlar getirmiştim. İyileşmiştiniz. Rıhtım boyunca yürümüştük. Taze, kırmızı idiniz. Alnınız terli idi. Gülüyordunuz. Alay ediyordunuz. Koşuyordunuz, yakalayamıyordum. Allah esirgesin! Hasta olmayın!

Dört beş saniye içinde bunları düşündüğümden adamın selamına karşılık vermemiştim. Dört beş saniye bir gecikmeden sonra ben de güldüm. Bunun üzerine adam yerinden kalktı, yanıma geldi.

— Bu caminin ismi ne?

Bir türlü bulamadım caminin ismini, dersem, inanır mısınız? Hâlâ sizinle beraberdim. Hayır, hasta filan değildiniz, çok şükür! Beni görmemek için arka yollardan gidişinizi görür gibi oldum. İçimi mütevekkil bir sıkıntı sardı. Kızamıyorum size... Dünyaya kızıyorum. En iyi arkadaşıma kızıyorum. — Yok a... — Bu mayıstan başka her şeye benzeyen soğuk bin dokuz yüz kırk altı mayısına kızıyorum. Budalaca gülen kızlara kızıyorum. Size kızamıyorum. Arka sokaklardan beni görmemek için kaçtı ise, beni düşünerekten gitmiştir, diyorum. Hatırladım caminin ismini:

— Beyazıt camisi, canım!

Kadın da yerinden kalktı. Adamın mühim bir sual sorduğunu, cevabımın bütün karışık meseleleri halledeceğini bağıran pek mütecessis bir yüzle yanımıza geldi. Yanına oturdu adamın. Bu sefer o sordu:

— Ali Sofya, hangisi.

— Şu tarafta...

Bir işaretle sol tarafı gösterdim. Anlayamadılar ne taraftadır Ali Sofya... Elimin gösterdiği istikameti bir türlü kestiremediler. Gösterdiğim yerde kocaman binalar, birbirini kesen, biçen yollar, dükkânlar vardı. Orada Ayasofya'yı nasıl bulacaklar? Ama ne yapsınlar, çaresiz kabullendiler. Zahir oralardadır, diye akıllarından geçmiş gibi yüzüme baktılar. Son bir defa daha:

— Her halde ıraktır, dediler.

— Yok, pek ırak değil, dedim.

Adam ellisini aşmıştı. Toprak rengi yüzünde alışılmamış çizgiler vardı.

— Bunu getirdim köyden, dedi.

Çarşaflı kadını gösterdi: Sütlaç gibi buruşuk, ufacık gözleri ile yanaklarının elmacık kemiklere rastlayan yerleri pırıl pırıl, dişleri bembeyaz, yüzüne bakınca bir süt kokusu duyar gibi oldum. Bu yüz

pembe mi pembe; içinde ne güzel bir kan akıyordu kim bilir..

— Hiç İstanbul görmedi bu. Bakıyor, hoşlanıyor da gülügülüveriyor. Hoşlanıyor pek. Biz Lüleburgazlıyız. Ben geldim birkaç defa İstanbul'a. Bu gelmemişti. Camileri gezdiriyorum.

— Taksim'e de bir gidin.

— Gideceğiz. Beyoğlu'nu da görürüz ha. O da, Taksim'e ulaşmadan değil mi?

— Evet.

— Tramvayla gidin, ya!

— Ama biz, Tonel'den geçmek istiyoruz.

— Tonel işlemiyor, kapalı.

Yaa, Tonel kapalı demek... Tonel'in kapalı olmasına beraberce üzülüyoruz. Kadın, elinde gazete kâğıdına sarılmış bir şeyi bana gösteriyor:

— Bakır ucuzlamış, ucuza aldık.

— Kaça aldınız?

— Kilosuna... ne verdikti?.. 450 kuruştan verdiler. Te, bak şuna, 310 kuruş verdik. Pahalı değil, değil mi?

— 325 kuruş verdik. 700 gram geldi.

— Sen beş lira verdin. Ne geri verdi sana bakırcı?

Hesap ettiler. Önce anlaşamadılar. Sonra anlaştılar. 310 kuruşa almışlardı tencereyi.

Ben senin gelmen ihtimali olan yola gözlerimi dikmişim. Onlar, hesaplarını yapmış, havuzu seyrediyorlar. Ben geçmenizden ümidi kesmişim. Sizi nerede bulabileceğimi: "Bana bakın! Beni dinleyin, nolur? Bakın da bir gün samimi olayım. Söyleyeceklerimi söyletmiyorsunuz. Dinleyeceklerimi dinletmiyorsunuz. Bırakın anlatayım..."

— Bu, dibinden mi kaynar?

— Yok canım? Babacığım, bu pınar mı? Boruyla içine terkos gelir.

Adam yanındakine dönüyor:

— Borularla doldururlarmış. Dibine boru döşemişler, senin anlayacağın.

Bana:

— Pekiii, hani bu, suları fışkırtırmış?..

— Bayramlarda, sıcak havalarda... Hava soğuk da ondan fışkırtmıyorlar.

Adam, kadına:

— Hava soğuk da ondan fışkırtmıyorlar, anladın mı? Sıcak

havada fışkırtırlar da insanları serinletir...

Bana da dönüyor.

— Peki... diyor. Hani üstüne top korlar da sular lastik topu havaya fırlatır, oynatır durur; öyle de yaparlar mı?

Elli yaşında adam, ellisine yakın kadın.. fıskiyeler, toplar... Onlar, benden de çocuk. Seni görememenin sıkıntısı dağılıyor, seviniyorum. Kadın eğilip beni dinliyor. Taksim'den, öteki camilerden, meydanlardan, Boğaziçi'nden, Kızkulesi'nden söz açıyoruz. Sonunda lakırdılarımız bitiyor. Konuşmuyoruz bir zaman. Ben, size bir mısra söylemek istiyorum. Yağmurlu havalardan, dağ yollarından, katırlardan, çıngıraklardan bahseder mısralar yok mu yeryüzünde?

Bu sırada adam, kadınına Kızkulesi'ni, Haydarpaşa'yı, Selimiye Kışlası'nı anlatıyor...

Bir ara üçümüz de susuyoruz. Mühim şeyler düşünüyor gibiyiz. Hele ben, neler düşünmüyorum: Kapıdan çıkıyorsunuz. Koşa koşa yanıma geliyorsunuz. Kolunuza bile giriyorum.

Tam bu sırada, adam:

— Kışın donar mı bu su?

Ne diyeyim ben şimdi? Üzüntüm yine dağılıyor:

— Donar, diyorum, donar da çocuklar üstünde kayarlar.

Kadına dönüyor adam:

— Donarmış; çocuklar üstünde kayarlarmış, diyor.

Ne dersin sevgilim, Beyazıt Havuzu kışın donar mı? Murtaza çavuşla karısı Hacer anaya ben, donar, dedim.

Sabahattin Ali (1907-1948)

UYKU

İki arkadaş Yıldızeli'nden Sıvas'a gitmek için şosenin kenarında otomobil bekliyorduk. Akşam olmaya başlamıştı. Akıllının biri, gece yarısı gelen treni beklemektense sık sık geçen kamyonlardan birine atlamamızı tavsiye etmişti; ve biz bir buçuk saatten beri, yolun kaybolduğu taraflarda beliren her toz bulutuna ümitle bakarak bu "sık sık" tabirinden kaçar saatlik fasılaların kastedildiğini düşünmeye dalmıştık. Nihayet, ortalık adamakıllı karardıktan sonra iki projektör, toz bulutlarını aydınlatarak bulunduğumuz yere yaklaştı. Biz, yangından veya selden kaçan insanlar gibi, kollarımızı imdat işaretlerine benzeyen hareketlerle havaya kaldırıp bağrışarak yolun ortasına atıldık. Makine hemen önümüzde durdu. Kısa bir pazarlıktan sonra ellişer kuruşa şoförün yanına binmek hususunda mutabık kaldık.

Harekete geçer geçmez, münevver adamlara yakışır bir tecessüs ve cahillikle ve birbirimizin sözünü keserek sıraladığımız suallerden çıkan neticeye göre, orta yaşlı bir yük beygiri kadar mazisi olan emektar kamyon, üç günevvel Erbaa'dan kalkıp Turhal'a yük getirmiş ve orada Sıvas'a gelecek şeker hamulesi bularak yolunu buraya kadar uzatıvermiş. Başımı çevirip ensemin üst kısmında heybetle yatan çuvallara bakınca içlerinde beyaz kristalleri görür gibi oldum ve otomobilin sarsıntısından mıdır, nedir, içime tuhaf bir bulantı geldi.

Şoföre:

"Başka müşterin var mı?" diye sordum.

Birkaç dakikalık bir sükûttan sonra başını hafifçe arkaya doğru atarak:

"Üç kadın var... Çuvalların üstünde yatıyorlar!" dedi.

Bu sırada başucumdaki çuvallardan şoför muavininin tamamlayıcı izahatı geldi:

"Yolda rastladık... ne mal oldukları belli değil... Parayı peşin verdikleri için aldık!"

Kendisiyle aynı çuvalların üzerinde uzanan ve belki bacakları birbirine dokunan kadınların bu sözlerden alınabileceklerini asla düşünmeden konuşuyor, yılışık ve yorgun bir sesle onların kılık ve

kıyafetleri, şekil ve suratları hakkında malumat veriyordu.

Bu sırada otomobil birkaç hızlı sarsıntı geçirdi ve muavin gevezeliği bırakarak gürler gibi bir sesle:

"Usta!" diye bağırdı.

Gözlerimiz hemen şoföre döndü. Onun telaş ile yerinden kımıldadığını ve bir eliyle gözlerini uğuştururken ötekiyle sımsıkı direksiyonu kavradığını gördük.

İki arkadaş bir şey anlamadan birbirimize baktık. Muavin yine izahat verdi.

"Bir şey değil, merak etmeyin... İki gecedir uykusuz, bu akşam üçüncü gece olacak... Ara sıra kendinden geçiveriyor."

Sonra, bahsettiği kimsenin duyup duymadığına ehemmiyet vermeyen o pervasız edasıyla ilave etti:

"Başımıza bir iş açmasın.. Anafordan gümleriz vallahi! pek dalarsa siz dürtükleyiverin."

Bu sefer yine birbirimize baktık, fakat bir şey anlamadan değil, lüzumundan fazla şeyler anlayarak...

Otomobil birdenbire durdu. Fenerler birkaç metre ileride, yolun solundaki bir çeşmeyi aydınlatıyordu. Şoför yayvan, uyku sersemi bir sesle bağırdı:

"Rahmi!"

"Buyur usta!"

"Koş, makineye su koy."

Arkada bir hareket oldu. Bir teneke sesi geldi. Sonra deminden beri sesini işittiğimiz muavini ilk defa olarak gördük. Hakikatten kendisini değil, yolculuğun ve mesleğinin ona verdiği maskeyi görmek mümkündü. Pudralı gibi beyaz kirpikleri ve saçları muhakkak ki, daimi değildi ve ter, makine yağı, benzin ve tozdan ibaret bir çamurla sıvanan yüzü herhalde aslında büsbütün başka şekil ve renkte olacaktı.

Tenekeyi çeşmeden doldurduktan sonra radyatöre boşalttı. Şoförün oturduğu yere yaklaşarak:

"Oldu usta!" dedi.

Açık ela gözlerinde yorgun, fakat hiçbir sebeple kaybolmayacakmış hissini veren keyifli bir ifade vardı. Bu aralık direksiyonun üzerine kapanarak bir müddet kestirdiği anlaşılan şoför yerinden sıçradı:

"Ha? oldu mu?.. Kapağı iyice kapadın mı?" dedi.

Muavinin gözlerindeki neşeli ifade daha canlandı:

"Hepsi tamam usta!"

"Bir daha bak!"

Şoför başını tekrar direksiyona koydu. Muavin radyatör kapağını bir daha yokladıktan sonra, insafsız bir gülümseme ile:

"Tamam usta, tamam!" diye bağırdı.

Şoför kurtuluş olmadığını anlayarak homurdandı ve başını kaldırdı. Kamyon efendisinin homurtusunu biraz daha gürültülü bir şekilde tekrar ettikten sonra yola koyuldu.

Gece ilerledikçe şoförün uyku ile mücadelesi artıyordu. Ben doğrudan doğruya bir şey söyleyemeyerek:

"Bu yolda sık sık kaza olur mu?" yolunda kinayelere başvurdum.

Şoför anlaşılmaz bir cevap verdi, fakat muavinin yılışık sesi tepemizden duyuldu:

"Her zaman olmaz!.."

O zamana kadar mevcudiyetlerini hiçbir vesile ile belli etmeyen kadınlardan biri, ince, çatlak bir ses ve temizliğini kaybetmeye başlamış bir Orta Anadolu şivesiyle sordu:

"Geçen gün malmüdürünün karısı nerede öldüydü?"

Muavin:

"Geçtik galiba!" dedi.

Şoför, uykusunun arasında tashih etti:

"Daha gelmedik ulan.."

Merakla sordum:

"Ne oldu? Bir kadın mı öldü?"

Bu suallerle şoförü alakalandırarak uykusunu açmak istiyordum.

Kesik cümlelerle vakayı anlattı. Ara sıra muavin: "Hayır, öyle değil, şöyleydi!" diye düzeltmeye kalkıyor ve yolcu kadınların da iştirak ettiği bir münakaşa alevleniyordu.

Şoför:

"Karı zaten sinirlinin biriydi... Başına böyle bir iş geleceği belliydi!" dedi.

Muavin atıldı:

"Kocası da karıdan yangınmış... Şoförlere: şunu bir hendeğe yuvarlayıp beni kurtaramadınız!" dermiş.

Şoför omuzlarını silkti:

"Onu bilmem.. Bir kere alıp Sıvas'a götürdüm. O zaman tenezzüh kullanıyordum. Yolda kırk defa arabayı durdurdu. Yüz adım gideriz, bağırır: şoför dur! mantomu çıkaracağım. Şoför dur! pudra çalacağım. Şoför dur! çok sarsılıyorum, başım döndü; azıcık bekleyelim... Bir daha tövbe ettim arabama almaya.."

"Canım, kaza nasıl olmuş?" diye söze karıştım. Muavin:

"Kamyonla Sıvas'tan dönüyorlarmış," dedi. "Kocası da berabermiş. Kamyon bizim Köse'nin arabası... On bir yaşında... Bir gün evvel yolda sağ tekerleğin rondu fırlamış, telle bağlamışlar... Sıvas'ta tamir ettirmeden yolcu alıp geri dönmüşler.."

"Belediye, arabaları muayene etmez mi?" dedim.

Muavin cevap verınedi. Şoför yan gözle beni süzerek:

"Belediye, maaş verecek parası kalmayınca, ceza yazmak için şoförlere yapışır... Başka zaman rahat bırakır!"

Bir müddet sustuk. Şoför kendisini tekrar yakalamak isteyen uykudan silkinmeye çalıştı, fakat muvafak olamadı ve muavin hikâyesine devam etti:

"Karının yine siniri tutmuş. Yolda makineyi birkaç kere durdurmuş. Galiba işde bir sakatlık olduğu bu sefer fıkaraya malum oluvermiş. Neyse, kocasıyla beraber şoförün yanında oturuyorlarmış. İşte böyle sizin gibi!"

Arkadaşının ve benim bu tatsız teşbihten tüylerimiz ürperdi.

"Karı kapının yanındaymış. Makine ufak bir gürültü yapsa, aman şoför dur diye bağırırmış. Bu sefer sahiden arkada bir çatırdı olmuş ve kadın kapıyı açtığı gibi kendini aşağı atmış.."

"Tekerleklerin altına mı gitmiş?" diye bağırdım.

"Hayır!" dedi, "daha beter... Arka tekerleğin rondu sahiden fırlamış. Araba yüklü olduğu için bu sefer lastik de patlamış. Karı makinenin yanında nereye kaçacağını bilmeyip dururken araba sağa kaymış, karıyı çamurluğuna takıp hendeğe atmış, kendi de üstüne devrilmiş.."

Sonra, hazin olmak istiyen bir ifade ile devam etti:

"Dakikasında gitmiş... Tutacak yeri kalmamış!"

Bir müddet evvel sesi duyulan kadın tekrar söze karıştı:

"Kocası üstüne ceketini örtmüş de durmadan ağlarmış. Köylüler deyiverdiler!"

Muavin itiraz etti:

"Yok canım.. ertesi günü herifi parkta gördüm. Kafayı çekmiş, gülüp duruyordu!.."

Şoför, anlayışlı bir tavırla başını salladı:

"Olsun.. hem ağlar, hem güler.. Karı bu.. öldüğüne ağlarsın, yakanı kurtardığına sevinirsin!"

Uzun zaman hiçbirimiz ağzımızı açmadık. Otomobil çalkalana çalkalana ilerliyordu. Bir aralık karşımızda uzanıp kaybolan yolun

kırk elli adım ilerde kesilip karanlığa karıştığını farkettim. Araba, o zamana kadar farkına varmadığımız bir süratle bu karanlığa doğru gidiyordu. Bir anda kendimizi bu karanlığın tam dibine gelmiş bulduk.

"Aman!" diye bağırarak direksiyona sarıldım ve sola kırdım...

Şoför:

"Ha!" diyerek uykusundan uyandı ve fren yaptı. Sonra:

"Viraja gelmişiz be!" diye homurdandı.

Projektörler kısa otlarla örtülü bir tarlayı ve hemen önümüzdeki derince bir hendeği aydınlatıyordu. Beyaz tozlarıyla parlak ve kirli bir kordela gibi uzanan şose solumuza doğru kıvrılıp gidiyordu.

Kendimi tutamayarak:

"Kendine gel yahu!.. Arabayı devirecektin!" diye bağırdım.

Şoför, kabahatini bildiği için hafif ve özür dileyen bir sesle:

"Bir şey olmaz!" dedi.

Muavin, o garip bir alay gizleyen sesiyle:

"Devrilmezdik..." dedi. "Ön tekerlekler hendeğe beraber girerdi. Zınk der dururduk..." Sonra daha keyifli bir sesle ilave etti:

"Yalnız araba sarsılıp arka tekerlekler havaya kalkınca şeker çuvalları ensenize inerdi!.."

Başımı çevirip ters bakışlarla bu münasebetsize haddini bildirmek istedim, fakat karanlıktan ve üzeri damgalı birkaç çuvaldan başka bir şey göremedim.

Bundan sonra uyku, şoför ve makine arasında müthiş bir mücadele başladı.. Zavallı adam üçüncü uykusuz geceyi de yarılamak üzereydi ve direksiyondaki elleri titriyordu. Birkaç kere kendisini tutup uyandırmak icabetti. O zaman yalvaran gözlerle yüzümüze bakarak:

"Müsaade edin, şurada durup on dakika uyuyayım.. sonra gideriz!" dedi.

Ben razı oldum. Arkadaşım daha tecrübeliydi:

"Olmaz," dedi. "Bir uyursa yarın öğleden evvel uyanmaz, zorla uyandırırsak büsbütün sersemler ve başımıza iş açar... Uyutmayız ve yolumuza gideriz!.."

Makine birdenbire durdu ve şoförün sesi duyuldu:

"Rahmi.. makineye su koy!"

Hakikaten kenarda sicim gibi akan bir çeşme vardı. Gecenin sessizliğine ince ve ürpertici bir şırıltı yayılıyordu. Şoförün başı direksiyona düşmüş ve hareketsiz kalmıştı.

Aynı şey iki, üç kilometrede bir tekrara başladı. Adamın uykusuz ve yarı kapalı gözleri yolun sağında veya solundaki en küçük bir çeşmeyi bile kaçırmıyordu. Makine zınk diye duruyor ve o sarhoş ses benzin kokusuna ve toz bulutlarına karışarak:

"Rahmi..." diye gecenin duvarlarına çarpıyor, akisler yapıyordu.

Şoför kendisini her uyandırışımızda o yalvaran bakışlarıyla, "Müsaade edin, beş dakika uyuyuvereyim!" cümlesini tekrar ediyordu.

Bir aralık yine durduk. İki tarafıma dikkatle baktığım halde çeşme falan göremedim. Buna rağmen meçhul bir istikametten gayet hafif bir su şırıltısı geliyordu.

"Rahmi...makineye su koy!"

"Demin koyduk ya usta!"

"Sus be... yol fena...motor kızıyor!"

Yol birçok şoförlerin: "çok güzel" dedikleri virajsız, yokuşsuz, sadece çakılları fırlamış bir şose idi ve uykusuz adam iki üç dakika kestirebilmek için bu basit yalana baş vuracak kadar harap haldeydi.

Rahmi tenekesiyle beraber inip yolun kenarında çeşme aramaya başladı. Ortada böyle bir şey yoktu. Nihayet sol taraftaki bayırdan ve kuru otların arasındaki çamurlu bir mecradan aşağıya, şosenin hendeğine süzülen zavallı bir su akıntısını keşfetti. Kocaman tenekeyi buradan doldurmak imkânsızdı, fakat maksadın radyatöre su koymak değil, birkaç dakika durmak olduğunu anlamışa benzeyen Rahmi, avuçlarını doldurup tenekeye boşalttı, makinenin etrafında bir takırdadı ve artık kendisini de sarmaya başlayan bir yorgunlukla, uyuşmuş bacaklarının üzerinde sallanarak o insafsız cümlesini haykırdı:

"Tamam usta!.."

Şoför bu sefer uyanacağa benzemiyordu. Kasketinin altından fırlayan, tozdan bembeyaz olmuş saçları direksiyonun üzerine serilmişti. Kafasına odun yemiş biri gibi, tamamıyla kendinden geçmiş bulunuyordu. Muavin tekrar etti:

"Hadi usta, tamam!"

Bunun da fayda etmediğini görünce ben işe karıştım, şoförü dürttüm:

"Hadi bakalım... uyan...az kaldı!"

Ne kadar kaldığını kendim de bilmiyor, sadece zavallıya biraz gayret vermek istiyordum.

Şoförün başı kalktı:

"Gidemeyeceğim beyim!" dedi ve tekrar önüne düştü.

Arkadaşıma baktım. Yüzünde hiç insaf yoktu. Sert bir sesle:

"Gidemeyeceğim olmaz... Kalk, yüzüne biraz su vur, açılırsın!"

Şoför kımıldadı, yanındaki kapıyı açtı. Uykunun, her uzvuna nasıl ağır taşlar halinde çöktüğü bütün hareketlerinde görülüyordu. Ayakları mevcut olmayan taşlara takılarak hendeğin kenarına kadar sendeledi. Orada biraz durdu. Karşısındaki suya kadar gitmek kendisine herhalde pek mühim ve güç bir yolculuk gibi görünüyordu. Nihayet yavaşça olduğu yere çöktü eliyle bize doğru bir işaret yaparak:

"Müsaade buyurun beyim.. beş dakika uyuyayım!" dedi ve oraya, tozların içine boylu boyuna uzandı.

Çaresizlik içinde arkadaşımla birbirimize bakıştık. Beş dakika, on dakika, yirmi dakika bekledik. Rahmi tenekesini yerine koyup çuvalların üstüne çıkmıştı. Ne onun, ne yolcu kadınların sesi duyulmuyordu. Sadece kuru otların ve çamurların arasından süzülüp hendeğe akan ve orada, kireçli topraklardan bozkırın kuru bağrına sızan suyun mırıltısı vardı. Ne kadar süreceğini bilemediğimiz bu bekleyişten bizi karşı tepelerden birdenbire beliren iki projektörle bir motor gürültüsü kurtardı.

Daldığı uykudan top seslerinin bile uyandıramayacağı sanılan şoför hemen yerinden fırladı, gözlerini uğuşturarak yerine geçip oturdu. Hayretle sordum:

"Ne oldu?"

"Makineyi kenara alayım, karşıdan araba geliyor!"

"Nasıl farkına vardın?"

"Dünya yıkılsa haberim olmaz ama, motorun sesini cenazem bile duyar!"

Projektörleri görünen araba bizi müthiş bir toz bulutu içinde bırakarak yanımızdan geçip gitti. Yolumuza devam ediyorduk. Yuttuğumuz benzin buharı ile toz bizi de sersem etmişti. İki saat sürdüğü söylenen yolu, altı saatten beri bitiremiyorduk. Vakit gece yarısını geçmişti. Uyumaktan ve böylece şoförü başıboş bırakmaktan korkuyorduk.

Oldukça dik bir yokuşu çıkıp bir müddet ilerledikten sonra şoförün dalmak üzere olduğu uykudan silkinip gözlerini uğuşturduğunu farkettim. İleri doğru bakıyordu, ben de gözlerimi kısarak baktım, tozlu camdan başka bir şey göremedim.

Araba tekrar durmuştu. Eskisinden daha harap, ancak duyulabilir bir sesle şoför:

"Rahmi!" dedi.

Arkadaşım elini sırtımdan uzatarak şoförü dürttü:

"Bırak.. bu çeşmenin suyu yoktur, boşuna oğlanı indirme.."

Sonra bana döndü:

"Haydi, Sıvas göründü. Başımıza bir iş gelmeden inip yayan gidelim!"

Kapıyı açtı, aşağıya atladık. Projektörün ışığında cebimden bir lira çıkardım. Bu sırada tekrar önüne kapanmış bulunan şoföre:

"Al paranı!" dedim.

Ses yoktu. Dürttüm:

"Alsana yahu.. Parayı vermeden giderim ha!"

Başını zahmetle kaldıran şoförün üzerinde bu tehdit hiç tesir göstermişe benzemiyordu. Yüzlerce kiloluk bir ağırlık taşıyormuş gibi aşağıya çekilen elini uzatarak:

"Siz sağ olun beyim!" dedi.

Başını tekrar direksiyona yerleştirirken avucundaki yeşil banknotun ayaklarının ucuna düştüğünü gördüm. Yavaşça kapıyı kapadım.

Kamyonun arka tarafına dolanarak şeker çuvallarının üzerindeki karanlığa baktım. Birisini uyandırmaktan korkuyormuş gibi hafif bir sesle:

"Rahmi!" dedim.

Cevap veren olmadı. Ortalıkta en ufak bir hareket ve ses yoktu. Otomobil, taşıdığı canlı malıluklar, şeker dolu çuvallar ve her tarafına yapışan tozlarla birlikte derin bir uykuya dalmıştı. Yalnız soğumakta olan motordan, yapraklar üzerinde dolaşan böceklerin ayak sesine benzeyen çıtırdılar yayılıyordu. Projektörlerin ışığı, yolun üzerine dağılmış gibi duran taş parçalarına boylarının iki, üç misli gölgeler veriyor ve kesik kesik nefes alıyormuş gibi titriyordu. Arkadaşımla kolkola girerek uzaktan tek tük pırıltıları görünen şehrin yolunu tutunca bu ışık sırtımıza yapıştı, gölgemizi ucsuz bucaksız karanlıklara kadar uzattı ve biz ensemizde hissettiğimiz bu yapışkan elden kurtulmak için adımlarımızı hızlandırdık.

Ziya Osman Saba (1910-1957)

MESUT İNSANLAR FOTOĞRAFHANESİ

O akşam işimden erken çıkabilmiştim. Şöyle Beyoğlu'na kadar bir uzanayım, dedim. Köprüden, saatlerdir pis hava ile dolmuş ciğerlerimin teneffüs hakkını vererek, Haliç'i ve Boğaziçi'ni selamlayaraktan geçtim.

Bir zamanlar oturduğum semtlerin vapurları yine hep o hareket telaşı içindeydiler. İşte Kadıköyü'ne kalkacak 6 vapurunun zili çalmaya başladı. İşte Boğaz'ın Anadolu sahilini yapacak 6,5... Bir zamanlar saniyeleri bile kıymetli olan bu kâh küsurlu, kâh küsursuz rakamlar şimdi benim için eski ehemmiyetlerini ne kadar kaybetmişler! Zil istediği kadar acılaşabilir, memur demir kapıyı kapamak tehdidini istediği kadar ileri götürebilir; ben artık o vapurların yolcusu değilim, benim oralarda artık kimsem kalmadı. Yüksekkaldırım'dan istediğim kadar oyalana oyalana çıkabilirim. Tünel'e varınca tramvay bekliyormuş gibi üzüntülü bir hal alarak tramvaya binenleri seyreder, sonra yayan gitmeye karar vermiş bir insan tavrıyla etrafı seyrede ede Galatasaray'a, Taksim'e kadar yürüyebilirim.

Karşımdan insanlar geliyor, arkamdan insanlar geliyor. Arkamdan yürüyenler nihayet beni geçiyorlar,karşımdan gelenlerin bazılarıyla bir an bakışıyoruz; bazıları beni görmüyorlar, benim de görmediklerim oluyor, bana sürtünenler, çarpanlar oluyor. Erkekler, kadınlar, uzun boylular, kısa boylular, yaşlılar, gençler, güzeller, çirkinler, zenginler, fakirler... Kocalı kadınlar, henüz nişanlılar, yalnızlar, kolunda sevgilisi olanlar, anneleri yanında yürüyen küçük çocuklar var. Cahit Sıtkı'nın, bir şiirinde "gün hazinesi" dediği bacaklarını uzun konçlu şosonlarda hapsetmiş bir ömür hazinesi genç kızlar var. Yalınayak çocuklar da var. Ayakları muhafazalıların arasında seğirtip gazete satmaya çalışıyorlar. Fakat ayakları üşümüyor gibi, herhalde alışmışlardır, diyorum. Hem onlar da kunduralılardan daha az mesut görünmüyorlar. Onlardan gazete alan zenginler, verdikleri paranın gerisini istemiyorlar. Bu onların sevincini bir kat daha artırıyor.

İki yanında bu insanları giydirmeye, doyurmaya, eğlendirmeye, bir kat daha mesut etmeye mahsus dükkânlar, mağazalar, salonlar

var. Onların camekânları önünde durmaktan, hayale dalmaktan kendimi alamıyorum. Şu oda takımı ne güzel! İnsan yemekten sonra şu geniş koltukta kim bilir ne kadar rahat eder! Şu abajur, elindeki örgüsüne dalmış karısının yüzüne kim bilir ne tatlı bir pembelik verir. O zaman koca, gazetesini bırakarak karısının seyrine dalar... Şu masa, karşıki mağazada satılan radyolar için bilhassa yapılmış gibi, tam uygun gelecek. Radyonun üstüne de şu ileride, antikacıdaki biblolardan biri... Şehrin en büyük mobilyacısı bütün bir yatak odası takımı teşhir ediyor. İki kişilik karyola, atlas yorganı serilmiş, başucunda komodinine, üstündeki gece lambasına, yerde küçük halısına, pencerelerdeki tül perdelerine varıncaya kadar düşünülmüş, tam bir yatak odası... Perdeleri arasından da bir kış dekoru gözüküyor. Bütün oda kızıl bir aydınlık içinde, sahiplerini beklemekten sabırsızlanıyor gibi...

Fakat bütün bu eşyayı nereye taşımalı? Şu kat kat apartmanların hangi katı benim olabilir? İlerliyorum...

Ya şu mağazadaki mavi kolye. Tanıdığım kızlardan şu en mavi gözlüsüne ne kadar yaraşacak! Fakat o kız benim sevgilim değil ki!

Bir kunduracının camekânında yanlara doğru kaçışmış gibi duran, kimi kapalı, kimi daha dekolte, bütün mahremiyetleri ile kadın terlikleri, bütün bir ev hayatını hayal ettiren terlikler...

Ah şu kadın eşyaları, çamaşırları, elbiseleri satan mağazalar... Düşünüyorum ki, bütün o çamaşırlardan, elbiselerden, tayyörlerden, mantolardan istediğim kadar alacak param olsa da, onları kullanabilecek, onları giyebilecek, "bütün bunlar senin için" diyebileceğim kimsem yok.

Sanki bütün bu mağazalar, bütün şu insanlara, saadet satıyorlar. Şu manavdaki renk renk, türlü türlü yemişler, mesela şu iri, sarı kabuklular portakal değil, bir sofra saadetini tamamlayacak bir başka lezzet, koku ve serinlik saadetidir. Şu satıcılar avaz avaz bağırarak, şu sattıklarımızdan da alın, daha çok mesut olun, demek istiyorlar. Hele şu köşede, ta Vefa'dan getirilmiş boza şişeleri. Bu, yemekten birkaç saat sonra, bir babanın, ailesi efradına, üzerine tarçın ekerek, leblebiler koyarak yudum yudum tattıracağı bir nev'i şahsına münhasır saadet değil de nedir?

Bu caddeye ne kadar da çok fotoğrafçı toplanmış, şimdiye kadar kaç tanesinin önünde resimleri seyre daldım. Bütün bu mesut insanlar buralara da saadetlerini tesbit ettirmek için koşuşmuş olacaklar. Bu resimlerde, yaşayacaklarından daha uzun zaman tebessümleri devam

edecek. Şu gelin, demin gördüğüm kocalı kadın değil mi? Şu pembe yüzlü, çift örgülü saçlı küçük çocuk, daha demin sıçrayarak yanımdan geçen genç kız değil mi? Belli belli! Bu fotoğrafhanelerde hiç ölülerin resmi yok. Zaten en yakın mezarlık buraya kilometrelerce uzakta. Bu caddede ancak mesut dolaşılabilir. Yalnız bu caddede bulunmak insanı mesut etmeye kâfidir. Yaşadığımı, ben de saadetimi düşünmeliyim. Şu kadar dükkânın içinde elbette beni de mesut, hiç olmazsa memnun edebilecek şeyler satanlar da yok değil ya! Şuracıkta kunduralarımı boyatabilirim. Şu kravatı pekâlâ satın alabilirim. Yeni gelmiş şu şiir kitabı bana pekâlâ zevkli saatler geçirtebilir. Ben de pekâlâ şu mesut insanların fotoğraflarını çıkarttıkları fotoğrafhanelerden birine girebilir, ben de mesudum, benim de resmimi çekebilirsiniz, diyebilirim. Fotoğrafçı da itiraz edemez, sizin kimseniz yok, fotoğrafı ne yapacaksınız, diyemez. Sorarsa, elbette günün birinde benim de bir sevgilim olabilir. Sizin çekeceğiniz bu en güzel fotoğraf onun çantasının gizli bir köşesinde, güzel kokular içinde yatabilir, derim.

Sonra, beni sevecek kimse çıkmasa bile, haberiniz yok mu, yeni bir şiir kitabım intişar etti, bu kitap pekâlâ bana şair dedirtebilir ve kimbilir, zaman gelir, edebiyat tarihçisi, bu kitap intişar ettiği zamanki fotoğrafımı arayabilir. İstikbalin nefis kâğıtlı bir edebiyat tarihinin sayfaları arasından bütün gençliğimle tebessüm edebilirim. Evet, evet, hiç olmazsa genç değil miyim, ağarmış saçlarımla, biraz bezgin duruşuma bakmayın, nüfus tezkerem yanımda, buyurun, ben daha genç sayılırım. Ve sırf genç olmam, benden isteyeceğiniz tebessümü dudaklarımda yaratabilir.

Bir fotoğrafhanenin önünde bir otomobil durmuş ve etrafında bir meraklı kalabalığı hasıl olmuş. Yaklaşıyorum, otomobilin içi, camların kenarları bütün çiçeklerle süslü. Demek gelinle güvey fotoğrafhanedeler. Ben de bu fotoğrafhaneye girer, hem fotoğrafımı çıkartmış olur, hem de hayatlarının en mesut zamanlarından birini yaşamakta olan bu çifti, kapıdan çıkmak üzere iken olsun, bir defa selamlarım.

Bütün duvarları fotoğraflarla kaplı holde bekliyorum. Bütün fotoğraflardaki insanlar tebessüm ediyorlar. İşte, yeni rütbesinin verdiği gurur ve emniyetle istikbaline gülümseyen genç subay. Büyük bir lastik topu dünyanın en büyük hazinesi imişçesine sıkı sıkı tutmuş, yanaklarından sıhhat fışkıran gürbüz çocuk. Bir fakültenin mezunlar hatırası: Hocalar memnunluk ve iftihar içinde; yeni mezunlar da hocalarının etrafında, sırtlarından bir yükü atmış, uzun bir yolu bitirip

bir ağaç altına oturmuş insanların saadetiyle gülüyor, hep gülümsüyorlar.

Sonra, yeni evliler, yan yana dururlarken, sevinçten, hazdan titredikleri adeta hissedilen, çiçekler içinde yeni evliler. Bütün şu delikanlılar hep evlenmişler, saadet duymuşlar ve mekteplerini bitirdikleri zaman fotoğraflarını çekmiş olan fotoğrafçıya koşup, işte evlendik, bu sefer de evlenme saadetini tadıyoruz, yine fotoğrafımızı çekin, demişler.

Sonra, pürüzsüz, uzun bir evlilik hayatının en güzel bir noktasında, belki bu izdivacın bir senei devriyesinde, birkaç yaşına gelmiş çocukları ortalarında resim çektiren eski evliler. Kadın biraz şişmanlamış, erkeğin alnından doğru saçları seyrekleşmeye başlamış, karşı duvarda asılı bir yeni evliler fotoğrafına bakarak gülümsüyorlar. Burada her şey, herkes birbirine gülümsüyor. Hiçbir ihtiyar, hiçbir çirkin, hiçbir düşünceli insan resmi yok. Sanki bu fotoğrafhaneye sevinçsiz hiçbir insan ayak atmamış. Yahut fotoğrafçı, bir muvaffakiyet sırrı olarak, makinesinin karşısında candan gülümseyemeyecek müşterisinin fotoğrafını çekmemiş.

Ben böyle düşünürken, birden atölyenin kapısı açıldı, gelin, elindeki çiçeklerden daha beyaz beyazlar içinde, yanında genç kocası, bir bahar havası bırakarak, bir bahar rüzgârı gibi önümden geçtiler, kendilerini bekleyen otomobile bindiler. Fotoğrafçı onları selametledikten sonra bir müddet daha eşikte kalarak otomobili gözleriyle takip etti, sonra geri döndü, yarattığı eserden memnun bir sanatkâr haliyle kendi kendine gülümseyerek, beni görmeden bulunduğum tarafa birkaç adım attı. Neden sonra varlığını fark edip tatlı bir rüyadan uyanır gibi, bakışlarıyla ne istediğimi sordu.

— Fotoğrafımı çektirmek istiyorum. Güzel olmasını arzu ettiğim bir fotoğraf çektirmek istiyorum, dedim. Ben konuşurken adam da beni baştan aşağı süzüyor, yüzü deminki memnunluk halini yavaş yavaş kaybediyor, adeta endişeli bir ifade alıyordu:

— Buyurun atölyeye, dedi.

Ben önde, o arkada, çiçek ve lavanta ile karışık bütün bir saadet kokusunun dalgalandığı atölyeye girdik. Gösterdiği sandalyeye oturdum. Makinenin arkasına geçti, örtünün altında yüzü kayboldu, yalnız ara sıra sesini işitiyorum:

— Tabii durun!

— Kendinizi sıkmayın!

— Buraya fotoğraf çektirmek üzere gelmiş olduğunuzu unutun!

— Güzel, sevinçli şeyler düşünün!

Bunu ihtar etmesine hacet yoktu, ben buraya zaten sevinçli düşüncelerle gelmiştim. Şimdi burada çekilecek fotoğrafı belki bir gün sevgilim çantasında taşıyacak... Belki bu resim...

Birden fotoğrafçının sesi, bu sefer biraz daha asabi, yükseldi:

— Lütfen, zorla gülümsemeyin!

Evet, zorla tebessüm ne kadar çirkindir! Zaten benim zorla gülmeye ihtiyacım yok. Şu adesenin arkasından bütün bir ebediyet bana bakıyor demektir, ben de bütün o ebediyete, bana hayran kalacak bütün o müstakbel nesillere büyük bir şair gibi biraz mağrur, biraz yüksekten, sadece tebessüm edebilirim.

Çok mu fazla kendini beğeniş? Çok büyük, hatta gülünç bir iddia mı? Doğru! Benim esasen hayatta hiçbir iddiam olmadı ki!.. Bu çıkacak fotoğrafımın daha küçük, daha mütevazi bir vazifesi olabilir. Belki, dinimin bana vaat ettiği en yüksek mertebeye erişir, belki bir gün şehit düşerim. Belki o zaman bu fotoğrafımı, bazı mecmualar, diğer şehitlerinkilerle beraber, basarlar. Belki mektebim, verdiği şehitler arasında benim de bu resmimi müzesinin bir köşesine asar. Belki sadece ölüp giderim. O zaman da bu fotoğrafım hayatta kalmış birkaç akrabamın, birkaç vefalı arkadaşın beni anılarına vesile olur. Onlara, şimdiden şükran ve dostluk tebessümlerimi göndermeliyim.

Dışarıdan gelen şu hayat gürültüsüne dalarak, şu odaya sinmiş beyaz gelin kokusunu teneffüs ederek, şu karşı binanın saçaklarında gagalarıyla öpüşen güvercinleri gözümün önüne getirerek, o delikanlı mezunlardan biriymiş gibi, genç subay gibi, bir gün şahadet mertebesine erişebileceğimi düşünerek, elimde sevgilimin eli varmış gibi, ortalarında çocuklarıyla fotoğraf çektirmiş olan evlilerin o rahat tebessümüyle... Fakat şimdi niçin böyle uğraşıp duruyorum? Niçin kendi kendimi aldatmaya çalışıyorum? Benim asıl mesut zamanlarım ne oldu? Niçin asıl o zamanlar resim üzerine resim çıkartmadım? Niçin her hafta fotoğrafçıya uğramadık? Neden bugün buraya tek başıma geldim?

Fakat şimdi böyle şeyler düşünmenin de sırası mı ya! Dünyada her insan az çok bir felakete uğramış olabilir. Bunun için büsbütün kötümser olunur mu?.. Felaketler yerine saadetleri, ölmüşler yerine doğacakları, geçmişler yerine gelecekleri düşünmeliyim. Hem...

Birden, fotoğrafçı siyah örtüsünü başından atarak doğruldu. Yüzü hatta biraz terlemişti, ümitsiz bir tavırla:

— Beyim mazur görün, sizin fotoğrafınızı çekemeyeceğim, dedi.

Salim Şengil (1913)

ALACAKARANLIKTA

Yürüyordu.

Yol kavşağına geldi durdu. Trafik ışıkları kırmızıda.

Hava kar yağışlı. Yumuşak... Gök, gitgide griden kurşuni renge dönüşüyor.

Sokak lambaları yandı. Ortalığın alacakaranlığını sildi. Kar bastıracağa benziyor. 'Böyle giderse her yer beyazlaşacak. Sabaha kalmaz tutar,' diye düşündü. Sokaklar, daha kalabalık değil. Biraz sonra akşamın git-geli başlayacak. Yollar, caddeler, meyhaneler dolar. Gece kuşanır güzelliğini... Kar yağdıkça hava kirini atar. Derin bir soluk alası gelir insanın... İki kadeh de parlattın mı, günün yorgunluğu gider. Yeni yıkanmışa dönüşür beden. Silinir çöken akşamın karabasanı!.. Çiçekler açar yüreğin bir köşesinde...

Mutluluğun ortaklaşa paylaşıldığı, kimliği açık seçik, bir başka yaşanmış gece gelir, yerini alır güncel akışın içinde. Bir tomurcuk olur dalın ucunda, güzellikler açar:

"Yıldızlar ne kadar parlak."

"Çok güzel bir gece..."

"Serinlik çıktı."

"İstersen iç salona girelim."

"Vapurun açık, üst güvertesinde, oturalım derken, gündüzün o yapışkan sıcağına aldandım!"

"Ceketimi vereyim, üşüme."

"Yok istemem. Siz üşürsünüz sonra. Terlisiniz."

"Bana serin gelmiyor hava. Gerçekten al omuzuna..."

"Öyleyse kolunuzu koyun arkama yeter..."

Kolunu buğulu bir sıcaklık tüten sırtına koyunca, ipek bluzunun altında teninin kıpır kıpır sıcaklığını duydu.

Yeşil yandı yürüdü.

Kırmızı yandı, durdu.

Yerler yavaş yavaş kar tutmaya başlamıştı. Sıra sıra dizili arabaların ardındaki lambalardan fersiz ışıklar yansıyor yola. Yağan kar, çizgi çizgi bölüyor ön camdaki görüntüyü. Renkli ışıklar,

titreşimli bir cümbüş içinde uzayıp gidiyor yol boyunca... Yürüyen çift sıralı, kesintili aydınlık çizgide, kimi yerde frene basıldıkça arabaların arka kırmızı lambaları bir yanıp bir sönüyor. Tekerleklerin savurduğu kar, ince bir tül perde indiriyor ışıklarla aramıza, sonra yavaş yavaş kalkıyor.

Ön camın üstünde silecekler salıncak kurmuş, bölünmüş iki yarım yuvarlak içinde sallanıyor. Eğri eğri yağan kar cama düşünce, küçük şenlik fişeği görüntüsünde önce patlıyor, sonra yayılıyor. Üstünden silecekler sallanıp geçince de eriyip son buluyor yaşamı. Bir varmış, bir yokmuş anlamında... Salıncağın sınırı dışına düşen kar taneleri ise üst üste kalınlaşıp sertleşiyor, büyüyor.

Gitgide kayganlaşıyor yol. Sokak lambalarının aydınlığıyla farların kesiştiği yerde ışık bölünüyor, dağılıyor, sonra derinlemesine uzuyor beyaz karanlığın içinde...

Gelir, geçmişin anı olmuş güzelliklerinden bir kesit daha, günün yaşamı içine karışır...

Sırtına koyduğu kolunu oynatmaktan çekiniyordur. Bir iletişim işlevi görüyor sanki o duruş. İç bayıltan bir sıcaklıkla oradan geçen bir ürperti, tüm bedenine dağılıyor.

"Kolunuz uyuştu mu? İsterseniz çekin artık."

"Yok yok, bir şey olmadı."

"Doğru mu?"

"Doğru tabii.. Yarın ne yapıyorsun?"

"Evdeyim. Pazar..."

"Akşamüstü?.."

"Boşum."

"Buluşalım, bir yerlere gideriz."

"Olur..."

Ertesi gün akşamüstüne dek zaman durur. Bitmez gece. Yarın gelmez olur bir türlü...

Oysa sonra, nasıl geçmiştir günler, geceler, aylar!... Şimdi çok uzaklarda kaldı geçmeyen zaman, gelmeyen yarınlar...

Karın kalınlığı katmerleşiyor. Arabanın içi ısındı. Camların buğusu yavaştan dağılıyor.

Öndeki arabalar savuruyor ince ince karı. Yolda uzayıp giden lastik izleri genişleyerek derinleşti. Parlak beyaz rengi kirlendi karın. Yolun deminki kayganlığında şimdi küt bir ağırlık var. Önde giden arabaların, uzaktan görünen arka arkaya sıralanmış ışıkları, akpak bir gerdan üstünde, değerli taşlarla süslü bir kolyeye benziyor. Yoldan

sapmalarda ateş böceklerini anımsatan, yanıp sönen, küçük sarı işaretler, kimi yerlerde ışık takısını koparıyor. Bir başkası onun yerini doldurunca dizide oluşan boşluk kapanıyor.

Yeşil yandı, geçti...

Orhan Kemal (1914-1970)

İKİ BUÇUK

İşte gene hiç sevmediği bir duruma düşmüştü!

Bin kez söylemişti kendi kendine ki, "Dolmuşa bindiğim zaman değil, inerken parayı vereceğim bundan sonra!"

Olmuyordu, olmuyordu allah belasını versin. Bundan önce bir değil, beş değil, belki de on, on beş, yirmi sefer hep aynı duruma düşmüş, şoförle takışmıştı. En temizi, dolmuştan ineceği yere gelince, inmeden önce parayı vermekti. Bir süre öyle yapmıştı. Ama bu sefer, bu sonuncu sefer... Durak kalabalıktı. Birkaç kişi koşmuşlardı, çevik bir davranışla girivermişti arabaya. Solunda iki kişi. En sağdaydı. Yanındaki bozuk paraların en küçüğü iki buçukluk. Öteki müşteriler verince o da onlara uymuş, uzatmıştı iki buçukluğu. Şoför almış, ötekilerin iki buçuk, beşliklerinin üzerini vermiş, onunkini... Bu sırada en sağdaki inip, bir başka yolcu binmeseydi şoför herhalde paranın üstünü verecekti. Çünkü davranışı öyleydi. Ama yolcu "Cağaloğlu!" deyince, şoför yeni müşteriyle konuşmaya dalmış, iki buçuğun üstünü unutmuştu.

Ne yapmalıydı şimdi? "Şoför efendi, iki buçuğun üstünü unuttunuz!" dese, şoför belki de, "Ne biliyorsun unuttuğumu?" diye bozabilirdi. Bozmasa bile, dolmuş yolcuları şöyle bir bakarlar, içlerinden, "Amma da para canlısı ha!" gibilerden geçirebilirlerdi. Başkalarının onun hakkında böyle düşünmelerini istememekle beraber, bu türlü düşündüklerini belirtircesine yan yan bakmalarından nefret eder, cinleri tepesine toplanırdı.

Sağındakine baktı: Koca burunlu, sarkık gerdanlının biriydi. Beyden değil de efendiden. Böyleleri ukala olurlar. Vara yoğa karışırlar. Tartışmaya can atarlar. Nitekim: "Şoför efendi, iki buçukluğun üstünü unuttunuz..." dese, bu koca burunlu, sarkık gerdanlı adam o biçim, yan yan bakacaktı. "Ne bakıyorsun?" diye terslese, "Göze yasak mı var?" karşılığını alacağını iki kere iki dört eder gibi biliyordu.

Adama yeniden baktı, sanki "Göze yasak mı var?" demiş gibi kızdı. İçinden:

"Var!" dedi.

Sanki:

"Yok canım?" karşılığını almışçasına öfkesi arttı. Gene içinden:

"Canın yoksa nasıl yaşıyorsun?"

"Aman ne bayağı espri. Evladım espri zeki insan harcı. Sense..."

"Bense?"

"Kaşalotun birisin be!"

Tam bu sırada solundaki yolcu da inmek için şoföre seslenmişti. Araba durdu, solundaki indi. Solundakinden boşalan yere kaydı. Koca burun, sarkık gerdanlı da ortaya geçti. En sağa yeni bir yolcu. O da Cağaloğlu'ya gidecekti. Tekliği uzattı. Şoför elli kuruşu omuzu üzerinden en sağdaki yolcuya uzattı. Şoför onun iki buçukluğunu sağlama unutmuştu. Bir ara:

"Şoför efendi benim iki buçukluğun üstünü unuttun!" diyecekti vazgeçti. Adam belki de şöyle derdi:

"Ne iki buçukluğu?"

Kan tepesine sıçradı. Sanki şoför gerçekten bu karşılığı vermiş gibi sinirleri gerilmişti. İçinden:

"Arabaya binerken verdim ya!"

"Hatırlamıyorum.."

"Nasıl hatırlamazsın? Yalan mı söylüyorum?"

"Ben yalan mı söylüyorum?"

"Biz bu meslekte senin gibi neler gördük.."

O zaman, o zaman dayanamaz, çıldırırdı işte:

"Beni onlarla mı kıyaslıyorsun yani?"

Şoför belki de yarım sağla arkaya dönerdi:

"Nesin ya? Hanım evladı? Dolandırıcıların hiçbiri dolandırıcılığı kabul etmez. Hele, de, suratına atılır!"

"Yani?"

"Yani değil Panayot!"

Evet, şoförle böyle takışsalar ne olurdu sonu? Karakola mı düşerlerdi?

Birden gözü dikiz aynasına kaydı: Şoför adamakallı sıkıydı. Alttan üstten inceltilmiş bıyığıyla da itin birine benziyordu. Takışınca arabayı durdurup direksiyondan iner, yakasına yapışır, belki de bir kafa, bir yumruk...

İçini çekti. Bu hiç de istenecek şey değil. Eli yüzü kan içinde, üstü başı toz toprak, karakola gitmek, şoförden davacı olmak... Üstelik sağındaki müşterilerle şoförün yanındakiler de herhalde

şoförden yana olurlardı. O zaman şoför: "Bana hakaret etti Komser Bey!" der, hakaretin şeklini anlatır, müşteriler de onu desteklerlerdi ki, hem iki buçukluğun üstü kalırdı, hem de şoföre hakaretten kovuşturma başlayabilir, astarı yüzünden pahalıya gelirdi.

Onun için, vazgeçmeli, hatta iki buçuğun lafını bile etmeden, yeni elli kuruş vermeliydi şoföre. Besbelli, unutmuştu aldığı iki buçukluğu...

Pantolonunun bozuk para cebinden iki tane sarı yirmi beşlik çıkarıp avucunda tuttu. Az sonra Cağaloğlu'ya gelince inecek, inerken de parayı verecekti. Verecekti ama, neden? Elli kuruşluk yolu ne için üç yüz kuruşa gelecekti? Enayi miydi? Paraları yeniden cebine sokarken, aklından gene kavga, karakol, dolmuş müşterilerinin tanıklığı geçti. Vazgeçti cebine koymaktan. Dayak yese de yemese de karakola düşünce haksız çıkabilir, hele şoföre hakaret dümeni işin içine girerse, değil üç lira, kimbilir kaç üç liralar düşebilirdi işin içine.

Gözü yeniden dikiz aynasındaki şoförün "it" yüzüne ilişti:

"Allah belanı versin!" diye geçirdi. "Hayvanoğlu hayvan. Suratından belli ne bok olduğun. Haram zıkkım olsun, yiyeme inşallah. İlaç parası yap. Hem de varsa en sevdiğin çocuğuna!"

Cağaloğlu'ya gelmişlerdi:

"Ben uygun bir yerde ineyim!"

"Peki abi.."

Şoför arabayı uygun yere yanaştırıp durdurdu. O, avucundaki elli kuruşu tam uzatacaktı, şoför iki buçukluğun üstünü uzattı:

"Buyurun abi iki liranızı!"

Aldı. Dolaşan ayaklarıyla hızla uzaklaştı. Yüzü alev alev yanıyor, kendi kendinden utanıyordu.

PARKTA

Liseli kaçakların ekseriya buluşup dalga geçtikleri Sinekli Park'ın kocaman ağaçları hafif hafif hışırdıyordu. Yukarda ay bütün kuvvetiyle parlıyorken, parkın hemen yanından akan nehrin çağıltıları geceyi dolduruyordu.

Tahta sıralardan birinde tek başına oturmakta olan bir karaltının

cıgarası kırmızı kırmızı yanıp sönmekteydi. "..... şimdi şarap, sıcak ekmek, pastırma filan olsa.. Bir de Boğaziçi sigarası.." Cıgarasının izmaritini tam atacaktı, arkasında bir ıslık. Döndü.

— Fuy fuuu!..

Küçük mermer heykellerden birisinin yanında bir başka karaltı peydahlandı, heyecanla geldi. Beriki:

— N'oldu? diye sordu.

Öteki:

— Sorma, dedi. Kapı aralıktı, daldım. Altev kapkaranlık, pis pis rutubet kokuyor. İki dakika bekledim beklemedim kız indi. Tam sarıldım, nerden çıktı Allahsız, el fenerini suratıma bir sıktı, tebdilim şaştı. Tabii kaldırdım kolları, teslim. Kimmiş biliyor musun? Kızın hanımı, mühendisin karısı.. Sizi, dedi günlerden beri kolluyorum. Alçaklar, namussuzlar, tuuu.. Zoruma gitti. Bir şey değil, sonunda, kızı kovacam dedi, seni de hırsız diye polise teslim edecem. Oldu olacak, bir dikildim, dedim hanfendi, deminden beri bütün söylediklerinizi geri almazsanız rezalet çıkarırım! Toplarım mahalleyi başıma, derim beni içeri hanfendi aldı, sonunu düşünün. Sahiden yapar mısın, dedi. Orospu çocuğuyum ki yaparım dedim, korktu enayi. Açtı kapıyı, dedi git, git, Allah kahretsin seni, bir daha uğrama buralara.. Tam çıkacaktım aklıma sen geldin ha, şerefsizim.. Dedim, giderim amma bir şartla: Para! Para vermezseniz adım atanın ta sülalesini.. Yavaş, dedi, yavaş söyle, bir duyan, seni bir gören olur, namusumu iki paralık edersin.. Oyleyse para, dedim, ama dedi bir daha buralara uğramayacaksın!Uğramam, dedim. Ananın babanın ölü yüzünü öper misin uğrarsan? dedi. Babam yok, anaının ölü yüzünü öpeyim ki, dedim. Beşliği pasa etti..

Beriki gölge yerinden fırladı:

— Pasa mı etti? Yanında mı?

— Yanımda. Ne var?

— Ne var mı? Ulan, daha ne duruyorsun?

— N'apim?

— Öte beri alalım.. Şarap, sıcak ekmek, cigara filan..

Parlak ay, ikisinin de ince çocuk yüzlerini aydınlatıyordu. Siyah şarap, sıcak ekmek, pastırma ve bir paket de Boğaziçi cıgarasıyla döndüler. Deminki tahta sıraya yan yana oturdular, içmeye başladılar.

— Allah be! dedi birinci gölge.

— Ne var?

— Hayat bu işte.. Yani mangır. Mangırın bol olacak, her gün

kafayı çekip..

— Her gün insan enayi bir mühendis karısı bulmalı ki..

— Bal gibi geçinilir. Aya bak..

— Ağır iç oğlum, ver şişeyi.

— Bundan daha ağır içilir mi? Al..

— Sucuk nerede? Ha, buradaymış.

— Aya bak.. On dördü mü?

— On beşi galiba.

— Ne demiş Yahya Kemal? Gece Leylâyı ayın on dördü. Leylâ deyince bizim orda bir kız var, efendi, o kaş, o göz.. Leylâ bok yemiş yanında..

— Lan bütün şiir be..

— Ne?.

— Ay, gece, nehrin şırıltısı, ağaçlar..

— Heye ama, boşver.. Karın doyurmaz. Ver şu şişeyi..

— Al.. Şimdi şey de olmalı ki..

— Kim?

— İt Ömer..

— Heye.. Oğlan şimdi yaşıyor İstanbul'da.. Yarin bitirir palası.. Mangır da bol.. Biz?

— Ver şu şişeyi.. Şu anda kâinat vız gelir tırıs gider, şerefe!

— Zit olsun, sevdiğin çit olsun amma, lan bitirdin tekmil be.

— Hangi bitirdim lan, daha dünya kadar var. Bırak onu bunu ya, dedim bir ölürse..

— N'olur?

— Tüylenecem ki, tekmil hükümet gibi. Herkesin dedesi peşin ölür, bizim babamız öldü, Allahın işi..

— Fabrikada mı öldüydü ne?

— Heye. Ustaydı, kolunu makine kaptı, kanı durduramadılar..

— Demek deden ölünce..

— Hökümet gibi tüylenecem.. Ev, bağ, iki dükkân.. O zaman yanıma istidasız gelemezsiniz..

— Ben mi lan?

— Sen de, senin feriştahın da..

— Lan sen hökümet olsan yanımda fossun.. Bir cıgara ver. Belle ki mirasa kondun.. N'apardın?..

— Ben mi n'apardım? Çocuk olma be.. Evi, mevi, dükkânı okutur, mangizleri cebe küt atardım kapağı İstanbul'a. Orada yanlardım palaslardan birine, bir diploma kopardım mı, eh gayri..

— Ben olsam senin yerinde, mangizleri cebe, küt atlardım İstanbul'a ilk iş kitap gibi bir avrat, sonra açardım bir dükkân.. Diploma neymiş? Diploma miploma hepsinin sonu mangır değil mi? Çapraşık yolları sevmem. Çünkü lise diplomalılara ekmek vermiyorlar, hepsi boş geziyor.. Şu yıldızlara bak. Aya bak. Dünya, yaşamak. Üst tarafı fasarya.. Bu dünyada yaşadığın yanına kâr kalır. Giderken götüreceğin iki arşın kefen..

— Kelleyi buldun mu ne?

— Bildiğin gibi değil, uçuyorum.. İçimde bir ferahlık.. Şarap kıyakmış.. Sen nasılsın?

— Ben mi? Atom bombası gibiyim..

— .....!

— .....?

Evvela bir şarkı, sonra da bir gazel tutturdular. Sesleri perde perde yükseldi. Çok geçmeden peydahlanan bir bekçi, gecenin ikisi olduğunu, bu saatte gazel okumanın kanunen yasak, binaenaleyh kalkıp gitmelerini söyledi.

Kalktılar. Yolda:

— Yarın mektebe gidecek misin?

— Ben mi? Bilmem. Sen?

— Vallaha nebliym.. Sen gidersen..

— Benim pek niyetim yok..

— Boşverelim. Cebirci müzakere edecek..

— Öyleyse boşver..

Ağır, eski taşlarla örülü, karanlık bir sokakta, yan yana kayboldular..

Yaşar Kemal (1922)

HANÇER

Tepedeki kızgın güneş, gölgesini ayaklarının dibine, koyu bir yuvarlak halinde düşürüyor, her bastıkça ayakları bileklerine kadar, yolun kızgın tozları içine gömülüyordu. Üstbaşı toz içinde kalmış, boynundan, yüzünden süzülen terler tozla karışıp çamur olmuştu. Başına bağladığı mendilin bir ucunu dişleri arasına almış çiğniyor, eliyle de bir iki yanına işaretler yapıyor, kendi kendine konuşuyordu.

Öne doğru yumulmuş, tozları dört bir yanına fışkırtarak hızla yürürken birden durdu. Ağzındaki mendil ucunu hırsla ısırdı. Tükürecek oldu, ağzı kurumuş, dili damağına yapışmıştı.

"Ben," dedi, "gösteririm ona. Ben hırsızlık yapacak adam mıyım be? İşin ucunda ölüm var."

Daha hızlı yürümeye başladı. Ayaklarını yakan tozun farkında bile değildi. Sonra, nedense, yoldan çıkıp tarlalara saptı. Ekin sapları ayaklarının altında çatırdıyordu. Uzakta gürültüyle bir harman makinesi çalışıyor, ırgatların küfürleri duyuluyordu. Harman makinesinin farkında olmadan, önünden geçip gitti.

Gözleri kısılmış, küçücük yüzü biraz daha küçülüp kararmıştı. Alnının kırışıklıklarını da çamur doldurmuştu.

Yürüdüğü toprak yarılmış, yarıklar örümcek ağı gibi dal dal her tarafa yayılmıştı. Ayağının biri bir yarığa girip burkuldu. Müthiş acıdı. Acıdan olduğu yere çöküverdi. Toprak, etini kızgın demir gibi dağladı. Sıcağın acısı... Toprağın acısı... Birden hopladı... Bir zaman şaşkın bakındı. Sonra yerden bir tutam kuru ekin sapı alıp çiğnemeye başladı. Çiğnedikçe sap ağzını kurutuyor, buruyordu. Ağzındakini tükürdü. Sonra bir tutam daha aldı.

Bir de yorulmuştu ki... Sallanıyor, yanına yönüne yalpa vuruyordu.

Zınk diye durdu. Afalladı. Ne oluyor, nereye gidiyordu? Hemencecik hatırladı: "Namussuz, alçak," dedi kinle, "sana yaparsam yaparım. Bil ki, ulan, bu işin ucunda ölüm var. Ben hırsızlık yapacak adam mıyım? Bunca yıl Çukurovadayım, namusumla çalıştım."

Sonra, gene daldı. Güneş tepesini kaynatıyordu.

O gün, ikindiye kadar, karşıki yoldan geçenler, tarlaların ortasında, güneşin alnında, dümdüz, pırıltılı bir hasır gibi alabildiğine uzanmış ovada biraz öne doğru eğilmiş adamı kıpırdamadan dururken gördüler.

Adamın gözleri kapalı... Bir ceviz ağacının altında üç yaşında, dişleri bembeyaz, gülen, emekleyen bir çocuk... Çocuk neşe ile anasının boynuna atılır. Çocuk ter içindedir.. Yüzünden gözünden terler süzülür. Çocuğun gömleği yırtılmış, çocuk ağlar... Nedense hep ağlar. Sonra genç kadın tarladan döner. Dudakları yarılmış.. İhtiyar ana, ak saçlı... Belini tuta tuta, bir şeyler söyler... Kurumuş elleri ananın... Kurumuş eller... Eller, Çukurovanın bin bir pırıltıyla dönen sıcağının içinden uzanır.

Var gücüyle dişlerini sıktı. "Namussuz.. Sana gösteririm.. Ben hırsızlık yapmışım ha! Gece yarısı Muharrem Ağanın pamuğunu çalmışım, öyle mi? Beni attırır mısın işten?"

Garbi yeli efil efil esmeye başladı. Gölgesi, doğuya doğru bir adam boyu uzamıştı. Ta güneyde, Akdenizin üstünden parça parça ak bulutlar yükseliyordu.

Biraz kımıldadı. Sonra bir adım atıp durdu. Sonra hızla yürümeye başladı. Tarlalardan tozlu yola saptı.. Önünden biri gidiyordu. Gözlerini kısıp baktı. Karanlık da yavaş yavaş çöktüğü için, önden gideni bir türlü farkedemiyordu.

Adımlarını açtı. Önden gidene yetişip, "Hişt lan!.." dedi.

Öteki döndü.

Beriki sevindi: "Ali lan.. sen misin?"

Ali durdu.

"Bu işi iyi yapmadın, Hüseyin," dedi.

Hüseyin: "Ben," dedi, "elcinin inadına yaptım o işi."

Ali: "Senin arkandan bir attı tuttu... Demediğini komadı. Hırsız, dedi. Namussuz, dedi. Irgat milletinin şerefini bu adamlardır beş paralık eden, dedi. Ne bileyim ben.. dedi oğlu dedi. Sen bu işi yapıp rezil olmamalıydın."

Hüseyin: "Sövdü mü?" dedi.

Ali:

"Bırak benim yakamı.. Ben bilmem orasını.."

"Nasıl bilmezsin?.."

"Bilmem.."

"Sövmedi mi?"

"Bilmem."
"Daha ne dedi?"
"Bilmem..."
"Ben onun karısıyla yattım, dedi. Öyle mi?"
"Bilmem amma, o çok namussuz adam."
"Yani yattım, dedi!"
"O çok namussuz bir adam."
"Demek yüz kişinin içinde böyle dedi?"
"Alçağın biridir o."
"Vay anasını, avradını. Böyle ha."
Ali:
"Bütün Çukurovada ondan namussuz adam bulunmaz. Elci değil, ırgat celladı. Ağaların iti, ırgatların düşmanı... Senin bir çuval pamuğu onca ırgadın içinde Ağaya gösterip seni rezil kepaze etmeseydi olmaz mıydı? Herkese yapar kötülük, bir haklayan çıkmadı. Yapamaz bunu önünde görse erkek adam. Bir de..."

Hüseyin, Alinin kolundan tutup durdurdu. Kan çanağına dönmüş gözlerini delercesine gözlerinin içine dikti.

"De lan," dedi, "karısıyla yattım dedi mi?"
Ali omuz silkti:
"Bilmem..."
Hüseyinin elinde birden hançer parladı.
"De lan," dedi. "De lan!"
Ali dudak büktü:
"Bu hançeri bana çekeceğine.."
Hüseyin Aliyi hınçla itip gerisin geri döndü.

Koşuyordu. Tarlalardan, çalılıklardan geçiyor, soluğu kesilip duruyor, sonra tekrar koşuyordu. Bacakları kan içinde kalmıştı...

Arada bir ayın üstünü bir bulut parçası kapatıyor, her bulut gelişte Hüseyinin yüreği hop ediyordu. Hüseyin, ağzı aşağı bir kara çalının karanlığına yatmış, elindeki hançerini sıkıyor, tirtir titriyor, olanca gücüyle geriniyordu.

Ay batıdaki dağlara doğru indi. Hüseyinin gözü karşı karanlık dağlarda, gökteki kocaman ayda. Ay, bir türlü batmak bilmiyor.

Biraz ileride, harman yerindeki ırgatlar çoktandır uyumuşlar.

Irgatların ötesinde, harman yerinin sağında, elcinin cibinliği de rüzgarda usul usul sallanıyor.

Ay, dağların tepesine oturdu kaldı. Hüseyin, hançerin kabzasını yakalamış... Uçacak gibi...

Ay iniyor...

Derken ay batıverdi.. Hüseyinde bir telaş, bir titreme...

Hüseyin sürüne sürüne cibinliğe doğru gidiyor. Soluk bile almıyor.

Usulcana cibinliğin yanına yattı. Cibinliğin içindeki, rahat rahat horluyor. Sonra sayıklıyor.

Hüseyin, cibinliğin karanlığına boylu boyunca uzanmış.. Öteki horlayıp yatakta dönüyor... Hüseyinin hançeri tutan elinde, bileğinde bir sızı... Bilek düşecekmiş gibi... Yüreğinin sesi gürültü. Hüseyin gürültüden ürktü.

Az ileride kımıldayan bir gölge... Hüseyin hışımla hançeri toprağa çakıp, fırladı.

Düşe kalka, köye doğru koşuyordu.

Vüs'at O. Bener (1922)

HAVVA

Benim saçlarım yumuşak. Havva'nın saçları keçe gibi. Annem ustura ile iki defa kazıttı saçlarını uzasın diye, ama uzamadı, kısa kaldı. Burnu da öyle biçimsiz ki! Yamyassı. Tıpkı okul kitabımızdaki maymunun burnuna benziyor burnu. Hiç sevmiyorum onu. Pis, hırsız.

Annem, bugün onu bir temiz dövdü. Tabii döver. Misafir odamızdaki güzelim halımızı kesmiş. Deli mi ne? Annem: "Kız niye kestin halıyı?" dedi. O: "Kuş var halının içinde," dedi "Beyaz kuş. Onu çıkartacaktım." Gördün işte kuşu. Bir "Töbe töbe ana" bellemiş, onu söyler.

Bari bir işe yarasa. Ne olacak görmemiş ki! Sen onu bırak, öteyi karıştırsın, beriyi karıştırsın sade. Miskin. Üstüne bir de ağır. Sekiz saatte bir bulaşığın içinden çıkamaz. Sonra da doymak bilmez. İyi vallahi!

Geçen gün de ne oldu. Annem misafirliğe gitmişti de. Evde yalnız kaldık bununla. Bizim komşu imamın oğlu Recep evimizin önünden geçti. Döndü gene geçti. Ondan sonra da oturdu karşı kaldırıma, şarkı söylemeye başladı. Nasıl da bağırıyor pis. Bu da oturuyordu sedirde. Bir fırladı durup dururken yanımdan. Korktum. Sonra merak ettim, ne oldu buna diye. Gidip baktım arkasından. Mutfağa girmiş, pencereyi açmış el sallıyor utanmaz. Anneme söyleyeceğim ama. Görür gününü o. Lekeli entarimi sakladığım yerden çıkarıp anneme göstermesini biliyor ama. Ne yapayım. Dut lekesi işte. Çıkmadı. O kadar uğraştım. İnşallah başına bir bela gelir de kurtuluruz. Allahım şunu öldür!

Nasıl çıktı dediğim. Oh olsun! Kütük gibi şişti bacağı. Geceleyin asmadan üzüm koparmaya çıkmış, düşmüş, doğru idare lambasının üstüne. Cam kırıkları ayağına girmiş hep. Aptal.

Babam da çok merhametli. Kalktı bu çirkin kızı İstanbul'a götürdü. Yalnız kaldık. Annem gizli gizli ağladı.

Bir aydır rahatız. Keşke hiç gelmese bu Havva.

Geldi ama. İyi olmuş.

Annem dün dedi ki: "On baş soğan koysam bu kızın önüne yiyebilir mi acaba?" "Koyalım anne, bakalım yiyebilecek mi?" dedim. Koyduk. Vallahi bitirdi hepsini! Şaştık kaldık. Gözlerinden zırıl zırıl yaş akıyordu da gene yiyordu. Sonra annem: "Kız sigara da içer misin?" dedi. "İçerim," dedi. "Al iç şunu haydi." Meğer sigaranın içine tuz koymamış mı annem! Çıtır çıtır sesler çıkmaya başlayınca korkusundan sigarayı atıp öyle bir kaçtı. Katıldık gülmekten.

Sütçü Hacı bunun için bıçak çekmiş güya Recep'e. Bir de bu çıktı. Geçen gün annemin yanında da söylemez mi! Öyle kızdı annem. "Kız nasıl söz o öyle," dedi. "Duymayım bir daha bak. Yoksa öldürürüm seni." Annem öyle dedi, ama o gene bana: "Valla bıçak çekti kız," diyor.

Annem bir yere gittik mi onu eve kilitler. Yoksa alır başını gider. Bir gün az daha ölüyordu. Annem çamaşırlığa kilitlemişti de. Maltızda kömür varmış. Akılsız pencereyi açıversene. Neler çektik. Sarımsaklı yoğurt yedirdik. İçim bulanıyor. Altına etmişti.

Fatmanım diyor ki: "Bu kız kedi canlı, gebermez." Haklı. Domuz gibi yiyor. Ama ne versen. İki tanecik misafir şekerini anneme söylemeden aldım diye, on değnek yedim avcuma. Onun yüzünden. Nereden de görmüş fesat.

Annem de tuhaf ama. Başını dizlerime koyuyor, öyle yatıyor. Bazen de dizime daha çok bastırıyor gibi geliyor bana. Dizim çok ağrıyor, ama çekemiyorum. Yüzüme öyle tuhaf tuhaf bakıyor ki!

Sonra bir gün kapıdan dinledim. Babam anneme: "Aç ağzını tüküreceğim," diyordu. Annem de: "A! bey olur mu öyle şey," diyordu. Sonra babam kalın kalın güldü: "Denedim seni be!" dedi. "Sen ağzını aç bakalım bir kere, tükürecek miyim?" Şaştım kaldım. Neden böyle konuştular? Kaç kere anneme sorayım dedim, sonra vazgeçtim. Kapıdan dinlediğimi anlarlar diye. Zaten annemden ödüm kopar. Vururken sesini çıkarmayacaksın. Hele bağır. Ben bağırmıyorum, ama ağlıyorum. O deli hiç ağlamaz. Avazı çıktığı kadar bağırır sade. Babam kaç kere: "Bu kız adam olmayacak, gönderiverelim köyüne gitsin," dedi. Gitse de kurtulsak ya. Annem: "Acıyorum kıza," dedi. "Kimsesi yok. Hem kuvvetli. İşime yarıyor. Nasıl olsa lazım biri." Bari o kadar iyilik ediyoruz, o da uslu uslu otursa ya. Bir de tutturmuş karnım ağrıyor diye. Ağzı öyle fena kokuyor ki! Sonra ikide bir, solucan bulup beni korkutuyor. Bu yüzden iştahım kesildi. Anneme de söyleyemedim. Söylesem o da sürahimizi benim kırdığını söyleyecek anneme. Halbuki Mestan kırdı sıçrarken. O kırmadı ama

ben öyle dedim anneme. Ne yapayım ucunda sopa var sonra!

Havva üç gündür hasta. Evin içi leş gibi kokuyor. Ne yaptıksa kâr etmedi. Alttan üstten gidiyor. Kimi sürgün dedi, kimi humma. Doktor da adını unuttum bir şey dedi. Allah korusun hepimiz ölürmüşüz. Sonra değil, dedi. Bereket ben okula gidiyorum. Kokudan durulmuyor yoksa.

Neyse onu kömürlüğün yanındaki odaya koydular. Babam evi badana ettirdi. Annem de günlük yaktı. Benim odamın duvarları yeşil. Ben bazen aşağıya inip penceresinden onun odasına bakıyorum. Çırpınıp duruyor. Kazık kadar kız ufalıvermiş. Ne oldu buna? Ama o ölmez ki. Gene iyileşir. Bacağını keseceklermiş İstanbul'da. Keşke kesselerdi. Otururdu bir köşede hiç olmazsa. Hep pis boğazlığı yüzünden başına bu belalar geliyor. Şimdi pişman olmuş ama kaç para eder. Annem sıkıştırmış da söylemiş. Çöplüğe attığımız yağ tenekesinin dibini sıyırmış, yemiş de ondan böyle olmuş. Komşular paslı tenekeden zehirlendi diyorlar. Annem: "Bir de okutsak mı acaba" diyor.

Annem bugün ağlıyordu. Zavallı annem. Beni çok döver ama, onu çok severim. Kaç bayram kendi güzel elbiselerini bozdu da bana dikti. "Niye ağlıyorsun?" dedim. "Havva ölecek galiba kızım," dedi. "Ona ağlıyorum." Birden benim de içim doldu. Ben de ağlamaya başladım. "Havva ölecek ha! Ölmesin anne!" "Belli olmaz kızım. Her şey Allahtan. Hadi git ağlama." Annem öyle dedi, ama ben ağladım. Sonra aşağı inip odasının penceresinden baktım. İki tarafına çarpınıp duruyordu. "Allahım ne olursun ölmesin," dedim. Allahım öldürme onu! O gene çırpınıp duruyordu. Birden karnıma bir ağrı girdi. Bağırayım dedim, sesim çıkmadı. Ortalık da kararıyor. Olduğum yerde kalakaldım öyle. Neyseki köpeğimiz geldi yanıma. Kuyruğunu sallayarak. Kafasını okşadım köpeğimizin. Sonra onunla merdiven başına kadar geldik. Karnımın ağrısı geçti.

Az sonra, annem, babam, doktor geldiler. Ben de kapı aralığından baktım. Doktor, Havva'nın koluna iğne yaptı. Havva bağırmadı. Üçü de durup beklediler. Babam çenesindeki sivilceyle oynuyordu. Sonra annem babamın yüzüne baktı. Babam eğilip doktorun kulağına bir şey söyledi. Doktor başını salladı. Sonra Havva'nın gözleri açıldı. Annem Havva'nın yanına gitti, yatağına diz çöktü. "Kızım Havva iyi misin evladım?" dedi. "Bak iyileştin artık. Canın bir şey istiyor mu? Ne pişireyim sana?" Havva baştan bir şey demedi. Sonra gözünü iri iri açtı: "Baklava," dedi. Sonra da öldü.

İLKİ

İstasyon gerilerde kaldı. Büyük, yoğun, taş. Puslu ışıkları yaygın. Acı soğuk. Atların nalları buzları kırıyordu. Sokak lambaları ölü ölü mat aydınlıkta. Ayak parmaklarım sızlıyordu, dizlerim donuyordu. Ağaçlar çıplak, donuk, katı. Şehir tortoptu, dumansızdı, büzülmüştü. Mangallarda kıvılcımlar bile sönmek üzeredir. Üstlerini örten kül çoktan soğumuştur. Odalar soluk kokuyordur: Ağır, kekre. Kirpik diplerinde, göz uçlarında sarı, ak çapaklar birikmiştir. Çenelerim birbirine vuruyordu. Atların sırtı buğulanıyor, arabacının buğulu soluğuna karışıyordu. Parmaklarımı yadırgıyordum: nemli, ılık ağzımda. Şehri yabancılıyordum. Lisenin önünden geçtik. Bir yıl olmamıştı ayrılalı. Babamla bu yoldan dönmüştük, kan ter içinde. Annemi geride bıraktığım istasyondan yolcu etmiştik. Annem sık sık içini çekerdi. Hep ağladığı sanılabilirdi. "Erkeklerağlamaz," demişti, babam. Ağlamamıştım. Annem istemiyordu. Zayıfmışım, yapamazmışım. Olsa olsa öğretmen olabilirmişim. Savaşa gidiyormuşçasına ürkek, ama güçlü görünmek zorunda saymıştım kendimi. Onu yüreklendirmeye çalışmıştım. Babam onu bir vakit için uzaklaştırınıştı yanımızdan. Gereksiz yere ağlıyordu. Çok ağlıyordu. Sicim gibi yaşlar iniyordu gözlerinden. Saklamıyordu. Bağırmamıştı da. Vagon kaymıştı yavaşça önümüzden, daha hızlandığını anlamadan silinip gitmişti. Sonra babamla tepemizde güneş, yakıcı güneş, yürüyerek dönmüştük. Babam koluma girmişti. Babam! Şimdi dönüyordum işte. Önceleri bitmek bilmeyen aylardan sonra. Babamın tütün kokan ellerini öpecektim. Babamın elleri sıcaktı. Baş parmağının avuç içindeki bölüntüsü nar gibi kırmızıydı. Küçükken karnım ağrıyınca çabucak üşüyüverir, sancılanır, durmadan ağlarmışım, kocaman elini karnıma kor komaz susarmışım. Kızdırılmış tuğla gibi sımsıcaktı babamın elleri. Döverdi de beni. Kinlenirdim. Onu bir gün dövebileceğimi tasarlar, avunurdum. Saptı araba. Saçaklarda boy boy, uçları sipsivri buzlar sarkıyor. Parmaklarımı hafifçe dişliyordum. Parmakların duygusuz! Atlar öksürüyordu. "Çarşı Camii"nin minaresi delip geçmişti mor soğukluğu. Arabanın fenerleri çizik çizikti. Lambanın kızarık aydınlığı gözlerimi sulandırıyordu. Teller ışıyordu. Üzerlerinde küçücük karaltılar sezinliyordum. Serçeler, leke leke, kıvrık pençeleriyle asılakalmış olmalılardı. Atlar birden durdu. Arabacı

körükten içeri eğildi: "Geldik." Arabacının suratı kabuk bağlamış, ışık vurmuştu gözbebeklerine. İçi çatlamış, üstü cam cam parlıyordu gözbebeklerinin. Bıyıkları dikelmiş, sertti.

Bavulum elimde, ıpıssız sokakta, ortada kaldım. Tekerlekler, atlar göçük sesler çıkararak uzaklaştılar hızla. Yok oldular. Bir yumuşaklığa dalıvermiş gibi. Sesler hiç yankılanmadı. Evler, duvarlar kaskatıydı. Çinko oluklar, çatıları kristal parıltılarla çevreliyordu. Ortalıkta bir köpek bile yoktu. Ipıssızdı her yan. Orada çömeldim. Bu evin tokmağı böyle el biçiminde miydi? Tunçtu el. Kara binektaşı burada mıydı? Bilye çukurlarımızı doldurmuşlar. Duvar boyunu yokladım. Kardeşimin başını bu sokakta yarmışlardı. Kan izleri yok olmuş. Çember izlerimiz yok. Bizim evin kapısı pürüzlüydü. Boyanmış. Kül rengi ya da yeşil. Soğuk. Budak yerleri vardı. Budağın birini ben çıkarmıştım. Sokaktan gelip geçenlere su püskürtürdüm oradan. Babam aşık oynamamı yasaklamıştı. Karınlarına kurşun dökülü, kınalı, mavili, yeşilli, benek benek, şarap rengi aşıklar. Kemiğin çıkardığı tok ses. Ne kadar aşığım varsa, bir sepet dolusuydu, hepsini yakmıştı. Evin içi pis pis, yanık kemik kokmuştu. "Jandarma Kumandanı"nın oğlu ne yapıyor acaba? Fenerlerimize pil çalmaya kalkışmıştık, yakalanmıştık. Kapıya kulağımı dayadım. Çeşmenin şırıltısı duyulmuyor. Donmuş demek. Donmuştur. Pencereler karanlık. Geleceğimi bilmiyorlardı. Koğuşlarda yatılan, tiz zil sesleriyle sınıflarına girilen okuldan ilk günler kaçmak istemiştim. Ama büyümüştüm artık. Annem kolları uzun, üstüme iyice oturmayan elbisemin içinde beni koskocaman görünce kim bilir nasıl şaşıracaktı. Karşı komşunun camları yönü belirsiz bir ışımayı yansıtıyordu. El biçimi tokmağı tutup kaldırdım. Tunç ellerime yapıştı. Soğukluğu içimi üşüttü. İndirdim. Sıyırdım parmaklarımı. Tok, kuru bir ses çıktı. Bir köpek bile yoktu sokakta. Bir inilti bile duyulmuyordu. Bekledim. Tokmak şehrin tüm kapılarına vurulmuş gibiydi. Tüm evlerin buzlu camlarında birer mum ışığının büyüyeceğini, titreyip gerineceğini bekliyor gibiydim. Tüm şehri çekirdeğine çekilmiş sıcaklıklarından ayıracaktım. Bizim evin camlarında bir ışık dolandı. Bir gölge perdeyi aralayıp kaygıyla sokağı gözetledi. Yüzünü görememiştim. Annemdi ama! Düz saçlarını, dümdüz, telleri kalın, kestane saçlarını ayırt edebildiğimi sanıyordum. Merdivenin başına gelmişti şimdi. Orada duruyordu. Korkulu. Sessizliği dinliyordu. Sessizlik çatlamıyordu. Sokak araları, odaların boşlukları, yer, gök katılmıştı. Çocuğunu kaçırmışlardı. Ölüsünü, karlara belenmiş, ağzından daha kan sızan

sıcak bedenini, küçücük bedenini getirip kapı önüne atıvermişlerdi! İz bile bırakmayan apak, çıplak, enli ayaklar ortadan savuşmuşlardı. Kapının önünde çocuğunun ölüsü. Geri gelen çocuğu. Bağırmak istemişti. Sesi çıkmıyordu. Ilınıyordu içi. Eziliyordu. Dizleri kesiliyordu. Üşüyordu. Dilinmiş gibiydi derileri. Oydu gerçekten. Kapıdaki. Oğlu! Boylu boyunca! "Oğlum!"

Duymuştum. Bağırarak: "Benim, korkma anne, aç!" dedim. Yüreği birden durmuş da damarları boşalıyormuş gibi olmuş, merdivenlere atılmış. Ağlamıyordu. Tıkanıyordu. Lamba eğrilmişti. Camı isleniyordu. Lambayı yere bırakmamıştı. Başımı bir eliyle düz, zayıf göğsüne sımsıkı bastırıyordu bilmeden, bütün gücüyle. Bunalmıştım. Pürüzlü parmaklarını — kör kör — yanaklarımdan geçiriyordu. Birdenbire annemden daha da çok çekindiğim sanısına kapılmıştım. Kaygılı gözlerinden korktuğum kadındı gene o. Gene o tuhaf, dayanılmayacak denli sevgiyle dolu üsteleyen bakışlarla yüzüme dalıp giden kadın. "Hadi anne, donduk," demiştim. "İnan canım artık. Gördün ya!" O daha söyleniyordu: yüreğine indirmeyi kurmuş olmalıydım.

Uyanınışlardı babamla kardeşim de. Kapı açıktı. Orada, eşikte dikildim. Sarkan, lacivert elbiselerimle dimdik. Bavulum sağ elimde. Kasketim hafifçe sola yatık.

Babam yatağında doğrulmuştu. Öteki, şaşkın, kamaşık bakan çocuk... Kocamandı başı. Sarıydı. Saçsızdı. Kirpiksizdi. İpince boynunun üzerinde zor tutabiliyor gibiydi başını. Yalnız, değirmi, iri, balrengi gözler. Sırıtır gibiydi. Ağzı aralıktı. Kararmış, seyrek, küçük dişleri sivri sivri görünüyordu. Birden boğazım kurudu. Ağlamaklı oldum. Sokakta bulunmuş bir çocuk zavallılığıyla küskündü duruşu!

Babamın saçları seyrelmişti. Daha çok kırlaşmıştı. O çocuk yatak odasına bitişik küçük sandık odasından çıkmıştı. Bir vakitler ben de orada, onunla yatardım. Odaya sinmiş paslı soluk kokusu, yanık limon kabuğu, marsık kokusu yüzüme çarpmıştı birden. Döşeme sallanmıştı. Annem övüntülü: "Bak geldi!" demişti. Sıkılarak yüzüne bakmıştım. Burnu biraz daha kızarmıştı. Yanakları sarıydı. Babamın altın dişi yoktu ağzında. Üst azı dişi teneke teneke ışıldıyor. Yeni yaptırmış demek. "Gel bakalım delikanlı!" demişti. Duraksayarak yürümüştüm. O çocuğun ağzının karanlık çukuru üzerimdeydi. Ağlayacaktım. Babamın pijama ceketinin düğmeleri çözüktü. Fanilasının da. Çiğ, ak teni görünüyordu. Boynunu kasıyordu ikide bir. Kocaman eli boşlukta. Eğilip öpmüştüm. Soğuktu eli, zayıftı. Tütün

kokmuyordu. Kirpiksiz, karanlık, çukurda gözlerinin kenarında birikmiş sarı çapaklar vardı. Yanakları saydam gibiydi. Sarkmıştı. Annem: "Öpsene ağabeyinin elini!" demişti o çocuğa. Bulaşık bir hayranlıkla iki elimi birden kavrayıp alnına götürmüştü. Sonra karşıma geçip durmuştu. Elbiselerime bakıyordu. Omuzlarıma, geniş paçalı pantolonuma, kocaman ayakkabılarıma, uğulmuş, parlatılmış, dökme demirden işaretlerime bakıyordu. Şapkam daha başımdaydı. Ansızın çekip aldı. Parlak siperliğini okşamaya koyuldu. Sıkılıyordum. Babam: "Nasıl oldu bu böyle?" diye sormuştu, anlatıyordum. Annem sobaya odun atıyordu. Arada söze karışıyor: Saklambaç oyunlarında dolaba kapandığımız Necla'dan söz açılsa diye içim gidiyordu. Dilimin ucuna dek geliyordu sormak. Gene de dilim elvermiyordu. Ayıp olur, ayıp, sormayayım. Birden bavulumu yakaladım, kapağını açtım, şeker kutusunu ortaya çıkardım. "Lokum severdiniz siz baba!" Sevinir gibi açıldı yüzü. Sonra öyle kendiliğinden: "Sigarayı bıraktınız mı?" diye sormuştum. "Yook!" demişti. Şaşırıyordum. Ayrılırken babamın ellerini koklarcasına öpmüştüm. İçime sindirmiştim kokusunu, tütün kokusunu, sıcaklığını. Ertesi gün bayramdı. Birazdan gene öpmem gerekecekti ellerini. Bu kez iyice koklayayım, diye düşünmüştüm. Belki şaşkınlıktandı, heyecandandı ellerinin kokusunu alamayışım. Sonra kardeşime dönüp: "Bak sana da ne getirdim!" demiştim. Bana beğenmedi gibi geldiydi. Toptu. Renkli, büyücek, lastik bir top.

Soba gürüldüyordu. Gevşemiştim. Çaydanlık cızırdıyordu. Pencere çıtaları sisten sıyrılırcasına ortaya çıkıyordu. Yerdeki kilimi yeni almışlar. "Çalar saatimiz ne oldu?" demiştim. Satmışlar. Kırık dökük sesler çıkarırdı. O ara onu kucaklamadığımı anımsamıştım. Ben onu bisikletin kadrosuna bindirir, elime geçen parayı bisiklet kiralamaya verirdim, uzak yollara götürürdüm. Dolu dolu ağlayışına dayanamazdım. Dayandığımı, ağzını burnunu kanata kanata dövdüğümü düşünmüştüm çabucak. Ne duyduğumu anlamadan boğulacak gibi olmuştum. Topu beğenmemesine üzülmüştüm. Eskiden olsa döverdim onu. Bağırırdım ona. Onu trapezden düşürdüğümü — ipleri tavan kirişlerine bağlı, kalın bir sopa, buydu benim trapezim — sanırım daha söylememişti. Burnundan kan boşanmıştı. Evde kimse yoktu. Döşemeye göllenmişti kan. Başını çeşmenin altına sokuvermiştim. "Jandarma Kumandanı"nın oğlu ile pil çalmaya yeltendiğimiz o gün o da vardı yanımızda. Dükkân sahibi kimin çocukları olduğumuzu sorup, daha çok onun babasının yüzü suyuna, bizi bir iyice korkuttuktan sonra

salıvermişti. Her şeyi anlamıştı o! Ama babama söylememişti. "Söylersen öldürürüm!" demiştim. Ona yaptığım eziyetleri utançla, bir bir anımsıyordum. Annemle babamın bizi eve kapatıp gezmeye gittikleri geceler, suratımı ezip büzerek, çirkin sesler çıkararak onu nasıl korkuttuğumu, onun nasıl haykıra haykıra odadan sofaya, sofadan merdivenlere kendini dar attığını anımsıyordum. "Küçük diyordum, zavallı küçük. Bir de *petit* takılınıştı dilime! *Petit* dedikçe, daha bir rahat, azapsız, doğru, yalındım sanki! Çay demlenmişti. Sobanın üzerindeki ibrikten buğu doluyordu odaya. Camlar iyice ağarmıştı. Bardaklar soğuk soğuk parlıyordu. Babam yataktan çıkmış, sedire oturmuştu. Lambanın fitili kızarıyordu.

Annemi hep o vagon penceresinin gerisinde ufalmış haliyle, ak, büyük mendiliyle görüyordum. Annem yaşlanmış! Ben ne çabuk büyümüşüm! Şununla ben nasıl olmuş da oynamışım! Sonra babamla, bir yokuşu, bir fayton içinde, yeniden çıkıyorduk. Babam beni okula bırakıyordu. Kalın, çulaki, kapalı elbiselerin içinde. Ayrılırken bıyıkları gözüme girmişti. Okulun avlusunu çeviren demir parmaklıkların gerisinden onun el sallayarak gidişini görüyordum. Arkasından: "Baba! Beni burada bırakma!" diye bağırmak istemiştim. Her adım attıkça: "Baba!" diyeceğim geliyordu. O uzaklaşıyordu, kara, bol ceketinin eteklerini savurarak. Uzun boyu gitgide ufalıyordu. O gün: "Sağ gözüm seyriyor, hayırdır inşallah!" demişti.

"Koskoca adam olmuş bizimki değil mi hanım?" Gülüyor. Sarhoşluğunun iyi zamanlarında ağzıyla Tatyos Efendinin *rast peşrevi*'ni söylerdi, ben kaşıkla tempo tutardım. Sesi kalın, gür, tatlıydı. Şimdi kötü kötü öksürüyor. Ona rakı içirirdi. "Bu koca kafalı sarı içsin! O büyük adam olacak. Sen bana çekmişsin, bencileyin sersemin birisin, senin başından tokmak eksilmemeli..." derdi. İçlenirdim. Helalara kapanıp ağlardım. Bir kez de tüy bitsin diye onun cilet makinesiyle göğsümü kazırken yakalamıştı beni. Çok dövmüştü.

Sedirde bir bacağını dikip, uzaklara dalan babamın fanilasından gözüken göğsüne bakmıştım; tek tük kıllar. Boynunun derileri kırışmış. Bir kadın gövdesi gibi aktı gövdesi. Hamama götürdüğü gün görmüştüm, sırtında kırmızı, kurumuş sivilce izleri vardı. Annemin: "Tüysüz erkekler merhametsiz olur," dediğini anımsamıştım. Sonra kavgalarını. Günlerce konuşmazlardı. Ben arada elçilik yapardım. Babam avurtlarının içinden homurdanırdı. Kendi kendine konuşurdu. Gene dargın oldukları bir gün, aralık duran kapıdan onu gözetlemiştim. Kaşını, gözünü oynatarak, mırıltıyla bir şeyler soru-

yor, cevaplar veriyordu. Kırgındı. Kırgın gülüyordu. Bir şeylerden iğrenir gibiydi suratı. Eğri gülüyordu.

Beni okula bırakmazdan bir gün önceki hali daha garipti. Sinsice neşeli gibi. Bir gün önce Temenyeri'ne gitmiştik. Çimenlerin üzerine oturmuştuk. Sigarasını yakmıştı. Yüzü asıktı. Önemli saydığı şeylerden söz açacağı zamanlardaki tavrını takınmıştı. Çekingen, konuşmasını bekliyordum. Bu kez hemen başlamadı. Uzun uzun düşünür göründü. Neden sonra: "Sana bugün şöyle böyle bildiğin şeyleri anlatmam lazım geliyor da!..." demişti. Önceleri oldukça gizli kapaklı anlatıyor gibiydi, ama sonra birden açılmıştı. Açık açık: buna "şu" derler, diyordu. Şöyle şöyle olur. Başımı önüme eğmiş dinliyordum. Arada bir kaçamak bakışlarla onu gözlüyordum; ağırbaşlı denilebilirdi, ama birden de gülüverecekmiş gibi. Gözleri yumuşak, açık, mavimsi, parıltılı. Gözlerinin parıltısı acayip, dudakları ıslak. "Bunları başkalarından öğrenip kötü yollara sapacağına..." diyordu. Gırtlağının iri çıkıntısından alamıyordum gözümü.

Annem bardaklarımızı bir daha doldurdu. Çay kıpkırmızıydı. Sıcaktı. Ellerimi yakıyordu. Çayımı çabuk çabuk, içimi yaka yaka içmiştim. İçim gene de hafifçe bulantılıydı. Sarı çocuk yanı başındaki topu arada eline alıyor, isteksizce evirip çeviriyordu. Bir yandan ilgisiz görünerek gözlerini benden yana kaydırıyor. Pek göz göze gelmemeye çalışıyordum. Bir ara bana 'ağabey' demediğini, benim de daha onu adıyla çağırmadığımı düşünmüştüm. Sonra o: "Bak," demişti, "bunları ben yazdım." Yazısı çarpık çurpuktu. Kafasını nasıl tutabiliyor diye tasayla yüzüne bakıyordum. Bacakları ipincecikti. Diz kapakları sivri, esmer. İçimden gene *petit* demiştim. Kolunu tutmak istemiştim. Kaçınır gibi yapmıştı galiba. Duvarda dedemin büyütülmüş bir fotoğrafı asılıydı. Eskiden yoktu. Ona dikmiştim gözlerimi. Kızdığı bir gün yüzüme tükürmüştü. O yavaşça yanıma sokulmuştu. Elinde topu. "Dedem öldü," demişti. Gözleri dolu. Kocaman başını okşadım. Ses çıkarmadı. Horoz sesleri bekliyordum. Sokaktan demir tekerlekli bir araba geçti. Çapraz, cılız, soluk bir güneş odaya süzüldü. Annem: "Dayın da ağır," dedi. "sana yazmadık."

Zeyyat Selimoğlu (1922)

BETON'UN DİBİ BETON

Az bir şey sonra, şatlar uzakta görünüyor. Önce nokta başı kadar, derken, yaklaştıkça büyüyorlar, uzununa tekneler oldukları belli oluyor. Daha sonra da, içindekiler görünüyor, yükleme - boşaltmanın çimento işçileri. Geliyorlar, gemiye hep daha bir yaklaşarak, niyetleri deli bozuk gibi geliyorlar.

— İkinci Dünya Savaşı'nın çıkarma gemileri.

— Öyle, diyor Mehmet Kaptan — gülüyor —, çıkarmayı bize yapacaklar. Birazdan ele geçirirler gemiyi. Kırar döker, bozar ezerler. Şimdi biz Japon adasıyız, diyor, deniz piyadesi geliyor, — sonra düzeltiyor — hangi deniz piyadesi be, çimento piyadesi çimento.

Yüklerden kereste ile pamuğu tutarım, diyor, gerçi kereste tehlikelidir, istifi güçtür, başına iş açar adamın, ama bütün gemi baştan aşağı bir tahta kokar ki, doyamazsın. Ya pamuk? Pamuk da iyidir. Balyalara baktıkça yorgan döşek gelir gözümün önüne. Kendimi evimde, yatağımda görürüm, uzanıp sırtüstü yatmışım. Ya bu çimento? Bu çimento yok mu; gemiyi de, gemiciyi de, işçiyi de kepaze eder, hayvana döndürür adamı. Bu çimento kadar insanı hayvan katına indiren bir yük daha icat edilmemiştir. Hangi densiz icat etmiş, bilmiyorum.

Şatlar yaklaşıyor, daha da, yaklaşıyorlar. Sıcak. Havada fırın kızgınlığı. Kaptan öfkeli, soluyor. Burnundan. Deniz dümdüz durmuş, şatları gemiye doğru ha babam kaydırıyor. Yağlı deniz. Kaygan. Deniz bir garip ki. En azından bir karış eninde kalın bir yağ tabakası altında kalmış gibi. Asıl denizi göremiyorsun. Yağ tabakasını yalnız. Şatlar o yağ tabakasının üzerinden kayarak geliyorlar. Sıcak, denizin suyunu çekip almış, katı yağ tabakası kalmış geriye. Gerilerde, çimento için kıvranan güney kıyısı. Kıyı inliyor: Çimento...

Bütün ambar kapakları açılmış, vinçler hazır. Şöyle bir uzanıp da bakınca, görüyorsun. Çimento torbaları sırt sırta vermiş, yan yana gölgeye sığınmış gibi çimento torbaları. Koyunlar gibi. Boyun eğmiş, bekliyorlar. Soluksuz. Rahatları bozulmasın diye can atıyorlar serin

ambarda kalalım diye ama, çaresiz. Kıyı dövünüyor: Çimento...

Güneş azıttıkça azıtıyor, yakıyor her yerleri.

— Yakar, diyor Mehmet Kaptan, kavurur, kör eder nerdeyse.

— Güneş öyle.

— Güneş değil, diyor.

— Ya ne?

— Çimento.

— Kör mü eder? Eder mi?

— Nerdeyse, diyor... gözünün iki pınarına oturdu mu çimento tozu bu sıcakta, iki gözün iki kor parçası olur kalır. Sağa sola bakmak istemezsin hiç, hep ileri bakmak istersin, dip doğruna, hayvan olursun, bir gergedan. Bakar kör olursan rahat edersin biraz, ama sağı solu merak ettin mi, gözlerini kaydırandan hiç hoşlanmaz. Torbalar bir bir patlamaya başladı mı felaket de başlar. Tozun oturmadığı iğne deliği bulamazsın dört bir yanında. Burun deliklerinden, kulak deliklerinden içeri, ağzından içeri yürür toz, gırtlağına oturur, beton olur kalır. Bir bir patlamaya başladı mı torbalar...

Torbalar bir bir patlamaya başlıyor. Şatlar hanidir bordada, çimento işçileri ip merdivenlerden yukarı, bordadan yukarı tırmanıp gemiye yayılmışlar, ambarlara inmişler. Vinçler takırdıyor. İnsanlar haykırıyor. Sapana vurulan çimento torbaları ambarın dip derinliğinden yukarı fırlayıp, gün ışığına çıkıyor, havada bir eğri çizip bordaya doğru ilerliyor, bordadan aşağı şatlara inip, torbaları şata bırakarak, eli boş geri dönüyor. Aynı işi yenilemek üzere...

Torbalar bir bir patlamaya başlıyor. Şatlar hanidir bordada, çimento işçileri ip merdivenlerden yukarı, bordadan yukarı tırmanıp gemiye yayılmışlar, ambarlara inmişler. Vinçler takırdıyor. İnsanlar haykırıyor. Sapana vurulan çimento torbaları ambarın dip derinliğinden yukarı fırlayıp, gün ışığına çıkıyor, havada bir eğri çizip bordaya doğru ilerliyor, bordadan aşağı şatlara inip, torbaları şata bırakarak, eli boş geri dönüyor. Aynı işi yenilemek üzere...

Torbalar bir bir patlamaya başlayınca, çimento tozu bütün gemiye, bütün ellere ayaklara, bütün yüzlere, gözlere sinip oturmaya duruyor. Çimento tozu, atom bombasının tozu gibi, bütün bir gemi dünyasını ele geçiriyor çok geçmeden. Rengi bozuk, gri bir dünya. Gemide ne var ne yok, canlı cansız. Bütün hepsi, asıl renklerini yitirip grilere bürünüyor. Çimento grisi, bütün yere göğe bir ağırlığını koyuyor ki. Toz ama, eziyor insanı, yamyassı ediyor. Bu sıcakta, kurşun ağırlığıyla yüklenen bir toz, yapıştığı yerde madenleştiğini

hissediyorsun, ellerinde, alnında, yanaklarında, şakaklarında, saçının içinde. Bulaşıcı bir hastalık gibi yayılıyor toz, salgın gibi, insandan insana ve insanın yüzüne ölüm karası çimento grisini yapıştırıyor. Bir ölünün yüzü canlanıyor gözünde.

— Yüzlere sinen bu gri, diyorsun, ölümün rengi.

Kaptan bir garip gülüyor, çimento işçilerini gösteriyor başıyla.

— Doğru, diyor, bunlar da yaşayan ölüler zaten — birden irkiliyor — Ulan bu Beton'un işi ne burada? Sil baştan mı ettik yoksa? Dur bakalım.

— Beton ulaan! diye haykırıyor ilerdeki vincin az ötesindeki bir işçiye, ulan Betoon, Beton ulan, Betooon...

Vincin az ötesindeki geniş omuzlu, tıknaz adam — Beton — Kaptandan yana dönüyor, uzaktan gülüyor galiba.

Kaptan el ediyor:

— Gelsene ulan, ne bakıp duruyorsun, deyyus, çakıldın mı oraya? Gel ulan.

Adam, Kaptandan yana yollanıyor, başını iki yana sallayarak yaklaşıyor, bir an davlumbaza çıkan merdiven dibinde yok oluyor gözden, sonra, merdiven başında çok yakından görünüyor, önce başı, sonra omuzları, göğsü, en sonunda da bacakları görünüyor, merdiveni arkada bırakıp davlumbaza adım atıyor, iyice yaklaşıp, Kaptanın karşısında duruyor. Ağzını yayarak bir de gülümsüyor. Gri bir tablayı andıran değirmi yüzünde, bembeyaz dişleri bir sıralı safta diziliyor bir an içinde. Kaşları, kirpikleri, bıyığı, burun delikleri, kulak delikleri çimento dolmuş bir adam. Çimentodan bir heykeli andırıyor ilk bakışta. Yalnız ilk bakışta değil, son bakışta da öyle, ne zaman baksan, öyle, çimentodan bir heykeli andırıyor.

Kaptan başını sallıyor.

— Ulan hani bırakıyordun çimentoyu, hani bırakmıştın? Hani, nerde o tövbelerin, sövmelerin? Şunun şurasında kaç yıl oldu ki. Yine dönüp geldin anlaşılan. Nasılmış? Haklı mıymışım? Sen şu çimentoyu zıkkımlanmadan yaşayamazsın demedim mi ben sana?

Beton gülümsüyor.

— Ben onu bıraktım ama, diyor, o beni bırakmadı beybaba. Paçamdan çekip yapıştırdı beni bu kıyılara yine.

— Elbette yapıştıracak, diyor Kaptan, ben bu gemiden ayrılabiliyor muyum? Ayrılabilir miyim? Sana neden Rıza demiyorlar da Beton diyorlar, neden Beton Rıza diyorlar, deyyus. Bana neden Kaptan diyorlar, neden Mehmet demiyor da, Mehmet Kaptan

diyorlar? Adın yalnız Rıza olsaydı boş koyabilirdin çimentoyu, ama sen Beton'sun ulan, bedavadan mı Beton'sun, hayvan herif...

Beton Rıza hiç aldırmıyor, sakin, gülümsüyor.

— Çekip gittiğinde hangi işe atıldın?

— Hiç işte, öte beri işler baba, önemi yok, önemi olan dönüp gelmem değil mi? Çimento... Bu çimento işi yok mu, daha doğduğumda şu alnıma yazılmış, — ambara doğru bir göz atıyor — torbaları patlatmaya koyuldular hanidir. İnip de bir bakınazsam toza boğulur gemin, öyle değil mi baba? Tozdan göz açamazsın; Kaptan baba, söylesene, değil desene, — Mehmet Kaptan hiç ses etmiyor — yaa, doğru söze ne denir, ne demişler, 'sükût ikrardan gelir,' büyükler öyle demiş, öyle ya, Beton boşaltmada mı, korkma, torbalar patlamaktan kurtulur, fire vermez çimento. Yalan mı süvari bey?

Mehmet Kaptan gülüyor.

— Hadi, diyor, git de bir göz at bakalım, Beton'un döndüğünü anlayalım.

Geldiği yoldan Beton, gine geri dönüyor, merdivende yok oluyor gözlerden.

— Kim bu Beton?

— Bu Beton, Beton Rıza! Doğdu doğalı çimentoyla yoğrulmuş. Çimento fire veren bir yüktür, hem de çok. Boşaltmada Beton yoksa, yırtılan torbalardan oluk gibi akar gider çimento. Bütün kıyı en azından bir karış toza batar, ziyanlık. Ama Beton boşaltmaya katılırsa, bak, o zaman iş değişir, torbalar delinmekten kurtulur, boşaltmanın tadı gelir, düzen gelir, çimentonun huyu düzelir.

— Neden Beton demişler?

Mehmet Kaptan gülüyor.

— O da ayrı hikâye. Bu Beton, çimento işine ilk adım attığında müthiş yoksulmuş. Ana baba yok bir çocuk kimsesiz. İnsanoğlu neden yoksun kaldıysa, ona hırslı olur ömrünce. Bu Beton da öyle işte. Çocukluğu açlıkla savaşmakla geçtiğinden, iyi yemeğe hırslı. Çimentoda çalışmaya başlayınca, gemilerin aşçısıyla dostluk kurmuş, kuzinaya dadanmış. Bol yemek, yiyebileceği kadar.

Gelgelelim, çimento tozunu bolca yutan, alışıncaya kadar, iştahından kesilir. Beton da öyle olmuş. Bütün çocukluğunca düşünü kurup durduğu bol yemek, önünde, ama istediği gibi yiyemiyor, içinde isteksizlik.

— Kaptan gülüyor — Deli olur insan be, keçileri kaçırır. Beton iyi delirmemiş. Neyse, yavaş yavaş iştahı gelmiş yerine, Beton da

yemeğe durmuş, — Kaptan gülüyor — Derken, bu sefer de başka bir dert başgöstermiş. Ne yaparsın, çimento... Senin anlayacağın, dibi beton olmuş bu sefer de Rıza'nın, çıkamıyor. Yemekle başı hep dertte. Sanki inadına dersin. Korkudan yiyemiyor bu sefer de, kendini tutuyor, ne olur ne olmaz diye düşünüp. Ulan yesene diyenlere, 'bende bu dip varken' dermiş, 'zor yerim, bu sefer de dibim beton oldu be.'

O gün bu gün, adı Beton'dur. Birazdan torbaların delinmesi durur görürsün. Fireyi yüzde kırk, yüzde otuz kadar indirir. Büyücüdür Beton Rıza. Çimento büyücüsü. Bana sorarsan, heykeli dikilecek bir adam, — eliyle karşı kıyıları gösteriyor — şu karşıki kıyıya heykelini dikmek gerek. Tunçtan, mermerden değil, salt betondan...

Oktay Akbal (1923)

İLKGENÇLİK SEVDALARI

İşin doğrusu, ben arkadaşımın hatırı için öyle görünürdüm; onu üzmek istemezdim. Yoksa bisikletim olsun diye hiç de içimi yediğim, bir bisiklet üzerine hayaller kurduğum, düşler yaşattığım yoktu... Zaten ömrüm boyunca tek başıma bu acayip nesneye bir kere olsun binmedim. İki tekerlek üzerinde yuvarlanmadan gidişine ta çocukluğumdan beri şaşıp kaldım, ama, hiçbir zaman bisiklet sevdalısı olmadım. Bu sevdayı tanımadan başka sevdalara atlamasını bildim.

Ama, arkadaşım öyle değildi. Sabah akşam, okuldan eve beraber gidip geldiğimiz yolda, teneffüslerde, bahsettiği iki şey vardı: Bisiklet ve sinema. Çok sevdiğim bir çocuktu. Eskiden zenginmişler, fakat babasının hastalanması durumlarını altüst etmiş, adamakıllı fakirleşmişler, sonunda bizim sokağa kadar düşmüşlerdi. Vaktiyle babasının bilmem hangi taşra şehrinde büyük bir sineması varmış, hep onu anlatırdı. Çift makineli, otuz kısımlı filmler oynatan bir sinemaydı bu. Arkadaşım babasıyla birlikte gişede oturur, bilet kesermiş.. Film başlayınca da doğru makine dairesine... Bayramları sinema dolar dolar taşarmış... Sonra ne olmuşsa olmuş, ne sinema kalmış ellerinde, ne de başka bir şey. Yalnız, bol bol çocukluk hatırası... Bir de, sürüyle sinema, film katalogları...

Pazar öğle sonları, ya onlarda, ya bizde buluşur, bu katalogları sedire yayar, resimlere birer birer bakardık. İkimiz de sinema delisiydik. Bütün artistleri tanırdık. Ama kataloglar epeyce eskiydi, sesli filmin ilk zamanlarına ait filmlerin, artistlerin resimleri vardı içlerinde. Onları da tanırdık. İşte Marlene, sarışın melek; işte Garbo, Billie Dow, gözlüklü Lloyd, Şarlo, bıyıklı Douglas... Kovboylar, Tom Mix, Tim Mc Koy... İri bıyıklı haydutlar, kocaman silahlı, favorili delikanlılar, Vamp'lar... Bütün bir pazar gününü sarhoş ederlerdi. Hangi filmler arkadaşının sinemasında oynamışsa onu ezbere bilirdik. Sonra yorulunca, kendi kendimize hayaller kurardık. Beyazıt Meydanı'nda — bilmem neresinde? — kocaman bir bina inşa ettirir, şehrin en esash sinemasını içine yerleştirirdik. Bir Alman malı — dostum, Almanların en sağlam makineyi yaptıklarını söylemişti —

makine alırdık. Adını da söylerdi. Bir sürü firma adı sayardı. Ne de çok bilirdi bunları! İki katlı olacaktı sinemamız. Bir de büyük holü. Duvarlara gelecek programın, pek yakında oynayacak filmlerin afişlerini, fotoğraflarını asardık. Daima iki film bir arada oynatacaktık. Ya Metro Goldwyn, ya Paramount malı, ara sıra RKO,ötekilere fazla önem vermezdik. Biri aşk, biri serüven filmi olacaktı. Gişede platin saçlı, Beyoğlu sinemalarındaki gibi bir matmazel... Kıpkızıl dudaklı iki yol gösterici kız. İkisi de esmer mi esmer. Sinema böylece balkonu, paradisi, locaları, memurları, simitçisi, gazozcusu, seyircileriyle içimize yerleşirdi. Hayalen merdivenlerinden iner, localarına kurulur, film seyreder, her akşam da hasılatı cebe atardık.

Bu hayaller beni daha uzak yıllara doğru uçurur, ta babamla gene buna benzer bir sinema işletme hesaplarıyla baş başa tatlı anlar yaşadığımız günlere götürürdü. O sinemayı da Beyazıt'ta kurmayı düşünmüştük. Babam bizlere, yani çocuklarına özel bir loca yaptıracak, içine rahatça uzanıp yatılacak kanepeler koyduracaktı. Gişeye önce kendimiz oturmayı kararlaştırmış, fakat hemen vazgeçmiştik. Çünkü gelen bütün eş dosttan para alamaz, bedavacılar yüzünden iflas edebilirdik... Gayet ciddi, babamla enini boyunu hesaplar, daima ertesi güne bırakılan bir tarihte sinemamızı üzerinde inşa ettireceğimiz arsayı gidip görmeye karar verirdik.

İşte arkadaşının ufacık odasında, bir yığın katalog arasında yaşattığı, beni de ortak ettiği hülyası, daha doğrusu hülyalarından biri buydu. Ötekisi de dediğim gibi bisiklet... Vaktiyle sahip olduğu yepyeni, mavi renkte bisikletini anlattı, onunla nasıl yokuş aşağı indiğini, yarışlarda bütün arkadaşlarını nasıl geride bıraktığını... Bir sürü bisiklet markası sayardı. En iyilerinin Fransız bisikletleri olduğunu, Nsu'lerin hepsinden üstün olduğunu söylerdi.

İkimizin de cebinde metelik yoktu. Elbiselerimiz yıpranmış, ayakkabılarımız örselenmiş iki çocuktuk. Yalnız, içimizde hayata, dünyaya, her şeye rağmen sevgi besleyen bir şeyler kıpraşırdı. Hayallerimize büyük şehrimizin caddeleri, vitrinleri, mağazaları bir başka genişlik, bir başka berraklık verirdi. Tatil günlerinde, hele sıcak yaz öğle sonlarında, uzak semtimizden yola çıkar, tramvay yolu boyunca kentin akışına kendimizi kaptırıverirdik. Sıcak, rüzgârsız günlerden biridir. Kent uyuşmuştur. Tramvaylar yokuşlardan inleyerek çıkar, insanlar canlarından bezmiştir. Aydınlık vitrinler, gürültülü sesler; vapur dumanı, Köprü, Galata; seyyar satıcılar, simitçiler, merdivenli sokak; nişan atma yerleri, kafası elli kilo gelen adam,

siyah elbiseli bir kız bağırır. Bir manken bebek elindeki trampete üç defa vurur. Bir oyucak tren bir yandan öbür yana geçer. Daha ileride bir çadır, giriş beş kuruş. Marmara'da yakalanan deniz kızı. Sıcak günlerin cansız kalabalığı, terli, yorgun, işsiz güçsüzler, arka sokak kadınları... Adam boru gibi sesiyle öter. Küfecileri küfürle kovalar. Öteden bir plak Rumca bir tangonun melodisini serin bir rüzgâr gibi hayallerimize karıştırır.

Birkaç dakika dalar giderdik. Beş kuruş verip, o çadırlara girerdik de. Hatta herifin hilesini de bulur, dışarı atılırdık. Sonra kitapçılar, gramofoncular, radyocular... Ben kitaplara, dostum radyolara, bin bir çeşit aletlere bakakalırdık. Arkadaşım vitrindeki acayip bir nesnenin ne olduğunu, ben resimli bir romanı seyrettiğim sırada, anlatır dururdu. Köşede birer soğuk limonata içer, üstümüze biraz çekidüzen verirdik. Caddedeydik. Büyük bir serüvene, zengin bir düşe, yabancı bir âleme açılacaktık. Elbiseler, gömlekler, sutyenler, korseler, roblar, çoraplar, kravatlar... Bize vız gelirdi bunlar. Matmazeller, madamlar da. Koca koca vitrinli sinemalarla kendi sinemamızı kıyaslar, kapısı şurada, gişesi burada olacak, vitrinler şu tarzda kapanacak diye tartışmalara girişirdik. Tam sinema saatiydi. Çiftler bekleşirdi kapıda. Ondan bundan beşer kuruş dilenip bilet parasını tamamlayan çocuklar da vardı. Bunlar kendilerine para vermeyenlere hain hain bakarlar, küfrederlerdi. Tombul bir kadın kaldırımda dolaşır durur, garip garip adamlar yaklaşır, uzaklaşırlardı. Çok oyalanmazdık. Sinemalar, kovboylar, çıplak kadınlar, silahlar gerimizde kalırdı. En güzel bisikletleri satan mağazanın önüne giderdik. Bu, caddenin köşesindeki bir mağazaydı. Bütün vitrinleri boyunca renk renk otomobiller sıralanırdı. Aralarında da bisikletler. Arkadaşım bakar, bakar, yutkunur, kendi bisikletiyle bunların arasındaki farkı anlatırdı. İçeriye girip fiyatlarını sormak aklımıza gelmez değildi, ama, cesaret edemezdik. Fransız, Alman, İngiliz bisikletleri vardı. Ben bu nesneleri fazla bir şey duymadan seyrederdim, canım sıkılırdı, ama dostuma hiç belli etmezdim.

Gene caddeleri aşar, başka vitrinler, başka mağazalar önünde dalar kalırdık: Birden ışıklar caddeleri korkunç bir loşluğa boğar. Vitrinlerin içindeki otomobiller, bisikletler sanki canlanırdı. Konuşacakmış gibi olurdular! Bazen dalıp giderdim bu anlarda... Bu bisikletlerden birine atlayıp şehrin en dik yokuşundan, çocukluğumun mahallesine doğru inivermek... Tozu dumanı ardında yıldızlı bir ışık gibi bırakarak... Kadınlar, kızlar kaçışır... Küfür savurur çocuklar,

taş atar... Ve sen bisikletinle hoşuna giden esmer kızın penceresi önünden kayıp geçersin!

Konuşmazdık böyle şeyler. Hayallerimize geniş kanatlı kapılar açmazdık. İçimizde kalırdı bunlar. Bunlar gibi birtakım şeyler... İlkgençlik yıllarıydı. Savaşın yalnız adı vardı. Sokaklar kalabalık, vitrinler ışıklı, dopdolu... İçimizde sebebini hâlâ anlayamadığımız, her şeyin bizim olduğuna inandıran garip bir duygunun sevinci, mutluluğu... İlk sevdaların belirsizcesine yanan ateşi... Çabuk yanan, kül olan bir ateş... Hatta külü bile kalmayan.

BİR KEDİYİ ÖLDÜRMEK

Biz erik ağacının üstündeydik o sırada. Ben ve İnci. Hangimiz üst dala yetişecektik? Benim tuttuğum ince dallar kopmuştu. Bir sıçrayışta yukarıya tırmanıvermişti İnci. Koca erikleri kafama atıyordu. "Al, tut, ye," diye. Kıpırdayamıyordum düştüm düşeceğim. Hiç sevmezdim ağaca çıkmayı. Bir bu, yayvan erik ağacı vardı ancak. Çakal eriği veren ağaç. Yenmez, sevilmez. Olsa olsa tuza banıp yersin, bir iki üç tane. Ya da erik savaşı yaparsın birbirinle. İnci daha da yukarıya çıkacaktı. En üst dalların erikleri daha güzel olurmuş...

Bir ses geldi aşağıdan. Bir kedinin acı bağrışması. Başka bir acılıktaydı bu ses. İncecik, uzayan, yitip giden. Başımı çevirdim dallara tutunarak.

"Ne oluyor orada?"

İnci birden bağırmaya başladı:

"Öldürdü öldürdü, kediyi öldürdü, koşsana koşsana."

Birden atlamak istedim ağaçtan, elime ince dallar battı. Atıversem mi kendimi? Nasılsa yumuşak çimler var. Yapamadım, kaya kaya indim. İnci daha çabuk başardı bu işi. Birden hop diye atladı, etekleri açıldı, yüzü çime gömüldü. Ben de aşağıdaydım. Eve doğru koştum. İnci de arkam sıra.

Ordaydı. Ayağımızın dibinde. Bir kedi yavrusu, cansız, taş kesilmiş.

"O yaptı, gördüm," dedi İnci. "Vurdu, tekmeledi, hayvan, eşek."

Başladı yumruklamaya. Selim ellerini tuttu.

"Ne istedin yavrudan? Ne yaptı sana, canavar?"

Hiç konuşmuyordu Selim. Bıraktı ellerini. İnci bir yumruk attı böğrüne.

"Canavar canavar," diye başladı ağlamaya. Dayanamadı içeri koştu.

Karşı karşıya idik. Selim ve ben. Ben ve Selim. İki çocuk, iki arkadaş, iki düşman.

"Ne oldu Selim?" dedim. "Neden neden?"

"Hiç," dedi "Hiç."

"Nasıl hiç Selim? Vurulur mu böyle, öldürdün zavallıyı."

"Kedi o, bir hayvan," dedi. "Ölmüşse ne çıkar?"

"Sen katil oldun şimdi."

Biliyorum, anlıyorum, pis pis bakıyor, ama öyle değilmiş gibi. Üzülmüş sanki. Ağlayacak mı?

Elleriyle yüzünü kapadı.

"Yanlış yaptım," dedi. "Nasıl oldu bilmiyorum. Burda top oynuyordum kendi kendime."

"Niye ağaca çıkmadın bizimle?"

"Siz gel demediniz ki."

Daha önce otomobilcilik oynamıştık. Ben şofördüm, elimde yuvarlak bir dal. Selim yardımcı, kapıyı açıyor, yolcuları buyur ediyordu. İnci müşteri gibi bindi, bahçede ordan oraya taşıdık. Şoför olmak istiyordum. Büyüdüğüm zaman bir otomobilim olacaktı. Selim de şoför olmak hayalindeydi. Ama oyunda hep bendim direksiyonu tutan. Bir kez bile ona vermek istemedim. Çok hoşlanmıştı direksiyondan. Sonunda dayanamadım. "Sen şoför ol," dedim. Bu kez, İnci ile birlikte müşteri olduk. Karı koca. Selim de özel şoförümüz. Aldı direksiyonu, oyuna katıldı, ama isteksizdi. Hoşlanmamıştı, benim İnci'nin kocası olmamdan, bizim özel şoförümüz gibi davranmaktan. Atmıştı elinden yuvarlak dalı. Biz de ağaca çıkmak için koşuşmuştuk el ele.

Selim, bizim evde büyümüş Hanife hanımın oğluydu. Babası bırakmış gitmiş onları. Annesi bir yaşlı marangozla evlenmiş. Gelir giderdi annesiyle birlikte. Bir sınıf aşağıdaydı benden. İnci gibi. Nedense İnci hiç hoşlanmazdı ondan. Bir marangozun oğlu olmak ayıp değil ki! Niye İnci böyle yapıyordu? Ben hep üçlü oyunlar kurardım, İnci'yle Selim'i kaynaştırmak, dost yapmak isterdim. Olmazdı. Komşunun kızıydı İnci, babası doktor, annesi öğretmen.

Anlayamazdı Selim'le arkadaş olmak isteğimi. Hor görürdü onu.

"Yapmayacaktın," dedim.

"Oldu işte," dedi. Bir taşa tekme savurdu. Taş ta bahçe kapısına kadar gitti. İnci seslendi pencereden:

"Haydi yukarı gel."

Yalnız beni çağırıyordu. Selim başını yere eğdi.

"Sen git," dedi.

Kedinin ölüsü orada duruyordu. Ne yapmalı? Bir mezar kazmalı. Selimler bir gitsin!

Hanife teyze duymuş olayı İnci'den. Fırladı geldi. Soluk soluğa. Bir tokat attı oğluna. Ben araya girdim.

"İsteyerek yapmadı," dedim.

"Nasıl, tekmeyi vurmadı mı o?"

Vurmuştu. Kediye öldürücü tekmeyi vurmuştu. Ama kedi diye vurmamıştı. Biliyordum, başka bir şeye indirmişti tekmeyi. Bana mı, İnci'ye mi, ikimize birden mi? Yoksa yaşama mı? Yazgıya mı? Kendi geleceğinin karanlığına mı? Bir anda duydum hepsini. Anlayamadığım birçok şeyi.

Herkes gitti. Karanlık bastı basacak. Bir çukur kazdım, kürekle attım toprakları. Sarı yavruyu koydum oraya. Bahçenin uzak bir köşesiydi, erik ağacının arkası. Bir erik dalı buldum diktim üstüne. Sanki benim yerime ölen biriydi o.

Selim bir daha eve gelmedi. Hep annesi gelirdi, yalnız. Yatılı okuldaydı, asker olacaktı, subay olacaktı. Oldu da. Yıllar geçti aradan. Bir gün karşılaştık. Boynuma sarıldı. Ordan burdan konuştuk. Aramızda bir kedi yavrusu vardı hep. Ölü. Bir tekmeyle yaşamdan gitmiş. Sonra yine yıllar geçti. Annesinin cenazesinde gördüm. Yıldızları artmıştı omzunda. Elimi sıktı yalnız. Hiçbir şey demedi. Bir daha da görüşemedik.

Nerde bir kedi yavrusu görsem, nerde o kedi yavrusuyla oynaşan çocuklar görsem içim titrer, bir tekme geldi gelecek geldi gelecek diye... Kendimi bir kedi yavrusu gibi duyarım. Yalnız, kimsesiz tüm tekmelere, yumruklara açık. Ölü bir kedi yavrusu kırk yıldır yaşar durur belleğimde. Gerçekte bana atılan bir tekmeyi yediği için ölüp giden bir kedi...

Nezihe Meriç (1925)

GÜL YAPRAĞININ PEMBE SESİ

Biliyorum. Herkes sözünü ediyor o görkemli, pahalı otelin. Evet, güzel bir koya kurulmuş. Yadsıyacak değilim. Ama ben, kayalık denizi severim. Bir kayadan öbür kayaya yüzmeli insan.

Kıyıdan en uzak olanın üzerine çıkar otursun.

Denizin ortasındasın. Bir sen, bir deniz. Herkesten uzak.

İçin kıyım kıyım kıyılır. Geçmiş yazları düşünürsün. Hep bir arada olduğunuz, çocuklarınızın küçücük olduğu, paranızın olmadığı, ucuz pansiyonlar aradığınız o coşkulu yazlar.

Ankara'dan sonra deniz kenarı çok başka güzellikler düşletirdi sizlere. Bir avuç su görseniz derya, deryayı görünce, Milat'tan önce, Milat'tan sonra, Antik çağ, tiyatro, kazılar, mozole... Özgürlük avucunuzda (sanki), yürekleriniz aşkla dolu.

Şimdi yaşlandınız. Yaşamak gene çok güzel. Ne ki, zorlaştı. Onlar için büsbütün zor. Açık havadan, doğadan, güneşten uzak yaşıyorlar. Yaşamayanların anlayamayacağı o mekânın bir başka zamanı içinde.

Hepiniz birbirinizi seversiniz. Tanısanız da tanımasanız da. Bu, başka türlü bir sevgidir. Bu, sevginin yitirilmemesi isteğinde birleşmenin sevgisidir. Özetle, istenen bu değil mi? Sevmek değil mi? Ancak sevince başlamaz mı, insanla, yaşamla ilgili en küçük birimden, en büyüğüne doğru açılan anlam! İncindi bizim kaba ellerimizde.

Denize bakar kalırsın; içinde, acıların en zor anlatılanı. Çaresizliğin sıkıntısıyla yüreğin daralır.

Sonunda (her şeye karşın) başına güneş geçmesin diye dalarsın suya. O kaya senin, bu kaya benim, bu kaya yassı kaya, şu kaya sivri kaya derken kıyıya çıkarsın. Kahkahalar gelir o büyük otelin betonlarından. Bakmazsın bile o yana. Sinirlenirsin. Neden peki? Harcadıkları para onların parası. Kara para mı bakalım! Senin on gün idare ettiğini, onlar bir gecede tüketebiliyorlar. Bunda bozulacak ne var? Bu şu demek: Bazılarında para çok. Sen de vaktiyle (hepiniz, c gençlik yıllarınızda) anlayabilseydin paranın ne olduğunu. Senir

toplumunun sözü değil mi 'yolunu bulmak' 'köşeyi dönmek' vb. Eh! Sus o zaman. Kime ne kızıyorsun ki!

Ben, yandaki, ucuz kamp yerinin çakıllı kıyısına çıkıyorum. Havlumla sepetim de orayı kendilerine daha yakın buluyorlar. Yüzükoyun yatıyorum. Kimseler yok. Uzaktan gelen gülüşmelere, acemi sörfçülerin çığlıklarına dalıyorum. Uzun yüzünce yoruluyorum. Uyukluyorum bile bazen.

Bu sabah olanlar beni ince ince düşündürdü. Şöyle bir şey: Kalkıp oturduğumda, bir de baktım, biraz öteye bir komşu gelmiş. Genç bir kız. Havlusunu sermiş, boylu boyunca yatmış. Onun da deniz yağı, kitabı, sigarası, plastik çantası, çakılların üzerinde rahatça, sereserpe duruyor. Yerine iyice yerleşmiş kız. O da yüzdükten sonra biraz kestirecek. Onu anlıyorum. Düşünen bir kız. Ağzının kenarındaki çizgilerden belli.

Oturmuş dalgın dalgın yağlanıyorum. Böyle bir şeyler düşünüyorum. Çakılların hışırtısına döndüm. Uzakta, iki yanına sallana sallana yürüyen, uzun boylu, ince kavi bir adam. Elinde dalma takımları. Güneşi, denizin koyu mavisini arkasına almış, üzerinde bir mayo, mağara adamı gibi saç sakal denize, tuza, güneşe bulanmış geliyor. Geldi geldi, benim önümden geçti, üç beş adım sonra kızın önüne gelmiş oldu. Orada kaldı. Dikildi, kıza bakmaya başladı.

Kızın görünüşü güzeldi doğrusu. İnce, biçimli, iyi yanmış; yatışında, bacaklarının, kollarının uzatılışında, yaşamı inceliklerle sürdürdüğünü gösteren bir güzel yatış var.

Delikanlı, bir süre baktıktan sonra (kızın içi bir an geçmişti sanıyorum) elindeki takımları kızın üzerine doğru kaldırdı. Ben o sırada, hem bacaklarımı yağlıyor, hem aklımdan geçen karışık şeylere bakıyordum. Sular, kızın midesine, karnına düşünce tıp tıp, kız, ince bir ürpermeyle gözlerini açtı. Kırpıştırarak baktı. Tanımadığı biri. Bu açıkça belli oluyordu. Şaşırdım. Peki şimdi ne olacak (burası da öyle tenha ki. Otelden oldukça uzaktayız. Emniyetlidir bu kıyılar. Yaramaz bir şey olmaz. Ben hep yalnız...)? Kız, baktı, baktı, yüzünde hiçbir değişiklik olmadan sordu: 'Ne yapmak istiyorsun?' Delikanlı elindekileri çekti. Onun yüzünde de bir değişiklik görmedim. Bıyığını ısırarak, sakince 'Hiç.' dedi. 'Galiba şaka yapmak istedim. Bilmiyorum.' Kızdan yanıt: 'İyi.' Gözlerini kapadı, kendini yeniden güneşlenmeye bıraktı. Öbürü de gene sallana sallana, çakılları hışırdatarak yürüdü gitti.

Otura kaldım orada. Piç gibi kalakaldım demek daha doğru.

Ben, bu yeni kuşağı ilgiyle izliyorum. Anlamasına çok iyi anladığımı sanıyorum da, buralara nasıl geldiler ona şaşıyorum. Bu insanca ilişkileri, ne zaman, nerelerden edindiler; bunca yozluğun, karışıklığın içinde. Nasıl böyle arı, böyle dost, böyle insan kalabildiler.

Onlara bunları soramam. Beni yaşlı bulurlar sorumda. Çekiniyorum. Görünüşüm yaşlı ama, aklımdan onların can dostu olduğumu ne bilsinler.

SEPETLİ KADIN

Tek başınayım yalnızlığımda. Bunu aklımdan çıkarmamaya gayret ediyorum. Kuvvetim artıyor böyle yapınca. Bir sepetim var. Her işime yarıyor. Pazardan gelirken, domatesler kirletmişse onu, içine biraz toz sabun serpip köpürtüyorum. Sonra, hortumdan fışkırttığım suyla çalkalayıp, yan duvarın üzerine, güneşe karşı koyuyorum. Kururken çıkardığı, sazlık çiçeklerinin kokusu hoşuma gidiyor. Vefalı bir sepet bu. O sazlığı hiç unutmuyor, biliyorum. Sıla onu bitiriyor.

Kuruduktan sonra içine, koyu mavi bir deniz havlusu koyuyorum. Bu, o ıssız koydaki çakılların üzerine sermek için. Bir tane de açık mavi var. O da kurulanmak için. Tuzlu sudan kuruyup çatlayan derimi korusun diye, bebe yağı alıyorum. Gül kokuyor. Ben severim gül kokusunu. Aynamı, tarağımı, sonra, sigaramı, çakmağımı, içine, deniz kenarından topladığım akla hayale gelmez ıvır zıvırı dolduracağım küçük naylon torbayı yerleştiriyorum. Ne kaldı? Mayomla, kitabım. Onları da koyunca, yola çıkmaya hazırlanmış oluyorum. Sepetim benim evim. Evimden uzak yaşayamadığım gibi, sepetim yanımda olmadan da hiçbir yere gidemem. Orada, burada falan denize giremem. Ben uzun uzun yüzerken kendikendime, o, koyu mavi havlumun kenarında oturup beni bekliyor. Bu 'emektar' lacivert havluyu çok sevdiğini biliyorum.

'Sen bizlerden kaçıyorsun' diyorlar. 'Hep kendikendine yaşıyorsun. Oku oku...'

'Motorla çıkalım. Sekiz on kişi oluruz.'

'Balık yemeye gidelim. İçeriz hem. Bi içeriz şöyle.'

'Tamam mı?'

'Yahu, hep beraber olursak eğleniriz. Biraz kalabalık olalım

ki...'

'Bizimkiler bu akşam geliyorlar.'

'Onlar gelince, zaten, festival.'

'Akşam buluşuruz' deyip, yan sokaklardan birine sapıyorum. Yolun sonuna dek çıkıyorum. Yokuş beni yoruyor. Sapmadan önce, dönüp, sokağın sonundaki denize bakıyorum. Bu, iki yanında da beyaz badanalı duvar olan daracık sokak mı, deniz mi, yan bahçelerin birinden gelen kadın sesi mi güzel, karar veremiyorum. Ses, sokakta çınlıyor: Ya - veeeeeş! Yaveş dedim! Bir gülüş, bir kahkaha bekliyorum, yok. Ben içimden bir kahkaha uydurabilirim. Bu konuda yeteneklıyımdir ama, her zaman başarılı olamıyorum.

Az önce de canım sıkılmadı mı!

Bu yılın mayoları konuşuldu. En güzel balığın, en lezzetli karıdesin nerede yeneceği üzerinde bir anlaşmaya varılamadığı için, tartışma uzadı. Havalı giyinenler, bir bir seçildi. Yerli turistlerin dayanılmaz görgüsüzlükleri, Fransız mutbağının 'sos'ları, memleket meseleleri rastgele, birbirine karıştırılarak konuşuldu durdu.

Yeni açılan büyük yolu çabucak, oyalanmadan geçip (bu yolu hiç sevmiyorum) bizim dar, tozlu yola sapıveriyorum. Köy yolu. Olsun.

Eve gelince, sepetimi yerine koyuyorum. Havluları, mayoları, sudan geçirip, dama, güzel güneşin karşısına asıyorum. Sonra bahçemde oturup, bir bir çiçeklerime bakıyorum. Bazen de dönüp sepetime!

Bir gün, arkadaşlarımı (sevgili arkadaşlarımı) yemeğe çağıracağım. Yeşilliği bol bir sofra kurmak istiyorum. Bir de tencere yemeği. Küçücükten bu yana bildiğimiz, sevdiğimiz, yıllardır ağzımızın tadı olmuş bır yemek. Kuzu etli güveç mi olur, acılı karnıyarık mı bılemem. Domatbastı da yaparım, zeytinyağlı. Bir de pilav dökerim tepsiye.

Ne oldu bize? Evlerimizin bereketi kalmadı. Hani kime söylenmiş o dua: Kapına buğday yağsın!

Fakir Baykurt (1929)

YARAN DEDE'NİN TAŞLARI

Olanın yanında olmayan da var, demiştim. Bunların sayısı da epeyce var. Kiminin kökten kesik, hiç olmuyor. Kiminin oluyor, yaşamıyor. Yoluk Fatmayla İbrişah bunlardan. Yoluk Fatma gebe kalıyor, hatta altı yedi ay da gezdiriyor karnında, ama dokuz aya varmadan çıkarıp atıyor. İbrişah ise dört tane doğurdu bugüne kadar; her biri sekizer ay yaşayıp gittiler dünyadan.

Bu ikisi çocuk delisi şimdi köyde. Yana yana aranıyorlar. Hallerine acımayan yok. Kendileri de ellerinden geleni yaptılar. Tekkeden türbeden geç, doktora bile gittiler. Lakin olmadı, yok bir çare. Vardır ama köyde yok! Karılar temelli kısır olsa, olmuyor denır de umut kesilir. Bunlarınki kafa kurcalıyor...

En sonu, Beytullah Hoca buldu çareyi. Hocanın elinde bin hüner. Yıldızlama'ya baka, cin dere, kitap açа sırrına vardı bu işin. Havadis öyle bir duyuldu, öyle bir yayıldı ki, değil bizim köy, bütün komşu köyler Yoluk Fatmayla İbrişah adında iki garip yurttaşımızın çocuğu yaşamadığını duydu öğrendi bu sayede.

"Yıldızlama'ya baktım, öyle göründü. Kitap açtım öyle göründü. Düşe yattım öyle göründü. Cin derdim öyle göründü. Yoluk Fatmayla İbrişah'ın gocaları, Yaran Dede'den taş almışlar. Bu taşları götürüp yerine koymadıkça yirmişer dene garı alsalar, yirmi garıdan yirmişer dene çocukları olsa gine bir denesi yaşamayacak!"

Hocanın yayınladığı, dağın taşın duyduğu, duyanların yerden göğe hak verdiği bir bildiriydi bu. Konu komşu, daha o gün, iki kocanın başına çullandı:

"Kalk döyüs!.."

"Kalk dürzü!.."

"Kalkın!.."

"Durman, nereden aldınız da nereye kodunuzsa bulun, yerine götürün böyük Ulu'nun taşlarını... Köyün başına kocaman bir bela açmadan ne yapacaksanız yapın çabuk!..

"Kalk döyüs!.."

"Kalk dürzü!.."

"Kalkın çabuk!.."

Adamlar öte düşündüler, beri düşündüler, böyle bir "Cahallık" yapıp yapmadıklarını öldüler hatırlayamadılar. Bunun da çaresini Beytullah Hoca buldu:

"Benim yaşım seksen. Babanızın doğduğu günü bilirim. Eyi düşünseniz siz de bilirsiniz emme kafanız kalın. Köye mektap yapıldığı yıl Arif Beyin taşıttığı taşları ne tez unuttunuz? Bugün gibi gözümün önünde... Siz o zaman talebe değil miydiniz?"

Durun, dinleyin, demeye kalmadı. Öğretmen İbrahim'i bir tarafa itip koştular okula! Duvarları delik deşik ettiler. Buldukları iki ak taşı Yaran Dede'ye koydular. Koydular da rahat bir nefes alabildiler. Bir daha da böyle eksik bir iş tutmamasına yemin üstüne yemin edip tövbe istiğfarla kurban kestiler. Şimdi bekliyorlar, eğer başka bir kabahatleri yoksa çocukları olacak, yaşayacak!..

Bu havadisin dumanı üstündeyken, bir ikindi vakti, ayağındaki mestlerin yırtığını yamatmak için Beytullah Hoca bize geldi. Onun geldiğinde Ramazan, uyku çekiyordu. Anam, akşam için yaprak sarması yapıyordu. Ben, anama yardım etmekte olan teyzemin, anadan öksüz, babadan yetim ve genç yaşında kocadan dul teyzemin dizine yattım: "Nedir seninle alıp veremediği tanrının? Ne biçim iş, ne biçim adalet bu?" diye şakalaşıp duruyordum. Birden giriverdi kapıdan. Nasıl derlenip toparlandık, anam nasıl Ramazan'ı uyardı, bır anda nasıl oldu bunlar? bilmiyorum... Altına minder attık, oturttuk. Elini öptük. "Hoş geldin, safa geldin, evimize bereket getirdin," dedik. Hiç o seksen yaşın adamı değil. Dinç mi dinç. Kendi yönünde hâlâ kafası işliyor. Söz ettiği konularda onu yanıltmak güç. Okuduğu arapça ayetleri hiç düşünmeden çevirivériyor...

Ramazan, gitti mestlerin başına oturdu. Biz açtık Yoluk Fatmayla İbrişah'ın meselesini. Hocanın sözleri hep bana karşı. Anamla teyzem de yedekliyorlar onu.

"Hikmet... Hikmeti hüda... Dağ taş hikmet..."

Anam: "Ya, doğruu... Hikmeti hüda... Doğru.."

Hoca: "Dağ taş hikmet dolu... Taş deyip geçenlere bakmayın. Ağaçta bile hikmet var! Bildiğimiz şu karaçalı yok mu, onda bile... Ekiz Ali bir gün Beyönü'deki çalıdan bir dal kesmiş, keser sapı yapmak için. Daha o gün ürüyasında herifin dersini vermişler. Soymuşlar bunu, dömeltmişler, kestiği dalı da getirip... Ekiz Ali terleye terleye zabahı zor etmiş. Tabanı bir çalı emme, düşünmek lazım: Hiç yeri göğü yaratan tanrı, yaratır da boş mu kor? Her şeyde

bir hikmet mevcuttur. Yerlerin karış karış sahibi vardır. Sahibi tanrıdır. Tanrı büyüktür. Cenabı rabbülâlemin, bize dört muhafız melek vermiştir. Dördü, dört bir yanımızda bizi gözetler. Bunlar öyle kuvvetli, öyle dikkatli ki, dünyada hiçbir varlıkla kıyaslanamazlar. Sivil pulislere benzerler. Sana görünmeden dolaşırlar yörende, seni güderler..."

Anamgil: "Çok şükür!.." diye derin bir nefes aldılar.

"Biz bu dört muhafızın nezareti altındayız daima. Yalnız ayakyoluna giderken boşluyor bunlar bizi. Çıktık mı yeniden takılıyorlar peşimize..."

Teyzemin aklına geldi birden:

"Ayakyolunda bismillah çekilmeyecek diyorlar, asıllı mı bu?"

"Dört adım kala bismillahını çekeceksin. Varıp oturduğun zaman da hemen destur! diyeceksin. Melekler, bismillah dediğin yerde kalıp seni bekleyecekler. Şayet bismillah demezsen melekler senden kalmaz. Onlarla böyle pis yerlere girip çıkmak tehlikeli. Çok uyanık olmalı... Sonra bakın, ayakyoluna varıp oturduğunuz zaman destur çekmeyi unutursanız melekler mesuliyet kabul etmez. Bunu aklınızda eyi tutun... Ha, ne diyordum? Dağ taş hikmet dolu... Her şeyde bir hikmeti ilahi var. O taş orda duruyor emme ne gayeye duruyor? Almalı mı, almamalı mı? Biraz döküp düşünmeli..."

"Canım," dedi anam, "Arif Beyin hatalı işleri çoğudu. Hiç Yaran Dede'nin taşı alınır mı?"

Teyzem: "Emme, dur bakalım," dedi. "Yaran Dede'den taş almak, tutana tutuyor, tutmayana bir şey yok! Şu Kırali denen dürzüye bakın: Çocukları sıpalar gibi! Halbuysam, yaptırdığı gayfanın taşını hep Yaran Dede'den çekti..."

Beytullah Hoca bir başka hikmete geçecekken, sözü anam kaptı:

"Tanrı onun da belasını verir bacım! Merak etme, hem de yakındadır. Çocuklarının sıpalar gibi olduğuna ne bakıyon? Hemi de onun çocukları, gayfayı yaptırmadan doğdu. Çocukları doğmadan yaptırsaydı da göreydik bir.."

Teyzem: "Çocuğu çok olan karılar düşürüp de kurtulacağız diye canlarını boşu boşuna tehlikeye atıyorlar demek. Yollasınlar kocalarını, söktürsünler Yaran Dede'den iki taş, tamam..."

Hocanın mestleri yamanmıştı. Akşam namazı için bir de abdest alıp kalktı. Merdivenden indirip avlu kapısına kadar geçirdik. "Hikmet, hikmet..." diye, çekti gitti...

Anam: "Bunlar mühim şeyler," dedi. "Bilmişken insan bunları

bilmeli..."

Gülümsemedim. Anam kızdı:

"Yılışma deli deli!.. Beytullah Hoca bu, gidende bir dene! Onu gibi ilmi derin, onun gibi itikadı kavi bir adam daha var mı? Ne yılışıyon herifin ardından?.."

Adalet Ağaoğlu (1929)

KARANFİLSİZ

"İşim mi?.. Eh işte..."
Caddede, kalabalık arasında kulağıma çarpan söz, bu. Bukadarcık: İşim mi? Eh işte... Öyle, sapı kırık, taç yaprakları dökük bir ses. Dönüp bakmadım. Kim olduğunu görmedim.

Küçük bir işmiş. Önemsiz bir iş!

Kasa yapımında çalışan kaportacı arkadaşı, sabah akşam karşısına geçip de, inatlı, sabırlı, ona bunu öğretmeye kalkana dek, önemsiz bir iş yapmakta olduğunu bilmezdi. Kendisi için önemliydi, güzeldi, iyiydi. En iyi bildiği işti.

Atlı araba, kamyon kasalarını süslüyordu. Yeşiller, sarılar, maviler, kırmızılar, akarsular, göller, dağlar ve karanfiller onun da içini süsler, günlerini güzelleştirirdi. Bu arabaları, kamyonları sürenleri de sevindiriyor olmalıydı. Yoksa, önünde neden sıraya girsinler, neden, gölün içinde bir kuğusu da mutlaka olsun, desinler?

Önüne getirilen her kasa tahtasını boyardı. Çiçekler, böcekler, dantela kıvrımlarla çektiği çerçeveye bir karanfil de kendinden katardı. Dedesinin işiydi. Sonra, babasının da işiydi. Dalları boyarken, göl kıyılarına sazları atarken, dedesi gecenin bir ortasında, ak donuyla çıkar gelir, denir ki hâlâ sağ, başının ucuna dikilirdi:

"Gölün şıpırtılarını unuttun. Suların salınışını unutma. Boyayı da iyi ov. Renkler sevinsin" derdi. "Baştan savma! Dolunayı suya düşürmeyi unutma!"

Gözleri çakmak çakmak ona bakardı. Hoşgörmez bakışlarına karşın, babası gibi, dedesinin de kendisiyle övündüğünü bilirdi. Dağbaşlarına döne döne çıkan yolları, maviliklerde süzülen bir tepkili uçağı ikisi de akıl.etmemişti. O yolların dönemeçlerini ne de yumuşak alıyor kamyon!.. Kamyon kasası üstündeki, bu yolları döne döne çıkan kamyon da çok süslüydü. Çiçek demeti gibi... Tepkili uçağın ardındaki ak çizgiyi pamuksu bulutlar böler. Böylece, dereleri hevesle oğar parlatır, suları gümüşsü yansımalarla çıldırtırdı. Derken gözleri bulanır, sırtı ağrırdı. Şimdi, gözbebeklerine oturmuş bulanıklık aynı

şey mi, bilinmez.

Babası, fırçayı eline verirken:

"Gönlünce yap. Başka şeye kulak asma" demişti.

Artık babası da yok. Kasa yapımında çalışan arkadaşı ise tepesinden hiç eksik olmuyor. Ne ki, "Çiçeğin göbeğini unuttun, mavinin dengesini kaçırdın" demiyor. Daha küçükken, işte bu kasa yapımına girmeden önceleri; sularına, karanfillerine duyduğu hayranlık eksile eksile bitmişti. Nicedir ak kanatlarını şişirmiş bir kuğuya coşkuyla el çırpmıyordu. "Şuraya da bir yelkenli..." demiyordu. Dudağının kıyısında aldırışsız bir gülümseme takılı oluyordu. O, önceleri bu gülümsemenin, süsleme işini küçümseme demeye geldiğini bilmiyordu. Aldırmıyordu. Her bir yanı renklere, ışınlara, biçimlere batmış bulanmıştır. Boyaları kendisini savunur. Gönlünde yepyeni karanfiller uçverir. Taç yapraklarının kıpırdanışını, sapların yumuşacık eğilişini, çağlayanların sesini değiştirir durur. Kaportacının "cık cık cık..." deyişlerini işitmez.

Bir akşamüstü, aynı biçimde karşısına dikilmişti. O ise, derenin üstüne küçük bir köprü atıyor, köprüyü ıslıklarla geçiyor. Ağzında bir türkü. Karanfillerse kulaklarının arkasına takılı. Dereyi, dolunayın sulardaki şavkını onlarla taçlandıracak. Hazırdılar. Çerçeveyi çekecek, köşelere birer de yıldız konduracak.

Kaportacı:

"Boşuna çaba" dedi. "Boya, boya. Hepsi süs için!"

İlkin şaşırdı. Onun kasa yapımındaki yorgunluğunu şurdaki serin sularla giderdiğini, içini dışını ovup yıkadığını sanmıştı. Derken ürktü. Yüzüne bakınadı onun. Direndi. Karanfillerinden birini kulak ardından çekip resimli tahtanın üst başına kondurdu. Birini de, henüz tomurcukta olanı, gönlünden çıkardı, alt yana kondurdu.

Beriki kıs kıs gülüyordu. O, başını hiç kaldırmıyordu. Coşkusu yırtılır diye ürküyordu. "El değmiş coşkuya yama vurulmaz!" Dedesinin sözüydü.

Kaportacı, bir başka gelişinde:

"Iş mi bu senin yaptığın?" dedi.

"Kötü mü boyuyorum? Kuğular çirkin mi? Kuşlar ölü mü?"

Yine başını kaldırmamıştı. Öteki yine güldü. Gülüşü hoyrat. Boyle, güle güle çekilip gitmişti. O da, kuğuları daha ak, kanatları daha parlak yapayım derken, bozdu. İlk bozuşuydu. Arkadaşı giderken: "Bizim atölyede tabancayı sıkarsın, bir saatte boyar

geçersin koca bir kasayı" demişti. Aklı buna takılı kaldı. Güneş biraz solgun doğdu. Keçiyolunun ucunda açan gül yaşlı oldu. Bir de bayrak gerekliydi. Bayrağı nereye sıkıştıracağını bilemedi. Gönlünde karanfiller. Yine hazırda. Yine ordan alınıp kulak ardına takılmayı, ordan da çekilip köşelere iliştirilmeyi bekliyor. O gün buna yüreklenemedi. Karanfilleri olduğu yerde bıraktı.

Kaportacı tanışı, bir başka gelişinde:

"Ne işe yarar bu çocuk resimleri?" dedi.

O da gönlündeki bir karanfile öfkeyle sarıldı, çekip alırken sapını kırdı. Fırçasını bir yana koydu:

"Nilüferli sularım, ayın şavkı vurmuş dağbaşlarım, bitmez yolları kısa etmeye yetmez mi?"

"Yolun daha kısası var" dedi beriki de. "Araba, kamyon sahiplerinin ise zamanı dar. Bak, gittikçe azalıyorlar önünde kuyruk olmaya. Bizim atölyede çarçabuk teslim ediyoruz kasalarını. Niye beklesinler? Bu işten murat tahtayı çürütmemekse!.."

Murat, tahtayı çürütmemek ha!.. Bu kadarcık mı? Nilüferli göller hiçbir şey demek değil mi? Sapları tomurlu al al karanfiller?..

"Bu resimleri hâlâ seven sürücüler var" dedi, sesi ölgün.

Çayır çimenleri, çimenlerdeki ak kuzuları boyamaya koyuldu. Öteki yine gülmüş, yine güle güle çekilip gitmişti. O da, gümüş suların aktığı ovaları daha iri karanfillerle çerçeveleyip bezedi. Sapların boynu biraz büküktü. Şaştı. O gece, eli ayağına dolanarak dört bir köşeye altın sarısı birer yarımay kondurdu. "Gönlünce yap, başka şeye kulak asma!" Babasının sesiydi. O da başını kaldırdı, kuşkuyla baktı babasına. "Dünya gönlümüze mi kalmış baba?" diye sordu. Yanıt alamadı. Renkleri ovdu, fazla ovdu.

Kaportacı birkaç gün hiç uğramamıştı yanına. Onun da içindeki kuşku biraz yatışır gibi oldu. Gönlünde tomur tomur yeni, pembe karanfiller açtı. En pembelerini tahtaya geçirirken fes rengine boyadı. Boyarken kendini yorgun duydu. Bu kasayı bugün bitirmeliydi. Yetişmedi. Kasa resimlemede ününü duymuş biri, eski boyaları dökülmüş kasasını süsletmeye getirecekti, getirmedi. Belki yarın...

O yarın olunca, boyanacak kasa değil, yine kaportacı çıkageldi. Günbatımıydı. Dosdoğru atölyeden geliyordu. Günboyu tam altı kasa boyadığını söyledi. Tek renk üstüne. Tabanca boyayı sıkıyorsun, vızzt, vızzt, vızzt, bir uçtan giriyor, öteki uçtan çıkıveriyorsun. "Erkek

iş!" dedi. Ona, fırçasının ucunu şaşırttıracak denli çok konuştu. 'Erkek'in altını iyice çizmişti. Üstüne bastıra bastıra söylemişti.

Fırçanın ucu iyice titredi. Bir kuşun kanadı kırıldı. Kanat, başını alıp gitti. Onu yakalayamadı. Kulağının arkası yandı, kaşındı.

"Hem, kasa boyamak yetmez" diyordu beriki. "Kasayı yapmak da gerek."

Neden yetmezmiş, anlamıyordu. Erkekliğinden ne artmış, ne eksilmiş? Kasa yapmasını bilmiyordu. Kasaları süslemesini biliyordu. Gönlünün karanfillerini...

"Boyaları dökülmüş eski kamyon var ya? Hani adam senin şu kuşların, çiçeklerinle bezetecekti?.. Kasayı bize getirdi. En aşağı bir hafta işinden olmak istemiyormuş. Yük çekecekmiş. Resimletmektense... Biz bir günde yeşili çekip verdik. Boydan boya... Pırıl pırıl. Sevine sevine gitti. Hem de ucuz."

Ucuz ha? Hem de ucuz!

Dedesi de, babası da çok silik geçtiler gözlerinin önünden. Sanki hiç yaşamadılar. Gülleri, nilüferleri hiç açtırmadılar. Sular hiç yaldızlanmadı. Tepsi gibi bir ay hiç doğmadı dağbaşlarından. Sular hiç çağıldamadı.

Yokluğa karşı durdu; çimenlerde iri papatyalar açtırdı. Önündeki son kasaydı.

Yarın yenileri olur. Yeni kasalar gelir.

Gele gele gürgenden bir çeyiz sandığı geldi. İşi uzattı. Bitmesin diye, sandığı bildiği bütün renkler, biçimler, pırıltılarla donattı. Karanfiller bu kalabalık arasında yitti, gitti. Yine de bir türlü bitirmedi önündeki işi.

Caddeler, sokaklar ne kadar kalabalık. Dükkân, vitrin önleri omuz omuza insan. Yüzler pek renksiz, ışıksız, gözler pek pırıltısız:

İşim mi?.. Eh işte...

Bilge Karasu (1930)

ZANZALAK AĞACI

Sevda derdi dedikleri
Bir zanzalak ağacı kadardır
Zanzalak ağaçlarının altında
Siz yoksunuz gölgeniz vardır
S. N. Şener

Denen ne? Rıza belki de. Daha doğrusu Demir Ankara'dan gelmeden önceki Rıza. Bu gece anladım. Sevda olabilirdi ama olmadı. Kapımı üç saat önce tıkırdattı. Aylardır yapmadı bunu. O ara farkına bile varmadımdı. Girin dedim mi bilmiyorum. Başını uzattı önce. İlk günler gösterdiği çekingenliğe benzettim sanıyorum o halini. Yemek hazır dedi içeri girip. Annesini hemen sormalıydım. Şimdi gelirim dedim. Annesi evde olsa başkasına bırakmazdı yemeğe çağırmayı. Siz başlayın, şu zarfı yazar, gelirim ben, dedim galiba. Kapının yanından ayrılmadı. Soyunmalı artık. Yemek yiyecek kimseler yok bizden başka, dedi. Bu soğukta durulmaz öyle; soyunmayıp ne yapacağım. Şaşırdım, annen dedim, nerede? Demir'i yolcu edecekti. Unutmuşum. Pendik'te kalacak bu gece. Yatmalı artık, bu soğukta dikilip durmak neye yarar? Zarfı yazmıştım. Saat sekizi on iki geçiyordu. Odanın ışığını o söndürdü. Yemek odasına gittik, o önde ben arkada. Sinsilik vardı boynunda. Gergin, uzamış gibi duran bu sandalye arkalığı o boyun sanki. Üşüyünce kafası donuklaşıyor insanın, her yanım donmuş gibi. Masa... Soyunmam bitti bile oysa. Masa da uzamıştı. Güldüm. Neden açtın? Yalnız ikimiz yiyeceksek? Tek kişilik yatak da soğuk olur. Kalorifermiş... Sobalı evin soba görmemiş odasından da soğuk burası. Öyle, dedi, yalnız ikimiz. Aklım ısınmaya başlıyor. Yalnız ikimiz, dedi. Açtımsa ne çıkar? Sen bir ucuna ben bir ucuna otururuz. Ayaklarımı uzatmalıyım. Bir türlü de olmuyor bu buz gibi çarşafların arasında. Karşıdan karşıya konuşuruz bir gece de. Uzaklaşmalı, demek istedi. Demir'den önce, dört köşe masanın üç ayrıtını doldururduk. Sürahi, ekmek tabağı, tuzluk dizilirdi dördüncü kenar boyunca. Annesi sağ yanımda, o sol

yanımda. Uzattım. Yatak ısınıncaya dek çekmemeliyim dizlerimi karnıma. Ayaklarım uzakta. Ayakları ayaklarıma yakın dururdu. Durmazdı yani. Dizini sallar dururdu. Uzak duralım demeye getirdi. Oturduk. Demir geldikten sonra dizini sallamadı. Taş gibi durdu bir hafta. Demir'in yerinde, uzaktaydı bu gece. Pencerenin kenarı yumuşak bir ses çıkarıyor. Kar yığılmış olacak. Bakarım birazdan Pendik'te de eser şimdi, soğuk, acı. Anası üşür. Kendi üşüyor mu? O uzun soğuk masanın iki ucunda konuşmadan oturmuş yiyor susuyor susarken yemeyi unutuyor bakıyor biribirimize bakıp gözgöze geldikçe başımızı gene tabağımıza indiriyor yemek yer gibi yapıp alttan bakıyorduk gene biribirimize. Kar adamakıllı beslemiş pencerenin önünü, yuva yuva, yumuşak. Dökülüyor, çöp gibi, temiz, acelesiz, gömücü, kirli. Isınmışken gene üşüdüm; pencereden bakacakmışım ille. Bakıyorduk birbirimize. Sonra bakmadım bir daha. Yüzünün uzaklığı yorucuydu. Demir Bilecik dolaylarındadır şimdi. Anası uyumuştur Pendik'te. Kendi... Demir'i kıskandı mı anlayamadım. Kardeşi. İlk geldiği gün görmedimdi zaten. Ertesi gün tanıştık.

Kumral, sarı kumral. Gözleri Rıza'nınki gibi soluk yeşil. Ama Rıza'nınkiler esmer yüzünde daha soluk, çok soluk durur. Gözlerine bakmadım artık yemekte. Karnımı doyurdum. İnatla, inadına. Mandalina yeyip yemeyeceğimi sorduğunda bile bakmadım yüzüne, hayır, derken. Sustu. Demir konuşkandı. Daha ilk gecesi yanıma oturdu. Ankara'yı, babasını, okulda yaptıklarını anlattı. Yüzü bir gülümsemede donmuş. Gözleri gülen çeşitten. Rıza kıskandıysa neresini kıskandı. Yakınlık gösterdim diye mi. Bu gece belli etti ancak. Kıskanacak bir şey olmadığını bilir pekâlâ. Bilebilir. Bilebilirdi. Dört gün içinde oldu ne olduysa. Demir'le dün gece vedalaştık. Tatili bitmiş, dönecekmiş Ankara'ya... Annesini, kardeşini tanımıyor gibiydi. Babasını daha çok seviyor belli, oradaki evi yeğliyor. Yalnız benimle konuştu. İri, serpilmiş hayvan yavrusu. Erkenden yattı, bu gece uyuyamayacağını düşünerek. Anası da soğuk durdu. Böyle bir şey bile yapmış olabilir Rıza. Çekiştirmiş olabilir beni. Çıkarım evden o zaman. Yattılar sonra. Pencereden bir daha bakmam. Göreceğim ne, sanki. Yumuk kar, karın yumulmuşu, yokuş yok, arabaların, tramvayların sesi boğula boğula üç cadde öteden gelir gibi çıkıyor. Uyuklamıyorum. Uykum yok. Yatak ısındı. Rıza da uyumuyordur. Isınamamıştır bile daha. Soğuk sızar penceresinin aralıklarından. Hele böyle esti mi... Derdi Demir'se, gitti Demir. Anası Demir'i sever, Rıza'yı sevdiği kadar sevmiyorsa da sever, öyle anladım. Rıza

da biliyordur bunu. Annesinin, öyle dediydi, on iki yıldan beri Demir'i yılda iki kez görmesine, alışmıştır. Dört beş günlük bir sevgi paylaşımını hoş görür, sesini çıkarmaz buna. Yorgan ağırlığını biraz daha yitirdi. Kaskatı yatmışım. Yatak ısındı ama yorgana biraz daha sarınmalı. Kalorifer ocağı bozulacağı günü bilmiş. Mandalina yiyecek yerde bir sigara yaktım. Gaz sobasının başında ellerimi ısıtırken sofrayı topladı. Soğuktu. Masanın kapaklarını gürültüyle itti. Oda büyüdü birden. Eski, bildiğim, küçük, üç kişinin üç yanına oturup dördüncüsü boyunca sürahiyi, ekmek tabağını, tuzluğu sıraladığımız, anası sağımda, o solumda, oturduğumuz, altında dizini sallayıp sallayıp durduğu masa kalakaldı ortada. Uzaklık kalktı ortadan. Bakmadım gene yüzüne. Baksam gözleri dilenecek, biliyordum sanki. Bildiğimden değil. Benim bildiğim Rıza öyle yapar, diye düşünmekten korktum. Kar dursa uyuyacağım. Geniş, ak bir gurultu içinde uyurum.

Bileklerim sızlamaz o zaman. Saatin tıkırtısı masanın üzerinde. Rıza uyumuş olacak bu sessizlikte. Aydınlık yerinden — camları kırılmış olacak — eriyen kar löp löp beş kat yüksekten iniyor aşağı. Patlamış dolama gibi yayılır yerde. Uyuyabildi demek. Gürültüye omuz vererek, ona kulak asmadan. Rahatladı mı? Uykusunda da Demir'i kıskanır belki, Demir neydi ki?

Geçen gün Beyoğlu'nda o kızın yanında yürürken, beni görmüş olsa gerek. Kızın koluna böylesine acemi, böylesine çirkin asılmazdı yoksa. Rıza çirkin. Güzelliğinde çirkin. Nasıl sevda olurdu. Korkuyor. Kardeşinden korkuyor. Benden korkuyor. Sevda korkusuz olmalı. Hele dert olacaksa. O kız kimdi. Bir arkadaşı olacak. Okuldan herhalde. Saat kaç kim bilir. Soğuk, sessizlikle boğuk. Kızla yan yana yürüyorlardı. Göz göze geldiğimizde, bana kalırsa, gözlerini kaçırmak istedi, beceremedi, kızın kolunu aradı eli, eli beceriksizdi, eli kördü, kolu buluncaya kadar kızardı, sonra elini kızın koluna taktı, çekti yanına onu. Yanlarından geçtim. Gözucuyla gördüm, gözleri gözlerimi sanki arıyordu hâlâ. Sevdiğini, sevebileceğini mi göstermek istedi. İnanmıştım, sevebileceğine, zaten inanmıştım. Geçen gün inancım yıkıldı. Sevemez o. Hele sevda hiç olamaz. Kızı kullandı. Demir'i kıskandı. Suçu daha da büyük. Uyuyordur artık. Çocuk daha. Bu gece bana küsmek istedi. Bunu da beceremedi. Ağaçlar nasıl ağırdır şimdi, karın altında. Zanzalak ağacını anlatmalı ona. Geniş, ağır, yüksekmiş. Yemişi güzelmiş, çok güzelmiş. Gölgesi genişmiş, koyu, derin, sıcak. Yatak iyice ısındı. Başımı, alnını geriyor

soğuk. Zanzalak ağacının gölgesi sıcak olmalı. Yemişlerini bildiğimce anlatmalıyım ona. Elını atarmış insan, bir ısırırmış. Rıza gibi olmalı... Isırırmış da tatsızlığını neresine yoracağını bilemezmiş. İnsan kötü oluyor sevdiğinde. Bağlandığımda kan isterim arada. Kan sıcak sıcak aktıkça, ısırıktan akmalı, aktıkça, ısırıktan, akıp akıp bağlar. Ölüm, benim ölümüm gerek. Rıza gibi değil. O tatsız yemiş kanı bilmez, tanımaz. Kansız o. Zanzalak ağacının altında siz yoksunuz, gölgeniz vardır diyordu **Saffet**. Ölünüz. Ölümüm olsa zanzalak ağacından iyisi mi olurdu. Ölümüm olmaz ama. Ölüm vardır. Benim leşim. Rıza sevda olamazdı. Korktu. Evden çıkmalı. Uykusunun içinde de korkar mı? Uykuda dostu dostluğu sevdalığı kalmaz korkmaz öteyi aramaz çekinmez kıskanmaz. Demir uzakta yok annesi gücüyle yapayalnız korktu yıkıldı öldü acımam sevdiğime acımam yıkılan bir o değil ne çıkar yanıp tatlanacak bağrını güneşe açıp kanamalı sevda denen inanamam güç inanmak bu korkak tatsızlığına sevda soğuk kar gibi sevda denen

Tarık Dursun K. (1931)

SUSKUNLAR

Evinin önüne geldiğinde, tam sokağın ağzındaki lamba yanıverdi. Karısı, kapı önüne çıkardığı mangalı yakıyordu. Kocasının elinden paketleri aldı, içeri girdiler.

"Oğlan evde mi?" dedi.

Kadın,

"Geldi, gitti," dedi. "İki kaşık yemek kodum önüne, yedi gitti..."

"Söyledin mi ev kirasını?"

"Söyledim..."

"Ne diyor, peki?"

"Hiç! Benim cıgara param bile yok, diyor. Nerde bulasıymış onca parayı..."

Canı sıkıldı. Açık kapının önündeki mangalın ateşi alevlenmişti. İkide bir çıtırdıyor, sağa sola kıvılcım sıçrıyordu.

Kadın dolabı açtı, geniş bir çinko sahan çıkardı. Kasap kâğıdına sarılı kıymayı tahta bir kaşıkla sahana aktardı.

"Kız, komşuda mı yine?"

"Yok! Ağabeyiyle yemek yediler, uykum var, dedi yattı."

"Uyuyor mu şimdi?"

"Uyuyor..."

"Portakal aldıydım ona, n'olacak?"

"Mangalı alayım hele, sonra uyanır o da belki..."

Ayakkaplarının bağlarını çözdü; paltosu, şapkası elinde, odaya girdi.

Yeni çökmüş akşam karanlığı odayı doldurmuştu. Elektrik düğmesini çevirdi, oda aydınlandı.

Sağ köşede, pencereye yakın karyolada bir kız çocuğu, bir ayağı yorganın dışında, yatmış uyuyordu. Yüzü pespembeydi. Saçları dağılmış, birbirine girmişti, karmakarışıktı.

Karyolaya yaklaştı, baktı, sonra hafifçe, sesliden güldü. Yorganı kaldırdı, çocuğun dışarda kalmış ayağını içeri koydu.

Aşağıdan kadın,

"Muzaffer!" diye seslendi.

"Ne var?"

"Soğan almamışsın ya..."

"Evde yok muydu?"

"Vardı, ama dün..."

"Peki, gider alırım bakkaldan..."

"Hadi ama," dedi kadın. "Kıymayı kavuracağım..."

Odadan geldi. Paltosunu omzuna almıştı.

Kapıdan çıkarken, kadın,

"İstersen zeytin de al sabah için," dedi. "Çayla yiyecek bir şey yok hiç..."

Kapıdan başını eğdi, geçti. Kadın, mangalı içeri, sofaya aldı. Maşayla ateşi iyice eşti, üstüne saçayağını, onun da üstüne tencereyi bindirdi.

Ardındaki kapı açıldı, deminki uyuyan kızdı; uyanmıştı. Kadının başına elini koydu.

"Anne..."

"Hıı," dedi kadın.

"Babam geldi mi?"

"Geldi..."

"Çukulata getirmiş mi bana?"

"Aman, çekil başımdan..." dedi kadın. "Ne bileyim ben getirmiş mi?"

Ansızın sokak kapısından adam girdi, elinde bir kesekâğıdı vardı.

"Uyandın mı sen?" diye sordu kıza.

"Uyandım..."

"Gel bakalım babana hele..."

Kız mızıklandı, naza çekti.

Tuttu kızı, zorla kendine çekti, öptü.

Kadın,

"Hadi," dedi. "Ben mangalı içeri alıyorum..."

Kadın, elinde mangalla önde, arkada baba kız, girdiler içeri. Yandaki komşu radyosunu açmıştı. Bir kadın, olanca sesiyle, *Kır atıma bineyim*'i söylüyordu.

"Bıktım bu kenef şarkıdan da..." dedi. "Çarşıda bu, kahvede bu, her yerde bu..."

"Doğru," dedi kadın da. "Her gün, her gün bunu çağırıyorlar. Sanki dünyada başka şarkı kalmamış..."

Kızı kucağından indirdi, kapıya gitti.

"Mehmet ağbi, Mehmet ağbi!" dedi, seslendi. "Kes şunu Allahın

aşkına akşam akşam yahu!.."

Bitişik Mehmet ağbiden ses gelmedi ama, radyonun çığrışı da hemencecik kesiliverdi.

Hoşnut, gülümsedi. Taşlığa tükürdü.

"Anasını avradını..." dedi. "Kır atına bineyiniş de, bilmem neymiş de... Bok!.."

Döndü, girdi.

ÜÇÜNCÜ GÜNÜ

Annem, evlendiğimizin üçüncü günü gitti. Karımla birlikte istasyonda yolcu ettik. Biletini aldım, yerine yerleştirdim.

Gitmek ona dokunuyor olmalıydı, hiç konuşmadı bizimle; tren kalkana kadar pencereden hep uzaklara baktı, alt dudağını kemirdi. Saat geldiğinde ellerinden öptük, ağladı.

Sonra tren kalktı, biz kaldık. Epeyi bir durduk, baktık.

"Gidelim mi?" dedim.

Göz göze geldik. İki yadırgatıcı insandık hâlâ, tanışsızdık. Arada kopuk, bağsız bir su akıyor, kevgirin deliklerinden kolaycacık süzülüp yok oluveriyordu.

Koluma girdi, parmaklarının dokunurluğunu duydum. Yürüdük.

Akşamdı, sulugöz bir sonbahar çevremizi kolaçan ediyordu. İstasyonun önünden bir dolmuşa bindik eve geldik. Kapıyı açtım, girdik; odalar, koltuk takımı (ne kadar yeni bir koltuk takımıydı, kırmızı, kalın tüylü küçük halıyla durmaksızın çelişiyordu) komodin, radyo, radyonun üzerindeki bir erkeğin gülümseyen donuk, ölü resmi bize yabancı yabancı geldiler.

Kapıyı örttü. Yavaşçacık örttü ama, sesi belli belirsizdi; bir başkasının kapısını örtmüştü sanki. Döndüm. Gözlerini indirdi. Mantosunu çıkardı. Geldi, pardösümü aldı elimden, astı. Gidiyordu, kolundan tuttum.

Durdu, çevrilmedi, ben sokulayım diye bekliyordu.

"Yalnızız artık," dedim.

Gitmeye davrandı. Sıktım.

"Evet..." dedi. Kurtuldu, geçti.

Radyoyu açtım, soyundum. Mutfaktan seslendi.

"Ne var?" dedim.

"Ne yiyeceğiz?" dedi.

Terliklerimi bulamadım, yalnayak mutfağın kapısına gittim.

"Hiçbir şey yok mu dolapta?"

Annem sabahtan yemek yapmayı unutmuştu.

Bakındı:

"Yağ var..." dedi. "Peynir var, yumurta var..."

Dolabı kapadı, dönerken kolumu uzattım, önledim. İlk olarak güldü. Esmer, kocaman gözlü, yarı çocuksu, iki günlük kadın bir gülümsemeydi: Yayık ama utangaç, isterli ama içerlik, kuytulu.

Söz olsun diye,

"N'apayım?" dedi.

Saçlarına eğildim. Yağmuru yeni yemiş eski, uzun çayırların kokusundaydı. Burnunu kırıştırdı.

"Uydur bir şeyler..." dedim.

Bıraktım. Biliyordum, yine çılbır pişirecekti; yumurtayı suya kırıp sonra sarınısaklı yoğurda aktaracak, yanına bır de salata..

"Çorba da yapayım mı?" dedi.

"Yap!.."

Koltuğa uzandım, gazetemi aldım. Okuyordum, uyuyakalmışım. Uyandırdı, saçlarımı parmaklarında tarıyordu. Gözlerimi açtım.

"Uykucu sen de..." dedi.

Uzandım, sardım kollarımla. Soluklarımızı soluklandık. Burnunun ucunda minicik bir ter damlacığı parlamıştı.

"Yemek hazır mı?"

Kalktı.

Sofraya karşılıklı oturduk. Masadaki bir su bardağında üç renkli kasımpatları vardı. Şehriye, çılbır pişirmişti; yanında da salata.

Çorba iyi değildi, çok tuzlu olmuştu. Dördüncü kaşıkta,

"Beğenmedin mi yoksa?" diye sordu, anlamıştı.

Önüme baktım:

"Yok canım..." dedim.

"Kaçırmışım," dedi. "Hiç böyle olmazdı ama, işte..."

Ekmek tabağını uzattı, eli elime değince kendimi tutamadım. Sevinç içinde baktı, o da güldü sonra.

"Çok mu tuzlu sahi?" dedi.

"Çok..." dedim.

"Bırak onu, yeme..." dedi. "Yumurtayı getireyim sana..."

Yoğurtlu yumurtayı sevdim. Salatanın da çılbırın tuzu da bir karardı.

"Nasıl olmuş?"

"İyi olmuş..." dedim.

"Tabi..." dedi. "En iyi pişirdiğim yemek bu..."

Su içtim.

"Yarın sana bir yemek kitabı alayım. Başka çaremiz yok..."

"Öğrenilir mi o kitaptan?" dedi.

"Okursun, yaparsın..."

"Bir şeye benzer mi ki?"

Hiçbir şey demedi.

Sofradan kalktık. Radyoda iyi bir istasyon aradım, buldum. Gürültüsüz, kanın damarlarda sıcak sıcak, belirtisiz, duyusuz akışı gibiydi. Ellerinden tuttum.

"Yapma!..." dedi.

"Niye?.." dedim.

"Sofra kaldı meydanda..."

"Kalsın!.." dedim.

Ben uzandım, o yanıma oturdu, eğildi; saçları yüzümü örttü.

"Kalbin ne fena çarpıyor?"

Sustum.

"Ben burdan duyuyorum sesini..." dedi.

Elim kulak memelerinden boynuna indi, iki parmağımın üstünde atar damarı buldum.

"Annen şimdi nereye varmıştır acaba?"

"İzmit'i geçmiştir çoktan..."

"O kadar gitmiş midir?"

"Gitmiştir..."

Radyo, fısıl fısıl bir cümbüştü.

"Dans edilir mi bu müzikle?" dedim.

Başını kaldırdı.

"Edilir..." dedi.

"İyi ki bilmiyorum..."

Yüzünü yasladı.

"Bilme..." dedi. "N'olacak?"

Ağzı yumuşacıktı, sıcacıktı, kadife gibiydi.

M. ÂKİL BEYİN GÖKYÜZÜ SERÜVENİ

M. Âkil Bey kapıdan çıkarken saatine baktı; sekiz. Karısı, akşamdan şapkasındaki cinsini bir türlü belirtemediği yağımsı lekeyi gazla silmiş, temizlemişti. Hava gaz kokuyordu.

Başını kaldırdı. Hava... Şaşırdı. Gökyüzünü aradı; bulamadı. Gökyüzü yoktu. Hani şu, yağmurların üstümüze döküldüğü, geceleri at nalı gibi yıldızlarla daha bir yığın şeyleri olan gökyüzü...

Evlerin, ağaçların, elektrik direklerinin üst yanı bütün bütüne boştu. Hava akşamdan bozmuş, gece hep yağmur yağmıştı. M. Âkil Bey evden çıkmadan şemsiyesini almıştı. Ayağında mestleri vardı. Şimdi gökyüzü olmayınca n'apsındı şemsiyeyi, mestleri? Yağmur mu yağardı artık?

Peki ama, ya akşamyıldızları? Akşamyıldızları ne olacaktı? Olur iş miydi canım, akşam olacak mıydı ki akşamyıldızları olsun.

M. Âkil Bey uzun uzun havaya baktı. İnanası gelmiyordu. Eskiden gözle görülebilen bir mavilik olurdu gökyüzünde. Bu maviliğin bir kıyıcığında ilişmiş kalmış bir tutam bulutçuk olurdu; ya da koyu açık bir kurşunilik olurdu. Şimdi bunların hiçbiri yoktu. Hiçbir şey yoktu.

Güldü. Kendi kendine:

"Düş bu..." dedi. "Hiç gökyüzü olmadan olur mu? Dünya olmaz o zaman..."

Garip olan da asıl, işin gerçek yönüydü. M. Âkil Bey düş görmüyordu. Saat sekizdi: Doğruydu. Evinden çıkmıştı: Doğruydu. Şimdi durduğu bu sokağın köşesine kadar yirmi sekiz adım atmıştı: Doğruydu. Elinde şemsiyesi, ayağında besleme kızın yeni yıkadığı mestler vardı; giyimli kuşamlıydı. Bunların hepsi doğruydu, gerçekti. Gelgelelim...

Noktaya doğru yürüdü. Başı havada bakıyordu. İki kişiye çarptı. Biri ardından kötü kötü söylendi. Söylensin! Önemli değildi. Saatini çıkardı, sekizi üç geçiyordu. Kulağına götürdü: Şık... Şık... Çalışıyordu. Noktadaki polise vardı:

"Saatin var mı oğlum?" dedi.

Polis başını salladı. Saatine baktı.

"Sekizi üç geçiyor..." dedi.

M. Âkil Beyin kendi saati de sekizi üç geçiyordu. Yanlışlık, manlışlık yoktu. Uyudu. Uyandı. Kahvaltısını yaptı. Ajans haberleri

biterken evden çıktı. Demek ki; sabah. Yani, gündüzdü başlayan...

Polisi başıyla selamladı. Polis kaskatıydı. Elinin üç parmağını şapkasına götürdü, indirdi.

M. Âkil Bey birkaç adım daha attı. Kaldırının ucuna geldi. Geldi, inmedi. Tersyüz etti, döndü polise. Polis, bir hoşçaydı. Bıyıkları dik dik, bakışları da bıyıklarının bir eşiydi. Gözleri ucun ucun M. Âkil Beye, 'söyledik a saat kaç, daha n'olsun?' diyordu.

M. Âkil Bey sıkıldı. Saatine baktı. Polise baktı. Gülümsedi. Polisin bıyıkları bana mısın demedi. Göğüs ilerde, baş yukarda öyle duruyordu. M. Âkil Bey, polise iyice yaklaştı. Bu kez bakıştılar. M. Âkil Bey durdu durdu:

"Göğe bak!." dedi polise.

Polis göğe bakacağına, gözlerini fincan fincan açıp M. Âkil Beye baktı.

"Ha...?" dedi.

Deminki gözüpekliği M. Âkil Beyi bıraktı kaçtı, bir başına kodu. Polisle göz göze gelip kaldılar. Polis,

"Ne diyorsun sen?" dedi.

M. Âkil Bey karşılık vermeden önce göğe bir daha baktı. Tamam! Vallahi billahi yoktu. Gök yoktu. Ne mavilik, ne kurşunilik, ne de bir lokma bulutçuk... Hiç, hiç.. Hiçbir şey! Bir boşluk kalmıştı uçurum gibi. Uçurum gibi de değildi. Anlatılmazdı. Ağzı açık polise,

"Göğe bak..." dedi.

Polis ellerini cebinden çıkardı. Sağ avucunu açıp kapadı. Bıraktı.

"Niye?" diye sordu.

"Bak hele..." dedi M. Âkil Bey. Başı hep havalardaydı.

Polis inadından geçti. Başını kaldırıp baktı. M. Âkil Bey,

"Bakıyor musun?" dedi.

"Bakıyorum..." dedi polis.

"Ne görüyorsun?"

"Ne ne görüyorum?"

"Yani, havada ne görüyorsun?"

"Hiç..."

M. Âkil Bey başını indirdi. Polis de indirdi.

"Hiçbir şey görmedin mi?"

"Yani, uçak falan mı?"

M. Âkil Bey burnundan soludu.

"Yok be oğlum," dedi. "Göğü gördün mü, göğü? Onu soruyorum..."

Polis de M. Âkil Bey n'aptıysa, onu yaptı. Burnundan bütün gücüyle soludu.

"Gördüm," dedi.

"Neyi gördün?"

"Göğü..."

M. Âkil Beye kafasına kızgın bir çember geçiriyorlarmış gibi geldi. Şemsiyesini göğe doğru kaldırarak salladı.

"Mahsus söylüyorsun, mahsus..." dedi. "Gök yok. Gök yok!.."

Polis bozuldu. Göğsü içeri çekildi. Bıyıkları düştü. Başı omuzlarına dek çekildi. M. Âkil Bey aynı sertlikle,

"Gök yok! Anladın mı? Gök yok!.." dedi.

Polisin eli tabancasına gitti ağır ağır. Elinin gittiği yeri olanca gücüyle saklıyordu.

"Gök yok olur mu?" dedi. "Sen ne söylüyorsun öyle?"

M. Âkil Bey,

"Bak," dedi. "Bak ama, iyi bak yukarıya; göğü görebilecek misin?"

Gelip geçenlerden birkaçı durdular. Sokuldular. Polis, elini tabancasından aldı. Delikanlının biri,

"Kaza falan mı oldu?" diye sordu polise. Polis,

"Yok canım," dedi. "Yok bir şey..."

M. Âkil Bey, "Kaza falan mı oldu?" diye soran delikanlıya dönüp,

"Gök yok..." dedi.

Delikanlı şaşırdı. Baktı kaldı M. Âkil Beye,

"Anlamadım," dedi. "Ne yok beyefendi?"

M. Âkil Bey,

"Gök yok," dedi.

"Nasıl yok gök?"

"Ne bileyim? Yok işte. Bak da bak!"

Delikanlı baktı, baktı, anlamadı baktığından,

"Hadi canım..." dedi M. Âkil Beye.

"Var mı yani?" dedi M. Âkil Bey.

"Var, tabii..."

"Nasıl var?"

"Basbayağı var, var, var!.."

M. Âkil Bey, yeniden başını kaldırdı. Nasıl olurdu, haniydi gökyüzü? Haniydi rengi, haniydi bulutu; haniydi baktın mı, ben varım diyen kasılışı, ululuğu? Bunların hiçbiri yoktu yukarda. Oysa, aşağıda

her şey vardı: Evinin sokağı, cadde, gelen giden insanlar, otomobiller, ağaçlar, polis, çevrelerine toplanan üç beş insan... Bunlar vardı da gökyüzü yoktu. Anlatamadığı, ama dün sabah, dün gündüzün baktığında gördüğü gökyüzünün varlığına inandığı, var oluşu belirtisinin gözlerinde yansıması, duyularının bunu beyine iletmesi, beynin gören duyularla, onların vurgusuyla inanması; M. Âkil Beyi inandırması... Bugün bunlar yoktu. M. Âkil Bey bakıyor, bakıyordu. Gözlerinin beynine bir damla duyu gönderdiği yoktu. M. Âkil Bey işte o yüzden inansızdı.

"Gök yok," dedi. Farkında mıydı? Değildi. Bağırmıştı. Polisle delikanlı, bir de öteki adamlar gülüştüler. Polis, delikanlıya kaş göz işareti yaptı. Delikanlı, "Peki," dedi. Polis aradan çıktı. Delikanlı,

"Niye yok gök beyefendi?" dedi M. Âkil Beye. M. Âkil Bey, durmadan yukarı bakıyordu. Hepsi de başlarını kaldırmışlar, havaya bakıyorlardı. M. Âkil Bey, delikanlıya.

"Ne görüyorsun yukarda?" dedi.

"Gök."

"Nasıl?"

"Bayağı.."

"Bayağı olur mu? Göğü görüyor musun? Sana onu soruyorum..."

"Görüyorum.."

"Nasıl görüyorsun?"

"Canım," dedi delikanlı. "Nasılı var mı? Basbayağı görüyorum. Gök işte."

"Görmüyorsun," dedi. "Olmayan bir şeyi göremezsin ki. Kimse olmayan şeyi göremez."

"Gök yok mu şimdi?"

"Yok..."

"Allah Allah!.. N'olmuş ya?"

Adamlardan biri güldü.

"Yemişler..." dedi.

M. Âkil Bey gülmedi. Delikanlı yarım yarım,

"Nasıl yok olurmuş?" dedi. "Durup dururken nasıl yok olurmuş?. Yerinde duruyor pekâlâ."

M. Âkil Bey,

"Sen hiç göğe baktın mıydı önceleri?" dedi. "İyice baktın mıydı hiç?"

"Baktım..."

"Ne gördündü?"

"Çok şey..."

"Ne ama?"

"Ne bileyim? Bulut. Renk. Yıldız. Ay."

"Şimdi de görüyor musun öyle şeyleri?"

"Şimdi gündüz. Ay may olmaz."

"Sen ne görüyorsun şimdi?"

Delikanlı baktı:

"Bulut," dedi. Saymaya başladı. "Mavilik... Birkaç bulut daha... Çizgiler..."

"Hani bulut? Hani bulut?"

Delikanlı gösterdi. M. Âkil Bey görmedi.

"Atıyorsun!" dedi delikanlıya.

Delikanlı,

"Hiç bile değil," dedi. "Şu apartmanın üstünden sağa doğru bak. Bulutu görmüyor musun?"

"Görmüyorum. Bulutu görmüyorum. Göğü görmüyorum!."

Polis, o sıra ardında iki yeni polisle geldi. Sonradan gelenler. M. Âkil Beyin sağında solunda yer tuttular. İlkinki,

"Azıcık karakola kadar gelir misiniz bizlen?" dedi, M. Âkil Beyin omzuna elini koydu.

Leylâ Erbil (1931)

KUTSAL AİLE

Anne, kucağındaki bebeğin açık kalmış ağzına bir üzüm tanesi tıktı, "Babandan iyi mi bileceksin?" dedi oğula.

Baba, "Otuz yıldır ben anlatıyorum ben," dedi, "bu vatanın evlatlarına!" Demirci halısına indirdi bir tekme.

Oğul, babanın tekmeyi indiren ayağına baktı, "Tüm dünya yanlış belletmiştir halkına geçmişi?" dedi. Kendini beyenmiş diri bir sesti oğul.

Baba, "Doğrusunu bilen kim yani sizler mi!" Öteki ayağıyla vurdu halıya bu kez, terliği fırladı ayağından.

"Bizler öğrenmeye başladık yeni yeni, sizlerinse yapacak neyiniz kaldı ki?" Masanın üzerinden gazeteyi çekip okumaya koyuldu.

Somyada kımıltısız yatan kafa ninenindi. "Padişahımız ikindi divanından sonra Belgrad'a dönmüştü... Sava Belgrad'tan yirmi saat sürerdi... Svacpa... Moravik Palangası..."

Ana, "Her gece yapmasanız ki bu kavgayı!" dedi, bebeğin ağzına bir üzüm tanesi daha tıktı, "Yiyesin ki vaktinden önce büyüyesin?"

Oğulun kırıktı ön dişleri. "Ninenin bildikleri daha doğrudur", diye kumral ve seyrek bıyıklarını aşağı çekti.

Odada yürüyen bir konsol gibi bir baştan bir başa gidip gelen baba halının yeni kalmış yapraklı bir adasına çıktı. "Tarih sadece tarih değildir, halka her şey anlatılmaz!" dedi, öteki kıyıya geçerken bebeğin önünde durdu işaret parmağını ikinci boğuma dek bebeğin açık duran ağzına soktu çıkardı.

Oğul, gazeteyi masaya sürdü, bacak bacak üstüne atıp ilk kez görüyormuşca baktı babaya. Nine ise tam bu sırada bir OF çıkardı. Baba, ana, bebek nineye, nine hiçbir şeye baktı. Ana, bebeği oğulun kucağına koyarken, "otur ki azcık ağabeyin kucağına!" dedi.

Oğul, "Gizlemek ihanettir!" diye homurdandı.

Nine, "Bir şişe, bir şişe göbeğimi yitirdim!.." diye sızlandı.

Ana, boş bir rakı şişesi uzattı.

Baba, "Çok mu ağrın var ana?"

Nine, "Anadolu beylerbeyi Vezir Daltaban Mustafa Paşa serasker tayin edildi..."

Bu konuyu ninenin yeniden açmasından kuşkulanan baba, halının kıyısında uzayan bir gül yaprağına basıp dikeldi başucunda ninenin ve "Neren ağrıyor ana?.." diye bağırdı, pusuda bekleyen oğuldan hervakit kendisini kurtaran anasına dolu gözlerini dikti: "Allah seni başımızdan eksik etmesin!" dedi, ardından oğluna gülümseyerek dedi, "Neler gelir aklına bak ninenin!"

Oğul dikti gözlerini üzerinde irili ufaklı kuşların oynaştığı perdeye. — Perde tığla örülmüştü. —

Ananın uzattığı şu şişesini ninenin kavruk eli paslı yorganı gıcırdataraktan araladı ve içeri çekti, başını bu yana bebeğe doğru çevirdi. Ninenin yoktu kirpikleri. Dört irice çukur gözlerin ve avurtların yerine oyulmuştu. Küçücük burnun iki yanında dönenen kıvrımlar çenenin rüzgârıyla ağıza doluşuyordu. Yorganın şurasının burasının kabarmasından anlaşılıyordu ninenin şişeyi içerde dolaştırdığı.

Ana, "Ver ben bulayım ki?" dedi, "İşte burda!"

Nine, "Berhudar ol kızım."

Oğul, "Ya Moravik Palankası nine?" diye babayı gözledi.

Nine, "Moravik palankasını da fethettik; Moravik Palankası ki yapılmıştı taş, tuğla ve kiremitle. Beş kule, iki asma kapı, beş haydutla savunulurdu... Palanka zındanından kurtarılan on beş erkek beş kadın müslüman... Ben..."

Baba, ninenin oynaşıp duran anaforuna baktı, "Yorma onu!" kanepeye oturup demin oğulun okuduğu gazeteyi açtı.

Nine, "13 üncü Çarşamba günü Niş, 14 üncü Perşembe günü Musa Paşa Palankası, 16 Cumartesi Halkalı Pınar menzili, o gün yağıyor yağmurla karışık kar, üşüyorum..."

Baba, "Allah'ın insanları birbiriyle savması olmasaydı yeryüzünün bozulurdu düzeni. (bakara, Kur'an, 251)" dedi.

Oğul ayağa kalktı, bebeği ananın kucağına verdi. — çelimsiz, gökgözdü —, "Tanrı zalim halkları eriştirmez doğru yola. (En'am Kur'an V, 45.)" dedi, ardından ayağıyla kapıyı itip çıkıp giderken bıyıklarını ağzının içine içine tıkıştırdı; konuşurken kırık dişleri arasından tükürükler saçılmıştı babanın yüzüne. Baba, elinin tersiyle yüzünü sıvazlayıp dikti gözlerini oğulun çıktığı kapıya.

— Kapı çıralı çam ağacından yapılmıştı. Türkiye'de bu ağaçtan çoktur. Şimdilerde, ağaç kesicileri Kastamonu'da dört lira yevmiye alırlar. Atatürk yapmıştır kılık devrimini 1925'te, Kastamonu Vilayet Konağı'nın önünde toplaşmış olan halka başındakini çıkarıp göstererek, "Bu serpuşa şapka derler."

Halk ince uzun beyaz parmaklar arasındaki kara fötre ya da ak panama'ya bakmıştır, ardından birbirine bakmıştır, ardından gene Atatürk'e bakmıştır, şapka mor bir kuş olup havalanmış çıralı çamın dalına konmuştur —

Nine, "buldunsa göstermedin niye baba göbeğim?" diye sordu.

Ana, bebeği babanın kucağına koydu, baba açık duran ağza orta parmağını üçüncü boğumuna dek sokup çıkardı. Ana, ninenin yorganını kaldırdı: yoktu ninenin gövdesi, boştu yatak, başın takılı durduğu şişeye ninenin elini dokundurdu: "İşte, gördün mü?"

"Gördüm, buldum, bildim, öldüm." dedi, nine. "Cebeciler kethüdası Mustafa ağayı Cebecibaşılığa, Cebecibaşı Abdurrahman paşayı Sakız muhafızlığına, Tamışvar'dan ayrılmış bulunan Deli Ömer Paşa'yı Midilli muhafızlığına, Midilli'den ayrılan Bahri Mehmet Paşa'yı, Kıbrıs valiliğine tayin ettim..."

Ana yorganın altından şişeyi çekti ve dışarıya götürdü attı.

Baba ananın çıktığı bu çıralı çamdan yapılma kapıya yeniden baktı. — Kastamonu'da en çok frengi ve hizmetçi yetişir —.

Ana çıkar çıkmaz bebek yere attı kendini. Daha doğrusu kendi mi attı, baba mı yanlışlıkla düşürdü yere onu, yoksa itti mi kucağından bile bile bilinmedi ama, düştüğü yerden koca sesi işitildi: "Baba, bana Viyana'yı kuşat; baba, bana Eflak Buğdan beyliklerini Bosna ve Hersek'i al, baba bana Kırım'ı, Kıbrıs'ı, İran ve Irak'ı al! Baba, bana taaaa Asya'nın ortasından kopup geldiğimiz yerlere gideceğim bir at al!"

HOKKABAZIN ÇAĞRISI

Oooo!... Tanrım, tanrım, şu gördüğünüz ben. Ben ağla. Ben ağla. Olmaz tanrım. Ulusların bir bayrağı vardır. Tutarlar üfleyerek ve taze tavuk yumurtaları yedirirler yavrularına, o yavrular ki, olsun

diye besili sakatsız aksın savaşlara ülkemizi yükseltsin diye bir emekle böbrekleri ve ciğerleri sağlamlasın diye... Işte o yavrulardan biri de benimdir ve hatta üç tanesi ve o yavrunun annesi ve onun bir kardeşi ki, ilk karımdan olup, ilk karım ekmek parası için o yavruyla üç aylıkken o bebek anasının, o hain ve gaddar kadının ooo! Ağla ben. Ağla. Memesinden süt emerdi ve koyup giderdi geceleri beni o bebekle ve döndüğünde göğüsleri hiç değilse 125 kuruşluk balonlar şişkinliğinde olup puf puftu. Geldiği gece alemlerinden edindiği içkiler ki, bunlar Türkiye'nin en önemli şahıslarını bağrında tutan ve barındıran ve besleyen bizim yani büyük polisler ve en büyük şirket üyelerinin ve başyargıç beylerin ısmarladığı genel olarak börekli kıymalar, kılçıksız beyaz balık etleri ve 300-400 hatta bilakis 3000-4000 yıllık şaraplarla karımın başını döndürüp. Ağla, ağla. Memeleri o balonlar kadar şişmesine yeterli ve yavrumun hakkı olan o balonlardan ileride sizlere sunulacaktır, işte tanrım. Ağla. Ağla. O bebek 3000 - 4000 yıllık şarap hatta bilakis şampanya ile dolu memelerine saldırıp emer ve tanrım, ağla, ben. Ağla. Sarhoş olup sızar ve yavru karaciğeri kurtulamayarak öldü ve tabutunu sardığımız bayrak ki uluslar üfleyerek tutar ve ben sakladım, ileride sizlere sunulacaktır ve balon ve 500 yumurta ve 100 şarap şişesi işte şu gördüğünüz ve benim, ilkokulun dördünden sonra okuyamayarak, sürünerek ve çok geceler aç ve çıplak bitirdiğim hayata atıldığım ilk melon şapkamın içinde çıkacaktır. Kimse köpekleri kıskandığım o günlerdeki çocuklarımın, baba ekmek açız, diye çırpınan dilleri, neyim varsa satarak ekmek parası yapıp ve gene sonradan Tanrının ve Amerika Halk Cumhuriyetleri Birliği Birleşik Devletleri Başkanı yardımıyla yaptığım gecekondu ki asıl benim üstün başarıma, 43 yıl didinmemle ve sivri bir şişenin üstünde uyuyup, fındık kabuğunda yatarak gösterdiğim uluslararası madalyalar ve barem kanunundaki değişikliklerle olup ki, bunları çıkarmakta canını dişine takan, tek dirsekle yürüyen Melahat Hanıma ve bir de "Büyük Profesör Emekli General Tümen Komutanı Haksever Fakir Babası Şifayettin Kusumet" e sonsuz saygılarımı anar ve emeklerime göz dikip gecekondumu yıkan ki onlar benim sihrim altında eriyip yanacaklardır ve onlara cennet yoktur ve bir kopyası ben şahsen ve bizzat Tanrıma ve dostumuz Amerika Birleşmişler başkanı sayın baya gönderilmiştir ve bir ses üzülme ve inim inim inleme, sen aralarına gireceksin ve dolaşacaksın ve Türk ulusunu yükseltmek sana verilmiştir diye üç kez seslenip ve iç dış Avrupa ve Hint fakirizminle donatıldığım halde,

dört dil, Latince ve Rumca ve sihir dili ve Türk dili ve Tanrının dilini görüp, öğrenip gene de bir gecekonduyu ve ilk yavrumun hain anasını bile çok gören Türk dilini bilerek ve göreceksiniz ki, hepsi çıktıktan sonra, Türk bayrağı çıkar ve herkes ayağa kalkıp İstiklal Marşı söyler, 9 ampullu radyo, 200 yumurta ki, yavrularımızı onlarla besleyeceğiz ve benim yavrumun canisi en büyük işadamları, büyük polisler ve yargıçların ilk karıma ısmarladığı şişeler boş olarak ve iki zalim balon, bir köpek hiçbiri şapkamı ki, melondur, bozmadan, içine hiç konmamışça çıkarlar. İşte ben Tanrının sesiyle ve Amerika Birleşik başkanı yardımıyla aranıza indim ve dolaşacağım ve sizi yükseltecek, ulusumu kaldıracak sanatımı 250 kuruş karşılığında görecek ve alkışlayacaksınız.

Sevim Burak (1931-1984)

ÖLÜM SAATİ

Yalvarırım Beyefendi, saatiniz kaçı gösteriyor?
Saatim 1'dir — 2'dir — 2 buçuktur
Üçü çeyrek geçiyor
4.30
Dörde çeyrek var
5'tir
Altıdır
7
8
9
10
11
12'dir

İki saat daha vaktimiz var
Saatim durmuş
Saatim işlemiyor
Saatimi kurmamışım
Saatimi geçici olarak ayar etmişim
Daha bugün
Öğleden önce
Sonra
Yoldayım
Yarın ben yolcuyum
Gidiyorum
Söyleyebilir misiniz bana, eve saat kaçta gelir?
Sabahtan — Öğle vakti — Akşamüstü — Gelir
Gece yarısı — Gün ortası — Şafakta gelir
5'ten önce gelmez
6'dan önce bulunmaz
7'den sonra bulunur
Saat 7'yi vurdu mu?

10 yıl geçti mi?
Babanız sağ mıdır?
Evet — Babam hâlâ hayattadır
Henüz 50 yaşındadır

Bugün ayın kaçıdır?
Bugün ayın 9'udur
Bugün ayın 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20'sidir
Ayrılığımızın tarihi 1930'dur
7 Mart dargınlığınızı bugün anladım
Bu 1930 yılı — Ağustosuna düşüyor

Acaba vakit geçti mi?
Hastamız iyileşmeye yüz tuttu mu?
Yalvarırım Beyefendi saatiniz kaçı gösteriyor?
Vaktimiz kaldı mı?
Daha şimdi geldiniz — Aceleniz ne?
Bir dakika bile duramam
Saat yaklaşıyor
Saat geldi
Bu gece gidiyorum
Saat kaç?
Saatten haberiniz var mı?
Tren kaçta kalkıyor?
Hudut dışı 1 Frank'tır
Saatiniz kaç?
Saatim bir çeyrek — Saatim üç çeyrek — Beş çeyrek — Geri kalıyor
Öğle
İkindi
Geçti
Şimdi gece
Nasıl düş görüyor?
Sabah nasıl uyanık?
Neler söylüyor?
Dikkat et
Nasıl koşuyor?
Saat yaklaşıyor
Daha erken

O kadar erken görünmüyor
Geç görünüyor
Bir saattir sizi bekliyorum, nerdesiniz?
O nereye gitti?
Saat kaç?
Kaç yaşındasımz?
On gün oldu 25 yaşındayım
On gün sonra 25 yaşıma gireceğim
Öyleyse benden üç yaş büyüksünüz
1 yaş büyüksünüz
O kadar göstermiyor
Daha genç gösteriyor
Daha gençsiniz
Vakitsiz ihtiyarlamışımdır
Yalvarırım Beyefendi, saatiniz kaçı gösteriyor?
Kaç yıl geçti?
Vakit kaç?
İstasyon nerde?
Doğru ileri git
Sonra sağa
Sonra sola
Karşında
Dur
Hiç — Bir — Yere — Gitme
Dön
Vakit geçtir
Yarı gecedir
Siz kimsiniz?
Korkmayın ben burdayım sizi tutarım düşmezsiniz
Saat yaklaştı mı?
Gitme zamanı geldi mi?
Beni kimse sordu mu?
Ben dışardayken arayıp soran oldu mu?
Evet — İki Frenk geldiler selamla birlikte kartvizitleri bırakıp gittiler
Dediğimi anlıyor musunuz?
Yavaş yavaş söylerseniz anlarım
Çabuk söylerseniz şaşırırım
Ben tamamıyla aksamış bir kadınım artık

Elinizi bana uzatmaz mısınız?
Benim yerime O imza etmeye yetkilidir
Benim adıma her ne varsa O'nundur
Saatten haberiniz var mı?
Yarın ben yolcuyum
Gidiyorum
Yerime O'nu bırakıyorum

Kimseyi görmem — Sokağa — çıkmam — Hiçbir — bildiğim Yok — Yakında olursa O'nu görürüm — Konuşursa O'nunla birlikte konuşurum — Etrafı taş duvarlı bir köşk içersindeyim — Orda oturuyorsun — Biliyorum — Vaziyetinden de belli — Sensin — Sevim'sin — Karanlıktasın — Sana doğru bakmaya uğraşıyorum — Elimle araya araya mutfağı buluyorum — Büyük kocaman bir balık almışlar — Mutfakta balıktan her türlü şey yapıyorduk. Köpeğimiz de orta yerde çakılı duruyordu — Baktım — kafasının ucundan çekeyim dedim — Kafayı bıraktı — Sen misin çeken — Ayağımın üstünü koparmış — Köpek beni tanır mı — Sonra yatmışım — Doktor Zıpçıyan gelmiş O'nu muayene etmiş — Öbür çocuklar oynarken O çocuk pencerenin önünde kalmış — Az değil — Tam dört ay kaldım yatakta — Pencerenin önüne karyolayı çektiler — Ne yattım yatakta — Ne yattım — Ne yattım — O sene Muhacırlar da gelmiş — Bakmak istemiş Muhacırlara — Yara tamamıyla geçmemiş — Bir ağrı başlamış Onda — Hem de ne ağrı — Artık o ağrıya dayanamadım — Hep bağırdım — Hem de nasıl — Doktor gelmiş iğne yapmış Ona — Bir daha da kalkmadım — Bir daha da kalkmamış — o taş duvarlı köşkün içinde kalmış — Nerdeyim? — O nereye gitti? — Sonu mu geldi? Sargılarımı çıkarmışlar — Çok bağırmış — o taş duvarlı köşkte — hep kendi sesimi duyuyorum —

Saati yaklaşıyor — Saati gelmiş — Ortalıkta yok — Kendi kendini çağırıyor — Sevim — Sevim — Sevim — Duymuyor musun — Hem sağır, hem de ağzında dili dönmez 80 yaşında — Karaşoooo — Karaşooo — Karaşooooo — Hep bağırır — Dokunsanız ağlar — Düşünmesi zor bir ağlama — Gittikçe çocuk oluyor — Gittikçe zarif — Şeffaf — Nerdeyse ruh haline gelecek — Kendisine sorsanız daha da yok olur — O'nu arıyorum burada — Elbiseciğinin altında O'nu bulamıyorum —

Eğer bana inanırsan, size göre değil O çocuk

Beklediğim sizler değilsiniz der — Isırmak için ayağınıza bakar — O gene fena bakıyorsa — O zaman biz gene tatlı konuşalım — Gene sevelim — Fenalık ve iyilikle O'nun elini sıkalım — Saat yaklaşıyor — Ah ağlama — Ağlama da desen ağlar — Geç kaldım diyor — Saate bakıyor — Acaba nerde olabilir? — Neler söylüyor? — Konuşmayın — O çocuk nerde — Zamanı yok — Geleceği yok — Geçmişi yok — Bu gece ölüyor — Gerçeğe bu kadar yakınlaşmışken O'nu kim tutabilir — O'nu bırakmayın — Beni zorluyor — Benim gidişime bakın — Siyah ağaçlardan geçerek — Her adımda batarak — Hele O'nu çıplakken görseniz acırsınız — İşte kendi kendine giden biri dersiniz — Kendi kendine av olmuş dersiniz — Öyle bir hayvan ki kurnaz — yırtıcı — sinsi — Bu mu kahraman dersiniz — Tesadüfen ağın içine girmiş — O da sana der ki. Ben bir çocuktum — İçinize düştüm — Sizinle çevriliyim — Siz mi beni kurtaracaksınız — Gerçeğe bu kadar yakın bir köşkte — Gerçeğe bu kadar uzak — Hem yabani — Hem de uysal — Köşemde oturuyorum — Ama siz, siz çok çalışıyorsunuz — Fakat artık yeter, çalışmanın da bir kararı vardır — Bu kadarı fazla — Düşünün bir kere, ben ayakta durmaya çalışıyorum. İnsan bazı düşer — Hayatta her şeyin bir kararı vardır — Bu odalarda pencerelerden aşağı sarkınanın — Ayrılmanın — Unutmanın — Bilmiyorum demenin — Çocuğu dağlarda tek başına bırakmanın — Bazı meselelerde yalnız kalmanın — Beni anlıyor musunuz diye tekrarlamanın — Sayıklamanın — Baş dönmesinin —

Kimse de dinlemez seni — Bir kişi bile dinlemez O'nu — O'nunla gezmeye gitmezler bundan sonra — Gezmeye bundan sonra ayrı ayrı gideriz — Ben bu evden bir kere giderim — Sonra siz Sevim'le çıkarsınız — Biri burda ama öteki nerde — Yatıyorsa kalksın — Ben günlerce uyumadım — Gittim — Gittim — Burdan bindirsinler seni bir vapura — Doğru Köstence'ye gidersin — Geç gidersin — Olsun — İşler senin bildiğin gibi değil — Biraz başka — Tam manasıyla başka bir havadayım — Size söyledim — İstersen bana bırak — Bazen kendi bildiklerini bile anlayamazsın — Şimdi gösterirler sana — Sen bu köşkte yanaşmasın — Senin vazifen her türlü işleri yapmak — İş yapmazsan hakkını alıp gidersin —

Top oynarsın — Şarkı söylersin — Bu da senin vazifen — O gelir gelmez söyleyin, iki üç kez bana gelsin — Benim istediğim şeyi bana getirsin — Benim istediğim bir uzun — Bir yuvarlak — Taneli — Paramparça — Külleri büyük parçalı — Kendi kendine yalnız — Başka — Zor — Bambaşka bir iş — Şimdi gece — O çocuk nerde —

O'nu kendi kendine bırakın isterseniz — Hep güler — O kadar da kurnaz — Hain — Tam da hurmaların altında yatan bir aslana layık sanırsınız — O kadar kendi kendine düşman — Kendi kendinedir O'nun işi — Kendi kendine oturur — kendi kendine düşer — Kendi kendine konuşur — Ağlar — Homurdanır — Sabah kahvaltısını beraber yaparız — Pek efendidir — Yemeğini bitirdi mi çekilir — Pek çirkin bağırır — Balık gibi bir şey — Bağırma da desen bağırır — Balığı sever — Ne kadar da olsa yer — Yeme de desen yer — Yapma da desen yapar — Balığa bayılır. Yemekte ne istiyorum biliyor musunuz — B A L I K — İnce ince doğranmış — Güzelce doğranmış — Gene üstünde balık —

Bugün çok üzgün — Hep yatıyor — Hep yatıyor — Hiç kalkmaz o yerinden bir daha da — Çok üzgünüm bugün — Bu akşam burda çok gizli bir sefalet — Birçok kara bulut — Ve çok sıkıntılı bir hava var — Isterseniz kalın burda — Burda bulduğunuz havayı başka hiçbir yerde bulamazsınız — Derin fakat hafif — Karanlık — Uzun — Fakat çok ince — Berrak — Sinirli — Kızgın biri değil o — Hem üzüntülü hem de Abus biri — Saati yaklaşıyor — Ortalarda yok — Biri burda — Öteki nerde? İkisi de yok.

Tahsin Yücel (1933)

HANEY YAŞAMALI

Haney öldü. Ama ben "Yaşayacak", diyorum var gücümle, "Yaşamalı", diyorum. Bunu söylerken de ölümden sonra diriliş dedikleri, öbür dünya dedikleri kavramlar, cennet, cehennem gibi masallar aklımın ucundan bile geçmiyor. Ben kendimi bildim bileli böyle şeyler üzerinde kafa yormaya yanaşmadım. Bu dünyanın sorunları yeterdi, çözemeyeceğimi önceden bildiğim sorunlar üzerinde kafa patlatmam budalalık olurdu. Bu değil benim demek istediğim. Ben, "Haney Yaşamalı", derken, yeryüzünde, insanların arasında olmasa da dilinde, belleğinde, türküler gibi, kitaplar gibi yaşaması gerektiğini belirtmek istiyorum. Haney dilden dile dolaşmaya, övülmeye değer bir kadındır, Haney'in hakkı bu. Haney'e karşı işlediğimiz günahları ödemeliyiz. Biz Haney'in değerini bilemedik.

Ali Rıza o ölmeden kaç yıl önce söylemişti. Unuttunuz mu? Birçoklarınız oradaydınız. Konuşacak bir şeyimiz kalmamıştı. Yoldan gelip geçenlere bakıyorduk. Öbür masalarda tavla ya da pişpirik oynuyorlardı. Uluk Osman da barakanin dibinde demleniyordu hani, bir yandan içiyor, bir yandan kendi kendine sövüp sayıyordu. O sırada Haney kahvenin önünden geçmişti. Dünmüş gibi belleğimde geçişi. Her zamanki geniş, mavi tumanını giymişti, zıbını parça parçaydı, renk renk yamalar altında görünmez olmuştu iyice. Başına da poşu yerine kirli bir çaput sarmıştı. — Öldüğü zaman da bu rezil paçavralar varmış üstünde. — Haney'in durumu Ali Rıza'yadokunmuştu. Ali Rıza ona benim verdiğim değeri vermese de insan çocuktu, iyi yürekliydi. "Utanın, arkadaşlar," demişti, "Haney'e bakın da insanlığınızdan utanın! Bu kadın böyle mi dolaşmalı şimdi? Hepimize emeği geçti, hepimiz elinde büyüdük. Şimdi bunu unutacağız, üstelik gelip geçtikçe acıklı durumuna bakıp güleceğiz, öyle mi?" Evet, tam böyle söylemişti. "Çok şükür, hepimiz adam olduk," demişti sonra, "bir oyunda iki buçuk kâğıt birden veriyoruz da kılımız kıpırdamıyor. Her birimiz beşer lira versek, Haney bu yoksulluktan kurtulur, hiç değilse son günlerinde biraz rahat eder. Yapalım bunu, arkadaşlar, ilk beşlik benden!" Cebinden yeşil bir beş liralık çıkarıp atmıştı ortaya. Saçma

bir şey yapmış gibi gülmüştünüz hepiniz. Övünmek gibi olmasın, ama bir ben gülmemiştim. Bir de Ali Rıza'nın kendisi. Gülünecek bir şey yoktu ortada, Ali Rıza yerden göğe haklıydı: Haney, toprağı bol olsun, iyi kadındı.

Ali Rıza'ya güldüğünüz gibi bana da gülmeyin şimdi, "İyi olsa orospu mu olurdu?" demeyin, bırakın bu saçma düşünceleri! İsterseniz, sizin kendi mantığınızla bakalım işe, bakalım da bu meslekten apartman dikenleri, bizim bir yılda kazanamadığımızı bir gecede kaldırıverenleri düşünelim. Sizden, benden çok daha fazla sayıldıklarını da unutmayalım. Haney'in durumu daha mı aykırı? Sonra, bir şey söyleyeyim mi size: orospular ucuzlaştıkça iyileşir. Haney ucuz olduğu kadar da iyiydi. "Pahalı olsaydı, hava alırdı," demeyin, almazdı. Piyasayı on beş kuruştan yirmi beş kuruşa, hatta elliye, yetmiş beşe çıkarabilirdi pekâlâ. Ama bunu yapmamıştı. Her şeyin ateş pahasına çıktığı günlerde en insaflı zammı o yapmıştı: on kuruştan on beş kuruşa çıkarmıştı yalnızca. Çocukları mağdur etmek istememişti. Bu yüzden, geçinmek için başka işler tutmak zorunda kalmış, evlere su taşımaya başlamıştı. Hepiniz biliyorsunuz, yaşamının sonuna dek sürdürdü bu ikinci işi. Bizim hatırımız için! Evet, böyle, bizim için yaptı bütün bunları. Biz bunların altından kalkamadık, borcumuzu ödemesini bilemedik.

Ölümüne gülenler bile çıktı. Oysa ölüm derler bunun adına, bugün onu bulduysa, yarın seni bulur, bir bakarsın, iki eli yakandadır. Ölüme gülünmez, ölüm alaya alınmaz, hele böyle bir ölüm, böyle bir insanın ölümü hiç alaya gelmez. Geçmiş günleri unutmayın, on iki, on üç, on dört, on beş yaşlarınızı bir anımsayın bakalım! O zamanlar hiçbiriniz "dağın ayısı" demezdiniz ona, yaşlılığı, kirliliği, çirkinliği, çopur yüzü mideleri bulandırmazdı. Onun sözü edildi mi bütün gözler büyürdü. Bedenler tatlı tatlı ürpermeye başlar, en çekici oyunlar bile unutulurdu, köşelere çekilip Haney'i anlatırdınız birbirinize. Hem de saatlerce. Söz bir kez Haney'den açıldı mı sonu gelmezdi. Haney baş ereğinizdi o günlerde.

Geceleri düşünsenize, geceleri! Geceleri unuttuk mu? Gecenin ortasında uyanınca Haney'i düşüne düşüne sabahlamaz mıydınız? Ayıptır söylemesi, bizin kasabamızda ana baba, ebe dede, çoluk çocuk hep aynı odada, bir arada, ikişer, üçer, yere yapılmış yataklarda yatarlar, her şey bir odada olur ve bizim kasabımızda beş yaşındaki çocuk bile her şeyi bilir, on, on beş yaşındakiler haydi haydiye bilir. Diyeceğim, hemen hepinizin doğacak kardeşleriniz ana

rahmine düşerken birden uyanıverdiği olmuştur. Böyle zamanlarda Haney'den başkası düşünülebilir miydi? Haney'i düşünerek yataklarınızda bir o yana, bir bu yana dönüp durmaz mıydınız?

Ya bayramlar? Bayramları unuttuk mu? Daha horozlar bile ötmeden bütün gözler açılıverirdi. Güneş iple çekilir, "Sabah bir olsa!" denirdi, "Şu gün bir doğsa!" denirdi. Ufuklar aydınlanmaya başlardı yavaş yavaş, arkasından türkçe ezan okunur, yorganlar atılıverirdi. Analar abdest aldırtırlardı. Babalarla bayram namazına gidilirdi. Hoca vaizi uzattı mı kızılırdı, hiç bitmeyecekmiş gibi gelirdi sözleri. Ama vaiz de, namaz da her şey gibi biterdi. Koşa koşa evlere dönülürdü. Etli pirinç pilavları mideye indirildikten sonra sokağa koşulur, ev ev dolaşıp el öpülürdü. Eli öpülenler para verdi mi sevinçten uçardınız. Avcunuza sıkıştırılan para azmış, çokmuş, önemi yoktu. Önemli olan toplamın on beş kuruşu bulmasıydı. Kuruşlar ikide bir sayılırdı. Bütün bunlar niçindi, anımsamıyor musunuz? Nasıl anımsamazsınız? Çocukluğumuzun bayram günleri düşünülür de Haney hiç akla gelmez mi?

Evinin, daha doğrusu kümesinin önünde nasıl sürü sürü dolaşırdınız öyle! İçeri girmeye can atardınız. Ama bayram günleri başka günlere benzemezdi, on beşi tamamlayan Haney'in kapısına koştuğundan, tam bir bayram yeri olurdu kapının önü, arı kovanına dönerdi. İçeri girmek başlı başına bir sorundu. Büyükler küçükleri kovarlar, yaşıtlar durmadan dalaşırlardı. Haney de kavgayı hiç sevmezdi, kızardı size, iyice tepesi atınca da, "Yeter artık, yoruldum, yarın gelin," diye bağırırdı. Yalvarmaya başlardınız. Kapısından ayrılamazdınız. Bir gün bir ömür gibi görünürdü gözünüze. "Biz ettik, sen etme, Haney," derdiniz. En sonunda gönlünü etmenin bir yolunu bulurdunuz. Yalvarmaya başladınız mı yumuşayıverirdi. Paraya düşkün olduğundan değil, yufka yürekliliğinden, sizleri çok sevdiğinden. Bilirsiniz, çocuklardan başkasını almazdı, yeri göğü bir araya da getirseler, büyükler giremezlerdi o karanlık odaya.

Düşlerinizi bu karanlık oda renklendirdi yıllarca. En çok merak ettiğinizi, en çok istediğinizi bu karanlık odada gördünüz.

Haney yumuşacık bir sesle konuşurdu, hep tatlı sözler söylerdi. İçeriye girdiniz mi bir tuhaf olurdunuz gene de, başka bir insan olurdunuz, korkunç başınız dönerdi. Haney sizi rahatlatmak için elinden geleni yapar gibi görünürdü ya aynı korkunç baş dönmesiyle çıkardınız yatağından. Sonra, gün ışığına çıkınca, yeniden doğmuş gibi olurdunuz. Hiç kuşkum yok, Haney'in istediği de buydu, kafaları

yapışkan düşüncelerle dolmuş mahalle çocuklarına gözlerinde öylesine büyüttüklerinin hiç de öyle umdukları gibi olmadığını gösterıneyi amaç bilmişti. Karanlık odada duyulan bulantıya, karanlık odadan çıkılınca kavuşulan esenliğe karşın, Haney'e yeniden gidenler çoktu, ama düşlediklerinin önemsizliğini anlayanlar da yok değildi.

Haney'in büyüklüğü burada işte. İşte bunun için "Haney yaşamalı!" diyorum. Karanlık ve iğrenç bir odada, katlanılmaz kokusuyla, kirli paçavralarıyla, çopur yüzü, nasırlı elleri, kösele ayaklarıyla, önemlinin önemsizliğini göstermeye çalışmıştı sizlere, sizlere sözleriyle değil, bedeni ve devinileriyle, "Açın gözlerinizi, aptallar!" diye haykırmış, bütün yaşamını bu yolda harcamıştı. Bunun için yaşamalı bu kadın. Büyük. insan diye adlandırdığımız nice benzerlerinin, örneğin kötü politikacıların durumuna düşmemiş, yaptıklarıyla övünmeye, göğsünü kabarta kabarta kendi önemini anlatmaya kalkmamış, yaptığının önemini kendi bile düşünmeden, peynir ekmek yer gibi yapmış bu kadın yaşamalı. Soğuk bir kış gecesinde, o karanlık odada, yapayalnız ölmesi, şehitler gibi kefensiz gömülmesi yüzümüzü kızartmalı, ona bir kefen bile almadığımız için yerin dibine geçmeliyiz. Geç de olsa borcumuzu ödemeye çalışmalı, adını dilimizden düşürmemeliyiz. Bu ermiş kadının ömrünce anlatmaya çalıştığını herkese anlatmalıyız, yaşatabildiğimiz kadar yaşatmalıyız onu.

Haney yaşamalı.

Orhan Duru (1933)

ELVAN ANAHTARINI NASIL DÜŞÜRDÜ

"Düzen bozulmamış dedim sevindim
Tenhaca bir bölgelerinden şehre girdim."
TURGUT UYAR

Derin bir soluk alıp bıraktı. İşte bu, bütün yorgunluğumuza değerdi. Ben güldüm. Ama Elvan'ın şeytan bakışlarını görünce hemen büyük annemi hatırlıyorum. Büyük annem de böyle şeytan bakışlı mıydı? Bilmiyorum. Garsona iki orta şekerli kahve söylüyoruz. Elvan iki eliyle masaya vuruyor. Sonra ellerini oğuşturuyor. Elvan için kısa bilgi: O Türkiye'de ilk sarı Adanalıdır. Adanalılar hep esmer olurlar. Bu yeşil gözlüdür. Ayrıca erkektir. Yani sallanan bir çıkıntısı vardır: "Nasil oluyor da sen sarışın oluyorsun?" diyorum. "Basit" diyor. Doğru çok basit, üstelemiyorum. Ama şimdi sarışın olduğuna bin tanık ister. Ensesi iyice kirli. Gözlerinin altı da kapkara. Renk değiştirmiş. Saçları tozdan, terden çamur rengini almış. Benim de herhalde ondan aşağı kalır yerim yok.

"Önce" diyor. "Bir lokantaya gidip kebap yiyelim. Hep gözümde tüttü." Bende de aynı istek var. Kalkıp bir lokantaya gidiyoruz. Bir sofra donatıyoruz. Çölde aç ve susuz kalan bir adam bizim kadar çok yiyemez, bizim kadar çok içki içemez. Sonra dışarı çıkınca gezginlerle karşılaşıyoruz. Bizim gibi orta yerde dönenler başka neyle karşılaşabilir? Upuzun Amerikalılar, yüzleri turşuya dönmüş Almanlar, pantoloncu, kalçaları iyice belli olan kadınlar, sütyen giymediklerine benim yüz defa, Elvan'ın bin defa yemin edebileceği genç kızlar: Otobüsle dağdan dönüyorlar. Ya da bir taksiden bağrışarak dökülüyorlar. Elvan küfürü basıyor. "Para olmalı insanda, para." diyor.

Biz biraz uzaklardan geldik Bursa'ya. Ceplerimizde iyi para vardı. Elvan yol inşaatında çalışıyordu. Bir kasabada buluştuk. O kasabada ayakta şarap içilen bir yer vardı. Tuhaftır. Telli bir kapıyı açıp içeri giriyordunuz. Karanlık ve ıslak bir meyhaneydi. Orada birer bardak şarap içtik. Otobüse atladık, sonra. Otobüsün her parçası ayrı bir hava tutturmuştu. Yollar bozuktu. "Bursa'ya yel gibi girdik." dediydim Elvan'a, tutup şoföre, otobüse, feleğe ana avrat sövdü.

Müteahhit'ten bir miktar alacağı vardı. Onu aradık, bulamadık. Elvan işini bırakıp Adana'ya gitmeyi kuruyordu. Yaz bitmek üzereydi. Bursa'ya üç-dört saatte bir yağmur yağıyordu.

Arkadaşlarımızı bulduk. Kararımız şuydu: Önce bir kadına gitmek, sonra hamama. Eski bir alışkanlık. Hem de bir bataklıktan geçip gelmişiz gibi kirliydik. Bize sevinçli diyemezdiniz. Hep bir şeyler ùınar insan, bir yolculuktan sonra bir şehre gelince. Sonra ne umduğunu bulabilirsin. Ne de istediklerini yapabilirsin. Biz küçük tartışmalarla yoluna koyduk işi. Önce içtik. Sonra bir kadına gittik. Tatsız tuzsuz bir şey oldu bu. Kadın, yalnız bize sarıldıktan sonra geviş getirmesini biliyordu. Durmadan kabak çekirdeği yedi. Üstelik çok acele ediyordu. Biz ise hiç oralı değildik. Elvan bir güzel kavga etti.

Sonra yola düzüldük. Yolda giderken Elvan sıkıntıyla başını sallıyordu. Hamamda soyunduk. Soyunmamız uzun sürdü. Paralarımızı kasaya koyduk. Anahtarını aldık. Sonra içeri girdik, beyaz mermerlerin üzerinde yürüyerek. Havuzun üzerinden bir buğu dalgası kalkıp uçuyordu. Filmlerdeki rüya sahnelerine benziyor. Elvan oturmuş buhar altında havuza bakıyordu. Kaşlarını yukarı kaldırmış, gözlerini iyice açmıştı. Vücudu zayıf sayılmazdı. Terleme odasına girdik, terlemeye başladık. Bir delikten fıkır fıkır kükürtlü buharlar çıkıyordu. Çok kirliydik. Her tarafımız kaşınmaya başladı. O kalkıp keselenmeye gitti. Masaj da yaptıracaktı kendine. Tellak onu keselerken kendini yeni, hoş bir düşünceye bırakıverdi. O böyle keselenirken sıkıntısının da bitip tükenmesini, iyi günlerin gelmesini dileyip duruyordu içinden. Sanki derisi üzerinden kirler sicim sicim kalkarken, içinde birikmiş bütün zehirler, ter halinde derisine fışkırırken hayatındaki kötülükler de, düzensizlikler, başıboşluklar da bitecek, iyi güzel, aydınlık günler gelecek, mutluluğa erişecekti. "Birdenbire bunun böyle olacağını sandım" diyordu bana. "Şimdiye kadar böyle bir şey başıma gelmedi. Belki keselendiğim için, belki de içtiğim içkinin etkisiyle düşündüm buhu. Ama o kadar gerçeğe yakındı ki elimi uzatsam tutacaktım. Canımın sıkıntısı kirlerimle birlikte çekiliyordu. İçimden bir kopsa diyordum. Bir kopsa. Şu didişmenin ucu bir kopsa. Avucumdaki anahtarcennetimin anahtarıydı. Karşımda sanki bir kapı vardı. Dümdüz, tahtadan bir kapı ve ben onu açıp girecektim. Sonra bir de baktım, anahtar yok. Anahtarı havuza düşürmüştüm. Havuz çok kirliydi. Tellak o aralık omuz başımı sıkıyordu. Müthiş canım yandı. Havuzda Çin masallarındaki gibi bir

canavar yatıyordu. Ayağını anahtarın üstüne basmıştı. Evet, üzerine basmıştı."

Bir de baktım. Elvan kendini havuza atıverdi. Başını daldırıp daldırıp çıkarıyordu suya. "Anahtarım, anahtarım" diye avazı çıktığı kadar bağırıyordu. Herkes bize baktı. Birtakım kimseler koşuştular. Sonra hep birlikte Elvan'ın anahtarını aramaya başladık. Dört köşe suratlı bir adam: "Merak etmeyin bulunur" diyordu. Bir başkası: "Paranız çok muydu?" diye sordu. Ona,"bana bak" diye başlayacaktım, caydım. Havuz bulanıktı ve dibi gözükmüyordu. Elvan şimdi bir köşede oturmuş ağlıyordu. "Anahtarımı kaybettim, anahtarımı kaybettim" diye durmadan söyleniyordu. Ben de onu avutmaya uğraşıyordum. "Ağlama" diyordum. "Nasıl olsa bulunur. Ama ağlama. Ne olacak. Şimdi bulunur." Biraz sonra bulup getirdiler. Bu sefer Elvan hırsla onlara bakıp "Bu değil " diye bağırdı. "Bana cennetimin anahtarını verin." Kalkıp sövdü. Bir adam "Sarhoş sarhoş hamama gelinmez ki" diye söylendi. Başka biri "Neyinin anahtarıymış?" diye sordu.

Biz de hamamdan dışarı çıkmak zorunda kaldık. Yoksa kim bilir döverlerdi bizi. Dışarda "Temizlendin mi?" dedim Elvan'a. "Bu kadarı da yeter" dedi. "Bir dahaki sefere anahtarı olmayan bir hamama gidelim."

Bekir Yıldız (1933)

BÜYÜK YAS

Karşılıklı oturan candan iki arkadaş, hemen hemen aynı anda tabancalarını bellerinden sıyırıp havaya yönelttiler. Boğma rakısının keyfine tetiklere dokundular. Paattt...

Şehmuz güldü. Hem de pis pis.

Nevres'in havaya kaldırdığı tabancası ateş almamıştı. Sanki inadına Şehmuz art arda iki kurşun daha saldı gökyüzünün karanlık suratına.

Bu sıra bitişik evin toprak damında, avludaki düğünü izleyen kadınlardan biri, ancak gerilerde sıra kapabilmiş olan Gülsün'e seslendi:

"Kız, Güllo, hele beri gel, herifinin silahı berk ateşlenmede..."

Gülsün ayağa kalktı. Kara kefenin sarıp sarmaladığı bedenini damın ucuna doğru kaydırmak istedi. Birkaç kadın dirliksizlik etti ama:

"Ayağını kır da yerinde otur, bacım. Bizim canımız yok mu belledin?"

"Viş anam, arsızın tuttuğu işe bak..."

Gülsün aldırış etmedi onlara. Birbirine yapışık omuzları aralayıp seyretmeye uygun düşen, en gözde yere varıp çömeldi.

Nevres tabancasını kurcalıyor, canciğer arkadaşı Şehmuz da masanın üzerine yatırdığı tabancasını, kuzusunu seven çocuk gibi okşuyordu.

Bu sıra lüks lambalarının aydınlattığı avluya yeni birkaç arkadaş girdi. Hemen bir masa tertiplediler gelenlere. Onlar da ceplerindeki rakıları çıkarıp mezelenmiş masaya diktiler. Yaşlıların oturduğu boş masadan biri, rakı dolu bardağını kaldırdı.

"Yeni gelenlerin şerefine."

"Şerefe."

"....."

Rakının burduğu pek çok ağız, önce suyla, sonra mezelerle alkolden temizlendi. Ardından inişli yokuşlu bir gürültü avludan taşıp mahallenin ta ucuna kavuştu. Saz başlamıştı...

Gülsün bu curcunadan yararlanıp yanındaki kızın kulağına fısıldadı.

"Nişanlın hangisi, bacım?"

Kız başındaki yaşmağı azıcık geriye çekti. Sonra karanlıktan güçlenip, avludaki aydınlığın bir ucunda arkadaşlarıyla oturan nişanlısını tanıtmaya çabaladı:

"Aha şu herif, abla. Üçüncü masada. Uzun oğlanın yamacındaki. Bana da eltim gösterdi geçenlerde."

Gülsün bir yıla yakın zamandan beri öpülmeye başlanan kırmızı dudaklarıyla güldü. Fakat karanlık gizledi bu tatlılığı. Sonra iç geçirdi belli belirsiz. Kıskandı nedense yanındaki kızı:

"Demek öyle, bacım," dedi. "Nişanlını gösterdiler sana. Ben heç görmeden evlenmişem."

"Anam deyi ki, düğünden berisi göz açıp kapamayla geçer, işin çetini uzun yoldadır."

"Doğru haneğe, ne demeli."

Gülsün, Şehmuz'a baktı. O durmadan içiyor, ara sıra aşka gelip yanı başında hoyrat atan adama katılıyordu. Nedense bu ara Gülsün, düğün sonrası, kocasıyla paylaşacakları yatağı geçirdi aklından. Kemikleri çatırdadı sanki. Fakat o gene de yanındaki kıza, evliliği üzerine güzel sözler etmedi. Edemedi utancından.

Gece ortanın çok berisindeydi henüz. Buna karşın düğün ihtiyarlamış, pek çok kimse sabırsızlaşıp hamamdan dönecek güveyinin yoluna kulak tutmaya başlamıştı bile. Az sonra yol gözleyenlerin dileği oldu. Güveyinin arkadaşlarından biri avludan girip bağırdı:

"Geliy!... Bamya suyunu aştılar demincek."

Güveyinin dönmekte olduğu işitilir işitilmez tabancalar patladı. Art arda, yan yana....

Nevres de, tabancasının lekelenen namusunu kurtarmaya heves etti. Kaldırdı havaya, çekti tetiğini. Tabanca gene ateşten yoksun kaldı ama.

Şehmuz güldü. Fakat bu gülüşünde en yüce arkadaşlığı bile alaşağı eden katmerli bir alay vardı:

"Ver de uşaklar oynasın, emmioğlu," dedi.

Nevres başını salladı. Sesi lime limeydi:

"Üstüme varma," dedi.

Alkol Şehmuz'u dürtüklüyordu sanki:

"Yalan mı lo? Tabancayın dışı kalaylı, içi vayvaylı değil mi yanı?"

Nevres'in nutku kurudu. Bu sözler çok küçülttü onu. Kurşunu

ateşlemeyen tetiğin çıkardığı "çıt" sesi, sanki yirmi beş yılın yiğitlik dolu yüreğinde gülle gibi patlıyordu. Son bir çırpınışla elini tekrar havaya kaldırdı. Patlayacakmış gibi gözlerini hafifçe kıstı ve tetiği çekmesiyle tabancadan çıkacak sesi bekledi. Fakat kulağına, ateşlenen kurşun sesi yerine, gene Şehmuz'un sözleri kavuştu:

"Boşuna debelenme, emmioğlu!"

Nevres'in havaya kalkan kolu utançla indi. Masada gülüşmeler oldu bu ara.

Nevres bir şeyler yapmalıydı. Çevresine bakındı. Dostuyla sevişirken kocası tarafından suçüstü yakalanan bir kadının şaşkınlığı ve ezikliği vardı üzerinde. Dudaklarını birleştirip öne verdi. Elinin biriyle de bıyıklarını düzeltti. Sonra hırsla masaya uzanıp bardağına yeni doldurulmuş boğma rakısını, bir solukta midesine boşalttı.

Güveyi kapıdan içeri girdi. Bu ara tabancalar tekrar patladı. Nevres'in başı öndeydi. Mümkün olsa savuşup gidecekti. Şehmuz üstüne üstüne gitmekten çekinmedi. Birkaç söz daha etti:

"Hele, bir daha sına ha," dedi. "Bakarsan şeytanın işi yoktur, şansın denk vurur da, patlayıverir meret."

Nevres tabancasını birdenbire Şehmuz'a doğru yöneltti. Dudaklarından kayan sözcükler, yüzünü basan ateşle bağlanmıştı sanki:

"Ala ha," dedi. "Ala... Senin bedeninde sınayacağam."

Ve tetiği çekti. Boş... Tekrar çekti. İkincisinde kurşun ateş almıştı. Gidip Şehmuz'un göğsüne girdi. Saniyeler dakikaya kavuşmadan, Şehmuz yere boşaldı. Nevres mutluydu şimdi.

Düğün hemen durdu:

Damdaki kadınlarınçığlığı, az önce atılan gazelleri, güveyinin şerefine gökyüzüne salınan kurşunların patlamalarıyla şekil ve yer değiştirdi:

"Kız, Güllo, herifiyi vurdular."

"Şehmuz kurşunlandı."

"Heyvağ, başımıza küller."

Gülsün, çağlayan gibi, dama dayalı merdivenden aşağıya aktı.

Şehmuz'u eve getirdiler. Yeni bir döşek serip üzerine uzattılar. Bedenine beyaz çarşaf gerip karnına bir makas koydular.

Ağlamayan yoktu.

Gülsün ölünün başucundaydı. Yaşmağı gevşemiş, güzel ve taze yüzü kocasının ölü bedenine bulaşmıştı. Eli ayağı titriyor, arada bir yumruklarını, toprak zemini örten hasıra vurup bağırıyordu:

"Ölüm... Hain ölüm, beni de al götür..."

Böylesi çırpınışlarda yanına biri sokulup onu dışarı çıkarmak istiyordu. Fakat o direniyor, oturduğu yerden kopmuyordu. Düğünü damdan izlerken aklından geçirdiği, kocasıyla paylaşacakları yatak yoktu şimdi. Fakat Gülsün gene de kocasının yanına girmek, bu kez de aynı yatakta ölümü paylaşmak istiyordu onunla.

Sabırsız birkaç horoz öttü dışarda. Böylece yeni bir günün ilk müjdesi alındı. Fakat odadakiler için bu yeni günde yaşanacak güzel hiçbir şey yoktu. Sadece toprağa gömecekleri ölüm vardı.

Gülsün çevresine bakındı. Şehmuz'un anasıyla bakışları birleşti. İhtiyar kadının konuşacak dermanı yoktu. Ancak gözlerini kırpıp başını hafifçe öne eğdi. Gülsün'e kaynanasından izin çıkmıştı böylece. Şimdi kocasını seven yiğit kadınlara, kocasını has seven, ender kadınlara düşen son bir görev bekliyordu Gülsün'ü. O da bunu yapmaya hazırdı. Arzuluydu.

Önce sesini ve acısını ağlamanın en tepesine ulaştırdı. Sonra yaşmağını çözüp saçlarını yolmaya başladı. Henüz bir yıla bile erişmeyen evliliğini paylaştığı kocasının ardından saçlarını tutam tutam koparıp ölünün üzerine attı. Kınalı saçlar beyaz çarşafın üzerine düştükçe, hemencecik yapışıp kalmıyor, henüz canlılığını yitirmemiş saçlar, kıvrılıp hareketleniyordu bir süre.

Odada bulunanlar şimdi Şehmuz için değil, saçları yeniden yeşerip belki de güzel omuzuna yaslanıncaya kadar, evden dışarı çıkmamaya and içen Gülsün için ağlıyorlardı.

Adnan Özyalçıner (1934)

BODRUMDAKİ HAZİNE

Babam, iyi bir demirci ustasıydı. Demiri saatlerce harlı ateşin içinde tutar, kepçe gibi büyük demir potalarda eritirdi. Akkor halinde dövülen, şerbet kıvamında eritilen demirden yeni yeni eşyalar, kullanışlı, yararlı nesneler yaparlardı. Parkları çeviren renk renk parmaklıklar, onların ürünüydü. Çiçek işlemeli kocaman'kocaman demir kapılar da onlarındı. En güzeli, parklardaki büyük salıncaklar onların elinden çıkardı.

Bu güzel iş uzun sürmedi. Savaş yılları gelip çatınca ortalıkta demir kalmadı. Hepsini savaşan ülkeler toplayıp tank, top, tüfek, bomba yapımında kullandılar. Eski çiviler bile toplanıp silah yapıldı.

Ortalıkta bir tek paslı çivi bile kalmayınca babamın fabrikası kapandı. O da işsiz kaldı.

Küçük evimizde annem, el makinesinde, mahalledekilere ufak tefek dikişler dikerek geçinmemize yardımcı olmaya başlamıştı. Babam da çok geçmeden bir fabrikada dokumacılık işi buldu. İşi bilmediğinden fabrikaya çırak işçi olarak girdi. Bu yüzden aldığı para çok azdı. Annemin dikiş dikerek yardımcı olması da yetmiyordu. Savaş yıllarında her şey ateş pahasıydı. Okulda doğru dürüst defter kalem bulamıyorduk. Kalemin kurşunları sertti, silik yazar, kâğıdı yırtardı. Defterlerin kâğıtlarıysa samandan beterdi. Renkleri neredeyse siyahtı. Çerçöpten yapıldığını söylüyorlardı. Silgi hiç yoktu. Çünkü bütün silgiler eritilip savaş için kamyon lastiği yapımında kullanılıyordu.

Bir gün babam eve büyük bir sevinçle geldi. Elinde küçük küçük kesekâğıtları, gazete kâğıdından fişekler vardı. Kızkardeşimle ben, önce leblebi çekirdek sandık. Elinden almak istedik vermedi.

"Bunlar tohum, bahçeye ekeceğiz," dedi.

Biz, yüzüne şaşkın şaşkın bakarken annem,

"Efendi ne tohumu, ne bahçesi?" diye kızdı.

"Basbayağı tohum işte. Bildiğin sebze tohumu. Ispanak, lahana, pırasa, havuç. Hepsinden var. Karnımızı bedavadan doyurmak için. Yazın da biber, domates, fasulye, patlıcan eker gül gibi geçinir

gideriz."

"Nane, maydanoz ekmeyi de unutma. Efendi, bunların yetişip bizi doyuracak hale gelmeleri günler, aylar alır. Hem ektiğin yerde de dediklerin yetişir mi bakalım?"

"Neden yetişmesin?"

"Bahçe dediğin bir avuç yer. Güneş üstünden geçip giderken alttaki toprağa değmiyor bile."

Annem doğru söylüyordu. Evin arkasında küçücük bir bahçemiz vardı. Hep karanlık olurdu. İçinde bir erik ağacı vardı. O da cılız mı cılızdı. Ağaç, ekşi mi ekşi erikler verirdi. Yeşilken yolunmazsa üst dallarda kalanlar, güneşi görünce sararır, tatlılaşırdı. Annem de onları toplar hoşaf yapardı. Bahçeden elde edebildiğimiz tek gelir o pırtlak eriklerdi. Yoksa bahçenin toprağı hep nemli olduğundan solucanla doluydu. Orada oynamazdık bile. Sokak daha güneşli olduğundan sokağa çıkardık. Bütün bunları babama anlatmak olanaksızdı. O kafasına koymuştu bir kez. Beş kuruş harcamadan bahçedeki sebzelerle bizi doyuracak, daha sonra bahçeye bitişik arsayı da bostan haline getirerek çıkardığı ürünleri komşulara satıp para kazanmaya bile başlayacaktı.

Ertesi gün pazardı.

Bütün aile bahçede toplandık. İlk kazma toprağa vuruldu. Nemli toprağın altından kıvıl kıvıl solucanlar çıktıysa da babam aldırmadı. Bir daha vurdu kazmayı. Bu kez, alttan kiremit parçaları çıkmaya başladı. İkinci, üçüncü kiremit parçasında babamın gözleri parladı. Heyecanla:

"Burada hazine var çocuklar," dedi.

Kiremit parçalarını eline aldı.

"Bunlar, kırılan altın dolu küpün parçaları. O zaman altınlar da burada..."

Babam kikir kikir gülerek ellerini birbirine sürttü. Kızkardeşimle ben, birbirimize sarılarak,

"Yaşasın, zengin olduk!" diye bağırıştık. Cılız erik ağacının çevresinde döndük.

Babam, sessiz olmamız gerektiğini öğütledi. Onun da heyecandan içi içine sığınıyor, ama belli etmek istemiyordu. Annemse halimize için için gülüyordu. Kocasının ıyimserliğini, sınır tanımayan hayalciliğini bildiğinden, gerçeği, çat diye yüzümüze vurdu.

"Üçünüz de delirmişsiniz. O kiremit parçaları, Fatih yangınında yanan evlerden kalma. Buraların eski yangın yerleri olduğunu,

oturduğumuz evlerin yanan evlerin üstüne yapıldığını biliyorsunuz. Altını nereden çıkardınız?"

Bilgiçliğim tuttuğundan annemin sözüne karıştım.

"Ama buralarda Bizanslılardan kalma dehlizler, mağaralar da var. Bunu sen de biliyorsun. Yangın onlara bir şey yapmamış. Hazine niçin olmasın?"

Kızkardeşim ben sözümü bitirir bitirmez atıldı.

"Hem öyle mağaralar varmış ki, buradan giriyorsun, ta Yenikapı'ya, deniz kıyısına çıkıyorsun. İçinde kim bilir ne hazineler vardır."

Babam, anneme,

"İşte gördün," dedi. "Çocuğunu okutup adam etmenin yararı bu. Tarihsel olarak burada hazine bulabileceğimizi sana da, bana da kanıtladılar. Aferin benim çocuklarıma!"

Annem, hayalimizi büsbütün yıkmak istemediği için,

"Aman siz de, ne haliniz varsa görün, ben karışmıyorum," diyerek içeri girdi.

Babam, bahçeyi, bütün bir gün kazdı. Kaza kaza bodruma ulaştı. Ama oraya ulaşırken mutfak duvarı, orta yerinden çöktü. Mutfakta toprağa gömülü olan su küpümüz parçalandı. Babam, bodrumu hızla kazıyor, bodrumdaki çukuru doldurmadan derinleştiriyordu. Çukurdan çıkan toprağı, iki küçük pencereden kürekle atarak sokağa yığıyordu. Soranlara da bodrumu düzelttiğini söylüyordu.

Bir süre sonra sokaktaki çocuklar, toprak tepeciklerini karıştırmaya, üstünde oyun oynamaya başladılar. Tüneller açıyor, topraktan evler, kentler kuruyorlardı. Akşam oldu, sokak lambaları yandı. Çocuklar, hâlâ toprakla oynuyordu. Bir ara, toprağı en çok karıştıran çocuklardan birinin,

"Para buldum, para," diye bağırması üzerine babam, bodrumdan kan ter içinde fırladı.

Sokak lambasının altındaki çocuk, ışıkta, parayı evirip çeviriyordu. Babam, çocuğun üstüne atılarak,

"Ver bakayım altınımı," deyip parayı bir anda kaptı.

Çocuk, lambanın altına çöküp ağlamaya başladı. Babam, paraya baktı. Küflenmiş nikel bir onluktu bu. Dudak bükerek parayı çocuğa verdi. Çocuk sustu. Doğrusu büyüklüğü bir altın kadardı. Herkes kanabilirdi. Düşüne düşüne bodruma indi.

Babam, bodrumu gene kazdı. Çıkan toprağı sokağa yığdı. Toprağı karıştıran çocuklar, başka mahallelerden gelenlerle birlikte, gece karanlığında birkaç nikel onlukla bir iki küçük bakır ufaklık

daha buldular. Kızkardeşimle ben de buldum. Öteki çocuklar gibi biz de bakkala koşup leblebi çekirdek, kuş lokumu, akide şekeri, karamela aldık. Bodrumdan çıkan hazine bu kadarla kaldı. Onları da, daha önce biz, kızkardeşimle ikimiz, yukarki odanın tahta aralarından düşürmüş, karanlık bodrumda yitirmiştik. Şimdi buluyorduk. Evi baştan aşağı kazdıktan, delik deşik ettikten sora.

Zaten babam da, hazine uğruna, her yanı alt üst olan evi, yeniden düzenleyip onarmaya yanaşmadı. Olduğu gibi sattı. Biz de kiracı olarak başka mahalleye taşındık.

Oğuz Atay (1934-1979)

UNUTULAN

"Ben tavanarasındayım sevgilim!" diye bağırdı delikten aşağı doğru. "Eski kitaplar bugünlerde çok para ediyor. Bir bakmak istiyorum onlara." Son sözlerimi duydu mu? "Orası çok karanlıktır; dur, sana bir fener vereyim." İyi. Durgun bir gün. Bütün hayatımca sürekli bir ilgi aradığımı söylerdi birisi bana. Gülümsediğimi gösteren bir ayna olsaydı: biraz da ışık. "Bir yerini kırarsın karanlıkta." Delikten yukarı doğru bir el feneri uzandı. Fenerli elin ucundaki ışık, rasgele, önemsiz bir köşeyi aydınlattı; bu eli okşadı. El kayboldu. Ne düşünüyor acaba? Gülümsedi: Gene mi düşünüyor?

Yıllardır bu tozlu, örümcekli karanlığa çıkmamıştı. Işığı gören bazı böcekler kaçıştılar. Korktu; fakat, yararlı olacağını düşünmek kuvetlendirdi onu. Belki de hiçbir şey söylemeden başarmalıydım bu işi. Benden bir karşılık beklemiyor. Ona yardım etmek mi bu? Bilmiyorum, bazen karıştırıyorum; özellikle, başımda uğultular olduğu zamanlar. Onun gibi düşünmeyi bilmek isterdim. Bana belli etmemeye çalışarak izliyor beni. Çekiniyor. Acele etmeliyim öyleyse. Feneri yakın bir yere tuttu; annesiyle babasının resimleri. Aralarında eski bir ayakkabı torbası, kırık birkaç lamba. Neden hiç sevmediler birbirlerini? Ölecekler diye öylesine korkmuştum ki. Torbayı karıştırdı: Tuvaletle gittiğim ilk baloda giymiştim bunları. Her gece biriyle dışarı çıkardım, dansetmek için. Aman Allahım! Nasıl yapmışım bunu? Ellerinin tozunu elbisenin üstüne sildi. Mor ayakkabılarına baktı: Buruşmuşlar, küflenmişler. Sol ayağına giydi birini: Ölçülerim hiç değişmemiş. Utandı; gene de çıkaramadı ayağından. Topallayarak bir iki adım attı. Sonra resimlere yaklaştı, diz çöktü, yan yana getirdi onları. Dirseğiyle tozlarını sildi biraz. Beni de, kendilerini de anlamadılar. Ne kadar ağlamıştım. Aşağıda onlara bir yere bulabilir miyim? Koridorda, sandık odasında... saçmalıyorum. Onları unutmadım, onları unutmadım. Babasının yüzünde gururlu bir somurtkanlık vardı. Aynı duvara asamam onları. Evin düzenini hızla gözünün önünden geçirdi. Yan yana olmak istemezlerdi; mezarda bile. Resimlerden birini aldı; feneri yere bırakmıştı, hangi resmi aldığını

bilemedi. Yüksekçe bir yere koydu onu. Biraz telaşlanmıştı; dizini bir tahtaya çarptı. Sendeledi, yere düştü: hafif bir düşüş. Kalkmaya cesaret edemedi; emekleyerek fenerin yanına gitti. Bir torba daha. Boşalttı: Eski fotoğraflar! Amacından uzaklaşıyordu. Bana baskı yaptığını düşünmemeliyim. Yüzüne karşı söylesem bile, içimden geçirmemeliyim bunu. Aceleyle resimleri yere yaydı, el fenerini dolaştırdı tozlu karartılar üzerinde. Başka bir eve çıkmış olabilirdim, bir daha hiç görmeyeceğim birine bırakmış olabilirdim bütün bunları. Resimleri karıştırdı: Ne kadar çok resim çektirmişim yarabbi! Çoğu da iyi çıkmamış. Gülümsedi: O zamanlar ne kadar uzunmuş etekler. Çirkin bir uzunluk. Duruşlar da gülünç. Kim bilir hangi filmden? Arkamı dönüp yürüyormuş gibi yapmışım da birden başımı çevirmişim. Kime bakmışım acaba? Aynı elbiseyle bir resim daha. Yanımda biri var. Resim çok tozlanmıştı. Tozlu da olsa tanıyor insan kendini. Parmağını ıslattı diliyle; tozlar önce çamur oldu, sonra... İlk kocasının gülümseyen yüzünü gördü parmağının ucunda. Aman yarabbi! bir zamanlar evliydim ben de... sonra gene evliydim. İnsan bir günde varamıyor bir yere, ne yapalım? Nereye? Tanımlayamadığım, bir ad veremediğim duygular yüzünden ne kadar üzülmüştük. Eğildi, bir avuç resim aldı yerden: Bu resim çekilmeden önce, nasıl hiç yoktan bir mesele çıkarmıştım, sonra da yürüyüp gitmiştim. Sonra ne olmuştu? Sonra... buradasın ya... bu evde. Demek sonra hiçbir şey olmadı onunla ilgili. Ne kötü, ne de iyi bir şey: demek ki hiçbir şey. Ama bunu hissetmedim; geçişler öyle sezdirmeden oldu ki... Hayır, düşüncelerin karıştı; basit anlamıyla sözlerin... Bununla ne ilgisi var? Fakat ben... ondan kaçarken, nasıl oldu da birden başımı çevirip bu resmi çektirdim. Hep böyle mi durdum resimlerde? Yüksekçe bir yere oturdu, başını ellerinin arasına alıp düşünmeye başladı. Onun da yüzü kim bilir nasıldı? Herhalde ben suçluyum; resim çekilirken değil... belki o sırada haklıydım, muhakkak haklıydım. Çok daha önce... çok daha önce.

Bir an önce kitaplara ulaşmak istedi, geriye doğru bu sonsuz yolculuk bitsin istedi. Eski balo ayakkabısını ayağından çıkarmaya çalıştı. Sonra, arkası kapalı yumuşak terliklerini bulamadı bir türlü. Sendeleyerek el fenerine doğru yürüdü. İlerideki köşede olmalıydı kitap sandığı. Fakat orada, kitap sandığına benzemeyen karanlık çıkıntılar vardı. Feneri, bu garip yığına doğru tuttu. Korkuyla geri çekildi: Biri vardı orda, oturan biri. Feneri alıp bütün gücüyle deliğe kaçmak istedi, kımıldayamadı. Korkusuna rağmen fenerle birlikte,

ona yaklaştı. Ne yapmışsa korkusuna rağmen yapmıştı hayatı boyunca. Yoksa çoktan kaybolup gitmişti. Feneri onun yüzüne tuttu: Aman Allahım! Eski sevgilisi yatıyordu yerde. Tozlanmış, örümcek bağlamış; tavanarasındaki her şey gibi. Kitap sandığına ve resim tahtalarına örümcek ağlarıyla tutturulmuş eski bir heykel gibi. Sağ kolu bir masanın kenarına dayalı; parmakları kalem tutar gibi aşağı kıvrılmış, boşlukta.Dizleri titredi, dişleri birbirine çarptı, ayağının altından kayıp gitti döşeme; kayarken de ayağına çarpan resim masası devrildi. Kol gene boşlukta kaldı: Örümcek ağlarıyla tavana tutturulmuştu. Bu eliyle ne yapmak istedi? Bir şeyler mi yazmaya çalıştı? Ne yazık, hiç bir zaman bilemeyeceğim. Sol el yerdeydi, bir tabanca tutuyordu. Ah! Kendini mi öldürdü yoksa? Olamaz! Bir şey yapsaydı ben bilirdim; her şeyi söylerdi bana. Öyle konuşmuştuk. Beni bırakmazdı yalnız başıma.

Sonra hatırladı: Bir gün tavanarasına çıkmıştı eski sevgilisi, şiddetli bir kavgadan sonra. İkisinin de, artık dayanamıyorum, dediği bir gün. Ayrıntıları bulmaya çalıştı: Belki de büyük bir tartışma olmamıştı. Biraz kavgalıydılar galiba. Gülümsedi: Bu 'biraz' sözüne ne kadar kızardı. Onu tavanarasında bırakıp sokağa fırlamıştı: Öleceğini hissediyordu. Peki ama neden? Bilmiyordu; duygunun şiddeti kalmıştı aklında sadece. Sonra 'onu' görmüştü sokakta: bütün mutsuzluğuna, kendini zayıf hissetmesine, ölmek istemesine rağmen 'onun' gözlerindeki ilgiyi, insanı alıp götüren başkalığı farketmişti nedense. O gün eve yalnız dönmüştü tabii. Ne kadar daha çok gün eve yalnız döndüm ondan sonra da. Şimdi karşımda konuşsaydı. 'Ne kadar daha çok' olur mu? deseydi. Titreyen dizlerinin üstüne çöktü, el fenerini tuttu onun yüzüne: Gözleri açıktı, canlıydı. Bakamadı, başını karanlığa çevirdi. Sonra baktı gene; onu, ölüm kalım meselelerinde yalnız bırakmayan gücünden yararlandı gene. Hiç bozulmamış; geç kalmasaydım böyle olmazdı belki. Üzüldü. Fakat hiç değişmemiş; son gördüğüm gibi, gözleri bile açık. Yalnız, gözlerin bu canlılığında bir başkalık var: her şeyi bildiği halde duygulanamayan bir ifade. Görünüşüme bakma, içim öldü artık diye korkuturdu beni. İnanmazdım. Öyle şeyler bulup söylerdi ki öldüğü halde. Belki beni izliyor gene. Yerini değiştirdi. Benimle ilgili değilsin diyerek üzerdim onu. Hayır, bakmıyor bana. Belki de düşünüyor. Birden konuşmaya başlardı. Bütün bunları ne zaman düşünüyorsun? diye sorardım ona. Ne zaman düşündüğünü bir türlü göremiyorum. Hayır, gerçekten ölmedi; çünkü ben yaşayamazdım ölseydi. Bunu biliyordu. Bu kadar

yakınımda olduğunu bilmiyordum ama, sen bir yerde var olursan yaşayabilirim ancak demiştim. Nasıl olursan ol, var olduğunu bilmek bana yeter demiştim. Bunu kavgadan çok önce söylemiştim ama, çalışmamızın hiçbir şeyi değiştirmeyeceğini biliyordu. Sonra, onu bir süre görmek istemediğim halde, onun orada olduğunu bildiğim halde, tavanarasına bir türlü çıkamadığım halde onu düşündüğümü, onsuz yaşayamayacağımı biliyordu. Sonra neden aramadım? Bir türlü fırsat olmadı; her an onu düşündüğüm halde hep bir engel çıktı. Aşağıda yeni sesler, yeni gürültüler duyduğu için inmedi bir süre herhalde. Oysa biliyordu: Aramızda, hiçbir yeni varlığın önemi yoktu; konuşmuştuk bütün bunları. Ben de onun inmesini beklemiş olmalıyım. Beni üzmek için inmediğini düşündüm önceleri. Sonra... bir türlü olmadı işte... çıkamadım: Gelenler, gidenler, geçim sıkıntısı, yemek, bulaşık, evin temizliği, 'onun' bakımı (çocuk gibiydi, kendisine bakmasını bilmiyordu), babamla annemin ölümü, bir şeyler yapma telaşı, önümde hep yapılması gereken işlerin yığılması. Orada, tavanarasında olduğunu unuttum sonunda. (Onu unutmadım tabii.) Ne bileyim, daha mutsuz insanlar vardı; onlarla uğraştım. Tavanarasında bu kadar kalacağını da düşünemedim herhalde. Bir yolunu bulup gitmiştir diye düşündüm. Belki evde olmadığım bir sırada... evet, muhakkak böyle düşündüm. Başka nasıl düşünebilirdim? Yaşamam için, onun her an var olması gerekliydi. Başka türlü hissetseydim, ölmüştüm şimdi. Ayrıca, kaç kere tavanarasına çıkmayı içimden geçirdim. Hele kendini öldürdüğünü duysaydım, muhakkak çıkardım. Dargın olduğumuza filan bakmazdım.

Duydum mu yoksa? Bir keresinde yukarıda bir gürültü olmuştu galiba, rüzgâr bir kapıyı çarpıp sanmıştım. Fakat nasıl olur? Onun tavanarasına çıkmasından günlerce sonra duymuştum bu sesi. Ve ben günlerce bir köşeye büzülüp kalmıştım. Hiçbir yere çıkmamıştım. Ateş etmişti demek. Yoksa kalbine... Titreyerek eğildi: Kalbine bakmalıyım. Elbisesinin sol yanı çürümüştü; elinin hafif bir dokunuşuyla dağıldı. İçinden bir sürü hamam böceği çıkarak ortalığa yayıldı. Onun bakımıyla ilgilenmedim, elbiselerini hiç gözden geçirmedim: belki de dikmediğim bir sökükten yemeye başladılar hamam böcekleri onu. Deliği büyüttüler sonunda. Eliyle elbisenin altını yokladı. Neyse, iç çamaşırlarından öteye geçememişler. Derisi, olduğu gibi duruyor. Teni çok sıcak sayılmaz ama, kalbi yerindedir herhalde. Korkarım göğsünün sol yanına dokundu: İşte orada, biliyorum. Başka türlü yaşayamazdım çünkü. (Çünkü'yü cümlenin başında

söylemeliydim; şimdi kızacak. Evet, her an onun sözlerini düşünerek yaşadım, şimdi acaba ne der diye düşündüm.) Yalnız bu kadarı çürümüş. İyi. Şimdi onu nasıl inandırabilirim bütün bu süreyi onunla birlikte yaşadığıma? Onu unutmuş gibi yaşarken onu düşündüğüme? Anlamaz, görünüşe kapılır, anlamaz. Başkasına rastladığım için, bu yeni ilişkinin her şeyi unutturduğunu düşünür. Oysa her şeyi hatırlıyorum; tavanarasına çıktığı gün bu elbiseyi giydiğini bile. El fenerini ölünün üzerinde dolaştırdı: Örümcek ağlarının gerisinde sisli bir görünüşü var. Yalnız, ağların arasından elimi, onun kalbine götürdüğüm yer biraz karanlık. Rüya gibi bir resim. Birlikte hiç resim çektirmemiştik. Bir sürü şey gibi bunu da yapamadık nedense; bir türlü olmadı. Bir koşuşma, durmadan bir şeylerle uğraşma... Neden koşuyorduk, acelemiz neydi? Tavanarasma çıktığı güne kadar, bir şeyin arkasından hep başka bir şey yaptık; hiç durmadık, hiç tekrarlamadık. Sonra, köşemde kaldım günlerce; ne yedim, ne düşündüm. Sigara içtim durmadan. Evi, yaşanmaz bir duruma getirdim sonunda. Bir savaş sonu kargaşalığı sardı her yanı. Düzen içinde yaşamayı bir bakıma sevdiğim halde, dayanılmaz bir pislik ve pasaklılık içinde çırpındım. Belki de böylece kendimi cezalandırmış oldum. Sokağa fırlamak, 'ona' gitmek için, öldürücü bir ümitsizliğe düşmek istedim. Kim bilir? Belki de, kendim için böyle kötü şeyler düşünmemi istersin diye söylüyorum bunları. Fakat senin öleceğini, kendini öldüreceğini hiç düşünmedim. Uzak bir yerde, hiç olmazsa görünüşte sakin bir yaşantı içinde olacağını hayal ettim senin.

Işığın altından kaçmaya çabalayan bir hamam böceği takıldı gözüne, kendine geldi. El feneriyle izledi böceği: Çirkin yaratık, yukarı çıkmaya çalışıyordu ağlara takılarak. Böceğin ayakları, elbiseyi parçalar diye korktu. Yıllar geçmişti, küçük bir dokunuşa dayanamazdı, kim bilir? İşte, boynundan yukarı doğru çıkıyor, yanağında biraz sendeledi: Sakalı biraz uzamış da ondan; zaten her gün tıraş olmayı sevmezdi. Yanaktan yukarı çıkan böcek, şakağa doğru gözden kayboldu. El fenerini oraya tutsam mı? Hayır. Korktu; fakat yarı karanlıkta kurşunun deliğini gördü. Titreyerek geri çekildiği sırada, aynı delikten çıktı hamam böceği: Bacaklarının arasında küçük, pürüzlü bir parça taşıyordu. Dehşete kapılarak feneri deliğin içine tuttu: ışınlar, kafatasının iç duvarlarında yansıdı. Eyvah! Böcekler beynini yemişlerdi, en yumuşak tarafını. Belki de hamam böceği son parçayı taşıyordu. Kendini tutamadı: "Seni çok mu yalnız bıraktılar sevgilim?" dedi. Aşağıdan, başka bir deliğin içinden sevgilisinin sesini

duydu:

"Bir şey mi söyledin canım?"

Elini telaşla kitap sandığına soktu. "Hiç," diye karşılık verdi aceleyle. "Kendi kendime konuşuyordum."

Demir Özlü (1935)

SOKAKTA

Ve kapıyı kapadılar. Sessizlik. Ayakların kapı önündeki muşambada çıkardığı iç gıcıklayıcı ses. Bir anda bütün karanlık dağılıyor. Bir duman gibi çekilip gidiyorlar. Sessizce. Artık kimseler yok. Artık yalnız kalacağım. Hep yalnız kalacağım. Hep böyle işte. Kimsesizlik. Boş odaya bakınıyorum. — Çıkarken hiç konuşmamışlardı. Ne kadar sessiz. İyice sarardığımı sanıyordum. — Şimdi bir masa-alacalı gölgelerde boz-çok boz adeta sarı-duruyor. İskemlenin üzerine güneş vuruyor. Pencereden. Küçük bir pencere bu. Bir tabla soracakmış gibi bakıyor.

Kütüphaneyi göremiyorum. Ah, kütüphaneyi göremiyorum. Yok olup gittiğinden korkuyorum. Yok olmak ne demektir? Mavi bir camı vardı. Gök taşı gibi. Mavi. Maviliğine dokunmak isterdim. İsterdim ki ellerim maviliğin içine alabildiğine girsin, kaybolsun.

Bir serinlik. Sessiz, dondurucu bir serinlik. Masa renginden — sarı, boz renginden kurtulamaz ki! — Masa bozluğundan kurtulup serinliği duysa. Pınarlar gibi. Mavi pınarların serinliğini duysa. Kurtulmuyor. Kurtulmayacak, biliyorum.

Masa yerinden oynadı. Kendi kendine. Hayır, kimse dokunmadı. Kimse masaya dokunamaz ki. Odada benden başka kimse yok. Ben de dokunmadım. Ellerim bir sertlik duymadı. Görünmeyen bir el masayı yerinden oynattı. Uzun sessiz, görünmeyen bir el. Ya odada başkaları varsa? Bakınıyorum. Kimseler yok. Onlar gittiler. Arkalarında karanlık bir boşluk bırakıp, gittiler. Onlar öyle bir gittiler ki ben çaresiz kaldım. Çaresiz. Yüzüm, ellerim çaresiz kaldı. Ama masanın yerinden oynamasından hiç korkmuyorum. Hep güneşe doğru gidiyor. Odanın tozundan kurtuluyor.

Benim korktuklarım başka. Köşe başındaki dağılmayan karanlık. Kaldırımın üstüne bir sis gibi çökmüş. Köşedeki karanlık. Sokak kapısından çıkınca sağa doğru yürüyen. Köşede. Yayvan bir dönemeç. Tütüncü var. Kırmızı sokak fenerinin köşesi. Taşlar bile kırmızı görünür. Oradaki karanlık. Bir sis gibi çökmüş. Korkuyorum. Belime kadar yükselirse, bacaklarım gövdemden bıçakla kesilmiş gibi ayrıla-

caktır.

O kadının bacaklarını gördünüz mü? Üst yanı değil, hayır. Baldırları. Eteklerinin altında görünen. Korkuyorum. Beyaz. Bembeyaz bacaklar. Şehrin kalabalığında — ışıklar arasında karanlık bir kalabalık bu — ansızın görüyorum. Evet, pastanede otururken. Kaldırımda, üstü tenteli kaldırımda. Küçük masalar var. Birdenbire görüyorum. Evet, o kadının bacakları. Etekliğinden arta kalanı. Bembeyaz, korkuyorum. Pastanede otururken görüyorum onu. Yanımda onlar var. Bizim çocuklar. Sarı. Siyah. Kıpırtısız gökyüzü altında. Apartmanların üstünde gökyüzü titriyor. Belirsiz kımıldanışlar. Ömrümün hep bu hastalık içinde geçeceğini sanıyorum.

Bilseniz, ah bilseniz nasıl oturduğumu pastanede. Hiç sesimi çıkarmıyorum. Sus-pus. Bir şey sorarlarsa karşılığını veriyorum. Alçak sesle söylenmiş bir-iki kelime. Her şeyin özetini söylüyorum. Anlıyorlar. Bazen bir-iki kelime. Çam ağaçları altında çınlar gibi içimde çınlıyor. Yankılanıyor. Bir-iki kelime. Önce mavi. Soluk mavi. Sonra kırmızılara karışıyor. İçim bir oda gibi bomboş. Kelimeler orda yankılanıyor. Sonra o kadın geçiyor. Beyaz. Bacaklarına bakmayayım diyorum. Olmuyor. Tıpkı o kızı görmek istemediğim gibi. Ayhan'ı. Onu görmek istemiyorum. Görürsem üzülüyorum. Kendimi avutamıyorum. Ama gene arıyorum onu. Gözlerim her yeri arıyor. Ah, onlar anlamadılar. En korkuncu da bu. O kadın geçince içime saklanıyorum. Derine. Ama kimse anlamıyor bunu. Korkumu bir yendim mi, onu içime bir yere-derine-atabildim mi, artık umutlanıyorum. Onlar bir şey anlamıyorlar. Hiçbir şey. Yalnız yüzüm sarı, o kadar. Yüzüm bir mum gibi sarı.

En kötüsü beni kimsenin anlamaması. Yüzüme nasıl şaşkın-şaşkın bakıyorlar. "Ah dağlardan hiç inen olmasa" diyorum. "Anlıyor musunuz? Hiçbiri inmeseler. Herkes gittiği yerde kaldı. Ağaçlar gibi donup kaldılar. Ya da ağaçların ardına saklandılar. Bazen bir kol, bir baş görünüyor. Tıpkı saklambaç oynar gibi. Yeşilliklerin arasına saklanmışlar. Ağaçlar uzak."

Ağaçlarla gökyüzü arasında öyle bitmez, yayvan, yuvarlak bir uzaklık var. Ve ağaçlar benden uzak. Uzak oldukları için küçük. "Duyuyor musunuz. Ben ağaçların uzaklığından korkuyorum." Önce hoşuma gidiyor. "Uzak, yeşil ağaçlar ne güzel" diyorum. Sonra dudaklarım birleşiyor. Uçlarının kıvrıldığını sanıyorum. Yüzüm sararıyor. Sonra evet evet korkuyorum. O vakit eve gidip saklanmaktan başka çare kalmıyor. Evden dışarı çıkmamalı. Hatta bu odadan

çıkmak bile korkunç. Sofa serin. Serinlikten korkuyorum. Bir pencere var. Ağaçlar, evler, gökyüzü. Burdan dışarı çıkmamalı. Oda da çok aydınlık olmamalı. Ürkütücü aydınlık. İşte burda oturuyorum. Herkes gelip beni görüyor. Ses çıkarmadan. Akıllı-akıllı konuşuyorum. Çünkü her konuda bilgim var. Kısaca özetliyorum bildiklerimi. Gülüyorum. Anlıyorlar. Onları memnun edeyim. Ne olur memnun kalsınlar. İyi insanlar, biliyorum. Odama geliyorlar.

Odam geniş. Tavanı yüksek. Biraz korkuyorum. Bakmamalı. Tavana bakmamalı. Köşelere. Yaldızlı, işlemeli köşelere bakmamalı. Sessiz yatmalı daha iyi. Yatıyorum. Köşe başındaki karanlık yok artık. Uzak. Oh, ne iyi. Ağaçlar da yok artık. Uzaklık yok. Yeşil? Odamda yeşil hiçbirşey yok. Penceredeki ağaçlar mı? Ah, onlardan korkmuyorum. Ya, onlardan korkmuyorum işte. O kadını da düşünmüyorum artık. Bacaklarını hiç düşünmüyorum. Hatırladıkça sessiz bir karanlıkta kıpırdayan beyazlıklar görüyorum. Uzakta. Sessiz bir karanlıkta. Korkum iyice azaldı.

En kötüsü ne biliyor musunuz? En kötüsü. Gelen misafirler var ya? Onlarla öyle sessiz konuşuyorum. Böcekler gibi kıpırdamasalar. Masanın başına oturuyorum. O uzun yüzlüsü yanıma geliyor. Elini masaya dayıyor. Bir gece uzun yüzlü bir kadın görmüştüm. Karanlıkta. Bir yüz o kadar uzun olamazdı. Bir adam uzakta duruyordu. Yoksul bir adam duvara oturmuş yemek yiyordu. Onu hatırlıyorum. Ama ama en kötüsü bu değil. Ellerinde fincanlar. Kahve içiyorlar. Ya fincanlar düşüp kırılırsa diyorum. Hem ellerinde fincanlar var, hem de ellerini-kollarını korkusuzca sallıyorlar. Ya düşerse? Bin bir parçaya ayrılıp havaya dağılacaktır. Korkuyorum. Ellerinde tutmasalar fincanları. Masanın üstüne koysalar. Ortaya doğru. O vakit hiç korkum kalmayacak.

Yorganı üstüme çekmeliyim. Çiçekli bir yorgan. Kütüphanenin camı sigara dumanı renginde mavi. Kitaplar... kitaplar güzeldir. Pencere... uzakta. Pencereye kadar ulaşamam. Hem yataktan çıkmamalıyım. Masanın üstü tozlu. Tozdan korkuyorum. Yorganı başıma çekiyorum. Önce ormanlar geliyor. Bin bir şarkılarla. Sıcak denizlerin sularıyla yıkanmış şarkılarla. Yosunlar geliyor. Gözlerimde bir deniz, dalgalı ve güzel. Tuzlu, sessiz bir deniz. Cam kırıklarını hiç düşünmemeli. Gövdem de ısındı. Kollarımı yorgandan çıkarabilirim.

Uzakta, hafif çan sesleri var. Şarkıları karışıyor. Bir çan sesi ıslak rüyalarımı dağıtıyor.

Erdal Öz (1935)

BABAMDI

Elim yüzüm kanlar içinde bahçe kapısını açıp taşlığa girdiğimde annem salata yapıyordu. Gevrek, üstüne tuz dökülünce sulanan, hıyırtılı bir bıçak sesi içinde yemyeşil bir hıyar kokusunun taşlığı doldurduğunu bildim. İçeriye, annemin yanına girmedim. Kırık camlı kapının hemen dibindeki kesmetaşın üstüne çöktüm. Yüzüm gözüm yapışık kanla sıcaktı, şişti, sancılıydı. Kan içindeydim ve aylardan nisandı. Tek gözümle görebildiğim bir akşam güneşi, koyulaşmış leylakların hemen ötesinde yitti yitecekti. İnadıma ağlamıyordum.

Kubi'lerin bahçesindeydik. Ceplerim tıka basa erikle doluydu. O yosunlu havuzun yanındaki büyük erik ağacının tepesinde büyük acı erikleri düşürmeye çalışan Kubi'yi gözlüyordum. Kubi, küreği dallara savurdukça; yemyeşil yeni bitmiş pırıl pırıl yaprakların arasından parça parça bir günışığı, uzandığım yerde yüzüme gözüme dökülüşüyordu. Altımdaki ıslak otların yumuşak serinliği terli etime sokuldukça, bir tatlı uykudan uyanır gibi Kubi'yi görüyor, Kubi'yi seviyordum: Bütün oyunlarda beni hep yenen, daha ablası gibi yüzü sivilcelenmemiş, sarı saçlı bir Kubi'ydi. Havuza düşünce küçük sarı sesler çıkaran yeşil eriklerin, ara sıra yüzüme sıçrattığı küçücük su damlacıklarına bile aldırmıyor, biraz da, eriklerden bir tanesinin, ansızın, yüzümün hiç ummadığım bir yerine pat diye düşmesini bekliyordum. Kubi'nin savurduğu kürek, üstüme kırık yapraklar düşürüyordu. Yapraklar döne döne üstüme konuyordu. Ama yüzüme, bekledim, tek erik bile düşmedi.

Akşamüstü. taşlıkta, hanımellerinin altında. babam, leylaklara karşı o her akşamki yoksul, avuntulu rakısını içerken, tabağına, ceplerimden çıkarıp bir avuç yeşil erik koyacağımı düşündüm. Şaşıracaktı babam. Belki de ak çiçeklerden daha yeni soyunan eriklerin bu kadar tez, göz açıp kapayıncaya böylesine büyüyüverdiğine şaşacaktı. Alıp bir tane atacaktı ağzına. Yüzünü nasıl olsa ekşitecekti. Ama gülecek miydi. bilemem. Gülmesini ne kadar isterdim. Gülünce burnunun kocaman olacağını düşündüm. Ama hiç

gülmezdi ki babam. Her zaman tertemiz, ama yakaları, kolağızları aşınık, bildim bileli sırtından çıkarmadığı sarkık ceketinin altında, yuvarlak kalın gözlüklerinin ötesindeki etli gözleriyle, kırışık, asık çizgili yüzüyle, kendi akşamında, kendi karanlığında sürekli düşünen, kim bilir neler düşünen, yapayalnızlığıyla sanki övünen, durmadan sigaralar içen bir garip adamdı babam. O yoksulluğu, savrukluğu içinde neden bana her akşam o biçimsiz, kabarıp şişmiş ayakkabılarını parlattırdığını hiç anlayamadım. Babam, tabağındaki peynir diliminin yanına bıraktığım bir avuç yeşil eriği kütür kütür yerken, ben gidip kapı önündeki soluk aydınlıkta onun o her akşamki biçimsiz ayakkabılarını parlatacaktım. Her akşam babamın ayakkabılarını ben parlatırdım. Her akşam içerdi o da. Gazete kâğıdına sarılı bir rakı şişesini koltuğunun altına sıkıştırır, ancak sabahları yüzünü sabunlarken görebildiğim kanlı, etli gözlerini, çirkin gözlerini, kalın camlı gözlüklerinin ardına saklar, taş gibi sesler çıkaran, eskimesin diye altları kabaralı o biçimsiz ağır ayakkabılarıyla bahçe kapısında görünüverirdi. O daha gelmeden annem sofrayı kurardı. Kışsa turşular çıkarır, yazsa salatalar yapardı. Suda bekletilmiş, olanca tuzu giderilmiş bir dilim beyaz peynir hep o küçük porselen beyaz tabağın ortasında olurdu. Bir keresinde tatmış, hiç sevmemiştim o tuzsuz peyniri. Ama babam öyle severdi. Babam, ayakkabılarını çıkarır, eskimiş, kuruyup eğrilmiş terliklerini ayaklarına geçirir, masanın başına geçer, bacak bacak üstüne atar, rakı şişesini iki bacağının arasına başaşağı sıkıştırır, büyük mendilini kat kat edip şişenin dibine özenle yerleştirir, elinin ayasıyla vura vura şişenin mantarını çıkarırdı. Babamın her vuruşunda, o dolu şişe hıçkırır gibi bir ses çıkarırdı. Kötü bir şeyler olacakmış gibi korkardım, beklerdim. Ama korktuğum olmazdı.

Niye bilmem ama, hiç konuşmazdı babam.

O içerken, ben gider boya kutusunu, fırçayı, o eski kadife parçasını alır, kapının önündeki soluk aydınlıkta onun ayakkabılarını boyar, parlatırdım.

Hiç konuşmazdık. Gariptir ama biz evde hiç konuşmazdık. Gülmezdik de. Neden böyleydik, bilmiyorum. Belki de sevmezdi babam bizi. O kendisini de sevmezdi, bilirdim bunu. Babam hiçbir şeyi sevmezdi. Ama erikleri sevsin istedim o akşam; şaşkınlıkla da olsa bir kerecik olsun gülsün istedim.

Bir büyük karaltının ansızın birdenbire büyüdüğünü, kıpırdamaya, bir şey anlamaya vakit kalmadan sol kaşımın üstünde patladığını

biliyorum. Kürekti düşen yüzüme, Kubi'nin savururken elinden kaçırdığı o büyük bahçıvan küreği; sapıydı çarpan yüzüme. Demir kısmı gelseydi ne olurdu bilmiyorum, ama yüzüme götürdüğüm ellerimin sıcak gür bir kana bulandığı aklımda. Kubi'nin ağaçtan atlayıp sapsarı bir yüzle kanayan yüzüme baka baka sessizce ağladığı da aklımda. Neden ağlamadım orada, Kubi'nin, sızlanıp yalvarmalarına neden kayıtsız kaldım, neden aldırmadım, neden kalan gücümle kaçıp gittim oradan, bilmiyorum.

Annem kırık camlı kapıyı aralayıp küçük tahta masayı taşlığa çıkardığında güneş daha yeni batmıştı. Güneş, leylakların hemen ötesinde batmıştı. Gömleğim kan içindeydi ve aylardan nisandı. Kör olmayacağımı, kan bulaşığı tek gözümü aralayıp bakınca anlamıştım. Ah, kör olmayı nasıl da istemiştim orada. Gidip yüzümün kanlarını silebilirdim, ama silmemiştim işte. Kaşımın üstünde bir yerimdi patlayan; bunu büyüyen, zonklayan sıcak etimden biliyordum; ama silmemiştim kanları, gidip yıkamamıştım. Beni öylece, o korkunç durumunda görsünler diye gömleğime de bulaştırmıştım kanları.

Annem önce görmedi beni. Görmedi diye neredeyse hıncından bağıra bağıra ağlayacaktım. Kocasından, babam olacak o asık yüzlü bıkkın adamdan başkasını gördüğü yoktu ki. Ne varsa hep onaydı. Yıllar boyu o sonu gelmez rakı masalarını hazırlamaktan bir gün olsun vazgeçmemişti. Kaç kez gelip geçti yanımdan. Sonunda içerinin ışığını yaktı; leylaklar yeniden morarıp aydınlandı ışıkta. İçinde suda ıslatılıp tuzu alınmış bir dilim beyaz peynir olan küçük porselen tabakla gelirken birden gördü beni. Şaşkınlık dolu bir sesle adımı sesledi. Sustum. Koştu geldi yanıma. Deli gibi oldu. Sevdim onu orada, nasıl sevdim nasıl. Peynir tabağını şaşkınca yere bırakıverdi. Kolumdan tutup kaldırdı, kucaklayıp içeri götürdü, yatırdı, sularla pamuklarla sildi yıkadı yüzümü. Sordu durdu. Ağladım sonunda. O kadar sordu ki, sonunda kavga ettiğimi söyledim.

"Kubilay'la mı?" dedi.

"Yok," dedim.

Söylemedim Kubi'nin yüzüme kürek düşürdüğünü. Bir büyük sarı bezle sardı başımı annem; sarmadan önce de bir koşu gidip Aliy'anım Teyzelerden alıp getirdiği renkli acı pamukları bastı kaşımın üstüne. Öldüm de ses etmedim. Tentürdiyotlu pamuğu her basışında, solgun, biraz da yıpranmış bir anne yüzüyle uzun uzun üflüyordu yanan yerime. İyot kokularının acılaştırdığı küçük odada

üstümdekileri değiştirdi. Üstüne bulamaç pekmez sürdüğü bir dilim ekmeği getirip tutuşturdu Elime. O bayıldığım bulamaçlı ekmeğe ağzımı bile sürmedim, koydum bir yana. Bir şey demedi annem. Sonra da götürüp yatağıma yatırdı. Üstümü örterken, onu en çok annem yapan yumuşak, keder yüklü dudaklarıyla eğilip öptü saçlarımdan. Annemdi, ne güzel annemdi; uyumak bile istemedim.

Neler düşündüm orada, bilmiyorum.

Cam açıktı. Leylakların, hanımellerinin kokusuna karışan, ıslatılmış bir taşlıktaki rakı masasını süsleyen turfanda hıyar kokusu, annemin ılık, ağlatan dudaklarıyla öptüğü yerde başlayan saçlarıma, o alabildiğine keder yüklü nisan sonu akşamını bir ıslak bez gibi getirip örtüyordu. Zonklayan yerimin acısını bile duymuyordum.

Babamın öksürüğüydü. Beklediğimdi. Boğulur gibi oldum. Soluk bile almadım. Annemin dışarıda ona birşeyler anlattığını duydum. Beni anlatıyor olmalıydı.

Babamın ayakkabılarını bu akşam parlatamayacaktım. Ama sabaha ilk bu işi yapardım.

Az sonra kapının açılacağını, babamın kapıda görüneceğini, belki de annem gibi, ama daha ilk olarak yanıma gelip beni saçlarından öpeceğini bekledim. Hiç gülmeyendi, hiç konuşmayandı, babamdı; bunca yıldır babamdı, ama bu kez, gülmese de, konuşmasa da, gelip yaralı gözüme, sarılı başıma, biraz babam olan gözleriyle bakabilirdi, eğilip öpebilirdi de, annem gibi; niye olmasındı.

Birden taşlıktaki kesmetaşın üstüne çöküp kaldığım o en kanlı durumumu özledim. Babamın beni o durumumda görmüş olmasını istedim. Olmazdı ki artık. Olsun varsındı, annem anlatırdı ona, belki anlatmıştı bile.

Birden babamın kahkahasıyla titredim, dondum, taş kesildim. Sanırım ilk olarak gülüyordu babam. Uzun uzun güldü. Babam mıydı bu adam? Bu gülen o muydu? O hiç gülmeyen, asık yüzlü, bıkkın adam mıydı bu gülen? Yüreğimde, tam şuramda bir şey 'çıt' etti. Kulaklarımı tıkadım.

Gülünce, sandığım gibi, burnunun büyüdüğünü, kocaman olduğunu bütün çirkinliği içinde düşündüm durdum.

Yarın ayakkabılarını parlatmamak için yataktan inadıma geç kalkacaktım. Kalktığımda o çoktan işine gitmiş olacaktı.

O gece babam odama gelmedi, beni görmedi.

TAŞRALI

Sokağın ucundan dön demiştiler. Aynı boyda budanmış akasya ağaçlarının bitiminde, yeşil panjurları olan evdir. Otobüsten indiğimde, sıcak geçen bir günün akşamüstüydü. Üstelik pazardı. Benim gibi yalnız biri için pazarları sevmenin güçlüğü anlatılmaz. Çözülmüş sarsak pazarlar öylesine altı çizilmiş oluyor ki.

Evin tümü kapanık bir renge bulanmıştı. Bahçe kapısına beyaz yediveren gülleri sarılıydı. Güllerin orda kara bir kedi duruyordu.

Kapıyı çaldığımda belirsiz konuşmalar geldi içerden. Alt bahçe öndeki gibi bakımlı değil, ekşimiş bir çöp kokusu geliyordu aşağıdan.

Aaaa hoş geldiniz.

Benden, küçük hizmetçi kıza söz edilmişti.

Bavulumu elimden aldı, kolunun yorulduğunu anladım.

(Nedense belleğimde, geçen yaz gittiğim bir çay evi, kokusuyla, sesiyle, havuzuyla... Peki buraya gelmemek yok muydu?)

Ara kapıyı açınca teyzemi gördüm. Bana anlattıklarına benziyordu. Saygın bir hanımefendiydi.

(Okumuş yazmış kadındır. Evinin titizliği temizliği dillere destandır. Eli sıkıdır ama, eh o da bir çeşit meziyet. Koskoca paşayı kaybetti, hanımefendice içine attı acısını. Ağladı sızladı ama, evini düzenini korudu. Allahtan korkarım nemize lazım, yalan diyemeyiz, üstelik gençliğinde de sayılı güzellerdendi.)

Büyük cam vazonun tam arkasında oturuyordu, vazoda kurumuş, kabuklaşmış leylaklar vardı. Oda sanki loş bir avluydu. Sokağın toz kokan güneşi hiç yokçasına yitip gitmişti. Teyzem gri giyisisinin içinde bana gülümsedi, elini uzattı. Tuttum, nemi kalmamış kuru kâğıt cildine dokununca yaşlılığını anladım.

Eskidenki güzelliğini, saçlarını boyamakla, bejlerin grilerin en yumuşaklarını giymekle sürdürme çabasındaydı.

(Ablamın yaşını bilmem. Aramızda on yıllık fark var sanırım. O da bir türlü doğrusunu söylemez. Ya çok büyük ya çok küçüktür söyledikleri. Ne bileyim a kızım, ben kahır içinde yaşadım. Şimdi kimbilir görseler beni onun ablası sanırlar. Kolay mı?...)

Annen nasıl?

İyiler.

Ablan ya?

Onlar da iyiler.

İçeriye küçük kız girdi. Eğri bacakları vardı. Yüzünde kapıyı açtığında olan gülüş duruyordu. Konuşunca hiç değişmiyordu gülüşü. Çok şaşırtıcıydı bu.

Yurdagül dedi teyzem. Git limonata hazırla. Bak gene mutfak kapısını açık bırakma, o murdar kediler taşlara basıyorlar, ona göre...

"Ona göre" sözü Yurdagül'ün yüzünden gülümsemeyi aldı götürdü.

Teyzemin ayak başparmaklarının kemikleri podüsüet ayakkabılarının yanlarından taşmıştı. Elbisesinin yakasına ince kırmızı yakutlu (kırmızı olduğundan taş yakut olacağını düşünmüştüm) bir iğne takmıştı.

(Kibar kadındır ablam. Giyimini kuşamını bilir. Paşayla ilk evlendiklerinde mineli bir saat almıştı yüzgörümlüğü. Daha bir sürü şeyler takmışlardı da nedense benim gözüm mineli saatte kalmıştı. O canım çiçekleri nasıl da kondurmuşlardı saatin üstüne. Şaş da kal. Dayanamadım da bi kerelik takmak istemiştim. Sen savruksundur. Şurda burda düşürürsün demişti. Boyundan saat düşer mi? Ne taksa sahicidir. Benim gibi de öyle allı güllü şeyleri sevmez. Tam paşa karısı olacak kadındır teyzen. Bunu böyle bil.)

Konuşmadan durdu bir süre.

Koltukların yeşil kadife dayanacak yerlerine kolalı temiz örtüler konmuştu. Teyzeme hiç bakmıyordum. Onunla aramızda sevgisizlik hemen kuruluvermişti. Azalmış saçlarının altından kafasının derisi yer yer parlıyordu. Kurumuş bacaklarını üst üste atmıştı. Ayakkabılardan taşan kemikler ışıkta daha kesin gözüküyordu.

Demek ki, Üniversiteye gitmeye kararlısın. Vallahi kızım ne demeli bilmem. Jale'yi okuttuk da ne oldu. Evlenip gene çocuktu, kocaydı, aldığı diploma da süs. Üstelik bizim durumumuz uygundu. Rahmetlinin düşünceli kalbi, babalığı sayesinde (burda derin derin iç çekti, temiz bir mendili burnuna bastırdı) Jalecim, annen bilir, soğuk sudan sıcak suya elini değdirmeden büyüdü. Hizmetçiler çevresinde dolanırdı. Ama şimdi o nazlatma, o prensesler gibi genç kızlıktan sonra...

Gözlerini yüzüme dikti sustu.

Teyzemin bana karşı olan tutumunun bilincine vardım birden

yoruldum.

Annene şaşarım hâlâ, o çabayı başka bir erkek için gösterseydi...

(Sen babanı bilmezsin kızım. Altı yaşındaydın öldüğünde... O orta Anadolu kentini, arklardan suların bahçeleri doldurduğu gecelerıyle anımsıyorum. Bizim bahçeye hep gece gelirdi sulanma sırası — ya da en etkilendiğim o gecelerdi. Yarı uykuda annem, en küçük kızın üstünü sıkılaştırır, yazda bile orta Anadolu'nun gecesi soğuktur, arı su kokusu uykuyu bastırır. Doğanın mutluluğu sağlığı kazılır kalır beş yaşa. Ayql uyan suyu akıtıyorlar bu yana... Uyku büyüklerin odasından anason kokulu taşar sofaya. Baba baba... Anacığımın para sıkıntılarını bile bile, içkili havuzlu istasyon lokantasında her gece, biraz beyaz peynir, rakı, yazın kütür kütür karpuz. Büyük kentlerden gelip geçen uyumuş tren camları. Allahtan da mı korkun yok. Her gece içilir mi? Hiç olmazsa kendine acı. Bir güzel adamdı. O boy o pos...)

Yakışıklı adamdı baban yavrum.

Teyzem, Yurdagül'ün getirdiği limonatayı aldı.

Bardaklar gümüş tutmalıklar içindeydi.

Ama bir erkekte ilk aranacak bu değildir. Jale'ciğimin canı yok mu. Evlenene kadar bir fincan kahve yapmamıştı. Ama şimdi kendinden yirmi yaş büyük, görmüş geçirmiş bir erkeği, evindeki hizmetçileri idare ediyor. Kendimi ayrıca örnek vermeyeceğim. Annen hata etti kızım. Size de çektiriyor. Sen şimdi üniversiteyi nasıl güçlüklerle...

Odada asılı tek resmi gördüm. Her yanından kahverengiler turuncular taşan bir sonbahar resmiydi. Yolun ucunda çok geniş şapkalı bir kadın kayboluyordu.

Teyzem dişlerinin takma olduğunu belli etmemek için o pek tuhaf gülümsemesiyle bana bakıyordu.

Limonata güzel olmuş, dedim.

Şekeri fazla olmuş. Siz gençsiniz ama bizden geçti artık. Tansiyondu kalpti başladı. Annenin tansiyonu nasıl?

(Çok genç dul kalmışsınız, evlenin, dedi doktor. Bu terleme, bu çarpıntı ondanmış benim kızlarım. Ha ha hay dedim doktora. Benim iki kızım var iki kocam var demektir. Ablam atılıyor. Anacığım, doğru demiş adam. Niye direniyorsun. Annemin yeşil ela gözleri susuyor. Evlenmek için evlenilmez diyor. Sizin babanız gibi adamdan sonra... Gündüzleri oralar, salt toprak rengi alırdı. Pazara gelen köylüler eşeklerinin sık adımlarına uygun salınarak, pencerenin

önünden geçerlerdi. Perdelerimiz apak patiskadandı. Orduevinde, düğüne giderken, annemin, siyah tayyörleriyleki güzelliği o kente, anlatılmaya kalmıştı. — Bayramda, hiç olmazsa dedelerine yazsak be kocacığım —. Bırak şunları, senin o evde kalmış ablanı sevindirmek için mi! Her şeyin para olduğunu kim söylemiş benim kızlarım, çok kahır çektim ama, eteğini çemirleyip komşu karşılayan bir kadınım ben. Babanız beni sevindirdi de üzdüğü kadar. Ben basit kadınım. Teyzenizi evinde bile terlikle gören olmamıştır.)

Sana ara odayı hazırlattım.

Gümüş takımların konduğu büfenin üstünde, paşanın, sivil fotoğrafı var. Oysa çocukluğumuzun paşası bu değildi. Alabildiğine büyüyen çizilmeyen paşaydı.

Kaç saat oldu geleli.

Ara odanın özenle ovulup arıtıldığını düşünüyorum. Bu yaşlı kadının çevresindeki saygın kişiliğini yaratma zorunluğuna titizliği eklemek gerekiyor.

(Yiyecekler iyice temiz olmalı, o marulları yalapşap yıkamayın diyorum ama. Hem sarhoş babanız, hem haylaz kızları... Annemin öfkesinde inandırıcı olmayan bir şeyler olurdu. Bahçenin arkasında "kıkırdaşırdık." Ablamın gittikçe dolgunlaşan bedeni, marulların bahar tadı, yaşamayı adlandırıyordu.)

Bu en koca kenti yadırgıyorum. Buranın dışındayım. Bana, git kal, teyzendir demişlerdi. Onun konuştuğunu, sorgu ünleminden anlıyorum. Sorduğu ne?

Bana bakıyor, gittikçe öfkeli ve yaşlı sanki. Yineliyor.

Saçlarını kesmeyeceksin değil mi?

Hıı diyorum.

Oysa keseceğim. Hem de en kısa. Ders kitaplarımı değil, en sevdiğim yazarları alıp elime, bir dolu yeri gezeceğim. Dostoyevski'yi okuduğum kireç badanalı çıkmadaki kaysıların sessiz karanlıklarını ve hep su kokusunu arayacağım.

Taşralı bir kız olmanın buruk acısını bile tattırmaz teyzem bana, anlıyorum.

Yurdagül odayı açtı. Tek penceresi karşı evin duvarına bakıyordu. Bir çakaleriği ağacı, yaprakları küskün, hastalıklı, pencerenin dibindeydi.

Ben altıda kalkarım küçük hanım, işiniz varsa sizi istediğiniz saatte uyandırayım.

Annemin Yurdagül'e armağan olarak yolladığı renkli basınayı

çıkardım bavuldan.

(Sakın sen verme kızım. Teyzen öyle yanında çalıştırdıklarıyla yüz göz olunmasını sevmez, kendi versin.)

Bu senin, Yurdagül.

Çok teşekkür ederim, küçük hanım.

İsmimi bilmiyor. Ona söylemeliydim. Yüzgöz olunamaz evin isim gereksinmediğini öğrenmeliyim.

Dolaba çoraplar, mendiller, gecelikler sıralanacak. Buralarda yaşama savrukluğuna yer yok. Bu evin düzen tutuklarına, bir de ben katıldım.

Mutfaktan akşam yemeği hazırlığının sesleri geliyor. Tabak, çatal çınlamaları.

Hemen bir kekik kokusu uydurdum uzaktan gelen.

Sonra da ağlayacağım.

Ferit Edgü (1936)

KARANLIKTA

Az ilerimde başlıyor karanlık. Bir adım önümde. İnsansız karanlık. Karşı kıyıdan yoğunlaşarak geliyor. Geceyi yapan biri var sanki. Çevremde dolanıp duruyor. Görmüyorum ama sezinliyorum. Kesik, hırıltılara varan soluyuşu. Gerimde bir yerde, ağaçlıkların arasında belki, orda saklanıyor. İğrenç gececi. Saklıyor yüzünü. Sanki ben. Yüpyüzünü saklayarak. Yerleşmek istiyor içime. Etime. Etimi deşip. Hep gece olacak (benim için) başarırsa bunu. Hep gece, onun esmer eti.

Papuçlarımı çıkarıp yanıma koydum. Ayağını denize sallandırır sallandırmaz — rıhtımdan denize inen merdivenin en alt basamağına oturmuştum — ürperdim. Dalgalar usul usul çarpıyordu kıyıya, ayağıma. Ürperdim. Bu dalgaların üstünde seke seke gelen bu karşı kıyıdaki ışık. Benim evimin ışığı mı? O yatmamış mı daha? Bu ışık, bu gelen, bu dalgaların getirdiği, yatak odamızın ışığı mı? Neyse ne, dedim kendi kendime. Bu akşam gitmeyeceğim. Esmer eti etime değmeyecek. Yatağın öbür ucuna kaçmayacağım. Çocuksu sokulganlığıyla bacaklarını bacaklarımın arasına sokamayacak. Soru soramayacak. Yalnız. Çok yalnız.

Islak ayaklarıma çoraplarımı geçirdim. Merdivenleri çıktım, rıhtım boyunca yürümeye başladım. Ardımdan biri geliyordu. Beni izleyen.

Bu olduğum kıyıda hiçbir ışık yoktu. Uzun zaman yürüdüm. Dalgaların sesini dinledim. Yavaştan gelip kıyıya çarpıp sonra geri dönüyorlardı. Geri...

...dönebilir miyim? O hiçbir şeylerimin olmadığı? Niçin onunla yaşıyorum? Rahat. Rahat diye mi seçtim bunu? Nereye gitti dalgaların sesi. Duymuyorum. Denizden çok mu uzaklaştım? Ah! Ensemde. Ensemde. Onun soluğu. Söyledim: nicedir izleniyorum. Her gün. Her dakika. Her saniye. Ne yapıyorum, nerelere gidip geliyorum, kimlerle yatıyorum... hepsi hepsi öğreniliyor. Ardımda biliyorum. Ama başımı çevirip bakamıyorum. Adımlarımı sıklaştırdım. Daha hızlı, daha hızlı, daha hızlı, koşarak yürümeye başladım.

Karşı kıyıdaydım. Nasıl geçtim buraya? Bir sandalla mı? Nasıl? Ansımıyorum. İskelede buldum kendimi. İskeleyle ev on dakika çeker. Çevreme bakındım. Oh! Kimseler yok. Ayağa kalktım. Eve doğru yürümeye başladım. Yol pırıl pırıl aydınlıktı. Ayışığı vardı. Yavaş yavaş, kendimi yormak istemeden yürüyordum. Eve varmadan az önceki arsada iki adam gördüm. Balık tutuyorlardı. Yanlarına gittim. Birisi, ağzında çiğnediği bir şeyi yere tükürdü.

"Balık çıkıyor mu?" dedim.

Suratıma baktı. Anlamsız.

Gülümsedim.

Oltasının iğnesine yem takıyordu bana bakan. Kocaman elleri vardı.

"Ha?" dedi.

"Hiç," dedim.

"Ne işin var senin burda?" dedi. "Gecenin bu vakti? Bizi mi gözlüyorsun?"

"Yoo," dedim. Şaşkın.

Yardım diler gibi yanındakine baktım. Ayağına donunu giymeye çabalıyordu o da. Arkası dönük. Yüzünü göremedim.

"Ben sizi balık tutuyorsunuz sanmıştım," dedim.

Kocaman elleri olan yakama yapıştı, tartaklamaya başladı.

"Balık tuttuğumuzu sanıyormuş... Yalan söyleme," dedi. "Bizi izliyorsun."

"Hayır," dedim. "Kimseyi izlediğim yok benim. Ben..."

İteledi. Yere düştüm. Karşı koymak istemiştim ayaktayken. Oysa elimi bile kıpırdatamadım. Ayağa kalkıp, uzaklaşırken, "Asıl siz beni izliyorsunuz, diye bağırdım. Asıl siz beni..."

Karanlıktı yol. Ay buluta girmişti. Sallana sallana yürüyordum.. Duvarlara tutuna tutuna. Önümden bir karaltı geçti. Az ilerde durup bir an baktı. Sonra uzaklaştı, karanlığın içinde yitti. Ayak sesleri duyulmaz oldu. Gecenin sessizliğini dinledim, bir an, olduğum yerde durup. Birazdan bahçeyi geçip eve varacağım. Arkamdan geliyorlar mı acaba? Ben daha bahçeye varmadan yakalayıp öldürmeseler bari. Başkalarına söyleyeceğimden korkmuş olmalılar. Her adımda dönüp korkuyla ardıma bakıyordum. Karanlıkta hiçbir şey görülmüyordu. Bahçe duvarının tırtıklılığını duydum. Şimdi gider çamın altına işerim. Açılırım. Kasıklarım nasıl da acıyor. Demir bahçe kapısını ittim; açıldı. Geriden sürmeledim kapıyı. Gidip çamın dibine işedim. Derin derin soludum çişim bitince. Çamla deniz kokusu doldu

ciğerlerime. Açılır gibi oldum. Anahtarı aradım. Ansıdım: erken döneceğim diye almamıştım sabah çıkarken. Kapıyı çaldım. Kimseler çıkmadı. Beni beklerken uyudu mu acaba? Kayıkhanenin rıhtımına çıkıp, ordan sesleneyim dedim. Kayıkhaneye girerken (yeniden) dalgaların sesini duydum. Kayıkhanenin kapısında duraladım. Korkuyordum. Sanki içerde birisi vardı. Korkudan kurtulacakmışım gibi gökyüzüne baktım. Birkaç soluk yıldız vardı. Kayıkhanenin karanlığına seslendim: "Hey kim var orada? Görüyorum. Hadi çık!" Sesimin yankısını bekledim, gelmedi. Tüm gücümü toplayıp girdim karanlığa. Alışkanlığın verdiği hızla geçtim kayıkhaneyi. Rıhtıma vardım. Burası biraz aydınlık. Odaya baktım. Işık yoktu. "Uyuyor olmalı." Seslendim. Kimse çıkmadı. Bir daha. Gene. Beni beklerken uyuyup kalmıştır, diye düşündüm. Rıhtıma oturdum. Taşın soğukluğu yayıldı içime. Ellerimi dizlerim üstünde kavuşturdum; başımı kollarıma dayadım; böylece bir köstebek gibi tostoparlak, gecemin, kendimin içinde, yalnız, yapayalnız sabahı edecektim. İçimde çürük (diyebileceğim), ezik (diyebileceğim) bir duygu vardı. Korkunun yerini alan. Yalnızlıktan çok yalnız bırakmanın acısı. Günün ilk ışığında, ilkin soluk, sonra aydınlığa kavuşmuş nesnelerin yeryüzündeki varlığı denli ak, elle tutulabilecek (diyebileceğim) düşünceler beliriyordu kafamda. Ne yapmıştım bu akşam? Çok mu içmiştim? Çok mu kendime yakınlaşmıştım? Dalgalar suyun altında birikmiş pislikleri yüze mi vurmuşlardı? İlk kez bu gece mi olmuştu bu? Neydi bu pislikler? Ben—

Başım dönüyor, gözlerimin altı, elmacık kemiklerim sızlıyordu. Çok kötü vurdu. Niçin vurdu? Ben dayak atılacak adam mıyım? Ne yaparlarsa yapsınlar. Bana ne onlardan. Ben onları balık tutuyorlar sanmıştım. Deniz kenarında... Ne bileyim ben? Karşı koymadım. Garip: karşı koymadım — koyamadım. Beni gören de güçlü bir adam sanır. Ayaz. Titriyorum. Gecenin ayazında titriyorum. Ayağa kalktım. Kalkmadan yerde bir mermer parçası bulmuştum. Avcumda sıktım mermeri. Sıktım. Sıktım. Sonra denize attım. Gecenin sessizliği içinde, cuppp... Şu merdivenin altına girer, geceyi orda geçiririm, diye düşündüm. Merdivenin altına atılmış kırık hasır iskemleyi çıkardım. Pardösüme daha bir sarıldım. Uyumak istiyordum. Ama hayır, ordan oraya atlıyordu düşüncem. İşte hiç kimseler yoktu çevrede. Hiç kimseler. Bir ses — dalgaların sesi — ve ıssız çevre. Karanlık. Karanlık. Arada bir uzaktan geçen gemilerin yanıp sönen kırmızı-yeşil ışıklarını görüyordum. Oturduğum yerde de rahat ede-

medim. Kıçıma bir şeyler batıyordu. Bir kiremit parçası. Buldum. Onu da attım sıkıntıyla denize: cuppp... gitti. Bunun ardından, pencerenin açılmasından çıkan sesi duydum. Merdivenin altından çıktım. Işık yoktu pencerede. Ama onu gördüm: karanlıkta, acılı, durgun (diyebileceğim) boş, boş, boş gözlerle bakıyordu rıhtıma. Beni gördü. Gülümsemeye çalıştı. Elimi kırık hasır iskemlenin arkalığından çektim. Merdivenleri çıktım, açılan kapıdan herhangi bir geceme daha girdim.

DENİZ KIYISINDA

Boyuna değişiyor rengi. Mavi. Mavinin her türü. Gök mavisi. Türk mavisi. Cam göbeği. Yeşilimsi. Külrengi-mavi. Çivit mavisi (handiyse). Ya da toprak rengi (büyük yağmurlardan sonra). Değişen yalnız rengi değil. Akıntıları, aynaları, dalgaları da. Balıkları da değişiyor. Bugün istavrit, yarın izmarit (oltayı kıyıdan attığınızda). Bugün kırlangıç, vatos; yarın, lüfer, dil, çinekop (ağ attığınızda).

Denizin bu değişkenliğini izliyorsunuz. Ve diyorsunuz ki, ne mene bir dünya bu deniz! Durmadan değişiyor rengi, akıntısı, dalgası, balıkları. Ama bu değişimler için seviyorsunuz denizi. Herhangi bir denizi değil, kendi denizinizi. Hafta sonlarında (benim gibi) pencerenin önüne oturuyorsunuz. Seyrediyorsunuz. Neyi? Denizi. Denizin neyini? Yanıtlayamazsınız ki. Belki rengini, belki dalgaları, belki martıları, belki orkozları, belki balıkçılları, ya da kıyıya çıkıp oltanızı atıyorsunuz. Ya da gün batımında gelincik sepetlerinizi. Ya da elinizde dürbün gelip geçen gemileri izliyorsunuz.

İnsan tükenir, deniz tükenmez. Denizi bilmeyenlerin, denizi yaşamayanların anlayamayacakları, "alıkça" diye niteleyebilecekleri bu "seyir" şaşırtıcı olaylarla doludur. Bir gemi geçer; kar yağmaktadır, gene de gemiden bir insan atlar denize, kıyıya doğru yüzmeye başlar.. Siz, denizi seyrediyorsanız, görürsünüz.

Üç gün boyunca kar yağmıştır, kırgın vardır, baygın balıklar su yüzüne vurur. Elinizde kepçe beklersiniz. Gelen, kimi zaman ocakta yanacak bir kalastır. Kimi zaman sahipsiz bir kayık.

Bir cesetle de karşılaşılabilir — benim karşılaştığım gibi.

O sabah, denize çöpleri dökmeye gittiğimde, rıhtıma vurmuş bir kadın cesediyle karşılaştım. Bir bayram sabahıydı. Kurban ya da Şeker Bayramı. Ansımıyorum. Bahçede kar diz boyuydu. Kadıncağız, sanki suyun içinde üşüyormuş gibime geldi. Göğsü bağrı açıktı. Ayağında bir şalvar, uzun saçları başının çevresinde dolanmış, hırkası ve hırkasının altındaki (ne demeli? bluz mu?) bluzu (evet, bluzu diyelim), önünden açılmış, göğüsleri bembeyaz ortaya çıkmıştı.

Sanki bir ölüye değil de, göğüslerini bana sunmak için denize atlamayı seçmiş bir kadının önündeymişim gibi irkildim. Sanki bir ölü değildi rıhtıma vuran. Umutsuz ama yaşayan bir varlıktı. Benden yardım isteyen. Oysa ölü olduğunu, denizde çok kalmamış olduğunu (henüz şişmemişti) anlamıştım. Elimdeki çöp kovasını denize boşaltamadığımı gören karım, balkonun kapısını açıp bağırdı:

— Üşüteceksin. Niçin dökmüyorsun çöpü?

— Denize bakıyorum, diye yanıtladım.

Çöp kovasını kıyıda bırakıp, kayıkhaneye girdim. Küreklerden birini alıp rıhtıma döndüm. Cesedi akıntıya doğru, şöyle bir iteledim.

Karım balkondan,

— N'apıyorsun orda? diye bağırıyordu.

— Hiç, dedim. Bir köpek leşi sürüklenmiş, onu uzaklaştırmaya çalışıyorum.

Akıntılı sulara doğru sürüklemek istiyordum cesedi. Ama tüm çabalarım boşuna gidiyordu. Ben kıyıdan uzaklaştıkça, ceset yeniden kıyıya dönüyordu. Kayıkhaneye gidecek diye korktum. Bu bayram gününde, kayıkhanede bulunmuş bir ceset! Gel de polislere bu insanı tanımadığını, dalgaların onu kayıkhaneye getirdiğini anlat!

— N'apıyorsun orda? diye seslendi karım. Elinde kürek. Üşüteceksin. Dök çöp kovasını da gir içeri. Bırak köpek leşini.

— Evet, diye sesleniyordum. Şu işi bitireyim, döneceğim.

Ve elimdeki kürekle itelemeye çalışıyordum cesedi.

Denize düşüp yüzme bilmediğinden boğulmuş muydu? Yoksa kendini bu soğuk kış gününde denize atacak denli umutsuzluğa mı kapılmıştı? Biliyorum. (Hiçbir zaman öğrenilemez bir intiharın gerçek nedeni.)

Küreğin ucunu göğüslerine değdiriyordum. Diri, yaşayan bir insanın göğüsleri duygusunu veriyor. Sonunda oyun bitti: Akıntıya değin sürükleyebildim. Akıntıya kapılıp aldı başını gitti (Böyle denir değil mi?). Ben de çöp kovasını denize boşaltabildim.

Karım, kıyıda niçin böyle oyalandığımı sordu.

— Bır insanın üzerine dökmemek için çöpleri, dedim.
— Hangi insanın? dedi.
— Herhangi bir insanın, dedim.
— Saçmalıyorsun, dedi. Galiba gene bir öykü yazacaksın.
— Hayır, dedim, yazacağım hıçbir şey yok. Böyle bir günde ne yazılabilir?
Elime dürbünü aldım...

Söyler misiniz, her öyküyü ille de bitirmek mi gerek?

Onat Kutlar (1936)

YUNUS

Duvarda saat ağır ağır dokuzu vurdu. Yani sabaha karşı üç. O eskimiş, anlaşılmaz, bastonlu romen sayıları karanlığa çizildi. Dar taş avluda bir çift takunya sabaha karşı duygusunu sürdürmeye çalışıyordu. Bu uyanılmamış bir düşse, ayışığının döküldüğü beyaz taşlara çarpan uykulu iki küreğin, acılar ve hamamböcekleri ile dolu bir kilerden öksürüklü sakalların titreştiği bir odaya taşıyıp durduğu o yorgun kadını yani annemi hatırlamamaya imkân var mı? Ayışığı odada, sanki her şeyin dışında, soyut, mutlu bir kesiti aydınlatıyordu. Üstünde uyku cinlerinin uçuştuğu mermer denizliği, kırmızı halıyı, Yunus amcamla Büyükbabamın kedi yavruları gibi kıpırdanıp duran beyaz yüzlerini. Işıkta yıkanmış, rahat, parlak yüzlerdi bunlar. Gerçekte ise kocaman, sessiz odalarla dolu bu büyük evde, hiçbiri ötekine benzemeyen dört insanın, bir ölüm saatinin korku ve tedirginlik dolu havasını soludukları, ölüm kuşlarının sık sık usulca yüreklerine dokunduğunu duydukları bu gömülmüş evrende böyle rahat görünümlere yer yoktu. Bunu çoktan beri biliyordum. Altımızda çürüyen direkleri, bir gün hepimizin eski taşlar, halılar ve ayna kırıkları ile birlikte nemli bodruma doluşacağımızı biliyordum. Bekliyordum. Belki de birlikte bekliyorduk. Bunu bazı şeylerden anladım. Annemin dün büyükbabama, "Artık yetmez mi?" dediğini duydum. "Yarın turşuyu da kuracağım. Hepsi o kadar. Benimki bir saatlik iş. Başkalarına söylemeyin. Sadece şu narın altına gömün beni. Dağın başında üşürüm. Üstelik kalbim de var!"

Ölüm Yunus amcanın içini oyuyormuş. Öyle söylüyor. Bunu uzun ve sıkıntılı bir boşluk havasına düştüğü akşamüstü saatlerinde belirsizce göstermeye çalıştı. Önceleri hiç anlamadım. Şaşırdım biraz da. Şimdi anlıyorum. Hatta içimdeki bütün o boşluk kuyularının anlam kazandığını, bir varlığa dönüştüğünü duyar gibi oluyorum.

Büyükbabam, yani Yunus'un babası ölümü düşünmez görünüyor. Ama ölecek birkaç güne kadar hepimiz ölünce bu evden çıkıp gitmeyi düşünüyorum.

Saat dokuz buçuk. Dışarda ayaz artmış olmalı. Pencereye soğuk

zambaklar çiziliyor. Ay kayboldu. Ahırda at kişnemeye başladı. Büyükbabam uyandı. Sakalı bir öksürükle sarsıldı. Sonra sarsıntı Yunus amcama geçti. İkisi aynı anda doğruldular. Büyükbabam sözde beni uyandırmamaya çalışarak:

"Yunus yavrum, şu lambayı yak!" diye fısıldadı.

Yunus amcam hâlâ öksürüyordu. Uzun donunu çekerek kalktı. Tam lamba düğmesine uzanırken gözlerimi kapadım. Açtığımda o tuhaf sınır geçilmiş sabah başlamıştı.

İşte ölümü gömdük. Sanki hiç olmayacakmış gibi. Büyükbabam tütün sarıyor. Yerdeki kırmızı kilim her gün süpürülmekten pırıl pırıl. Duvarda, sedirlerin üstünde, uzun boynuzlu geyikler, postallı güleç çobanlar, kır çiçekleri ile dolu küçük halılar. Avluda takunyalar uykulu seferleri bırakıp ıslak bir sabah canlılığına başladılar. Sofada çaydanlığın ıslıkları akıyor.

At yeniden kişnedi.

"Kalk oğul!" dedi Büyükbabam. "Atın yemini ver. Oğlan uyuyor daha!"

Yunus amcam öksürüyordu.

"Hastayım," diye fısıldadı, "uyanınca versin".

Beni gösteriyor olmalıydı. Gözlerimi daha sıkı kapadım. Büyükbabam öfkelendi:

"Daha adam olamadın!" dedi kızgınlıktan titreyen bir sesle. "Her sabah bu tatsızlığı çıkarırsın. Artık sakalların ağardı."

Öbürü hafifçe inliyordu:

"Hastayım dedim. Her tarafım ağrıyor. Kalkar halim yok".

Kapı sertçe açıldı. Gözlerimi araladım. Kediydi. Mandala asılı olarak kapıyla birlikte içeri girdi. Arkasından annem. Elinde kahve tepsisi. Yüzü ışıkta daha soluk görünüyor. Kaşlarının üstüne sessiz çizgiler çizilmiş. Bana baktı. Uyumadığını anladı. Ama ses çıkarmadı. Kahveleri verdi. Sıkılgan bir sesle:

"Turşuyu kurmaya başladım," dedi. Öğleye kalmaz biter.

Ölümü sabaha rağmen sürdürebiliyordu. Bunu yeryüzünde sadece o yapabiliyordu. Buna alışıktı. Artık sonuna geldiğini biliyordu. Küçük bir şey daha. Annemin sol elinin küçük parmağı yoktu. Şimdiye kadar bu parmağı hiç düşünmemiştim. Hep öbür dört parmakla bazı işleri nasıl becerdiğini seyretmiştim. Şimdi beşinci parmağın farkına varıyorum. Bu, bazı şeyleri değiştirecek mi?

Yunus amcam derin bir of çekti. Annem sessizce çıkmıştı. Çekişme yeniden başladı. Büyükbabam uzun deneyler sonunda

kazandığı o olağanüstü inatçılığı öyle ustalıklı kullanırdı ki amcam olsun, annem olsun kimse onun karşısında ne yapacağını bilemezdi. Takkesini arkaya iter, üç beyaz telin bulaştığı kırmızı alnını kaşır, kiraz ağızlığını, sakalının içinde kaybolmuş dişsiz ağzına götürerek gözlerini bir noktaya dikerdi. Hayatımda padişahtan onun kadar az korkan birini daha görmedim. Eski bir derebeyi idi. O günlerden kalma kirli bir tütün kesesini herkese gösterirdi.

"Kalk Yunus!" dedi yeniden. Yunus amcamı tedirgin etmek istiyordu. Yaşlı, hasta Yunus ne cevap vereceğini bilemezdi. Atı severdi. Ama yıllardır içine biriktirdiği bütün o soylu düşünceleri ve yalnız kendisinin olan kapalı havalara özgü acıları da severdi. Ne desin hasta Yunus. O da artık sınırda yaşadığımızı biliyordu. Birden coştu; gözleri yaş içinde, çocuklar gibi burnunu çekerek:

"Ölsün isterse," diye bağırdı. "Biricik atımız ölsün. Sonra da derisini yüzsünler. Leşini de köpeklere atsınlar. Kargalar da yesin. Kurtlar da yesin."

Kedi kapının dışını tırmalıyordu. Sesi ayazda ince, keskin. Yunus amcamı körüklemek ister gibiydi. Büyükbabam insafsız, kirli gözlerle bakıyordu. Çenesi ağzının içinde kaybolmuş.

"Başımı alır giderim," diye devam etti Yunus amcam. "Neresi olursa olsun çeker giderim. Sonra da daha fazla hastalanırım, ölürüm, sen de kurtulursun."

Hızla giyindi. Babasının şaşkın bakışları önünde kapıyı vurdu, çıktı. Avludaki muslukta yüzünü yıkadı. Sonra sokak kapısını çekti gitti. Takunyanın gezintisi bir an durup yeniden başladı. Annem telaşla odaya girdi. "Nereye gitti?" diye sordu. Büyükbabam cevap vermedi. Sadece beni dürtükledi. Sert bir yüzle "Bastonunu unuttu. Kalk yetiştir ardından," dedi. Bastonu aldım. Giyinip fırladım. Annem içi peynirli iki dilim ekmek tutuşturdu. Ahırda at akşamüstü ölen yaşlı bir eşkıya gibi homurdanıp duruyordu.

Sokağa çıktım. Pırıl pırıl bir soğuk. Sokak karanlık. Ayağıma yumuşak bir şey takıldı. Eğildim. Bir kuş ölüsü. Artık yaşayamıyorlar diye düşündüm. Ölünce çok hafiflemiş olan kuşu komşunun duvarından içeri attım. Alçak tavanlı, dar kepenklerle örtülü dükkânların ve Ermeni yapısı sessiz evlerin arasından hızla yürüdüm. Amcamı bulacağım yeri biliyordum. Deliklerine ufak niyet taşlarının yapıştırıldığı "uzun duvar"ın çevresini dolandım. Tepesi kırık, gülünç, şemsiyeli bir minare. Onun yanı başında mescit yıkıntısı. Eski bir çınar, karanlıkta, yapraksız dallarını çoğaltıyordu. Yıkıntıya girdim.

Orada yıkıntının içinde nasılsa sağlam kalmış küçük bir odada amcamı buldum. İsli bir tavan. Yerde yalnızca eski bir hasır. Duvarlarda dolaplar, kitaplar ve eski zaman çalgıları. Köşede yamalı bir hırkanın altında kırmızı sakallı bir dünya kaçkını yatıyordu. Sakallarında uyku cinleri oynaşıyordu — belki de rüzgâr — Yunus amcam kalın, eski bir kitap okuyordu. — Hep onu okurdu. Bir çalgının anlattığı öyküler — mum ışığında, mırıldanarak. Bastonu bir köşeye koydum. Onu seyretmeye koyuldum.

Biraz sonra tuhaf bir oyun başladı. Bu, sessizlikten ve karanlıktan umulmayan bir sonuçtu. Yunus amcam kitabı mırıldanarak okuyor, kendi içine katlanıyordu. Bir kâğıt parçası, ya da içiçe geçen karton borular gibi katlanıyor, kapanıyordu. Önce bu bana korkunç bir felaket gibi geldi. Bağırmamak için kendimi güç tuttum. Sonra birden kavradım. Amcam yoğunlaşıyor, çevresinde ölüme benzer bir boşluğu çoğaltıyordu. O sırada onun kimsenin anlamadığı şeyleri anladığını ve gömüldüğünü duyar gibiydim. Bir kâğıt gibi sonsuza doğru katlanıyor; bedeni, gözleri gittikçe küçülüyordu. Sayfaları üst üste kapanan, bir daha hiç açılmayacak bir kitaba benziyordu.

Mum eridi. Sonuna kadar yandı.

Bir süre şaşkın, öylece kaldım orada. Neden sonra kendime gelip silkindiğimde kapıdan sabah aydınlığının usulca girmeye başladığını gördüm. Soğuktan donmuş gibiydim. Kalktım. Karanlıktan hâlâ seçilmeyen kürsünün ve kitabın olduğu yere gittim. Eğildim. Orada Amcamın küskün bakışlarla donmuş gözlerini, artık hiç titremeyen beyaz sakalını, yorgun bir tavırla kıvrılmış hareketsiz gövdesini gördüm. Kolundan saygıyla tutup kaldırmak istedim, — sanki hâlâ yaşıyormuş gibi. — Bir kuş ölüsü gibi hafif, ama dolgundu. Yeniden rahat kıvrılışına bıraktım. Baston elimdeydi. Korku içinde kalktım. Dünya kaçkını uyuyordu. Kırmızı sakalına nerdeyse güneş vuracaktı. Amcam içimizden en erkenci olanıydı. Sonra annem mi?

Dışarı çıktım. Mescit avlusu yıkık, sessiz. Yalnızca bir horoz. Çınarın çıplak dalları altında, nasılsa unutulmuş büyük bir ayna gibi duran havuzun sularına eğilmişti. Altın tüylerini titretiyordu. Bu soluk, yıkık, kederli havaya hiç uymayan bir canlılıkla öttü. Sabah yırtıldı.

Sevgi Soysal (1936-1976)

CELLAT FUCHS KENT HALKINA NASIL KARIŞTI?

Kentin ortasından kıvrıla kıvrıla kentin dışındaki sulara varan ırmak celladın evinin orda ikiye ayrılıyordu. Kentle ve ırmakla kesin bir sınırı vardı celladın evinin. Kentin bittiği yerdi bu ev. Kentin olabilecek en ırak noktası. 1400 yılından bu yana kent cellatlığını babadan oğula devreden Fuchs ailesi. Onlar kentin içinde oturmazlardı. Yasaktı bu. Kentin insanları arasına karışmaları da. Evlerinin önünden ırmağın bir kolu akardı. Celladın bahçesine girebilmek için ırmağın üstündeki özel köprüden geçmek gerekirdi. Kentin gözüpek çocukları bazen bu köprüye kadar sokulurlar, sonra celladın bıçağı boyunlarına değmişcesine kente kadar soluk almadan koşarlardı. Ortaçağdan 1900'lere kadar kaç çocuk bilir bu korkuyu. Yabancı cellat çocuklarını ıraktan seyretmenin ne olduğunu bilir. Fuchslar kızılsaçlıydılar. Ortaçağdan beri. Kızılsaçlılık bir şeytan işareti sayılırdı. Hem şeytanla, cellatla ilişkili çocuklar. Kimselerle konuşmazlardı. Kimse onlara cevap vermezdi. Bunu gerektirecek bir durum olamazdı. Ailenin kadınları kent pazarına gidemezdi. Kimse onlara bir şey satmazdı. Yemek ihtiyaçlarını belediye karşılardı. Her gün bir at arabası gelir, bir şeyler bırakır giderdi. Arabacı nevaleyi köprü dibine bırakır, dörtnala uzaklaşırdı ortadan. Kente vardığında doğru birahaneye koşar, korkunç ev halkı üstüne kendinin de inandığı hikâyeler uydururdu. Kent kadınları haftalık çaylarında yüzleri kızararak onları konuşurlardı. Ailenin kızılsaçlılığı, akıttıkları kanın belirtisiydi. Bu kent, ortaçağdan bu yana idam seyretmeye bayılırdı. Çoluk çocuk güle eğlene, fındık fıstık yiyerek idamları seyrederdi. İdam edilene hakaretler savururlar, başı kesilirken alkışlarlardı. Çocuklar günlerce idamcılık oynardı arkadan. Köklü bir eğlentiydi bu. Ama sonra, baş kesildikten bir süre sonra, kesilen başa özel bir sevgi duyulur. bu haksızlığı işleyen cellat lanetlenirdi. Cellat bütün bu haksız ölümlerin tek suçlusuydu. Bu neşeli ölümlerin. Kentin cadılarının, kiliseye, tanrıya karşı gelenlerin, kralın savaşlarından kaçanların, prense vergi ödemeyenlerin, ırz düşmanı papazların başını, bazen prenslerine

ayaklanan halkın başını, bazen halkın dileğiyle prenslerinin başını hep bu aile kesti. O hem hüküm sürenlerin, hem başkaldıranların celladıydı. Hüküm sürenlerin ve başkaldıranların somut haksızlığıydı. Kesilen her baş için bir ağıt yakıldı. Bu ağıtta cellat düşmanca anıldı. Ta ortaçağdan bu yana. Yağmurlardan sonra, kent surunun ordan celladın evinin önünden kente varan ırmak kızıl akardı. Kent halkı o zaman bilirdi ki cellat yeni bir idama karar verdi. İdamlar belli mahkemelerden sonra olurdu görünüşte, ama önce cellat şeytandan işaret alır almaz, idam edilecek zavallıya suç işletirdi. Doğaüstü güçleriyle. Kızılsaçlarıyla.

Joseph Fuchs uyandığında başı çok ağrıyordu. Atalarından kalan şarapları, mahzendeki şarapları yarılamıştı dün gece. Ortaçağdan bu yana ailenin imal ettiği şarapları. İnsanlarla görüşmek uzun bir hayat demektir. Fuchs ailesi zamanlarını, bu çok uzun zamanlarını değerlendirmeyi öğrenmişlerdi. Şarap yaparlardı. Kilim dokurlardı. Örgü örerlerdi. Gitar çalarlardı. Şiir yazar, şarkı söylerlerdi, dört sesli. Tavuk yetiştirirlerdi. Her güz evlerini onarırlardı. Her güz pancurları boyarlar, damı aktarırlar, evlerine yeni ek duvarlar örerler, kapılar yontarlar, marangozluk yaparlar, yaptıkları eşyaları cilalarlardı. Aralarında duvarlara resim yapanlar da çıkmıştı. Gözlerini göğe kaldırmış, kukuletalı başlıklar giymiş, kızılsaçlı adamların resimleri. Meyva resimleri. İsa'lar, Meryem analar, haçlar, kuzular, çayırlar, çobanlar, çiçek açmış şeftali ağaçları. Aileden biri, idam edilen ihtilalcilerden birinin resmini yapmıştı arkadan. Cellat soyunu etkilemiş tek idamın resmini. İnce boyunlu, kıvırcık uzun saçlı bir oğlan çocuk yüzü. Mavi gözler. Kuru, inatçı, öleceğini bilen, sonu bilen gözler. Joseph Fuchs bütün gece kadehini o resme kaldırdı durdu. Ortaçağdan atalarından miras kalan bıçağı mahzene kaldırmıştı. Ortaçağdan bugüne uzanan bir damar kopmuştu. Damardan oluk oluk kan akmıştı. Bütün o ölülerin kanı, Joseph Fuchs onları unutmak için şarap içmişti. Artık özgürdü. Artık uzanan boyunları kesmek zorunda olmamak. Artık öldürmemek hakkına sahip olmak. Bu artık kızılsaçlı olmamak gibi bir şeydi.

Joseph Fuchs köprüyü geçti. Surun dibinden yürüyerek kente vardı. Önüne gelene günaydın diyordu. Bir şarkı söyler gibi, tutkusunu haykırır, aşkını açığa vurur gibi. Günaydın bay postacı. Günaydın bay gazeteci. Günaydın bay polis. Günaydın bay çöpçü. Kimse selamını almıyordu. Alışırlar. Bir adamın artık öldürmemesine alışmak, öldürmesine alışmaktan belki daha zor. Belediyenin merdi-

venlerinden çıktı. Günaydın bay kapıcı. Günaydın bay boyacı. Bütün günaydınları merdivenlerin, hollerin gri boyası üstünde yapıştı kaldı. Kirle karışık. Odacı duvarların kirini siliyordu bezle. Fuchs'un günaydınlarını da sildi. Kirli bezi kovaya sıktı. Günaydınlar boğuldu kovada.

Fuchs birahaneye girdi. Kediler kaçıştılar. Kaçışmasalardı, vuracaktı tekmeyi. Belediyedeki memurun kıçına atamadığı tekmeyi. Belediyede çalışıyordum. Ortaçağdan bu yana ailem belediyede memurdu. Şimdi, biliyorsunuz kanun değişince, belediyede başka bir göreve atanmak istiyorum. Memur bakmamıştı yüzüne. Hep pencereden bakmıştı. Bir eliyle boynunu tutarak. Sonra, anlıyorum, demişti. Toplantıda bunlar hep görüşüldü. Fuchs düşünüyordu. Başka bir göreve, kent içinde başka bir eve. Oğullarının öbür çocuklarla futbol oynaması. Haftada iki kez pazara gitmek. Memur yüzüne bakmamıştı, bir eliyle boynunu ovarak. Saygılı konuşmuştu. Anlıyorum bunları, yazılı dilekçen komisyonda görüşüldü. Biliyorsunuz halkın hizmetindedir belediye. Bir celladın — bağışlayın — hizmetinden halkın hoşlanmayacağını anlatmak güç de olsa anlayacağınızı umarız. Bu bakımdan size emekli maaşı bağlanmasına, surun yanındaki evde oturmakta devam etmenize... Ama evi istemiyordu, en çok evi. Kentin meydanında oturmak, parklarda oturmak, sinemalara gitmek istiyordu. Kalabalık bir iş yerinde çalışmak istiyordu. Bir gün bir geneleve gitmek.

O gün bütün gün gazetede gördüğü ilanların peşinde koştu. Kediler, kadınlar ve çocuklar; kaçtılar, kapıları çarptılar, ağladılar. Pencereler örtüldü, telefonlar cevap vermedi. Perdeler kapandı, ziller çalmadı. Fuchs meyhaneye vardığında beş yüzyıllık idamı bir günde gerçekleştirmiş gibiydi. Bira ve gulaş ısmarladı. Hancının karısı sert sert baktı. Gulaşı kediye verdim. Ve sonra başka bir şey isteyip istemediğini sormadı. Fuchs tezgâhın oraya gidip boş bir bardağa bira doldurdu, içti, doldurdu içti. Hancı kadın, müşteriler bir şey demediler. Ona bakmadılar. Bitmesini, idamın bitmesini, gitmesini beklediler öyle, idam bitti sonunda. Dışarı çıktı. Irmak boyunca yürüdü. Irmak boyunca müşterileriyle sevişen orospular paralarını bile almadan kaçtılar. Müşteriler sövdüler. Gece kapılarını örttü. Ay saklandı. Bulutlar arkalarını döndü. Karanlık kaçışan orospuları, söven müşterileri sakladı. Onu almadı. Karanlık kapılarını kapadı Fuchs varmadan. Koşmaya başladı. Yeniden oynaması çocukların, kadınların gülümsemesi, yeniden ırırlaması kedilerin, kapıların yeni-

den açılması, birahanelerdekilerin yeniden sarhoş olması, şarkı söylemesi, oruspuların müşterilerini memnun etmesi, tek suçlunun Cellat olabilmesi için. Bu eski, bu ortaçağdan kalma, bu aşağılık ve o kadar güzel o kadar vazgeçilmez rahatlık için. Kentten kaçmaya başladı. Karanlığın çözülmesi, ayın görülmesi için, ansızın ırmağı buldu önünde. Irmak açtı kapılarını ama. Karanlık suların derinlikleri Fuchs'u içeri aldı. Orada, o çok hızlı geçen son anda Fuchs, artık öldürmemenin zor olduğunu anladı. Artık öldürmemekten vazgeçti. Ortaçağdan bu yana bildiği tek şeyi bırakmaktan. Tek suçlu olmamaktan. O son anda, elinde atalarından kalma kılıç, kentin bütün memurlarının, komisyon üyelerinin, karılarının, metreslerinin, çocuklarının kafasını kesti durdu, kesti durdu.

Karanlık kapılarını açtı. Ay göründü. Kıpkızıl akıyordu ırmak. Ay baktı ırmağa. Fuchs'un suçunun kentin kanıyla kardeşçe aktığını, Fuchs'un suçunun kentin kanına karıştığını gördü.

Ayla Kutlu (1938)

AY VE SU

Merhaba!.. Yerasim doktorlarla konuşuyor senin için. Beklememi o istedi. Hatırladın mı beni? İskenderunluyum ben. Seninle aynı sınıfta okuduk bir süre. Okulu, hatta ders yılını bitirmeden ayrıldın. Kayınbiraderin Yerasim'in yakın arkadaşı olduğumu unuttuğunu sanmam. Kocan Hristo büyüktü bizden. On sekiz,on dokuz yaşlarında, çalışan, ev geçindiren bir erkek koca adam sayılırdı. Onlar bizim gibi oğlanlara yüz vermezdi.

Bayramlarımız birbirine karışır, katışırdı. Oradan ayrılana kadar sürdü bu birliktelik. Artık her yerde insanlar koptu birbirinden. Bayramların ve sevinçli günlerin paylaşılması unutuldu. Özümleme diye bir sözcük attılar ortaya. Bir edimin zorla kabul ettirilmesiydi özümleme. İnsan olmak nedeniyle istediğin bütünleşme dileğini elinin tersiyle ve bir kalemde iten bir sözcüğe dönüştü sonradan. Özümlemeden tiksiniyorum. Beni yaşam sevincinden ve özlediğim dostluklardan ırağa attı...

Seninle bir gün bir odada ve ikimizin kalacağını söyleseler, inanmazdım. Ne var ki, bu koşullarda bunu kimse istemez.

Su ister misin? Pencereyi açayım mı? Konuşamadığını biliyorum. Gözlerinin dilini anlamıyorum. Çok yıllar girdi aramıza. Paylaşmadığımız şeyler günler geçtikçe arttı. Hiç mi kımıldamıyor kolların, bacakların?

Çok şişmanlamışsın. Yerasim, hastalıktan dedi, onu çok değişmiş bulacaksın dedi ama, yine de...

Seni görmek yıllar öncesine götürdü beni. Mahallemizin kızıydı. Ağabeyim sana âşıktı. Büyük, harap bir evde babanla oturuyordunuz. Yerasim ile Hristo daha ortalıklarda yoktu.

Araları, özeli ırmak çamuruyla doldurulmuş, yuvarlak taşlarla örülü, çoğu yeri artık yıkılmış duvarla çevriliydi eviniz. Dar bir çıkmaz sokaktaydı. Bahçenin sonundaki evin duvar dibinde japongülü ağaçları vardı. Ben küçüktüm, ağaçlar büyüktü. Ben büyüdüm, ama ağaçlar küçülmedi. Bir daha o kadar gelişmiş japongülü ağacı görmedim, inan. Oysa görmediğim tek yer Çinhindi'ydi dünyada.

Sizin gülleriniz başkaydı.

Sokağı gören tek pencere senin odanın penceresiydi. Bahçe kapısından eve kadar soğan, patlıcan, domates, nane, tere, turp dikiliydi. Sebzelerin arasında öbeklerle şebboylar, kuskuslar açardı. Onların tohumlarını avuç avuç saçan sendin. Mor patlıcanların, kırmızı domateslerin arasında, sarı ve foşa şebboylarla, siklamen ağızlı pembe kuskuslar fışkırır, çiçekler, sebzeleri silip süpürürdü.

Yıllarca, gençliğimin düşleriyle orta yaşımın kazancı arasındaki farklılığı, çiçeklerle sebzelerin savaşı olarak gördüm ben. Hep o çiçekleri özledim.

Japongülleri, her sabah binlerce çiçekle ala boyanırdı. Dil büyüklüğünde beş yapraktan oluşan tomurcuklar hızla açar, akşamları aynı hızla kapanır, bir sonraki gün yeni bir al dalgası ağacı sarar, üç gün içinde solan çiçekler ağaç altındaki toprağa kızılımsı bir ölüm damgası basardı.

Soluk soluğa kalırdım.

Akşamları, yemekten sonra ağabeyimin işaretiyle kalkar, ellerimizi ceplerimize sokarak büyümüş erkek edasına bürünür, evden çıkardık. Deniz kıyısına gittiğimizi sanmasını isterdik ev halkının. Caddeye çıkardık.

O yüzden yol uzardı. Olsun...

Döner, kapımızın önünden eğilerek ve yakalanma korkusuyla geçerdik. Başka serüven yoktu ki yaşamımızda.

Lambayı görürdük önce. Senin odandaydı. Baban, arka odada idare kandilinin titrek, karanlığı kovmayan, yalnızca karşısına çıkan ışığında içerdi şarabını. Sen, köşedeki ikonanın önüne diz çökmüş olurdun. Başın hafifçe kalkmış olurdu. Bağışlanmasını dilediğin ne günahın olabilirdi ki?

Lamba seni saydamlaştırırdı. Açıp fırçaladığın saçlarını belinin hemen altında yitirdik. Daha aşağılara akıyordu, topuklarını sarıp iki yana açılıyordu, yerlerde sürünüyordu. Bilirdik...

Gecenin, başkalarının duyamayacağı müziği çevremizi kuşatırdı. Kendi soluklarımızı duymazdık da senin soluklarını duyduğumuzdan kuşkumuz olmazdı. Babanın içkiden vazgeçmesi için dua ettiğini düşünürdük. Bir kara ırmak gibi akan saçların ve başın eğik olduğu için ışığı sürekli saklı duran gözlerin ağabeyimi gecelerce uykusuz bırakırdı. Yağmurlu günlerdi. Puslu ve ıslak bir sonbaharda farksız kışları yaşardı kent. Evinizin önünde sokak çukurlaşırdı. Yağmur o çukura birikir duvar diplerinde incecik çizgiler kuru kalırdı. Ay hilal

ya da dolun, suya vururdu. Dalgalandırmak istemezdik, suya usulca dalardık. Bileklerimize kadar ıslanırdık, ama ayın sudaki görüntüsünü bozmazdık. Adımlarımızın oluşturduğu salıntıyla suyun yüzeyi kırışırdı. Ay altındı, su gümüş... Karıştırırdık onları ve yalnızca bu karışımın inanılmaz güzelliğini gözlerimizle görürdük. Bütün sesler yiterdi o an. Senden alırdık gözlerimizi, kırışan suyun içinde dalgalanan altın ayın gökyüzünde bir karanlıkta yerini almasını beklerdik. Bir adım daha atınca çıkardık gümüş sudan. Geri döner, yine suya dalar ve ancak birkaç adım sonra ayaklarımızın üşüdüğünü fark ederdik.

Kış ortasında yağmurlar süreklilik kazanırdı. Çukurları doldurmakla kalmaz, bütün sokakları bir parmakla bir karış arasında su kaplardı. Kanal gibiydi sokaklar. Tahta parçaları yüzerdi en çok. Şekerkamışı kabukları ve harnuplar... Tahta parçalarının renkleri koyulaşır, yanları köpüklenirdi. Dar kaldırımların bir çıkıntısına takılır, beklerlerdi. Zaman geçerdi, sokaklar kuruduğunda, çürümüş olan parçacıklardan kurtlar dökülür, kumların arasına sokulup hemen yiterlerdi.

Niçin gözlerini açıyorsun? Bir şey mi istiyorsun? Yoksa sıkıldın mı? Hiçbir organının varlığını duymuyor musun? Bir yerini kaşısam? Gıdıklasam? Ellerin ne kadar yıpranmış? Su, kötü sabun, zifir, soğuk çatlağı vardı ellerinde. Onları görmek istemezdim. Yaşamın değişmemiş demek.

Havalar serinlemeye başladığında baban leblebişekeri yapma mevsiminin geldiğini bilirdi. Yemeği evlerimizde yemiş, okul yoluna düşmüş olurduk. Sabahtan beri önünde ter döktüğü saç leblebi kazanının kapağı açılınca, biraz ıslak, biraz sıcak leblebişekeri yarı saydam bir beyazlıkla Tanrısal armağan bolluğuyla dökülürdü.

El yakmazlardı. Ceplerimize koyduktan kısa süre sonra bacaklarımızın üstünde bir sıcaklık oluşurdu. Bu sıcak, varla yok arasında karanfil kokusuyla çeşnilenmiş tat hızla buharlaşırdı ağızda. Okulun sıkıntısı savrulurdu ipince yağmurlara karışıp...

Dört mevsim yoktu orada. Öyle yoğun, yaygındı ki yeşilliği, zamanın geçmediğini sanırdı insan. Günden geceye, yazdan kışa dönülürdü. Boylar uzar, sınıflar değişir, sesler kalınlaşır, bilinmedik duygu ve istekler yaban tayları gibi içimizin ovalarında koşmaya başlardı.

Leblebiyi hazırlarken yorulan baban bitişik bakkalda üç beş bardak şarap içmeye durduğunda, sen hepimizden geç, çoğu kez

öğretmen sınıfa girdikten sonra gelirdin. Burnunun üstü ve şakaklarında kıvrılan zülüflerin terlerdi. Gözlerin iri, uzun kirpikli ve utangaç bakışlıydı. Saçlarını sıkı sıkı örerdin, yine de tutam tutam bukleler taşardı kulaklarının üstünden, ensenden... Onları biçimsizce keserdin. Bela gözüyle baktığın belliydi.

Göğüslerinin büyümesini, gövdenin biçimlenmesini, dudaklarının dolgunlaşmasını baban istemezdi. Gelişmen seni yitireceği anlamına geliyordu.

Yerasim telefonda söyledi:

"Yengemle geliyorum. Balıklı Rum Hastanesinde bul beni. Mutlaka gel..." dedi. Yengem dediğinin sen olabileceğin aklımın ucundan geçmedi. Felç gövdene burada yayılmış öyle mi? Ne oldu? Konuşamadığını biliyorum. Sen hiç konuşmadın zaten. Çok gerekirse, en az sözcükle en az şeyi anlatmayı yeğlerdin.

Yerasim bir an yalnız kalmanı istemiyor. Kocan bu akşam geliyormuş. Biliyorsundur.

Baban dükkânın arkalarından bir yerden çıktığında oradaydım. Paralarımız ellerimizde senin ölçüye, tartıya aldırmadan bonkörce şeker vermeni bekliyorduk. İçkisine, öfkenin yok edici buharı karışmıştı. Seni kıyasıya, acıma bilmeden dövdü. Hiçbirimize bir şey söylemedi, yine de korkuyla, çilyavrusu gibi karıştık. O öğleden sonra okula gelmedin.

Bir daha hiç gelmedin. Leblebişekerlerini başın önünde sattın. Paramızın karşılığı ne kadarsa, o kadar vererek. Kimseyle konuşmadın.

Bahar geldi, yaza döndü. Bahçemizdeki gülibrişim ağacı açınca, yere yönelen pembe sarmallarını senin başına kurdele olarak taktığını düşledi ağabeyim. Her sabah yenilerini takıyordu. Coşkusu ve düşü önceleri bana gülünç geldi. Kısa sürede alıştım: Karanlık dükkânda müşteri yokken, hasır iskemleye ellerini dizlerinin üstüne serip oturduğunda dalgalarla aşağılara inen saçlarının üstünde, kıvrık, pembe gülibrişim dallarını gördüm.

Ağabeyim haklıydı. Sevi her zaman haklıydı. Güzelliği yakalayınca onunla birlikte yaşamak kadar sevinçli şey yoktur.

Evden çıkıp caddeye yöneldiğimizde ağabeyim, köşedeki lambanın altında durur, başını kaldırıp ışığa bakardı. Ona göre ölgün sarı ışık yüzünün rengindeydi. Doğruydu. Daha sonraları lambanın altına geldiğimizde başımızı birlikte kaldırırdık. Ağabeyim sana sevdalanmama izin verdi.

O assubay okuluna gitti. Çocukluk aşkını kısa sürede unuttu. Ben unutmadım.

Okula gelmiyordun. Ağabeyim uzaktaydı. Baban küçük bir oğlan aldı çırak olarak. Çocuk işi öğrenince sen eve kapandın. Bütün büyüler bozuldu. Japongülleri evinizin önünü kıpkızıla boyuyordu. Sen, karanlık dükkânın, karanlık sokak kıvrımlarının ışığı değildin artık. Seni kimselerle konuşamamak yüzünden boğuluyordum. Ay suyun üstüne düşüyordu. Ben yalnız başıma ve hoyratça suya giriyordum. Ayı titreştiriyor, üzüyordum. Suyun içinden geçip, ayın yeniden yerine yerleşmesini beklemeden bahçe kapınızın önünde duruyordum. Seni göremiyordum. Evin ön bölümünü Yerasimlere kiraya vermiştiniz. Bilmiyorum, Yerasim'le belki o yüzden arkadaş olmak istemişimdir. Nedeni ne olursa olsun, sonucu iyi oldu.

Yerasim'le şeylerimizin bile boyunu ölçtük biz. Onun şeyinin kabuğu duruyordu. Ben güldüm. Çocukluktu. O da çocuksu bir eziklik duydu. O yüzden bir daha ölçüşmedik. Babaannem doğuştan sünnetli ve Müslüman doğan gâvurlar olduğunu söylerdi. Bunu ona anlatmak içimden hep geçmiştir. Sonra unuttum.

Gülebilsen, gülerdin...

Yerasim'in anası... Maro'ydu adı, değil mi? Kaynanan... Sıcak zeytinyağlı yemekler yapardı. Nohutlu, bol naneli, biber domates dolmaları, midyeli pilav, adını bilmediğim bir sürü ottan bir daha yiyemediğim güzel salatalar... Yemez, yutardık.

Geceleri ellerim ceplerimde, tek başıma içinde ay yüzen suya girerdim yine. Seni göremeyeceğimi bilmek engellemezdi beni.

Sen o'sun Hristo'nun gencecık karısı.

Zaman, kentten ayrılınca yürümeye başladı. Büyüdüm. Sen o kentte ve o yaşta — sanırım on yedi yaşında — kaldın benim için.

Mutlu oldun mu, çocuğun var mı? Hiç kımıldayamıyorsan gözlerini aç kapa. Ooo... Dört çocuk mu? Senin tek çocuk doğuracak nazlılardan olacağını sanmışım. Yoksul bir leblebici kızı, nasıl nazlı bir kadın olabilir, düşünmemişim.

Seni kilisede gördüğüm gece önemli bir gecedir. Sabahı sabah etmiş, bütün bir gün konuşmamıştım. Noel ayininden sonra Yerasim'le yeni evlenen bir garsonun yatak odasını seyretmeye gidecektik. Çok bekledim kilisenin dışında. Giren çıkmıyordu. Dinimi yitirmekten korkarak içeri girdim. Cilalı tahta sıralarda oturanlar arasında aradım seni. Yerasim'i değil, seni. Ayaktaydınız. Duvara yaslanmıştın sen. Başına kapkara bir dantel örtü atmıştın. Yüzün açık sarıydı.

Yaz güneşi kuru otlara vurduğunda onları sedefe çevirir ya, o renkti. Yerasim sıkıntıdan patlıyordu.

Sevinin aşka dönüşmüş olduğunu o kara örtüyle çerçeveli sedef yüzü gördüğümde anladım. Yerasim'le çıktık. Serin hava Yerasim'in terini soğuttu. Benim gerçeğimi hafifleteceğini umuyordum havanın. Oysa yüreğimi ağrıtıyordu. Artık canım her gece karısını çırçıplak soyup döven, sonra sevişen öfkeli garsonu seyretmek istemiyordu. Seni düşünmeliydim. Kendimi çok suçlu saydığımdan Yerasim'in yüzüne bakamıyordum.

Çok uzun sürdü Yerasim'in doktorla konuşması.

Bomboş sanki hastane. Yerasim belki de ilaçlarını almak için dışarı çıktı. Niye öyle bakıyorsun, gözlerin faltaşı gibi açık? Gözlerin yeşil senin. Kara değil miydi?

Başkası mısın yoksa? Gülümsemedin, aşinalık göstermedin anlattıklarıma. Hoş bir aşk öyküsü dinleyen küçücük bir kız gibi baktın durdun. Gözlerinin rengini yanlış hatırlıyor olabilirim.

İzninle dokunacağım sana. Şu ana kadar hiç dokunmadım. Ellerim titriyor. Heyecanlıyım. Gözlerini kapatmalı. Hah şöyle... Ellerin göğsünün üstünde kavuşmalı.

Seni süsleyecekler...

Ne denir böyle bir durumda? Hoşça kal...

Tomris Uyar (1941)

ANLAT BANA

I.

Arasıra olur. Cigara dumanlarıyla dolu, boğucu, kalabalık bir odada, birbirlerine uzak kimselerin rasgele sürüklendikleri bir odada, bir akşamüstü, her şey kalakalır; bıçak-çatal seslerinden başka ses duyulmaz olur. Herkes, garip bir suçluluk duygusuyla ses çıkarmamaya çalışır elinden geldiğince.

Ev sahibi ayağa kalkar, son bir atılımla geceyi kurtarmaya girişir; soğuk bir şaka yapar sıradan bir olay anlatır, ya da bilinen bir fıkrayı yineler ama ne olursa olur, bir başka şey boşalır ansızın, sanki herkes, bu sıradan, ucuz ortaklaşayı bekliyormuşcasına, koyverir kendini; bir ağızdan gülüşülür. İşte o anda, daha önce hiç karşılaşmamış iki kişi, anlatılmaz bir çekime uyarak başlarını kaldırır, gözgöze gelirler. Ağızlarından aynı sözler çıkmak üzeredir, oysa ağızlarını açmazlar, bakışlarını kaçırırlar. Ne var ki, o değişiklik olmuştur bile; bir ırmak gibi bir çöl gibi doğal bir sınır çizgisi, onları odadaki kalabalıktan ayırıvermiştir. Birbirlerini tanıyorlardır.

II.

— N'olur anlatsana. Ben konuşkan değilimdir, bana bakma sen.

— Ne anlatayım? Neyi?

— Buraya nasıl geldin? Sabah ne yaptın?

— Hava güzel diye çıktım. Dolaştım bir süre. Tek başıma olmayı seviyorum galiba. Ama sonra sıkıldım. Evden çıkarken, seni arayacağım yoktu aklımda, sonradan... Birden içimden geldi. O gece söz vermiştik birlikte kafa çekmeye, dedim.

— Açıklama, anlat.

— Dolmabahçe'deki güzelim ağaçlıklı yol var ya, onu yürüyerek geçtim. Denizden gelen rüzgâr yüzüme vurdu. Anlatamam; bütün ağaçlar, yol taşları, arabalar, hepsi sımsıcak bir çiğ örtüsüyle kaplıydı. Gözleri yaşartacak kadar güzel bir hava. Gözlerim yaşardı.

İlle de güzel şeyler bekliyorsan, bak, güzel bir gerçeksöyleyeyim sana. Her yeşilliğin mutlaka çiçeği olması gerektiğini düşündüm. Çingeneler, çiçekleri sermişlerdi kaldırımlara. Devetabanını, kauçuğu o yüzden sevmiyormuşum demek. "Gül, yeşilliğin, yeşilin çiçeğidir" desem, hangi edebi sanat'a girer acaba?

— Onu bilmem, yalnız ben güzel şeyler duymak istiyorum demedim ki, sesini duymak istiyorum o kadar.

— Öyleyse ben de söylüyorum. Günümüzde gül'ün, birtakım yoksul, üçkâğıtçı çiçeklerin üstüne su serpip zorla dirilttikleri bir meta olduğunu biliyorum. Böyle açık günlerde bile eldiven giyip ağır kokular sürünen burjuva kadınlarının satın aldıkları bir incelik olduğunu da. "Tek gül" sıfatına girdiğinde, ucuza getirilen bir zamparalık gereci olduğunu da. Yalnız elimde bir kayısı gülü varsa, bir bahçe duvarını, bir sokak adını daha iyi değerlendirebiliyorum, bir kadının yeni aldığı plastik, turuncu bir çöp kovasını.

— İstemeye hakkım var mı bilmem, ama seni yürekten ilgilendiren şeyleri, başkalarına anlatmaktan kaçınacağım şeyleri duymak isterdim. Anlat bana...

— Böyle güzelliği gözleri yaşartan havalar, sıkıyönetim ilanına uygun değildir, diye düşündüm çiçeklere bakarken. Böyle havalar aramalara, gece baskınlarına ve toparlamalara uygundur. Ansızın, sen geldin aklıma. Belki bir daha hiç görüşmeyeceğimiz...

— Artık arayacağını ummuyordum. Bir ay geçti nerdeyse. Aramaz diyordum. Gizlice seviniyordum da, doğrusunu istersen.

— Ben de o yüzden çekindim. Hem şey, dışardan bakıldığında, aslında aramamam gerekirdi. Hiçbir şey bilmiyorum ki seninle ilgili...

— Bakarsın, her önüne çıkan erkeği aradığını sanırım, değil mi? Ya da yalnız bana telefon ediyor çünkü beni seçti, diye düşünürüm.

— Yoo, değil. Galiba dışardan bakılamaz. Üstelik seninle bir daha konuşamamanın vurgusu öylesine yoğundu ki, bir ara, bütün bunları zorla aklıma getirip kendimi bile isteye yorduğumdan kuşkulandım. O da değildi ama. Büfeden bir gazete aldım, iskelenin kenarından ayaklarımı denize sarkıtıp oturdum. Kimsecikler yoktu o saatte. Haber başlıklarını, satırların arasını okumaya çalıştım.

— Akla yakın bir yorum bulunca, yanlış da olsa, dört elle sarılıyoruz. Karşımızda, hep gölgeleriyle korkutan karanlıkta sallanan şeyler var da ondan.

— Bir gece aramasında, hiç unutmam, saat üçte kapıyı açtığımda, tüfeklerini üstüme doğrultmuş iki polisle bir deniz assubayı

çıkmıştı karşıma. O zaman korkmamıştım, sandığım kadar.

— Korkuyu bilenler, yaşamış olanlar, çabuk çözülmüyorlar, inan. Kendi özel korkularını tanıyanlar demek istiyorum.

— Orada, iskelede, yüzümü güneşe kaldırıp öyle oturdum. İyi geldi. Savsakladıklarım, erteleddiklerim, eksik bıraktıklarım yüzeye vurdu; hepsini bir an önce tamamlamaya karar verdim. Kalktım, seni aradım.

— Rakımız da bitti yahu. Ne yerdin sen? Param var, korkma.

— Canım yemek istemiyor ama, şiş, köfte falan gibi birşeyler söyle dė, herif gelip gitmesin boyuna. Bir de salata.

III.

Terliyorum. Kollarının altı sırılsıklam. Neden dik yakalı kazak giydim ki bu sıcakta? Bilmiyormuş gibi. Değil ama. Bu ter güneşten değil. Titrek bir öğle sonrası güneşi duruyor gökte, yakıcılığı kalmadı. Birazdan serinlik çıkar.

İki saattir, ne iki saati, bir aydır, bekletilmiş, kayırılmış, daha doğrusu, gerçekleşmesinden kaçınılmış bir yakınlığın gelip çatması bu.

Sıcaklık, usulca akıyor içimden, karşımdakine (erkek mi, adam mı, arkadaş mı desem) değiyor, onun gözlerinden yansıdıktan sonra dünyaya açılıyor.

Durmaksızın yenilenen, alabora olan dünyaya koşut bir hızla akıyor sıcaklık, başdöndürücü bir hızla.

Niteliği de her an değişebilir. Dostlukta karar kılabilir; yumuşak bir yünün sıcaklığına bürünür. Tutkuya dönüşebilir; beyinde zonklayan güneşin içkiye kattığı kızışmış tad gibi keskinleşir. Aşka bile sıçrayabilir belki. Yalnız, durmaz.

Kendine kimlik yakıştırmada öyle usta ki. Önüne çıkan ölümcül dönemeçleri hemen kıvrılabiliyor, ilk babacan, güvenli raya yangelebiliyor.

Dünyadan alınan ve ancak başkaları aracılığıyla zenginleştirilerek yine dünyaya ödenen bir borç, bir coşku, bir esriklik bu ter.

Karşımdakinin, benzeri duyguları, anları, başkalarıyla — başka kadınlarla, başka erkeklerle — daha önce paylaşmış olması, bir gün kesinlikle yeniden paylaşacağı gerçeği, benim yaşamışlığım, yaşayacaklığım da zedelemiyor duygunun, anın gerçekliğini. Tersine,

saygınlığını arttırıyor, pekiştiriyor.

Bir kere yaşanıldı ya, sürecektir. Başka yerlerde, başka zamanlarda, başka kişilerle. İki kişiyi bir an için belli iki kişi yapar; bir güneş dürbünü gibi başka deneylerin, başka kişilerin renklerini yansıtır onlarda, derken yüzlerini siler. Kimdir karşımızdaki? Kimlerdir?

Yeni boyutlar, ufak ayrıntılar kazanır. Devralınır. Vasiyet edilir.

İçimdeki şu kaygan sıcaklığın, bir gün bilge bir öküzü besleyen yemyeşil bir ota, bir türlü ulaşamayacağım köy evlerini ısıtan tezeğe dönüşeceğini duyuyorum iliklerime kadar.

Dünyanın derinliklerinde bir yerde, bir güle aşılanıp renk kazandığını.

Karşımdakinin de yüzü kızardı. Susuyoruz.

Yersiz bir kahkaha, bir bardağın kırılışı, bir cankurtaran düdüğü de bozamaz bu sessizliği. Olaylarla değil, imgelerle, içsusuşlarla kuruldu çünkü.

Garsona seslenmek için döndü. Boyun kaslarını gördüm. Güneşte alacalanmış o ince, çocuksu saçlara aykırı düşen kalın kaslar. Ensesindeki tüyler de yumuşak, kıvırcık. O derin çizgiyi arayıp buluyorum. Bu kırılgan çizgi, sırtını ikiye bölüp kabalarına iniyordur. Gergin kasıklarında, iki derin oyuk vardır öndeki ataklığı dengeleyen.

Evet aklından geçenleri kestirebildiğim gibi, ancak çırılçıplak kaldığında ortaya çıkabilecek özelliklerini de biliyorum. Daha da ötesini.

Sözgelimi, "oda"sı yoktur, evi vardır.

Sevişmek için otele gitmez. Özentili bir askı, kırmızı bir gece lambası, altın suyuna batma bir resim çerçevesi, sevişmeye kolaylık katsın diye tavana çakılmış bir ayna, zıvanadan çıkarabilir onu.

Bir kadını güneş ışığına tutup incelemek ister.

Çok genç yaşta tanımıştır kadınları. Bir zaman genelevde bir dostu olmuştur.

Usulca erkekleştiği için güvenlidir, telaşsızdır.

Kibrit kalmamışsa, sevişmeyi yarıda bırakıp giyinir, bakkala gider. Akla gelmedik bir şeyle dönebilir; getirmeyebilir de.

Başımı, çıplaklığına yaslayıp uyuyabilirim bir süre. Yaralı bir hayvan acısıyla çırpınışını, tükenişini içimde duyabilirim. Ama olmayacak. Çünkü büyü geçti. Yeni bir dönemeçteyiz. Benim tırnaklarıma benzeyen uçları yenik tırnaklarına bakıyorum artık.

IV.

Garson yeni şişeyle ızgarayı getirip masaya bıraktığında güneş, gara açılan kapının dışındaydı. İçinde küçük toz tanecikleri oynaşan kalın bir ışık dilimi uzatıyordu içeri.

Kırık dökük masalar.. ayaklarına karton parçaları, kibrit kutuları, gazoz kapakları sokuşturulmuş, üstleri yağlı, kalın bir muşambayla kaplı.

Tezgâhın arkasındaki raflara, elverişli rakılar, harcıâlem votkalar, kıpkırmızı konyaklar, tozlu likör ve viski şişeleri sıralanmış. Tozdan, isten, etiketler bile okunmuyor.

Bardaklarda yağ halkaları var. Donuk camdan, eğri büğrü bardaklar.

Kararmış tül perdelerden, örümcek ağlarının kalıntıları sarkıyor.

Tezgâha tünemiş iş adamı kılıklı biri, telefon ediyor.

"Evet evet," diyor hiç de inandırıcı gelmeyen bir sesle, "biraz daha bekleyip çıkacağım tabii. Önemli olmasa... Sen oyalarsın onları artık. Anlatırsın. Beşte bir toplantıya katılmak zorundayım."

Saat üçü geçiyor. Tren gecikti.

Yan masada, ihtiyar bir karı kocayla bir oğlan çocuğu oturuyorlar. Oğlana pirzola söylemişler, kendilerine kuru fasulyayla pilav. Doğru dürüst kesilmemiş ekmekten büyük parçalar koparark, yemekten küçük kaşıklar alarak yiyorlar. Sık sık dışarıya göz atıyorlar. Oğlanın belinden ucuz, Alman-işi bir tabanca sarkıyor, kılıfı kırmızı. Biraz sonra gelecek treni bekliyorlar. İhtiyarlar, çocuğu anababasına devredecekler. Pirzola ondan.

İşçiler peronu trene hazırlıyorlar. Ellerinde süpürgeler, bezler, uzun saplı fırçalar, renk renk kovalar. El arabaları sürülüyor oradan oraya. Hamallar, yerlerini alıyorlar. Göklere kadar yükselen mektuplar getirildi bir el arabasında. Bir tanesi düştü; memur eğilip aldı. Demek, yerlerine ulaşıyor bu mektuplar, inanılır şey değil!

Sultanahmet'ten ya da Yenicami'nin basamaklarından uçuşa kalkmış bir güvercin daldı kırık camdan içeri. Suskun bir cami kubbesini andıran tavanı dolandı, çıktı. Şimdi yine o daracık, itiş-kakış sokaklardan, gezginci satıcıların inanılmaz şeyler sattığı, kasetlerin iyice açıldığı, piyangocuların köşeleri tuttuğu o umutsuz sokaklardan geçecek, binlerce güvercinden biri olacak. Semirik, uçmayı bile unutmuş, hantal bir adak hayvanı.

İhtiyar bir alkolik, ortadaki geniş masada uyukluyor. Ölmeyi bekliyor. Kendi özel, küçük, haklı ölümünü.

Helada bir esrarkeş, pantolonu dizlerinde, paçaları, kubura yığılı kâğıtların, gazetelerin, aybaşı pamuklarının ortak sıvısına bulaşmış, öylece uyuyormuş. Garsonlar, yakalamışlar ite-kaka atıyorlar dışarı.

Ekşimiş mezeler, geçkin kavunlar, yanık yağ, devrilmiş rakı, toz, is, muşamba, ıslak şayak, havı kaçmış kadife, buruşturulmuş kağıt peçeteler, mazot, ayak ve dışkı kokusu birleşip bir tek koku oluyor: sıcak bir mutfakta yağları akıtılmadan kurumuş bir bulaşık bezinin kokusu yükseliyor masalardan.

Koku satıcısı, üç gün çıkmayacak bir damgayla onaylıyor bu kokuyu, resmileştiriyor.

V.

— Yesene, köftenin yağları dondu bile.

— Sen de bir şey yemedin.

— Saat kaç?

— Kaç kalkman gerekiyordu?

— Hiiç.

— Sen hiç konuşmadın asıl. Anlatsana...

— Seni seviyorum mu diyeyim istiyorsun?

— Hayır. O anlamda, kullanılan anlamda sevmediğini biliyorum. Belki de yalnız o anlamda seviyorsundur, bilmem.

— Yine de duymak istiyorsun ama. Bir erkeğin bir kadına söyleyeceği şeyleri. O senin kadın yanın.

— Ayıp mı? Kötü mü?

— Değil, seni sen yapan bir şey ama konuşmak beni bağlar.

— Nasıl yani?

— Şu kadarını söyleyebilirim. Seni asıl yaşlılığında görmek isterdim. Durgun, uzak, temizken her şey, barışta.

Eğildi, kadını önce alnından, sonra burnunun ucundan, sonra titremeye başlayan, ağlamaya hazırlanan dudaklarına inen sümük çizgisinden öptü.

— Hadi, yürü bakalım. Geçireyim seni.

Nursel Duruel (1941)

GEYİKLER, ANNEM VE ALMANYA

O gece İstanbul'da üçüncü gecemizdi. Üçüncü ve son gecemiz. Ertesi sabah annem, Almanya'ya babamın yanına gidecekti, anneannemle ben Çay'a dönecektik. — Afyon'un Çay ilçesinde oturuyoruz biz, anneannemin dedemden kalma dul maaşıyla geçiniyoruz, kardeşimi de orada, teyzemgilde bıraktık. — İstanbul'da anneannemin uzak bir akrabasına konuk olduk. Ev sahibimiz de yalnız yaşayan yaşlı bir dul hanım. Kocası Dışişlerinde görevliymiş. Gençliklerinde çok ülke gezmişler, çok insan tanımışlar, hiç çocukları olmamış, çocukları çok severmiş. O gece gençlik serüvenlerini anlattı, fıkralar söyledi; fotoğraflar gösterdi; çok eğlendirdi bizi. Yatma saati geldiğinde anneme iyi geceler dilerken, "Kıskanıyorum seni," dedi. "Almanya'ya gideceksin. Almanya... ah Almanya... ne günlerdi Tanrım... en çok eğlendiğim ülkelerden birisi orasıdır."

Yattığımız oda tıklım tıklım eşya doluydu: Koltuklar, sehpalar, sehpalarda türlü türlü süs eşyaları, duvarlarda resimler, fotoğraflar... bir köşede de bizim naylon torbalarımız ve filelerimiz. Anneannem beni daha ilk geldiğimiz gün sımsıkı tembihlemişti: "Aman dikkatli ol, Mihriban Hanımın eşyaları antikadır, zarar verirsen ödeyemeyiz." Hiçbir yere çarpmamaya çalışarak soyundum, yatağa girip anacığıma sokuldum. Annem, bir süre sonra beni uyudu sanıp yavaşça yataktan çıktı ve anneannemin yattığı koltuğa gitti. Fısır fısır konuşmaya başladılar. Arada bir babamın adı geçiyordu. Konuştukça sinirlenmeye başladılar, sinirlendikçe fısıltıyı unuttular. Artık her söyleneni duyabiliyordum. Anneannem, anneme "boşan" diyordu. "O adamdan hayır gelmeyeceğini biliyorsun, bir de gidip elin memleketlerinde sefil olacaksın. Boşan; hiç değilse koca yumruğu eksilsin tependen. Çocuklarına babalık etmeyi şimdiye dek bilmeyen adam, bundan sonra mı adam olacak?.." Annem direniyordu. "Bunca yıldan sonra mı?" diyordu, "çocuklar..." diyordu. "Nasıl olur? Ne yapayım?" diyordu...

Daha neler konuşmadılar... Babamın Almanya'ya gittikten sonra iyice bozulduğunu, bize hiç para göndermediğini... neler neler...

Başkaları da gidiyormuş Almanya'ya, ama onlar canlarını dişlerine takıp çalışıyor, çocuklarının geleceğini kurtarmaya uğraşıyorlarmış. Benim babamsa vurdumduymazmış, akılsızmış. Annem de eskisi gibi sayıp sevmiyormuş onu. Eski iyi günlerinin hatırı için, çocuklarının hatırı için sabrediyormuş şimdilik. Almanya'da babamı bir kez daha zorlayacakmış düzenli yaşamaya, bu son deneme olacakmış. Olmazsa o zaman ayrılırmış. Hem Almanya'da bir iş bulabilirse bize gerektiğince sahip çıkarmış.

Anneannem, "Bu benim son öğüdümdü. Yarın uçakta olacaksın. Madem bu ölçüde kararlısın, hiç değilse erken yat, bilmediğin memleketlere uykusuz varma, gözün açık olsun," dedi ve iyi geceler dileyip yorganı başına çekti.

Annem usulca sokuldu yanıma. Elini uzattı, yüzümü okşayacaktı, vazgeçti. Sırtüstü yatıp gözlerini tavana dikti. Hâlâ uyuyormuş gibi kıpırtısız duruyordum. Aralık pencereden ayışığı giriyordu içeri. Hiç ses yoktu. Öyle bir sessizlik ki, neredeyse camı geçen ayışığının sesini duyacağım. Almanya'daki kentlerin, kentlerdeki fabrikaların sesini duyacağım, annemin yarın bineceği uçağın sesini duyacağım...

Boğazıma dek tıkandım. Boynumdaki damar hiç böyle atmamıştı. Ağlamak istemiyorum. Ağlarsam burnum akacak, burnumu çekersem annem ağladığımı bilecek. Uyuyamayacak, uyuyamazsa yarın güçsüz kalacak. Anneannem haklı, çok zayıfladı annem. Ağlamamalıyım. Her şey bir yana, ağladığımı görürse annem utançtan öleceğim. Hayır. Görmemeli.. bilmemeli... Bütün çabam boşa gitti. Tutamıyordum kendimi. Sel gibi geliyordu gözlerimden yaşlar. Yastığım sırılsıklam oldu. Iyice gömüldüm yorganın altına. Burnumu çekmemeye uğraştığım için nefes alamaz oldum. Azıcık araladım yorganı, annemin gözleri hâlâ tavanda. Bu gözyaşları düşmanım benim. Onlarla savaşırken annemi seyredemiyorum. Oysa tek isteğim anneme doyasıya bakmak. Pis gözyaşları, kötü gözyaşları, yok olası gözyaşları, yarın istediğiniz kadar akın. Ama şimdi, bu gece rahat bırakın beni, perde gibi inmeyin gözlerime. Anneme bakmak istiyorum ben.

Annem, iyice zayıflamış annem dünya güzeliydi. Ayışığı boynunu, çenesini, yanağını aydınlatıyordu, gözleri gölgede hep öyle tavana dikili. Sabahın alacası ayın rengini soldurana dek seyrettim annemin yüzünü. Kimi an, "işte şimdi yanımda yatıyor," diye düşünüyor, sevinçten bağırasım geliyordu. Hemen ardından, "yarın yok!" diyordum.

Bir bilseniz neler etti o gece ayışığı, annemin yüzünü durmadan değişti̇rdi. Bir bakıyorum, sisler buharlar içinde gibi belli belirsiz. Bir bakıyorum bizim Çay'da yol yapılırken toprak altından çıkardıkları kadın heykelinin yüzü gibi kıpırtısız, dümdüz. Bir anneannemin yüzü gibi kırış kırış, bir gelinlik fotoğrafındaki gibi gülümsüyor...

Ben böyle hem ağlar, hem bakar, hem annemin nelere benzediğini ayırdetmeye uğraşırken bir "offfff" çekip benden yana dönüverdi annem.

"— Yeter artık... yeter... yeter... yeter diyorum sana."

Yalnız benim duyabileceğim kısık bir sesle, böyle azarladı beni. Sonra sarılıp tekrar tekrar öptü gözlerimi, yanaklarımı. Yine azarladı, yine öptü.

"— Ya ben ne yapayım," dedi. "Anadan ayrılmak zorsa, evlatlardan ayrılmak daha zor."

O böyle söyleyince ağlamaktan duyduğum utanç yitip gitti. Sarıldık birbirimize, ikimiz de gülmeye başladık. Bilmem size hiç böyle oldu mu? Olmuştur, mutlaka olmuştur. Hani gülün pembesi var ya, kokulu gülün pembesi, işte öyle baştan ayağa pembelik içinde kaldık. Sabahın alacasında iki pembe gül... Havada savrulan kucaklar dolusu gül yaprağı... Her bir yaprak camdan sızan ışık oklarına takılmış fır fır dönüyor. Gökten gül yaprağı yağıyor, annemin kokusu, gül kokusu... annem, babam, ben, kardeşim elele tutuşmuş dönüyoruz, giysilerimiz gül yaprağından. Yanaklarınıza gözlerimize gül yaprakları konuyor. Dönüyoruz, dönüyoruz.... hepimiz gül yaprağıyız. Sabah ışığı bir yanımızdan öte yanımızageçiyor, hepimiz saydam pembeyiz. UYUMUŞUM.

Rüyamda şimdikinden daha küçüktüm. Kış bitmiş, bahar gelmiş, karlar çoktan erimiş, sular çoğalmış. Mayıs ayının sonlarındaymışız. Uzaktan, kıvrım kıvrım parlak bir kemer gibi gözüken, yakınlaştıkça çağıltısı insanın içini hoplatan bir derenin kenarına varmışız. Kilimlerimizi yıkayacakmışız. Gökyüzü masmavi, kuşların cıvıltısı derenin sesine karışıyor, toprak ılık, mis kokuyor.

Kilimlerimizin üstünde geyik resimleri var, kuş resimleri var, çiçekler, yuvarlaklar, çizgiler, çaprazlar var. Her biri başka renk. Mor, sarı, yeşil, pembe... "hadi" diyor annem "tut şu küçük kilimin ucundan, suya basalım, bir güzel ıslansın, tozları aksın." Kilimin iki ucundan ben tutuyorum, iki ucundan annem, götürüp derenin ortasına, suyun en çok olduğu, en hızlı aktığı yere seriyoruz. Babam, dört tane büyük, yuvarlacık taş bulup geliyor, kilimin dört ucuna

yerleştiriyor. Dere küçük kilimin üstünden akıyor. Sonra geride kalan iki kilimi getirip küçük kilimin alt yanına yayıyoruz. Babam onların da dörder köşesine taş yerleştiriyor. Dere kilimlerimizin üstünden akıyor. Sular aktıkça geyikler hep aynı yöne doğru koşuşuyorlar. Suların altında, kilimin çizgileri boyunca dizi dizi koşuyorlar. Koşuyorlar, koşuyorlar, hep aynı yerde kalıyorlar. Üstlerine eğilip suyu gölgelediğim zaman bedenleri dalgalanmaya başlıyor, boynuzları dalgalanmaya başlıyor. Onların altındaki çizgi boyunca dizilen çiçekler, yuvarlaklar, çaprazlar hep birlikte halka halka dalgalanıyor. İncecik kum tanecikleri savrula yuvarlana üstlerinden geçiyor...

Dayanılmaz böyle bir güzelliğe, kimse dayanamaz. Ben de... Tutamıyorum kendimi, derenin en derin olduğu yerde kilimlerin üstüne atlıyorum. Suyu, çiçekleri, geyikleri, kum taneciklerini, her şeyi kucaklamak istiyorum. Kalkıp kalkıp atılıyorum sulara. Annem kahkahalarla gülüyor, babam, kıyıdaki teyzem kahkahalarla gülüyorlar... SEVİNÇ... yalnız sevinç var yeryüzünde. Başka hiçbir duygu yok. Sırtüstü, yüzükoyun, yan, nasıl olursa, yeniden yeniden vuruyorum kendimi sulara... Diplere tutunmaya çalışarak ayaklarımla dereyi dövüyorum. Durmamacasına, deli gibi... Geyikler altımdan kaçışıyorlar, sonra geri dönüp yeniden katılıyorlar oyuna. Ben ayaklarımı vurdukça sular havaya sıçrıyor, sular oynuyor, sular coşuyor, sular kahkaha atıyor... Suların kahkahası ovaya yayılıyor. Binlerce küçük çıngırak aynı anda çalınmış gibi yankılanıyor kahkahalar.

Babam paçalarını sıvamış koşarak geliyor bana doğru. Kucaklayıp havaya atıyor. Sonra bir daha atıyor, bir daha, bir daha... Göğün maviliğiyle kucaklaşıp kucaklaşıp babamın kollarına düşüyorum. Sevinç var... yalnız sevinç... Gökyüzünde, ovada... yalnız sevinç! Babam da, ben de soluk soluğa kalıyoruz. Kıyıdaki beyaz çakıl taşlarının üstüne yatırıyor beni, kendisi de yanıma uzanıyor. "Biraz dinlen," diyor: "Akşama dek buradayız, bak size neler hazırladım." İşaret ettiği yöne bakıyorum. İki koca taşın üstünde bir kara tencere, altında çalı çırpı yanıyor. "Mısır haşlıyorum," diyor. Gözlerimi kapatıyorum. Güneş gözkapaklarımı öpüyor, burnumu, saçlarımı, ıslanmış kollarımı, ayaklarımı öpüyor. Renk renk sayısız yıldızcık pır pır ediyor kirpiklerimin ucunda. Kalkıp oturuyorum. Bir de bakıyorum, derenin öbür yanında tam karşımda bir leylek. İncecik uzun bacakları, ışıl ışıl yanan kara tüyleri, ak tüyleriyle göz alıyor. Uzun kırmızı gagasını tak... tak... tak... vuruyor. Onun takırtılı gülüşü de yayılıyor ovaya. Ilk kez görüyorum bir leylek, yine de biliyorum onun

leylek olduğunu. "Şuraya bak, şuraya bak," diye sesleniyor annem. Bakıyorum, uzakta bir ağaç. "İşte yuvası orda," diyor.

Yeniden koşuyorum sulara, anneme... Annem eteklerini toplamış, beline sıkıştırmış. Saçlarından, elbisesinden sular sızıyor. Benim annem, bu iki yana açtığı bacaklarının arasından çağıldayan derenin aktığı annem dünyanın en güzel kadını, en güçlü kadını. Islak saçlarıyla, bembeyaz bacaklarıyla, beni kucaklamak için açtığı gürbüz kollarıyla, hep böyle duracak suların ortasında. Dimdik. Sonsuza dek... Ayaklarının altında hışırdayan çakıl taşları, suların akışına dayanamayıp kıvıldanan kum tanecikleri, bembeyaz minare böcekleri sonsuza dek gülümseyecek bize. Tarlaların ötesindeki çayırlık sonsuza dek yeşil serinliğini gönderecek bize.

Ben bir su damlası gibiyim annemin yanında. Dereden kopup havaya sıçrayan haşarı bir su damlasıyım. Güçlü, neşeli, yok edilemez bir su damlasıyım. Durmadan akan derenin ve durmadan değişen annemin bir parçasıyım. Onlardan kopan ama onlardan bağımsız bir damla...

Annem babama el ediyor. Babam koşup gidiyor yanına. Ağırlaşan kilimleri sürüyerek kıyıya çekiyorlar, katlayıp büyücek yayvan bir taşın üstüne yerleştiriyorlar. Sonra teyzemle annem tokaçlarla dövüyorlar kilimi. Sırayla bir annem vuruyor, bir teyzem, Pat... pat... pat... Tokaç sesleri de yayılıyor ovaya, leyleğin tak takları gibi. Onlar vurdukça kilimin üstündeki çiçekler yeniden açıyormuşçasına renkleniyorlar. Geyikler, sevgili geyiklerim parlayan tüylerini gösteriyorlar bana. "Ne güzel eğlendik," diyorlar.

Bütün bu olanlar başımı döndürüyor. Mutluluktan yorgun düşüyorum. Bedenim gevşemeye başlıyor. Derenin akışı yavaşlıyor yavaşlıyor, durgun bir süt gölü oluyor. Annem teyzeme fısıldıyor: "Uyudu".

.....

Kapının ziliyle uyandım. Anneannem akşam yattığı koltukta oturmuş beni seyrediyordu.

"— Günaydın kızım," dedi.

"— Günaydın," dedim, "annem gitti mi?"

"— Evet gitti. Bir saat önce yolcu ettik. Seni uyandırmak istemedi. Gece çok geç uyumuştun."

Burnum sızlayıverdi. Yine başlarsam ağlamaya. Hayır.. hayır... ağlamayacağım artık. Ben bir su damlasıyım. İnatçı bir su damlasıyım. Büyümek için savaşacağım. Mutlu düşleri gerçekleştirmek için

savaşacağım.

Yatağı topladım, çarşafı özenle katladım, yastığın kılıfını çıkarttım. Anneannem şaşkınlıkla izliyordu beni.

"— Ne olacak o kılıf," dedi.

"— Yıkayacağım. Yoksa Mihriban Hanım Teyze beni çişli bir kız sanır. Hem de yatak yerine yastığı ıslatan biri."

Tezer Özlü (1943 - 1986)

MOTORCU İBRAHİM'İN BAHÇELİ EVLERİ

İstanbul'un Şirinevler semtini oldum olası hiç sevmem.

İbrahim'i de ilk kez burada gördüm.

Ucuz alınmış otomobilin motoruna bakıyordu.

Dinçti, saçları siyahtı, konuşkan bir hali yoktu.

Zaten onu nişandan sonra da herkes övdü.

— Ağır başlı bir bey, dediler.

— Ama kadın, kadın kimseyi konuşturmuyor ve tıkıyor her sözü İbrahim'in ağzına.

Çocuk otomobilin çevresinde çimenler üzerinde zıplıyor.

— Babamın otomobili, baba baba.

İbrahim motorun başında uzun süre çalıştı.

O sıcak yaz günü ben niçin Şirinevler'e gitmeye kalkmıştım. İbrahim'i mi görmek istemiştim.

Yoksa yapacak hiçbir işim yoktu da gidenlerin peşlerine mi takılmıştım.

Cumartesiydi.

Yanında biraz olsun gerçekçi olmayı başarabildiğim sümden o gün de uzak kalmamak içindi bu gidişim.

İbrahim'in elinde bir baston vardı.

Boyu uzamış biraz zayıflamıştı.

Tutmayan bacağını sürükleyerek evin içinde dolaşabiliyordu. Saçları bir yaz önceki kadar siyah değildi.

O sessiz adam yitmiş.

Korku içinde,

Korku içinde,

— Hö hö hö, diye ağlamaya başladı bizi görünce.

— Sus sus, dedi süm.

— Oğlum yanına aldıracak seni.

— Beni beni, bu bastonla dövüyor kadın, dedi İbrahim.

— Aaa dövüyormuşum, yıkıyorum seni, bakıyorum sana nankör, nankör.

— Dövüyor, istemiyor, gidiyorlar, geziyorlar.

— Çoktan boşandık, dedi, kadın.

— Çocuğun için sen geldin gidemedin ki.

— Ooohh takımlarınız da var dolaplar, tuvalet masaları, koltuklar, halılar, her şeyler var, bunları, bu evi kim yaptı, kimin parası diye soruyor süm evi gezerek:

— Ben aldım ama şimdi hiçbir şeysiz atılıyorum, demeye çalışıyordu İbrahim.

— Hö hö hö...

Ağlayarak kesik kesik.

Çok geçmedi çocuğun çığlıkları doldurdu bütün evi.

On bir yaşlarında vardı.

— Babasına mı ağlıyordu?

— Oğlunuz gelecek, dedi gene süm.

Öylece bıraktık onları bastonlar kafasına insin diye bıraktık. Belki de son güzel günleriydi çocuğu yanındaydı, kavga da etse kadın yanındaydı.

Onların İbrahim'e hiç mi hiç bağlılıkları yoktu.

Güzel bir yol kenarında ev.

İki katın üzerinde bir de çatı katı var.

Bahçe içinde.

Merdivenler çıkılıp da ihtiyarlar bakım yurduna girildiğinde bu görünümle tüm bağlantı kopuyor.

Sinekleri süm kovaladı.

Oda çok pisti, camlar, yerler her köşe pisti, iki karyoladan başka hiçbir eşya yoktu. İbrahim'in yanı başında bir de küçük dolap üzerinde kurumuş duran yiyecekler, sigara.

Yatağın üstünde, sağında ve solunda İbrahim'in, birer oturak duruyor, iki oturak arasında yatıyor İbrahim çarşafı pislikten kararmış, pijaması da.

Çökmüştü yüzü, saçları bembeyaz olmuş, sakalları uzamıştı. Ayakları incecikti, tırnakları karga gagası gibi uzamıştı. İki yılda böylesine çökeceğini düşünmemiştim, tanıyamadım onu.

— Hö hö hö... diye ağlamaya başladı.

— Sus ağlarsan gideriz, diye azarladı süm onu.

— He he he... diye ağlarcasına güldü...

Aslında onun yanı başına birkaç liralık yiyecek koyuverip sıvışarak kaçıyorduk.

Bu duvar köşesinde yatan.

Karşısında bir gün boyu ölen hastanın cesedi duran.

Arkasını dönemeyen, ölüyü görmemek için.

Ve duvarda yalnız pislik gören ve durmamacasına yiyecekleri karıştırarak bir şeyler yapmak isteyen,

ve sürekli olarak yaşamını gözünün önünden geçiren İbrahim'di...

Kokunun içinde kokuyu duyamaz hale gelen.

Bir kat daha çıktık.

— Çatı katı belki de sevimlidir diye geçiriyordu aklından.

Süm önden gidiyordu.

Baktım, doğruca camları açtı ve hepimiz gerisin geriye bir anda kaçtık odadan yatağın başına yiyecekleri atıverip.

Küçücük bir izbeydi hiçbir şey görünmüyordu camdan.

İbrahim tek başınaydı.

Bulunduğu katı kokuttuğu için yukarı atılmıştı.

Karşısında yataksız bir demir karyola duruyordu.

Üzerinde bir ceset bile yoktu.

Burada yalnız pis duvarlar, böcekler, sinekler, ısıtmayan radyatörler ve ağır bir koku vardı.

Açık cam kenarında ondan uzakta oturduk.

Kıştı.

Üzerinde ince bir pike örtülüydü.

— Hö hö hö... diye hönkürdü.

— Her an güvercinler uçuşuyor ve geceleri hiç uyuyamıyorum, bu nasıl sürecek, böyle nasıl dayanacağım on beş yıl daha, fareler üzerimden sıçrıyorlar, geceleri onları kuyruklarından yakalıyorum.

— Uyduruyor, dedi süm sessizce.

Ama bir insan gece kuyruğundan fare yakalıyorsa, elbette yakalıyor demektir.

Gözleri yusyuvarlak olmuş, fıldır fıldır dönüyorlardı.

Sigarasını yakmak için yamna bile yanaşamadık.

— Hö hö hö... derken yüzü uzuyor, dudakları titriyor.

— He he he, hı hı hı... derken dudakları yana kayıyordu.

O ağlıyor anlatıyor anlatıyor ağlar gibi gülüyordu...

Necati Tosuner (1944)

CİCİ - KAKA

Dul bir kadınmış. Adamın birinde gözü varmış. Gelir gidermiş: "Evin evime karşı, bağın bağıma karşı..." dermiş adama. Pek de iyi yontulmadığından olacak, adam anlamazmış bir şey. Yine bir gün: "Evin evime karşı, bağın bağıma karşı..." demiş kadın. Bakmış adamda ses yok, demiş: "İşte böyle Memet Ağa..."

Babam anlatırdı hep.

Sessizlik.

Sonra yandaki odadan saatin tıkırtısı geliyor. Birden, sessizliği sever oluyorum. Şimdi yanımda sevdiğim. Rahatım. Kendime güvenmeyi içiyorum yudum yudum. Belki bunu biliyor. Ancak bu yüzden yanımda bulunabilir. Bunu önemli bir şey sayarak — benim için ve kendi için önemli bir şey sayarak — yanımda bulunabilir ancak.

"Işte böyle Memet Ağa..." diyor babam.

Gülüyoruz sevdiğimle. Babam soruyor:

"Bilir mi 'işte böyle Memet Ağa'yı?.."

"Bilir bilir..." diyorum.

Gülüyoruz yeniden.

Babam içini çekiyor. Yok, öyle üzünçlü değil. Sevinç yerleşmiş yüzüne. Şaşmıyor da değilim hani... Annem ortalıkta telaşlı telaşlı dolanıyor. Anam benim, sanki korkuyor kıza yanlış görünecek bir iş yapmaktan. (E, evde kalacak oğul anası olmak da kolay değil ya...) Yeğenim, sandalyeler arasına bir salıncak yapmış, bebeğini uyutuyor.

Konuşacak hiçbir şey kalmıyor.

Sessizlik uzuyor.

Sanki bir şey var, ortalıkta tatlı bir baygınlık gibi yayılan yayılan.. hepimizi büyüleyen bir şey var. Var da, bozmaktan korkuyoruz sanki.

"Babanı pek sevdim..." diyor eğilip.

"Babam aslandır..." diyorum.

Yarım gün izni güçlükle koparmış, kömür sırasında bekleyen adamı düşünüyorum. Kantara basmasınlar, kömürün tozunu doldurmasınlar diye titizlenen ve arabacıyla pazarlık eden adamı... O zaman genç, saçında kır yok. (Belki alnı yine kırışık.) "Anne, sırtımı kaşı..."

Sırtım ağrıyor. Annemin çatlak eli sırtımda. "Daha yukarı kız, daha yukarı..." Bilmiyorum, çok küçüktüm, hiçbir şey aklımda değil. Ve bir tanışın penceresinden hırsızlama görülen bir yazlık sinema. Babamın kucağındayım, alçıyatağında. "Kahveci Güzeli" oynuyor. Güzeli, kahvecinin güzelini bilmiyorum daha. Hiçbir şeyi bilmiyorum, — evet, "hiç" denebilir. Uzaklardan gelen, duyulur duyulmaz arası, sezilen — ancak sezilebilen — acılı bir türkü gibi şimdi her şey...

"Sana güveniyorum. Sana güvenmek bile beni mutlu ediyor. Bir de beni yanıltırsan, sen de yanıltırsan beni..."

"Kahveyi nasıl içersiniz?.." diyor annem.

"Kahveyi ben yapayım..." diye kalkıyor.

"Sen daha yeni geldin kızım..." diyor annem. "Benim her zaman yaptığım iş..."

"N'olur, bunu da ben yapayım..." diyor bana.

"Yapsın yapsın..." diyorum anneme.

Sanki seviniyor.

"Babam şekersiz içer kahveyi..." diyorum ona.

Anemle mutfağa geçiyorlar. Babamla göz göze geliyoruz, gülüyor sessizce.

"İşte böyle..." diyorum.

Sanki sırtındaki binlerce ton taş yükünden — benim yükümden — kurtulmuş gibi babam.

Susuyoruz.

"Bakalım beğenir misiniz?.." diyerek getiriyor kahveyi.

"Yaşa Kaya, yaşa!.." diyor babam.

Yeğenim arada bir bizden yana bakıyor, sonra bebeğini sallıyor yine.

"Gel bakayım..." diyorum.

Bebeği kucağına almış, geliyor.

"Bu abla cici mi, kaka mı?.."

Yeğenim başını eğiyor, kirpikleri arasından şöyle bir bakıyor ona, — parmağını da emiyor bir yandan:

"Cici..." diyor.

Gülüyoruz.

"Ne iyi ettiniz de geldiniz kızım..." diyor annem. "Evin içi

doldu..."

"Ben de pek sevindim efendim..." diyor.

Bana bakıyor. Ben susuzluktan daha yeni çıktım, doyamıyorum.

"Bu abla hep bizim olsun mu?.." diyorum yeğenime.

"Olsun..." diyor yeğenim.

•

Olamadı. Ne benim umduğumca, ne kendinin sandığınca yürekli değildi. Bir yer geldi, bıraktı.

"Hani bir kız getireceğini yazıyordun?.." diyor babam.

"Bitti o hikâye..." diyorum.

Babamın sırtına yüklüğüm çoğalıyor.

"Dayı cici mi, kaka mı?.." diyorum yeğenime.

"Cici..." diyor.

"Bak, senin bu işlere daha aklın ermiyor," diyorum. "Dayından daha kakası yoktur."

Yeğenim bir şey anlar mı, anlamaz.

"Kahve yapayım mı?.." diyor annem.

"Hele, yine şeker doldur da benimkine..." diyor babam.

İnci Aral (1944)

SULTAN

konuşmayı unutmuşum unuttum mu ne kadar yatıştırmaya çalışsam titriyor zorlasam az çıkıyor sesim aylarca sanki hiç konuşmamışım da şimdi birdenbire çok az konuştum Mustafa seninle konuşurken geceleri hep buradan gitmek istemiştin sen şimdi konuşmayı bilemiyorum demek istediklerimi diyemiyorum ben engel oldum keşke gitseydik buralıyız diye Mustafa zaten sen hep iyisini benim yüzümden işte başım ağrıyor.

...Oturuyorduk. Birer bardak çay içiyorduk. Ansızın ev basıldı. Oturuyorduk. Kocam benden önce kalktı, pencereden baktı, evi bastılar, dedi. Ne yapabilirdik bilmiyorum. Ben de kalktım pencereden baktım. Ellerinde silah ve sopalarla bunlar, aralarında öyle uzaktan görmüşlüğüm olan var, iyi tanıdığım, adını bildiğim yok. Ne yapacağız peki, nereye gideceğiz?

aylardır buraya çıkmak için bekliyordum aylardır ama sesim çıkmıyor kimse duymuyor niye böyle sesim kulaklarım çınlıyor ondandır ben bağıracaktım burda hiç korkma Sultan bağıra bağıra anlat bağırmak istiyordun işte onların yüzüne doğru ne de rahat oturtmuşlar başım çatlıyor zincire vurmamışlar ellerini ayaklarını bunlar azgın deli biliyorduk kötü edecek görmek beni üstelik de ölmüş adama tekmeyle dürtüp götürün çöpe atın diyor bu çöplüğe atın diyebiliyor.

...Artık son çare ölüm müydü, ölüm kurtuluş muydu, yanarak ölmek miydi, yoksa dışarı çıkıp kurşuna dizilmek miydi? Üç çocuğum, kocam, ben. Herhalde biz de bu vatanın insanıyız, burda doğduk büyüdük.

burda öldük öldürdüler

...Çok sürmedi artık eve yapacaklarını çok iyi anladım. Evi

yakın, diye bağırıyorlardı. Yüzlerce kişi, belki bin. Mustafa, ölen kocam Mustafa'ya dedim ki, yanarak ölmektense kurşunlanmak iyidir, dedim. Ama önce bir deneyeyim...

ah Mustafa yansaydık yansaydık hepimiz

...Belki bunlar bilmiyorlar beni, aslımızı unutmuşlar, ben bunu böyle ayrı düşündüğümden değil bir kurtuluş çaresi olarak yani bağırışlarına göre. Yoksa biz kocanıla on yıl geçinmişiz üç çocuk yapmışız, bir ayrılık gayrılık çıkmamış aramızda. Ailemiz, ana babalarımız arasında bir kötü söz gidip gelmemiş, bir çekememezlik dedikodu bile olsa.

yani biz sevdik birbirimizi baştan biraz olinazlanır gibi oldu babam aşirete kız veriyor diye razı gelmez gibi oldu kınayacaklar diye başkaları kendi öyle bakmaz ayırmaz sofuluk bilmez aynı mahallede büyüdük biz kimseyi kimseye

...Şansımızı bir deneyelim, dedim. Elime Kur'an'ı aldım, avluya çıktım. Tutup kitabı onlara doğru gösterdim. Yürüdüm onlara, konuştum. Dedim ki, ben de sizin kadar inanıyorum. Biz de sizin kadar Müslümanız. Sizinle bizim aramızda bir şey yoktur, bir şey geçmemiştir. Okuyayım istediğiniz yerden açın da... Ezbere okuyamazsam beni de çocuklarımı da öldürün o zaman, dedim. Bana bağırdılar ki senin kocan solcu, dinsiz, biz onu istiyoruz. Sen de bunu siyaset icabı yapıyorsun, dediler.

onlar asıl ben değil biz ne uğraşalım siyasetle onlar uğraştılar ben hepsini daha iyi biliyorum sonradan öğrendim bunları benim kocam kendine göre yani onlar gibi geri değilse biz o zaman ne oluyoruz.

...E vurun öyleyse bari, dedim. Kollarımı açtım gerdim, durdum. Kocanı çıkart, ne edelim seni, dediler. Dedim, kocamı vuracaksanız önce beni yıkın bakalım. Birkaç tokat attılar. Artık içerden Mustafa duramadı, çıktı. Bazıları biz bunu çok iyi tanıyoruz, içeriye sokalım çocuklarıyla yakalım, diyorlar. Arada tartıştılar. Sonra Mustafa'ya, madem sen Müslümansın, sağdan isen neden biz kan döküyoruz da sen içerde oturuyorsun, yürü bakalım, dediler. İlle onlarla adam

öldürmeye gitmeli imiş. Böyle sürdüler götürdüler.

dili tutulmuş Mustafa'nın kimse sevmemiştir kocasını benim onu belki herkese böyle gelir bana diyorlar senin çocukların yaşıyor ya ama olmuyor her şey bakımsız kaldı artık ah hiç konuşmadım ondan sonra şimdi kızıyorum da açılıyor sesim ben unutmuşum sesimi unuturum avunurum sandım olmuyor bir şey pişirsem eksik öyle sapsarı sürüklenip gidiyordu benim sesimi sürükleyip gidiyordu götürüyordu

...Ben bilmiyorum ne olacağını, konuşuyorum arkalarından. Mustafa'yı ne yapacaklar hiç bilmiyorum. Sekiz on ev ötede kaynanamın evi var, oraya doğru gidiyorlar. Bizim eve gelen üç yüz beş yüz kişi ise oraya biriken binlerce sanki. Sanıyorum her adımda yerden fışkırıyorlar. Benim tanıdığım, mahallenin yerlileri, bu adamları bana karşı saldırttıranlar bizim eve gelmemişti.. Çekinerek birbirimizden kim bilir. Daha çok yabancıları, köyden gelenleri kışkırtarak göndermişlerdi bize. Kaynanamın evinin önüne vardığımızda bunları önceden de yazdırmıştım. Halil Kılıkcı, Hacı Şeref, Hacı Müslüm bu adamlara, biz sizi onu öldürtmek için gönderdik siz adamı ne diye buraya getiriyorsunuz? diye çıkıştılar. Mustafa'dan ötürü, evet.

işte ordalar orda uslanmış köpekler gibi yan yana niye gülüyorlar pis pis sanki ben yalan atıyormuşum kahrolasıcalar uyduruyormuşum düş görmüşüm tüh sizin hacılığınıza da gittiğiniz yollara kirlenmiştir bastığınız taşlar ki

...Vurun diyorlar. Mustafa'yı top gibi bir oraya atıyorlar bir buraya... Bir o alıyor bir öteki... Kocamı değneklerle, demirlerle vura vura öldürdüler. Gözümün önünde vura vura, yavaş yavaş...

bir yılanı ezer gibi ah Mustafa öyle tiksintiyle o güzel yüzüne hep uzakları düşünen başına gitmeliydik derdim ki ne yapacağız toprağı satarız bir iş tutarız yanımda uzanırdı eli gezinirdi gövdemde dalgın olurdu akşamları kimsenin kocasına benzememiştir ah umutlarımı vurdular uçan kuşlarımı erkenden kalkardı sabah alacalarımı öldürdüler gece hep

...Ben kendimi yitirmişim, bağırıyorum, Finey Ana! diye feryat

ediyorum. Kendimi yerden yere atıyorum. Bunlar ne insanlarmış ki bilmemişiz. Şimdi bunu da söyleyeceğim burda, korkmuyorum onlardan. Bu katillerin avukatları babama gidip para teklif edip ben şikâyet etmeyeyim diye büyük paralar... Ben bu size verdiğim adları vermeyeyim diye, satacağım yani kocamı, olmazsa oğlumu vuracaklar bir damla çocuk. İmansızlar. Bu avukatlar niye homurdanıyorlar şimdi, niye benim sözümü kesiyorlar? Benim babam bilir ki ne dinle ilgileri var bunların ne... Babama, sen bir Müslümansın, Müslüman Müslüman'ı ele vermez, olmuş bitmiş diyerek... Allahım bağışlasa ben davacıyım, korkmuyorum, iki elim yakalarında kalacak. Evet onu söylüyorum, ben bağırıyorum. Kaynanam yetmiş yaşında kadın, belki çıkamıyor, belki bir hal olmuş. Mustafa'yı eşiğe attılar. Üstüne basa basa kapıyı kırıp içeri girdiler, Finey Ana'nı dışarı çıkardılar. Kocakarıların halini siz de bilirsiniz. Yoksulun entarisi bir yana gitmiş başındaki şeysi bir yana gitmiş, içerde yatıyormuş. Dışarı attılar. Sen gâvur oğluna bizden kız alırsın ha, dediler. On yıl kızgınlık biriktirmişler içlerinde desene... Ben Finey Ana'ya gelin olalı on yıl oluyor çünkü!

size ne size ne biz geçindik biz sevdik birbirimizi size ne

...Sokağın ortasına getirdiler. İki herif tuttu kollarından. Gözümün önünde gözünü oydular. Sol gözünü. Öbürü zaten iki yıldır körd'ü. Sol gözünü tornavidayla oydular. Allahtan taş kesildim, kurudum. Gerek korkudan gerek acıdan kurudum! O ara bizim evi dalamışlar, yanıyor, bakacak halim bile kalmamış. Çocuklar aklımda koşacak durumum yok. Bağırıyorum yalnız, bunu biliyorum. Kaynanamın gözünü oyduktan sonra şöyle yere oturtturdular, zavallı inliyor durmadan bağıracak gücü yok. Yetmiş yaşında kadından ne isterlerse biri karşıya geçti. Tanırım, Durdu'dur. Şimdi orada oturuyor sanıklar arasında gördüm. Silah sıktı oyduğu gözüne kadının. Silah sıkıp öldürdüler.

bağırıyorlar arkadaşlar yeter kimisi kendileri de dayanamıyor dayanılacak gibi değil yeter bu kadar gelini bizdendir kim sizden kim yapmayın bu kadar bizdendir kim sizden olmuş ne diye olacakmışım Allahsızlar kan tutmuş hepsini de

...Öldükten sonra kaynanamı aldılar, yolun kıyısını kazmıştı belediye, su borusu döşemek için mi neyse, kadını baş üstü kanala çukurun içine koydular. Ayaklarının her birini bir yana ayırdılar. Bir araba tekeri buldular oralardan, bacaklarının arasına oturttular. Sanki canlanacak da çıkacakmış, ağırlık olsun diye mi kim bilir? Tekeri öyle bacaklarının arasına koydular. Gördüm orda öyle üç gün kaldı.

Sonra cenazeler toplandığı zaman o gelen savcı söylesin. Orda oturuyor getiren savcı söylesin, çukurun içinden zorla, çukurun içinden öyle kupkuru...

Nazlı Eray (1945)

YANIMDAKİ ADAM

Bugün güzel, güneşli bir gün.

Seninle yan yana sokakta yürüyorum. Vitrinlere gözatıyoruz, Tunalı Hilmi caddesinin cumartesi kalabalığını yaşıyoruz.

Uzaktan bir tanıdığımın geldiğini gördüm. Bir bankanın hukuk danışmanı, saygın bir baydır kendisi.

Beni sevgiyle selamladı, elimi sıktı, hatırımı sordu.

"İyiyim, fena değilim," dedim. Seni onunla tanıştırdım.

"İş Bankası'ndan Hüdai bey; Bay Ali..."

Hüdai bey kaşlarını hafifçe kaldırıp ilgiyle bakıyor bana. Gülümsedi. Bakıyor öylece.

Tekrarladım:

"İş Bankası hukuk danışmanlarından Hüdai beyefendi, Bay Ali."

Niçin el sıkışmıyorsunuz diye şaşkınım. Hüdai bey, bana bakıp duruyor. Sonunda,

"Af buyurun hanımefendi. Beni kiminle tanıştırdığınızı anlayamadım," dedi.

"Sizi arkadaşımla tanıştırıyorum, Hüdai bey," dedim.

(Hüdai bey de garipleşmiş mi, ne?...)

Hüdai bey,

"Bağışlayın ama kendisi nerede, ben arkadaşınızı göremiyorum," dedi.

"Göremiyor musunuz?"

"Evet, göremiyorum. Hani, nerede kendisi?"

"Yanımda duran bay'ı göremiyor musunuz Hüdai bey?" dedim.

"Yanınızda bir bay yok ki hanımefendi," dedi Hüdai bey. Sonra gülmeye başladı.

"Ah bilirim, ne kadar şakacısınızdır."

Bakıyorum, yanımda sen varsın işte. Hüdai bey kaçırmış galiba!

"Ah Hüdai bey," dedim. "Asıl siz ne kadar şakacısınızdır. Ah, sizi bilmez miyim?"

Yüzü birden ciddileşmişti Hüdai bey'in.

"Gerçekten hiç kimseyi göremiyorum yanınızda," dedi.

"Gerçek mi bu söylediğiniz?"

"Evet, gerçeği söylüyorum size. Yanınızda kimse yok," dedi Hüdai bey.

İçimi belli belirsiz bir panik kaplamıştı. Koskoca hukuk danışmanı Hüdai bey bu! Dediği doğru olabilir.

Yüzümde beliren soğuk teri, belli etmeden mendilimin ucu ile sildim.

"Siz şimdi ne görüyorsunuz Hüdai bey? Söyleyin."

"Yalnızca sizi görüyorum," dedi o. "Birazcık renginiz sarardı."

"Peki," dedim. "Yanımda kimse yok mu?"

Hüdai bey biraz daha yaklaşıp iyice baktı. Başını salladı.

"Yanınızda hiç kimse yok. Yalnızsınız. Uzaktan tek başınıza geliyordunuz. Ben sizi ilk gördüğüm an da yalnızdınız," dedi.

"Demek yalnızdım. Yanımda kimse yoktu. Ve şimdi de yalnızım, öyle mi?" diye sordum.

"Evet. Doğrusunu isterseniz yalnızsınız," dedi Hüdai bey.

"Demek," dedim, "demek... yanımdaki adam yok olmuş."

"Evet... Yok olmuş. Kim bilir, nasıl işse bu... Öyle olmuş olmalı," dedi Hüdai bey.

Vay canına!

Yoksun işte. Yok olup gitmişsin.

Hüdai bey cin gibi hukukçu. Kaçmadı adamın gözünden. Vidinlidir soyu. Ben biraz saf mıyım, neyim? Seninle yürüyorum diye, mutlu mutlu dolaşıyorum sokaklarda.

"Demek yanımda bir boşluk var?" diye sordum.

"Evet... Bir boşluk görünüyor yanınızda," dedi Hüdai bey. Durdu, devam etti:

"Değişik bir boşluk..."

"Yani nasıl?" diye merakla sordum.

"Bilmem ki," dedi Hüdai bey, "Eski bir sokak gibi... Dar ve uzun. Bomboş. Bir Ege kasabası olabilir. Üstü betebe mozaikli bir ev. Ağaçlıklı bir sokak. Milas tarafı gibi..."

"Allahallah, demek öyle," dedim. "Peki, kimseler yok mu bu sokakta?"

Hüdai bey gözlerini kıstı, iyice baktı.

"Kimsecikler yok bu sokakta," dedi. "Sanki terkedilmiş yer buralar... Solmuş anılar, bitirilmiş bir çocukluk olabilir... Anlıyor musunuz?"

"Anlıyorum Hüdai bey," dedim. "Unutulmuş bir çocukluk...

Terkedilmiş bir sokak..."

"Evet. Tam öyle işte," dedi Hüdai bey.

"İyi günler," dedim.

"Hayırlı günler size de," dedi o.

El sıkıştık.

"Gene görüşmek üzere," dedik birbirimize.

Ayrıldık.

Ben yukarı gittim.

O aşağıya yürüdü.

Cin gibi adam Hüdai bey. Hiçbir şey kaçmaz gözünden. Korkunç!

ARTIK HİÇ ÜZÜLMEYİN SOKAĞI

Karşımda oturuyordu.

Kor gibi yanıyordu gözleri.

Oturma odasındaydık.

Önemli bir şey söyleyeceğini sezmiştim.

Bekliyordum.

Yanı başımdan bir yerden, bir saatin düzenli tik tak sesleri duyuluyordu. Odanın içinde, o her zamanki yarı aydınlık, düş havası vardı. Duvarlardaki tüm resimler, masklar, haritalar sessiz bekleşiyorlardı. Raflardan bana yüzü dönük duran tüm kitaplar; Rimbaud, Gogol, Puşkin soluklarını tutmuş, bekliyorlardı.

Yanı başımdaki teybin içinden Brahms, soluksuz, bizi dinliyordu.

Diğer bantlardakiler taş kesilmiş, kalmışlardı. Liszt ve Mozart öylece susmuşlardı.

Dansöz Watusi, dans etmeyi bırakmış, sahnenin ortasında olduğu gibi kalmıştı.

Eski model lacivert Mersedes park yerinde sessizdi. Besbelli dinliyordu...

Sihirbaz ile Auguste, koltuğun gölgesine sığınmışlardı. Öylece bekliyorlardı.

Rio de Janeiro yanı başımda soluk alıp veriyordu. Çıtı çıkmıyordu.

Ona bakıyordum.

"Özgürlüğümü istiyorum," dedi.

Rio de Janeiro o an, öyle bir çığlık attı ki, koltuktan fırladım.

"Özgürlüğümü istiyorum," diye tekrarladı o, doğallıkla.

Başka ne diyebilirdim ki! "Sana özgürlüğünü veriyorum," dedim.

Koltuğa yığılmıştım.

Sevindi, çocuk gibi gelip boynuma sarıldı.

Odaya dört yarış atı girmişti... Dört bir yanda koşuyorlar, şahlanıyorlar, her şeyi kırıp döküyorlardı.

Duvardaki Çin, Japon, Afrika ve Karaib maskeleri parçalanmıştı. Ortadaki masa devrilmiş, tüm kitaplar çevreye saçılmıştı. Cam biblolar kırılmış, özel ağaçlardan yapılmış Tayland heykelleri un ufak olmuş, yerlere dağılmışlardı.

Atları görüyor mu diye dikkatle bakıyordum ona.

Farketmemişti.

Eski model lacivert Mersedesin dört lastiği birden bomba gibi patladı. Dansöz Watusi'nin elbisesi parçalanmıştı, odanın bir köşesine sığınmış, dehşetle onlara bakıyordu. Duvardaki Karaib haritası yere düşüp bin parça olmuştu. O çok sevdiğim kimsesiz Ankara gecesinin yolları birbirine karışmıştı. Emek yokuşu beşe bölünüp, dağılıp gitmişti. Köşeye park etmiş bir polis otosu, korku dolu bakışlarımın altında patlayıp yanmaya başladı.

Ambulans sirenleri, yangın arabalarının sesleri kulaklarımı çınlatıyordu.

Başımdan aşağıya tozlar, cam parçacıkları, çiçeklerin parçalanmış yaprakları, binlerce kitap sayfası yağıp duruyordu.

Atlar geldikleri gibi çıkıp gittiler.

Bu yıkıntının ortasında duruyordum. Eğilip yerden parçalanmış bir gökdelen aldım. Işığa tuttum, New York'un bir parçasıydı bu... Kırılmıştı. Bir köşeye koydum onu.

Sonra hiçbir şey olmamış gibi çıktık dışarıya. Özgür olduğu için rahatlamıştı.

Mutluydu.

Öptü beni.

Baktım, Atlantic Avenue de darmadağın olmuş... Dalgalar ayaklarıma dolanıyordu.

Üstümde bollanmış pantolonum, sırtımda toz içinde kalmış lacivert Frankfurt tişörtümle gecenin içine daldım.

Uyur gezer gibiydim.

Öylece yürüyordum.

Saçlarımı silkeledikçe, çevreye Latin Amerikalı dansözler, gökdelen kırıntıları, zenci köleleri, palmiye yaprakları dökülüyordu.

Bir kez daha, dünyanın en yalnız insanıydım.

Köşe başından birisi adımı çağırdı. Dönüp baktım.

Sihirbaz köşede duruyordu.

Şaşırmıştım onu görünce.

"Siz ne arıyorsunuz burada?" diye sordum.

"Yalnız bırakmak istemedim sizi," dedi.

Yorgundum.

Usulca koluna yaslandım onun.

Sihirbaz:

"Onu anlamaya çalışın. Bilerek yapmadı. Bir balığın çırpınışı kadar doğal onun bu yaptığı," dedi.

"Niçin, ama niçin? Ben onu tutsak mı ettim?" diye sordum.

Sihirbaz:

"Bir an öyle sandı. Gerçek olmadığını anlayacak... Durun, üstünüz tüm kan olmuş..." dedi.

Lacivert tişört yapış yapış olmuştu.

"Ne olmuş?" diye sordum yavaşça... Gücüm usul usul kesiliyordu.

"Önemli bir şey değil," dedi Sihirbaz. "Frankfurt Radyo Kulesi yüreğinize saplanmıştı. İşte çıkarttım."

Ayışığında, çıkarttığı kuleyi gösteriyordu bana. Sonra fırlatıp yolun kenarına attı onu...

Birlikte bir sokağa saptık. Usulca başımı kaldırıp sokağın adına baktım.

"Artık Hiç Üzülmeyin Sokağı" yazıyordu tabelada.

"Yıllardır arıyordum... Demek bu kentteymiş," diyebildim.

Sihirbaz başını salladı.

Gözlerim yarı kapalıydı. Karanlığın içinden binlerce trafik lambasının, kırmızı, sarı ve yeşil ışıklarını yakıp söndürerek beni selamladıklarını gördüm.

Saçlarım soğuk bir terle ıslanmıştı.

Usulca "Artık Hiç Üzülmeyin Sokağı"nın kaldırımına yığıldım.

Açılan avucumdan kırık bir teleferik, dışarıya yuvarlandı...

Selim İleri (1949)

ANNEMİN SARDUNYALARI

Onlar açalı beri annen seni unuttu dedi babaannem.

Kel Asım Paşanın bahçesinden aşırmıştı annem onları; sakız sardunyaları, her renkte. O bahçede hepsi açmışlardı. Biz oraya giderken karnım acıkmıştı benim, çok acıkmıştı. Yolda görmüştük köfteciyi; kenara çekmiş arabasını, altındı boruları, dumanlar çıkıyordu. Sakın babaannene söyleme demişti annem, sana sokakta köfte aldığımı, sonra darılırın demişti. Kel Asım Paşanın bahçesinde cüceler var. Ben gidince hep o cücelere bakıyorum. İki tane; birinin sarı pantolonu, mavi gömleği var. Öbürü yere uzanmış, çubuk içiyor, Hanımellerinin arasında taştan bir kızın boynuna mavi boncuklar geçirmişler. Saygın bir hanımefendidir o demişti annem, elini öpüp alnına koymayı unutma sakın. Elimi öpme çocuğum demişti o buruşuk yüzlü, kıpkırmızı dudaklı kadın. Ben el öptürmesini hiç sevmem demişti. Biz Feridun beyin limonluğundan da aldıktı sardunya. Ama tutmadı. Babaannem anneme yükledi suçu, çok su verdi diye. İşemiştir dedi benim için. İşedin mi diye kulağını çekti acıtıp. Kimseler yoktu bir ara yanımızda. Tebeşirle duvarı çizdim. Kel Asım Paşa gelmeyecek mi dedim anneme. Dilini koparırım, sus diye bağırdı annem. Ama dilimi koparmazdı annem benim; köfte istediğimde altın bacalı köfteciden alırdı köfte, acı, baharlı. Büyüyünce nolucaksın oğlum dedi o yaşlı kadın; çay içer misin dedi, şeker ye dedi, bonbon, saçların ne güzel kıvırcık dedi. O kızın yanağında al al bir yara vardı. Ben sustum. O yaşlı kadın sordukça sustum. O kıza sordum; büyük hanım kızgın maşa yapıştırdı dedi. Annem terleme dedi. Terlersen öksürürsün gene dedi. Büyük hanım, annene ne söylüyor dedi o kısa saçlı kız. Asım Paşanın başı kel mi gerçekten dedim. Annemin gözleri kan çanağı gibiydi. Büyük hanım artık konuşmadan, sessiz oturuyordu. Gitmemizi bekler gibiydi. Hadi gidelim diye tutturmayacaktım, anneme söz vermiştim. Yoksa süt dondurması almayacaktı. Annemin elini öptü Kel Asım Paşa, babası yaşındaydı oysa. Kırmızı kurdelalı madalyalar takmıştı ceketinin yakasına. Birinde bir adamın resmi

vardı. Putlu olanı vardı, onun kurdelası maviydi. Valideniz hanımefendi nasıllar dediydi Kel Asım Paşa. Hiç saçı yoktu, kaşı da yoktu. Madalyaları vardı ama. Bıyıkları vardı. Aman bu köfteciler dedi büyük hanım, yanımızdaki inşaata geliyorlar, işçiler yer öğleleri, eşek eti midir nedir? dedi. Kokudan geçilmiyor dedi Kel Asım Paşa, telefon edeceğim Belediye'ye dedi. Annem önüne bakıyordu. Pek terbiyeli, ama dilsiz dedi bana dönüp büyük hanım. Kel Asım Paşa yakalayıp zorla kucakladı. Bacakları bir türlü kapanmıyordu bitişip. Elleri kemik kemikti. Soluğu da kokuyordu. Size gül versinler hanımefendi demişti Kel Asım Paşa, Ganimet gül makasını getir demişti. Böyle süslü bir makas getirmişti yanağı maşalı kız, kocaman. Koncaları kesme kız demişti buruş buruş yüzlü kadın, parmağını sallamıştı dik dik. Annem cüceli bahçeyi inmişti taşlıktan. Elimden tutuyordu. Hava kararmıştı. Eve gidelim diye fısıldadım. Gideceğiz demişti annem. Dönüp bakmıştı Kel Asım Paşalara; birden çantasına iki üç sap sardunya koparıp koymuştu. İnsanlar arsız oluyor demişti büyük hanım, bir çay içerken. Kapıdan geçiyorlarmış, hem de sizin bizim gibi insanlar, öyle köylü filan değil. Ganimet'e baktım bir, çarık çekti desem değil, o kopasıca elleriyle, bildiğiniz gibi değil efendim, küçük yaşta derede çayda çamaşır yıkamaktan mor mor damarlar çıkıyor hepsininkinde, bu geldiği vakit bit içindeydi inanın, alektrik düğmesine basınca şaşırıyordu, ödü kopuyordu alektrik düğmelerinden, cânım rozaları kırıyor dikenlerine aldırmayıp, o rozaları Paşaya Paris'in en büyük nebatat bahçesinden göndermişlerdi. Babaannem gene üstünü kirletmiş bu dedi. Babaannem sevmedi diye sevdim. O kız beni yere itmişti, seksek oynarken mermer taşımı çalmıştı. Annen ağlıyor demişti gülerek. Asım Paşa hazretleri geldiler mi yanınıza diye sormuştu babaannem. Gelmedi dedim, yalan söyledim. Mermer taşı sinemalı arsadan almıştım, öylesi tekti. Bu çocuğu yalana sen alıştırıyorsun dedi babaannem. Senden öğrendi bütün kötülükleri. Ben o adamın Kel Asım Paşa olduğunu bilmiyordum dedim. Annem anlatmıştı; Kel Asım Paşanın karısı o evde maymun beslermiş bir zamanlar. Sonra kaçmış maymunu. Annem sardunyaları dikmişti hemen o akşam; Feridun beyden aldıklarımız tutmadıydı demişti bana. Ben balkonda kum kaşıklamıştım; su döküp tünel yapmak istedim ama, olmadı, dağılı dağılıverdi. Açacak demişti annem, bütün kış savaşacak toprakla, sonra açacak, çividi, sarı; bunların yapraklarını ovalarsan elinde, sakız sakız kokar demişti. Şimdi olmaz demişti, yaz gelince, çok yaprakları olunca. Ben o gece anneme ben babamı,

babaannemi sevmiyorum dedim. Böyle söyleme dedi annem, babar seni çok sever dedi. Babaannem diyor ki, nesi var diyor, etsiz butsuz bir kızdı, görgüsüzdü diyor, nelerine güvenirler bilmem ki. Otuz beş yaşında daha, tam yaşı erkeğin otuz beş; olmazsa bu çocuğa ber bakarım diyor, herkes peşinde babasının diyor.

Hulki Aktunç (1949)

PATRON

Zamir efendi, sol omzunda kuduz bir karıncalanma duydu. Bir cam daha kırılmış olsa gerekti akşamki fırtınada. Elini kolunu oynattı. Doğrulup kalktı. Yanı boştu. Nadire çaya kalkmıştı herhalde. Bu sıralar ona daha da ısınıyor, evliliğinden keyif duyuyordu.

Nadire'nin üşür tavrı canını sıktı. Aklına Dede düştü... "Böyle zamanda mı gelinir memleketten? Zaten haller berbat, kalıcı mıyız durucu mu belli değil, nerde yatırır neyle beslersin yaşlı adamı, ölür gider cam altında!" diye söylenerek giyindi.

Nadire hiç ses çıkarmadı... Birkaç defa, "senin akraban, senin deden" diyecekti, Zamir burnundan solurken çatmadı... "Ha, hı" diyerek geçiştirdi. "Gelmezsen kızarım, semtine uğramam" diye yazdığı mektupları unutmuş muydu Zamir efendi? Dedenin memleket mânileriyle bezediği "gelirim" mektuplarını unutmuş muydu?

Üsteleyerek, bugün amerikan bezi alacağını hatırlattı, değil bez kötü çaput bile kalmamıştı çocuğa... Ekmek karnesini, bez karnesini yoklattı. "Belki akşama alır gelirsin bile Dedeyi," diyordu, Zamir oralı olmadı.

Adam kapıdan çıkarken, kar küremenin bu sabah da kendisine kaldığını anladı Nadire. Kış dendi mi, köşk dendi mi, hep ellerinin yandığını düşünecek kardan. Küremekle bitmeyen karlar... Küçümen kuş ölüleriyle birlikte cam tavana yağanlar gece gündüz... dert gibi.

Ötede sıcak köşk; beride bir yıldır kaldıkları, tepesine yer yer katranlı muşamba döşenmiş, olur olmaz fırtınalardan birkaç cam çerçeve eksikle çıkan limonluk... Bir tanışları, Abdullah Kalfa, artık alayla mı, yoksa barınak bulamamanın tesellisi olsun diye mi, "gül gibi geçinir gidersiniz bir zaman burada," demişti.

Büyükhanımın kış başında verdiği soluk mantoyu giydi, beline Kenan'ın atkısını sardı... Olacaksa oğlan olur diye mavi örülmüş atkıyı. Örneğini Lâmia hanım vermişti, köşkten. Çocuğun dalgın uyuyup uyumadığına baktı. Kapıyı sıkıca örttü. Önüne, çamaşır bulaşık için su topladığı küpü dayadı. Karlara bata çıka yürüdü.

Bir yandan kar kürüyor, bir yandan Zamir'i ihtiyat askerliğine

alıp almayacaklarını düşünüyordu. Zamir efendi, iki lafın arasında "zaten bu geberesi pezevenklerin limonluğunda mı kalırım har'bolmasa" diyordu... "Gâvur Trakya'da kapıya dayanmış, hadi! deseler gideceksin."

Kar kürerken göğüslerinin daha çok sızlamasına anlam veremiyordu... Alacağını alıp üstünü içerdebırakıyordu Kenan. Çelimsiz. Süt memede kalınca, birazdan albasıyor, ateş yapıyordu. Soğukta daha çok duyuyordu belki de acıyı. Köşk kapısının usulca aralandığını. Caner beyin soğuğa alışa alışa dışarı çıktığını gördü. Bir yandan da onunla uğrasacaktı şimdi. Çocuk bir iki koştu, sonra kar toplamaya başladı. Yuvarladı. Nadire'ye doğru salladı. Güldü.

Pek sert çıkmamalıydı, gidip gammazlık ederdi sonra... "Nadire bana vurdu" dese yeter. Büyükhanım sımsıkı giyinir, topal ayağına bakmadan karlara çıkar, "bana bak, dikkatli ol! El kadar çocuğa vurulur mu eli kopasıca!" derdi. Demekle kalmaz, bağırırdı.

Caner bey, limonluğun kırık dökük damını topa tutuyor, bam-bum! tkrüşş! diye arsız çığlıklar atıyordu... "Dur kız!" diyordu Nadire, "dur kız, n'olur! içerde uyuyan var oğlum, minicik bebe uyuyor içerde, dur!"

Durmuyordu. Kıpkırmızı yanaklarını şişirerek, elindeki kartopunu bu defa Nadire'ye savuruyordu... "Tkrüşş! Öl!" diyordu... Şöyle susup dursa, öteki çocuklar gibi, "bana kardan adam yap!" dese. Hayır.

Caner beyin kürklü mürklü paltosuna, kulaklı şapkasına, ucu ponponlu eldivenlerine, yün astarı dışarıya kıvrık çizmelerine, köşkün büyük bacasında salınıp duran dumana bakarak ısınmış gibi oldu Nadire... Kapıya yaklaşmıştı artık.

"Bitti, şimdi bitti," diye söylendi kendi kendine. Zamir'i birden ihtiyatlığa alsalar, köşktekiler herhalde bana çok şey istemeye başlarlardı... Ona garip bir çekingenlikle, elde olmayan bir saygıyla yaklaşırlardı... Zamir efendiydi.

"Domuz kış! Domuz kış!" Bahçenin ortasında görmüş geçirmiş, emekli ve şişko bir yüksek memur eskisi gibi dikelen köşkün pencerelerinde ara sıra bazı yüzler seçiyor, sinirleniyordu.

Yeni geline alışmıştı... Onun işi gücü bakmaktı. Büyükhanım, eksik görme uzmanıydı. İpek hizmetçiyi dövdüğü bile söylenirdi... İpek'le Nadire'nin arkadaşlığını da engelleyen oldu. Büyükefendi, daha başka şeylere dikerdi gözünü. En iyileri, Lâmia hanımdı... Büyük kız. Bir şey verirken bile sıkılır utanır, kırk saat "belki dedim,

işine yarar dedim," diye özür dilerdi, hizmet de istemezdi karşılığında. Belki de tek merakının dikiş olmasından, bilgisiz Nadire'ninse, bu işlerde umulmaz bir yetenek göstermesinden.

Gayretlendi...Yeni bir sepken çıksaydı o anda, hırsından çatlayacaktı. Demir kapıyı buldu. Nicedir saklanan Caner beyin taflanların arkasından birden fırladığını gördü. Kartopu, hemen başının üstünde, çıngırağa çarpıp dağıldı.

Havada lodos vardı, kokuyordu. Gitgide içerlere doğru esiyordu. Rahatladı. Belini çekiştirdi. Büyükefendinin sigara yaktığını, İpek'e "kahve!" diye bağırdığını, soluğunun naneli şeker koktuğunu düşündü.

Dede nasıl biriydi acaba? Bizim ihtiyarlardan biri, köşkün pamuk gibi paşasına ne kadar benzerdi ki?

Birisi kovalarmış gibi limonluğa koştu. Kenan'ın ağladığını sanmıştı. Uyansa daha iyiydi şimdi, şişkinliği artık acı vermeye başlayan memelerini sırayla dayardı ağzına... Doyururdu, acısı azalırdı. O korkunç ateşlere düşüp, kendi kendini sağlamak zorunda kalmazdı.

Küpe biraz daha kar bastı, içeriye girdi.

Lodostu gerçekten. Akşama kadar her yana, dibe köşeye sinmiş, ışıtmış, yerleri kar çamuruna, mangal külüne kesmişti.

Dede için çorba yaptı. Yaz sonunda Moda kırlarından topladığı, Caner beyin muzırlığından kaçınarak kuruttuğu pazı, ebegümeci, labada karışığına bulgur katıp kavurdu. Yatak hazırlamaya çabaladı. İstanbul'da başkaca kimi kimsesi yok muydu acaba? Hep burada mı kalacaktı? Köşktekiler sızlanırlardı.

Gelen konuk yatıya kalmasa da, çevrede dolaşarak, pencereden bakıp bir şey isteyerek tedirgin ediyorlardı zaten.

Demir kapının çıngırağı sağa sola dönerek çaldığında, Kenan'ı emziriyordu.

Zamir'i gördü. Yanında çula papağa bürünmüş yaşlı biri vardı. Çıkınları Zamir sırtlanmıştı. Dedeydi öbürü, herhalde Zamir'in verdiği ekmeğe, biri kapacakmış gibi sıkı sıkı sarılmıştı. Nadire koşup ellerindekileri aldı. Köşktekilerin gözüne batmamaya çalışarak limonluğa girdiler.

Zamir, Dedenin torbasını usulca bir köşeye dayadı. Kokusundan belliydi ne getirdiği: "Bizdekilerden olmalı." Gene de hiç yoktan iyiydi.

Dede hiç konuşmuyordu. Zamir yemekte birkaç defa "cee?"

filan diyerek laf açmak istediyse de, konuşturamadı. Adamın hayatında hiç bir değişiklik olmamış gibiydi. Yalnız, Nadire'nin uyutmaya çalıştığı Kenan'ı görünce bir şeyler mırıldandı. Gece yarısına kadar, sözüm geride diyenlere has bir tavırla oturdu. Çay gelene doğru bağdaşını bozup rahatladı.

Zamir, "bizim işyerinden birkaç kişiyi çağırdılar askere," diyince, söze karıştı. "Köyden de alırlar mı?" dedi.

Nadire'nin telaşı burnundaydı. Zamir'in alacaklarına getirdi lafı. İhtiyatlığı bile unutmuştu. Kenan'a bir iki zıbın ımbın yapacak bezi bulabilselerdi. Haklarını bile alamıyorlardı artık. Çocuğun gövdesi kızarık içindeydi. Nadire çıkınları araştırmış, amerikana benzer bir şey bulamamıştı.

"Bugün de vermediler mi? Niye? dedi, garip bir isyan vardı sesinde.

"Yarına kaldı. Yok dediler

"çocuk paçavra içinde

"büyükler farklı mı? Benim eski pantol ceketimi filan Dedeye uydurur musun? Artık benimle gelecek... bir iş miş uyduracağız belki.

"olur! İpliğim var."

Zamir'in kulağına eğildi. Yüzü kızararak, "başka tanıdığı var mıymış burada?" dedi.

Yoktu.

Başını önüne eğdi. Lâmia hanımın verdiği dikiş mecmuasını, yeni yeni öğrendiği harfleri tek tek tanımaya çalışarak, heceleyerek okumaya başladı.

Arada bir, işe yarar şeyler çıktığı oluyordu bundan, Lâmia hanımın dediğine bakılırsa altın bilezikti. Nadire, kâğıdın güzelliğine kıyamıyor, bükmeden, kırıştırmadan çeviriyordu. Geri verecekti yarın.

Birinci sayfada, Çiçek ve Sanat diye bir yazı vardı. Geçti. Gece Elbiseleri'ni geçti (kim giyerdi bunları?). Dedenin horlamaya başladığını duydu. Tamamlayıcı Çocuk Besinleri'ni geçti, hiçbiri yoktu ortada ekmek bile zor bulunurken. Eskiden Yeniye sayfasında, kullanılmayan erkek elbiselerinden nasıl tayyör yapıldığı anlatılıyordu. Dedeyi tayyörlerle düşünüp güldü. Geçti. Kalkıp çayı mangaldan kaldırdı. Amerikan Elbiseleri'ni geçti. Amerikan alsalar da ne kadar veriyorlardı ki? Kenan'ın bezine yetmezdi, verirlerse.

Sonra, Parça ve Artıklardan Güzel Şeyler Yapabiliriz'e geldi. İlgiyle baktı. Sayfanın bir köşesinde şöyle diyordu:

AMERİKAN ARTIKLARI: Amerikan parçalarını koyu renklerde boyayarak ("çabuk kirlenmez" diye mırıldandı Nadire)... boyayarak, kaybolması bugün pahalıya mal olan ekmek...

Zamir soyunmuştu. Gerindi. "Hadi yat, hadi, sabah kalkamazsın," dedi. Bıyıkaltından hınzırca sırıttı.

...ekmek karnelerini...

"Bırak şu paçavrayı, hadi gel!" — Lâmia hanım bu mecmuayı verirken, içinde patron da olduğunu söylemişti ama, her neyse o, Nadire dikkatle baktığı halde bulamamıştı. Yarın verirken sorardı. Yazının sağ yanındaki koyu kırmızı boyalı şekilleri aklında tutmaya çalıştı...

...pahalıya mal olan ekmek karnelerini muhafaza için iki cepli, katlanmış şekli on, yirmi santimetre büyüklüğünde, iç mukavva ile sertleştirilmiş
cüzdanlar
yapıla
bilir.

İSRAFİL BORUSUNU ÇALIYOR

Dostları bilirdi: Dünyanın çivisi çıktı çıkalı İsrafil Tayfa hiç konuşmamıştı. Hani, bir ermişin suskunluğu, bir yalvacın küskünlüğü gibi gördüler durumu ilk günlerde... Dünyanın çivisi de, doğrudur, çıkmıştı ya, susmalara da değer miydi bu kadarı?

Dilinin tutulduğunu düşünmeye başladılar zamanla. Kimilerine göre, belki de büyülenmiş, sözden kalmış, dili bağlanmıştı.

Eh, herkesin, İsrafil Tayfanın bile bir düşmanı olur. Bekler seni.

Bir gün enezelersin, büyü de tutmaz tutmaz o günü bulur.

Martı mısın karga mı? dediler. Martıyla karga bile balığına çöpüne dövüşür de gene birlikte uçarlar. Ses et.

Konuşmuyordu.

Koluna girip bir hekime götürmek isteyenler de oldu, yakasına yapışıp bir hocaya okutmak isteyenler de. İsrafil Tayfa, susmanın yetmediği yerlerde gözleriyle diretti. İleri giden olursa, kolunu koldan çekti, yakasını da hiç kaptırmadı.

Sonra sonra, doğdu doğalı lâl imiş gibi davrandılar İsrafil Tayfaya. Unutuldu gitti sesini kestiği.

O sustu diye denizin bozardığını, martıların iyice sığınaksız kaldığını, karabatakların yeniden kayıplara karıştığını, zarganaların insanlara yanaşmadığını, horozbinanın isteksiz kıvrandığını, oltacı çocukların sevecen çırçır vuruşlarından umut kestiğini, zümürrüd yosununun kitle kitle ölmeye başlayıp kıyılara vurduğunu,lağım karası kumlarda nereis de bulunmaz olduğunu, ilaryanın kefalosun atıklı yalıları beğenmediğini, ağların daha da hızlı çürüdüğünü, Karadeniz akın kafilelerine yol yolak veren akıntıların yön değiştirdiğini, anavasyanın katavasyanın birbirini şaşırdığını kim düşünürdü ki?

Bir denizdilinde hane tutarsa o, bir yarımada reisine kavuşurdu.

Bir koycuk mağarasında gizlenirse, martı daha çok yumurta bırakırdı onlara.

Kıyıda yatıp yıldız gözlese, suyun dalganın gelimi ağır ağır azalır, sinerdi.

Baktığı derinlik ışır da kendisini ele verirdi.

Sudan çektiği batık, iskorpitleriyle birlikte gelirdi.

Bastığı üzüm şaraplamak için ivinir ivinirdi.

Çaldığı ıslık suyun yanağını ürpertirdi.

"İzniğe gitmiş..."

"Lâl Tayfa İzniğe kaçmış..."

"Deniz denizken göle yanaşmış..."

"Kerevides işi kolay tabii..."

"Ekmeğe de gelir fukara..."

"Oh, oturur Boyalıcaya Çakırcaya beyim, çatar teknesini beyim, basar sepetini göle beyim."

"Alası da iyidir oraların, alası..."

"Adam okkası çeken varımış..."

"Kütüğü boldur İzniğin, devşirir üzümünü, indirir fıçıya, lâp şarap..."

"Ona bun gelmez mi oralar?..."

"Boyuna gözeriminde kara görünmez derler, boğaz sanırmışsın, aldatır gider kendini Tayfa..."

"Döner o döner..."

"Lâl kafa! Nasıl anlaşır oralıyla?..."

"Seninle nasıl anlaştıysa..."

"Amma biz bin yıldır tanırdık onu, lâli havası yeni..."

"Suru varmış derler İzniğin, İstanbul gibi..."

"Göl dibinde minare görünür derler..."

"Aklı gördün mü sen Tayfa'da, bin otobüse, bir saatte Yalova..."

"Tayfa'dır o, oh, bir saatte deniz..."

"Dönmez o dönmez..."

Anlatırlar ki: Orhangazi'den öte gitmiştir. Karsak çıkağını bulmuştur gölün. Dereyi izleyerek göle varmıştır. Düşme elmayla, yaban domatlarıyla, su teresiyle doymuştur. Balık avlamamıştır.

Balık avlamamıştır.

Anlatırlar ki: Acı zeytine de kalsa, ördeğe tavşana gülüp gülüp bakmıştır. Fak kurmamıştır.

Fak kurmamıştır.

Anlatırlar ki: Mutlu yüzen karamekeleri, kamışlığı mekân tutmuş ürkek yılanları, üzüngle bakan kaplumbağalarını gölün, insan öpen gördekleri görünce, konuşmuştur.

Konuşmuştur.

O zaman, derler, vakti geldi yeniden, Karsak çıkağına gitti, akağı izleyerek Gemlik kıyısında yeniden denize erdi.

Necati Güngör (1949)

ÖLÜM UYKUSU

— Aydın Sayman'a

"Çarşıdan aldım da üç arşın astar
Nerde bir gelin görsem, kocası asker
Çocuklar ağlıyor, babasını ister
Gelini gelini Kürd'ün gelini..."

Kızılca bir kıyamet kopmuş gecenin ortasında, bütün mahalle, konağın gürültüsüyle ayağa kalkmıştı... Yalınlarını göğe salıp çatır çatır yanıyordu ahır damı. Gecenin kara örtüsü ateşe verilmiş gibi, gündüz ışığına kesmişti dört bir yan... Ne bir avuç toprak, ne bir damla su atmaya fırsat bulabildi kimse. Göz açıp kapayıncaya dek ahır damının direklerine vurmuştu yalımlar. Gümbür gümbür yanıyordu her şey. Yeri göğü tutmuştu içerideki kuzuların melemesi. Etlenmeye yeni durmuştu hepsi de. Canlarına ateş düştükçe figân ediyorlardı. Et kokusu, yanık saman kokusu birbirine girmişti.

Konağın adamları koşturup duruyordu ordan oraya. Kimsenin yüreği elvermiyordu ateşe girmeye. Dönüp durdular alırın yöresinde. Kolları bağlanmışçana, bakıp kaldılar.

Hüseyin ortalıkta yoktu. Ama fark eden çıkmadı, onu. Yangının derdine düşmüştü herkes. Yangınla gidenlerin hesabına düşmüşlerdi. Hüseyin kimin umurundaydı? Yol bilmez, iz bilmez çoban Hüseyin! Belki, yangını onun çıkarttığını bile kimseler bilmeyecekti ya, sabahleyin yokluğu anlaşıldı. Gören bilen yoktu Hüseyin'i. Yer yarılıp da içine girmiş gibi, izi tozu bellisizdi. O zaman bilindi ki, Hüseyin yakmış ahır damını. Çıradaki gazyağını o dökmüş samanların, kuru otların üstüne. Önceden çalı çırpı yığmış içeriye, yangın tez çıksın...

Arapoğlu, ilkin anasını dövdürdü Hüseyin'in. Mahzenin kakma direğine bağlatıp yaş iplerle vurdurdu. Yaralar açtı ki canına, her biri köz gibi. Gen dünyayı dar eyledi Arapoğlu mal hırsıyla! Kimsesizliğine, eksiketekliğine bile acımadı. Yangında suçu, parmağı var mı diye

de sormadı. Ve ertesi gün, konaktan dışarı atıldı Hüseyin'in anası.

Kıtlık zamanıydı... Yaşamayan bilmez o günleri. İtlerin yemediği kara çavdar ekmeğini bile zor buluyorduk. Yarım torba un için, adam adamı vururdu o kötü günlerde.

Eli ekmeğe yeten erkekler askere alınmış, dönmek nedir bilmiyorlardı. Babasız evlerin direği yıkık, çocukların boyunları bükük tü. Kadınlar yazı yabana dökülüp ot kökü topluyordu yaz boyu. Uçar kuştan, kara taştan yiyecek umuyorlardı... Kışınsa, kardan, tipi dumandan göz gözü görmediği günlerde kimileri oturup çıkrık çevirir, yün eğirir evinde; kimileri de gider variyetli kapılara el uzatır, kul olurdu kadın başıyla.

O günlerdi işte...

Hüseyin'in de babası askerden dönmemiş; bir habbe buğdayın, bir lokma ekmeğin yoksulu olmuşlar, sonra gidip Arapoğlu Vahap ağanın konağına sığınmışlardı ana oğul. Atların, arabaların, rençberlerin hayhuylarıyla kaynayan koca konağa, Ermeni yapısı konağa dar gelmişlerdi canlarını. Ahırdan bozma bir göz odada barınıyorlardı. Bir ana bir oğuldular dünya yüzünde. Sırtı köynek, bacağı şalvar görmezdi Hüseyin'in. Atların, eşeklerin ayakları dibinde, sığırın sıpanın ardında dolanıp dururdu. Yüzünü de çıbanlar talamış, kan, irin akardı yaralarından. Kimi zaman kuzuları yaydırmaya götürürken, kimi zaman avluda havuzun suyuyla yün ağartan anasına yardım ederken görürdüm onu. Yaşça benden az ileriydi. Uzunca boyluydu. Elleri tuttuğunu koparacak irilikteydi.

Hüseyin'le anam öldükten sonra arkadaş olmuştuk.

Evden kaçtığımız geceler, tabutta yatmaya beni o alıştırdı. Caminin arkasına; yıkık dökük, yosun tutmuş taşlarında eskiyazılar olan harabeye gider, yatardık tabutların içinde. Ben girerim tabuta, Hüseyin kapağını örter, sonra da gidip kendi tabutunda yatar. Gözü kara bir çocuktu Hüseyin; diri yılanı üstüne atsan korkası olmazdı! Ben tabutların soğukluğundan ürküp kenar durunca ilk gün, gülmüştü halime, korkaklığıma. "Anamı da bununla götürdüler," diye anlatmıştı. "Şu, küçük olanıyla. Gömdükleri yere kadar gittim. Kovdular beni. Mezartaşlarının ardına gizlenip oradan gözlerdim yaptıklarını. Halil dayıyla Aliseydi yer eşmişlerdi. Yağmur da yağıyordu bir yandan. İplik iplik yağıyordu. Elleri çamur içindeydi gömenlerin. Ağlamayasın diye, seni komşuda tuttular o gün..."

Anamın halsiz, solgun yüzü, kara saçları canlanırdı gözlerimin önünde. Geceleyin yattığım yerden kaldırıp beni komşuya götürmele-

ri, o günden sonra bir daha anamı görmeyişim, ince bir damar sızısı gibi işlerdi yüreğime.

Belki de yalnız o günü, anamın, çamur olmuş toprağın içine gömülüşünü anlatsın diye bırakmıyordum Hüseyin'i. Gölgesi gibi dolanıyordum önü ardı sıra. Kardeşten ileri, kardeşten daha yakındı bana Hüseyin.

Beni yanına almadan, kuzuları yaydırmaya götürmüyordu artık. Toptaşına kadar sürüp kuzuları, orada bekliyordu. Yıldızların kırpış kırpış sönmeyedurduğu sabah karanlığında çıkıyordum evden. Analığımla babam uykudayken.

Kuzuları yaban otların içine salıp kıraç yerlerde akrep toplamaya koyulurduk Güneş yaldır yaldır yanar ensemizde, taşların arasından boz kertenkeleler fırlayarak geçerdi. Rastladığımız akrep deliklerine işerdi Hüseyin. İşerken köpüğe keser deliğin ağzı. Toprağın yüzü kaymak bağlanır. Çamurdan kaymak... Kuru toprak emer yaşı, köpüğü. Derken akrebin ürküng, ağulu, sarı tüylü kuyruğu görünür; deliğin ağzına kurulmuş ilmikten geçip çengel olur... Ve Hüseyin'in ipi çekmesiyle düğümlenirdi kuyruk.

Bütün deliklere işer, çıkan akrepleri bir bir bağlardık kuyruklarından. Değneğin ucuna bağlanmış akrepler mığıl mığıl oynaşır, birbirlerine yapışırlardı.

Ben çalı çırpı toplar, ateş yakardım. Hüseyin de değneği tutup ateşe verirdi akrepleri.

. Yalımlara belenip cayır cayır yandıkça akrepler, Hüseyin'in gözbebekleri ışıldar ve coşardı sevinçten. Deliler gibi keyiflenirdi! Daha çok çırpı atar ateşe, yalımları adam boyuna fışkırtır; kavrulmuş, tortop olmuş akrepler iyicene kömürleşir...

Bir gün arabacı Dursun'u da böyle yakacağını söylerdi Hüseyin. Arapoğlu'nun arabacısı... Bunu derken, kurşun yemiş gibi atardı yüzünün rengi! Belli belirsiz bir titreme alır bedenini, çakşardı tepeden tırnağa... Sormazdım niyesini. Karşılıklı susup kalırdık öyle bir zaman. Kıllı göğsü, sarı palabıyıklarıyla arabacı Dursun'u görürdüm. Dağ gibi yığılı tahıl çuvallarını ,gıkı bile çıkmadan taşırdı ambara. Kudurmuş, azgın atları burun kanatlarından yakaladığı an, uysal bir kediye döndürürdü. Bir de, eli kanlı adamdı arabacı Dursun. Mahallede adı, "kendir artığı"na çıkmıştı. Gök mavisi gözleri bir garip bakar, gölgesine rastlayan kadınlar kırk konak öteye kaçardı...

Sonra her şeyi unutup kuşüzümü topladık çalılardan. Benim ellerim yetişmezdi yukarılara. Hüseyin avuç avuç toplar, bana da

verirdi. Ellerine diken batardı. Kanardı elleri. Aldırmazdı.

Doyuncana yerdik kuşüzümlerinden. Usanınca da yan yana yatardık çalıların duldasında. Ağzımızda buruk, kekremsi bir tat olurdu... Gökyüzünün açılıp koyulaşan mavisini, analığının küpelerine benzetirdim nedense. Beyaz bulut kümeleri akıp durur üstümüzde; çalıların dallarında kuşlar öterdi. Biri uçar, biri konardı kuşların... Ve kulaklarının mavi küpesi, avuçlarının al kınasıyla analığım gitmezdi aklımdan. Ardından sessizce ağlayan anam alır yerini. Döşeğinin kenarına oturtup saçlarımı okşar. Ilgıt ılgıt yaş süzülür gözpınarlarından. Yüzünün balmumu rengi daha bir solar. Beşbeter yapışır yatağına, haftalarca, aylarca kalkamaz yerinden.

Sabahları uyanınca gaz lambasını yanık bulurdum başucunda. Geceleyin duvarların ayaklandığını, üstüne yürüdüğünü söylerdi. Belki de asıl korkusu ölümdü anamın, demeye dili varmıyordu... Babamsa sabah çıkar, gece yarılarında dönerdi eve. Uyumuş olurdum geldiğinde. Uyandırırdı, anamın yalvarıp sızlanmalarına kulak vermeden. Bana çoraplarını çıkarttırırdı. Üstü başı kokardı... Anamın ölümü, babamı hiç değiştirmedi. Bir kadın getirdi eve bir zaman sonra. Mavi boncuktan küpeleri olan. Anam öleli kaç zaman olmuştu bilmem; el kadını kurulup oturdu onun yerine. Kara bir gölge gibi evin içinde dolanmaya başladı. Ve ben, anamın yokluğunu asıl o gün anladım! Dönülmez bir yola düşüp de gittiğini...

Hüseyin, ara sıra başını kaldırıp kuzuları gözetlerdi yattığımız yerden. Hayvanlar dağılıp gittikçe, bir koşu dolanıp toplardı onları bir araya. İnatlık edeni döverdi. Başlarına başlarına vururdu elindeki topuzlu değnekle. Ölümüne vurur! Dağılmasınlar, gözönünde yayılsınlar isterdi boyuna. Ama hayvan bu, bilmez, yine dağılır, ordan oraya giderler... Hüseyin, daha öfkesi dağılmamışken, oturup kalacakken gene bir boy koşardı peşlerinde. Daha baş edemezse, ayaklarından bağlar kaçıp gideni...

Yaz tükenip kış ayları dayanınca kapıya, kuzular iyicene etlenmiş, kıvırcık tüyleri uzamış olurdu. Ağırlaşan kuyruklarını yük gibi taşırdı hayvanlar, zor zoruncak... Birkaç tanesi kavurma edilirdi konakta. Basılıp konulur tenekelere. Gözleri sürmeli, başı boynuzlu olanlardan ikisini kurban bayramına saklardı Arapoğlu. Kendi eliyle seçip ayırırdı onları. Kış boyu arapla, kuru üzümle beslendiklerini söylerdi Hüseyin, kurbanlıkların. Bayram gününe kadar semirir, çift

kanatlı kapılardan sığmaz olurlardı.

Bayram sabahı, namaz biter bitmez koçların yönü kıbleye çevrilip biri Hacı Şerife Hatun adına, öteki Arapoğlu'nun canı için kurban edilir dualarla.

Geri kalanlar çiftleştirilir, besiye çekilirdi yeniden. Baharın ucu çıkınca, kuzular dizi dizi doğurmaya başlar; karalı beyazlı kuzular el kadar kuyruklarıyla gene Hüseyin'in önüne katılırdı.

Ağzı var dili yok hayvanlara olan nefreti bundandı Hüseyin'in. Düşmancalığı, kindarlığı bundandı. Hiç okuma yazma yüzü görmemişti bir yol. Kapısında ala bayrak asılı okulun, duvarlarından ötesini bilmezdi. Salınmamıştı. Bir aralık da, tuğla fabrikasına girip çalışmaya gönüllenmiş, ama Arapoğlu yol vermemişti kendisine. İki el bir baş adam değil de sanki, karlı dağ olmuştu Hüseyin'in önünde... Zati o zamanlar, bu fabrikanın ortaya çıktığı yıllarda, az buçuk geliriolan bağ bahçe sahipleri gönül indirmez de işçiliğe, akşamdan sabaha ocağı tütmeyen yazı yaban adamları heves ederdi. Hüseyin gibi. Yıl on iki ay ağa kapısından ekmek umacağıma, günü, haftayı parayla dürerim diye akıl yormuş; ama Arapoğlu yönünü çobanlıktan ayırmamıştı. Aman bilmez, geçit vermez bir dağ olup.

Ben birkaç yol görmüştüm Arapoğlu'nu. O da at sırtında. Değme zamanlarda görünmez ortalıkta, şehirdeki evinde geçirirdi günlerini... Ermeni boğazlamasında candarma çavuşuymuş Arapoğlu. Bilenler anlatırdı. Hasankalesi bozgunundan kaçarken, boynuna haç bağlayıp öyle geçmiş Ermeni köylerinden. Canını kurtarıp da köye döndüğünde, kendi gibi askerleri başına toplayıp ilk boğazlamayı o başlatmış. dünya yüzünde bir dikili ağacı bile yokken, tenekeler dolusu altınlara, mala mülke konmuş boğazlamada. Başkaları çoluk çocuğa dokunmazmış ama, Arapoğlu'nun gözü kimseyi görmemiş hınçtan, öfkeden, bozgunun acısından!..

Gün ardını dönüp akşam serinliği düştü mü ortalığa, kuşların, börtü böceğin soluğu tükenir, bir ölümcül sessizliğin içine girerdi dünya. Toprağın yüzü soğur, yaban otların, dırı dikenlerin boynu bükülür. Yıldızlar birer ikişer çıkıp ışımaya durur gökyüzünde; gecenin kapısı açılmış olur...

Bostanların, üzümbağlarının, haşhaş tarlalarının arasından geçerdi.

Elimde bir demet söğüt dalıyla, kuzuların önünde yürürdüm ben. Şıvga dalların taze yaprak kokusuna koşardı kuzular. Koşar gelirlerdi ardımdan. Dünyayı toza dumana boğaraktan...

Hüseyin, elindeki topuzlu değnekle, ses vermeden yürürdü en arkada. Onu öyle gören, gecenin karanlığı, kara bir kefen olup da boynundan geçmiş sanırdı. Bir oyun kuruyordu kafasında. Kimselere açmadığı, kanlı, kötü, uğursuz bir oyun... Kurduğu oyunun altından çıkmaya gücü yetmeyince de, taşa toprağa saldırıyordu şaşkınlığından! Yol bilmezliğinden. Tutunacak bir dal bulamayışından... Arapoğlu'na, arabacı Dursun'a yapamadıklarını hayvanlardan çıkarmaya uğraşıyordu boşuna. Ama yine de yetmedi uğraşmaları. Hiçbiri yetmedi yüreğindeki kor hıncı küllemeye! Bağrını serinletmedi yanan akrepler!

Ve bir gece, hiç umulmadık bir gece; alıcı kuşların, ağulu yılanların kan uykusunda, kuzuların damını ateşe verdi Hüseyin. Ağzı var dili yok hayvanları ateşe verdi.

Bir zaman yeri yurdu bilinmedi Hüseyin'in. Arapoğlu'nun adamları yazı yabana döküldü yedi koldan. Gece aradılar, gündüz aradılar. Ağaçların kovuğuna, akarsuyun göleğine baktılar, ola ki saklanır, diye. Saman çöpünün ardına bakmadıkları kaldı. Yoktu, hiçbir yerde yoktu Hüseyin. Kuş olup uçmuş, duman olup göklere ağmıştı sanki. Ne gören, ne işiten vardı onu. Saçının telini, tırnağının ucunu...

Caminin ardında, tabutların orada gözledim yolunu kaç gece. Tabutlarda yatıp kalktım. Söz vermiş, gelecekmiş gibi bekledim Hüseyin'i. Başka yeri, başka sığınağı yoktu ki...

Günler haftalar geçti, görünmedi Hüseyin. Yüzünü döndürmedi bu yanlara. Kimseyi, duvar diplerinde kalmış anasını bile görmek istemedi. Daha doğrusu hep öyle düşündük, öyle yorduk sır oluşunu. Ta ki tren yolunun üstünde parça kesek bedeni bulununcaya dek!..

Tuğla fabrikasının çevre yanında, trenlerin gelip geçtiği ıssız demiryolunun oralarda oyalanır dururmuş. Uyuz itlerin girmediği, gözden uzak yerlerde yatıp kalkarmış. Geceleyin, demiryolunun orta yerinde trenlerin döktüğü ateşle ısınırmış... Ama Hüseyin'in kaçtığı yol dipsiz çıktı. Gideceği yeri bilmeden kaçmanın kurtuluşu yokmuş meğer... Isındığı ateşin yanı başında can verdi!

Kim bilir hangi korkunun yorgunuydu o an. Kaç umutsuzluğa yenik düşmüştü körpe, temiz yüreği! Puşt gecenin birinde uyuya kalmış Hüseyin. Uzaktan gelen trenin sesini duymamış. Sanki ölüm uykusundaymış! Demiryolunun içinde, ateşin yanı başında...

Anası, üç gün üç gece ayrılmadı başucundan. Üç gün üç gece toprağını avuçlayıp yüzüne sürdü kadın.

Kıtlık zamanıydı. Babasız evlerin direği yıkık, çocukların boyunları büküktü!

Nedim Gürsel (1951)

DÖNÜŞ

Yol boyukavak ağaçları, köprü, yokuş yukarı dar sokak. Sokağın bitiminde kediyi gördüm. Yıkık bahçe duvarından duta tırmandı, oradan da çatıya. Baktım baca tütüyor. Rüzgârda savrulan külrengi, yoğun bir duman. Kedi dumana girdi çıktı, kiremitlerin arasında kayboldu sonra. Bahçe kapısının önünde durdum. Girsem yol bitecek. "Ömür biter yol bitmez." Kentlerin, otellerin duvarlarında yazılıydı. Bir geminin beyazında, trenlerin uçakların alnında. Bekleme odalarında, gar saatlerinde, kamyonların otobüslerin ön camlarında yazılıydı. Ya da biri, tanıdık bir ses, hep bu tümceyi fısıldadı kulağıma. "Ömür biter yol bitmez." Girsem Paris'te Figuier sokağındaki odamın kapısı çalınmayacak bir daha. Ne telefon çalacak ne de Notre-Dame'ın çanları. Gece, lambamın ışığına üşüşmeyecek Türkçe sözcükler. Sürgün bitecek. Girsem sofada sedirin üzerinde bulacağım seni. Saçlarım ağarmış, yuvarlak, beyaz yüzünde sabır.

— Döndün demek.

— Döndüm.

— Sen yokken ağaçlara soğuk vurdu. Çürüyüp gitti hepsi.

— Bizim duta bir şey olmamış ama.

— Onun da hali benim gibi. Devrildi devrilecek.

— Yok yok, iyisin maşallah! İyi gördüm seni.

— Kocadım artık. Bil ki takatim kalmadı. Bu son olsun!

— .....

— Bir gittin, gidiş o gidiş.

— .....

— Nasibini almadın mı hayattan, hâlâ doymadın mı dünyaya?

— .....

Doğru, bu son olsun artık. Bir daha gitmem. Bunca yalnız kalacağını, böylesine kocayacağını bilemezdim. İşte çürüyüp gidiyor her şey. Ben buradayken de soğuk vururdu ağaçlara. Bahçeyi ayrık otları kaplar, sarmıcın suyu çekilirdi. Ama şimdi, ne tuhaf... İlkyaz hiç gelmemiş gibi. Sanki kırkikindiler hiç yağmamış. Toprak kurumuş, cılız yapraklarda belli belirsiz bir ürperme. Rüzgâr yağmur getirmiyor

anlaşılan. Dallara su yürümüyor. Ne tuhaf... ev terkedilmiş gibi. Koltuk örtüleri kaldırılmamış, sedirin üstü bir karış toz. Duvardaki musafa da uzun süredir el değmemiş. Yanı başından hiç ayırmadığın çalar saat bile durmuş. Kirli duvarlar, odalar, bahçeye inen merdiven, tahtaboşun sessizliği... her şey her şey bir eski zaman düşünde. Gözlerine uzak bir yalnızlık inmiş. Yoksun sanki, oturduğun, bana baktığın yerde değilsin. Sevecenlikle bakmıyorsun. İlk kez, yıllardır ilk kez pencereden ayırıp oğluna yönelttiğin bakışların donuk, yaşamasız. Biraz gülümsesen duvarların beyazı geri gelecek yine. Saatin tiktakları sofayı dolduracak. Sedirin, musafın tozu yok olacak bir anda, dallara su yürüyecek. Ama gülümsemiyorsun.

— Seni çok bekledim. Günler geceler boyu.

— Geldim işte, sonunda döndüm.

— Geldin ya, beklediğim sen değilmişsin.

Beklediğin ben değilmişim demek. Doğru, sen bir başkasını bekledin. Bahçede, dutun gölgesinde dizlerine yatırıp salladığın, gece üzerini örtüp duasını karanlığa üflediğin çocuğu, konuk odasının duvarındaki fotoğrafta gülümseyen delikanlıyı bekledin. Çünkü yakınlarının, özellikle de kocanın ölümünden sonra onunla yapayalnız kalmıştın bu ahşap evde. Yaşamın onun yaşamıydı, onun varlığından ibaretti dünyan. Gün onunla başlıyor gece onunla bitiyordu. Oydu yaşadığın. Bir gün ardından bakır maşrapayla su döküp Paris'e yolcu ettiğin delikanlıyı, seni bırakıp giderken sarsılarak ağlayanı bekleyecektin elbet, yıllar sonra Alâaddin'in sihirli lambasından çıkmış gibi karşında beliriveren sakallı, yorgun adamı değil.

Bilsen ne acılar ne yalnızlıklar çekti o adam! Bir kentten bir başkasına, bir kadından ötekine savruldu durdu. Dar odalarda, karanlık sokaklarda geçti yaşamı. Bilmediğin, düşünde bile göremeyeceğin dev uçaklara binip okyanuslar aştı, uğultulu kentlerin caddelerinde, parklarında dolaştı. Yuvarlak beyaz yüzünü, yakınlığını unutmadı ama. Paris'te Marie Köprüsünün altından akıp giden Seine ırmağının bulanık suyunda, Figuier sokağında lambasını yakınca beyaz kâğıtlara vuran ışıkta seni gördü. Senin ellerini, yüzünü, geniş alnını. Moskova'da Puşkin Alanında kar yağarken sen vardın aklında. New York'da Gate Village'in karanlık mahzenlerinden birinde caz dinlerken de. Ve hiçbir güneş, Akdeniz'in yanıp kavuran güneşi bile, senin varlığın kadar ısıtamadı içini. Şimdi, yıllar sonra karşında dikilen bu yorgun, bu gün görmüş adamın beklediğin olmadığını

söylemekte haklısın. Ama o hep bu anı, döneceği bu günü bekledi. Anla artık.

— Tanımadın mı oğlunu? Beklediğin ben değil de bir başkası mıydı?

— .....

— Döndüm işte. Bu son olsun. Bir daha gidersem yol bitmesin.

— .....

Bahçe kapısının önünde durdum. Girsem ardımdan sımsıkı kapanacak kapı. Merdivenden sofaya çıktığımda Paris bitecek. Işıklı kalabalık bulvarlar, kahveler, güzel kadınlar, her şey her şey bitecek. Biterse bitsin! Burada, bu ahşap evde seninle yaşamanın, sakin bir hayat sürmenin zamanı çoktan geldi bile. Evi onarır bahçeyi düzenleriz. Toprak canlanır, dallara su yürür yeniden. Bakarsın yapraklar da yeşerir. Bir zamanlar gölgesinde uyuduğum dutun kalın, iri yaprakları.

Kapıyı açıp bahçeye girdim. Umduğum kadar bakımsız değildi. Her şey eski yerinde: Dut ağacı, taş duvar, köşede kullanılmayan sarnıç. Toprak kokusunu içime çekince heyecanım yatıştı biraz. Gövdem rahatlayıp gevşedi. Tam sırasıdır. Şimdi çıkmalıyım sofaya, hemen şimdi. Kaç yıl oldu... Kaç yıl oldu seni görmeyeli, sesini duymayalı. Sofanın tahta döşemesine ayak basmayalı kaç yıl oldu! Gece, üzerimi örtmeye gelirken döşeme ayaklarının altında gıcırdardı. Sarsıldığını duyardım evin. Duvarlar, pencere camları titrer karanlık çoğalırdı. Sen odaya girince ansızın duruverirdi her şey. Karanlık uzaklaşır, yüzünde dünya ışırdı. En derin, en güzel uykuyu sen duanı okuyup karanlığa üfledikten sonra değil, bir yaz günü dizlerinde tattığımı söylemeliyim sana. Dutun serin gölgesinde, sarnıç uğuldarken. Şimdiyse yaşadığım kentler uğulduyor içimde. Sana bugüne dek söylemek isteyip de bir türlü söyleyemediklerimi, ilk suçumu, ilk cezamı, yaşamımdaki tüm "ilk"leri anlatmalıyım. Yanına varıp gördüğüm kentleri, tanıdığım kadınları, her şeyi her şeyi söylemeliyim bir solukta.

Bahçede fazla oyalanmadan yukarı çıkıp kapı tokmağını vurduğumda tuhaf bir sessizlik oldu. Bir süre bekledim. Karşılık gelmeyince yeniden çaldım. Yine ses yok. Yumuşak tüylü bir yaratığın ayak bileklerime süründüğünü duyumsadım o anda. Baktım kedi. Merdivenleri hızla inerek bahçeyi bir uçtan bir uca geçti, taş duvarın üzerinden atlayıp kayboldu. Kediyi görünce bacadan tüten dumanı anımsadım. Bu kez vargücümle vurdum tokmağı. İçerde bir kıpırdan-

ma oldu. Döşemenin gıcırdadığını duydum. Kapı açıldı. Karşımda başörtülü, yaşlı bir kadın.

— Kimi aradınız?

— .....!

— Siz Nurhayat hanımın oğlu musunuz yoksa.

İçeri daldım. Sedirin üstü bomboş.

— Ben Nurhayat hanımın komşusuyum. Hacı'nın karısı. Paris'e çektiğimiz telgrafı almadınız demek... anneniz sizlere ömür...

Sedire çöktüm. Yıllarca beni beklediğin pencereden vuran ışıkta sofa sensizdi.

Mahir Öztaş (1951)

GİZLİ AĞLARINDA

Her insanın yaşamında gün gelip yitirdiğinde özlemle andığı, kayıtsızlık dolu, coşkudan, tutkulardan uzak yaşantı parçaları olduğunu düşündüğü huzur dolu anlar bulunur. Oysa gerçekte bu denli saf huzur anları değildir de içten içe gelişen bir korkunun, bir dehşet duygusunun eşlik ettiği geçici anlardır bunlar. Bu yüzden de bu türden bir yaşam çoğu kez uzun sürdüğünde tekdüzeliğiyle insanı sıkar ve umulmadık bir dehşete dönüşmesi çoğu kez bekleyişin verdiği gerginliği ortadan kaldırıp bir rahatlamaya bile yol açar. Yaşadığım bu türden bir değişimi, içine daldığım karabasanı sizlere gerektiği gibi anlatıp anlatamayacağımı bilmiyorum.

O zamanlar büyük bir şirketin Boğazın kıyısındaki çok katlı merkez binasında çalışıyordum. Görevimse bize bağlı binaların planlamalarını yapmaktı. Doğrusu işimden hoşnuttum. Tek sorunum yolda kaybettiğim zamandı. Oturduğum apartman dairesi Boğazın kıyısında, tam çalıştığım şirket binasının karşısındaydı. Gelgelelim işe varabilmek için uzak bir köprüden geçmem gerekiyordu. Uyanınca karşımda gördüğüm bir binaya gitmenin özellikle yolun tıkalı olduğu zamanlarda çok uzun sürmesi bana çok saçma geliyordu. Kimi sabahlar dürbünle karşı sahili gözetler, rıhtımın kıyısındaki park yerine yanaşan arabalardan kimlerin işe geldiğini kimlerinse henüz gelmediğini anlayabilirdim.

Yağmurlu bir gün, işe geldiğimde en üst kattaki — yöneticilere ayrılan — bir odanın tasarımını yapmakla görevlendirildiğimi öğrendim. Söz konusu katta boş tek bir oda vardı ve diğer üç oda üst düzey yöneticiler tarafından kullanılmaktaydı. Odanın tasarımını yapabilmek için kullanıcının istekleri ve kişiliğiyle ilgili gerekli bilgilerin verilmesini istedim. Görüştüğüm büro şefi bana hak verdiğini ama bu konuda onun yapabileceği bir şey olmadığını söyledi. Bu konuda ona da hiçbir bilgi verilmemişti. Aynı isteği işi kendisine verenlere de iletmiş ancak kendisine, oldukça garip bir biçimde, odayı kullanacak olanın tümüyle özel ve gizli oluşunun, böyle bir tasarımın özünü ve büyüsünü oluşturduğu söylenmişti.

Bu koşullarda diretmenin bir yararı olmayacaktı. Üstelik bu durumda sorumluluğu büro şefi üstlenmiş oluyordu. Aslında benim görevim merkeze bağlı binaların planlanmasıydı, oda tasarımı değil. Yine de elimden geleni yaptım, oldukça modern denilebilecek bir çözümle odanın tasarımını tamamladım. Odanın masasından, masanın üzerine konulacak küllüğe, alınacak perdelerin renklerine kadar hemen her şeyi plan üzerinde belirledim, her olasılığı hesaba katarak krokiler, resimler çizdim. Bütün bunları denetlemesi için büro şefine verdim. Odayı kullanacak olanın hiç olmazsa bu aşamada denetlemesi gerektiğini söyledim. Büro şefi daha önce söylediklerinde diretti ve porjeyi uygulaması için bürodaki bir başka arkadaşımı görevlendirdi. Aradan bir aydan fazla bir zaman geçmişti ki odanın her şeyiyle bittiği söylendi. Uygulamayı yapan arkadaşım eşyaları kendisinin seçmediğini, odanın döşendikten sonra korkunç olduğunu — belki ürkünç demişti, iyi anımsamıyorum — söyledi. Üstelik aradan bunca süre geçmesine karşın odaya hiç kimse taşınmamıştı. Bunu çok önemsememiştim, nihayet bir şirketin üst düzey yöneticisi — hatta belki sahibi — olan bir kişi odasını istediği gibi düzenletebilir ve canı ne zaman isterse odasına o zaman taşınırdı. Yine de odaya kimin taşınacağını merak etmediğim söylenemezdi. Neden bilmem, o zamanlar bu merak duygusunun, beni o güzelim dingin dünyanın dışına, kuşku ve kaygıyla dolu bir başka dünyanın kucağına atacağını bilmiyordum.

Aradan aylar geçti ve canımı sıkan tek şey bütün bu süre boyunca odanın boş kalması oldu. Şirketimizin bütün yöneticileri eski odalarında görevlerini sürdürüyordu ve bu oda boş duruyordu. Üst düzey yöneticilere yakın kimi arkadaşların ağzını aradım ama ya kimse bir şey bilmiyor ya da bu konuda konuşmak istemiyordu. Yeni bir yönetici mi atacaktı? Yoksa patron veya yönetim kurulu üyelerinden birine mi aitti bu oda, hiçbir şey öğrenemedim.

Bir gece hiç ummadığım bir gelişme oldu. Uyuyamamış, birkaç kadeh bir şeyler içmek için balkona çıkmıştım. Yönetim binasından bir ışık yansır gibi geldi. Bu kez dürbünle baktım, yanılmamıştım, tepedeki odadan kalın perdelere karşın güçlü bir ışık yansıyordu.

Ertesi gün büroya gidince ilk işim üst kattaki odanın gizini nasıl çözebileceğimi araştırmak oldu. Beklediğim olanak öğleden sonra elime geçti. Müdürle yaptığım görüşmeden çıktığımda artık benim için bir saplantıya dönüşen odanın kapısına yüklendim, kilitli olmadığını gördüm.

Oda kullanılmadığı belli eşyalarla ağırlaşmış, gizli bir ışıkla aydınlanan denizaltı mağarasına benziyordu. Bu izlenimimi sanırım kitaplığın boş raflarında bulunan ağır cam eşyadan — küreler, prizmalar, heykeller — yansıyan soluk ışığa borçluyum. Oda mis gibi adaçayı kokuyor, döşemeden taze bir boya kokusu yayılıyordu. Duvar boyunca yüksek arkalıklı ahşap sandalyeler sıralanmıştı. Bu sandalyeler odaya bir kilise havası veriyordu. Duvarlarda insana ürküntü veren resimler asılıydı. Kapının sağına düşen duvar raflardan oluşmuştu. Bu raflara, içleri mavi, sarı ve kırmızı renkli ne olduğu belirsiz duru bir sıvıyla dolu kavanozlar yerleştirilmişti. Pencerenin önünde ayaklı bir dürbün vardı. Eğilip baktığım zaman çok güçlü bir dürbün olduğunu anladım. Daha da garip olanı neredeyse kendi evimin oturma odasına bakar gibiydim. Dürbünün benim evi görecek sabit bir açıda konumlandırılmış olması şaşırtıcıydı.

Oda tuhaf bir şekilde uykumu getirmişti. Sıradan döşenmiş — etrafa yayılmış ne işe yaradığı kestirilemez bunca eşyayı sayınazsak — bir odaydı ve olağanüstü hiçbir yanı yoktu. Aslına bakarsanız benim tasarınımdan kimi izler taşıdığı da söylenebilirdi. Bu bana eskiden yaşadığım bir deneyimi anımsattı.

Beş yıl kadar önce, uzak taşra kentlerinden birinin ufak otellerinden birinde gecelemek zorunda kalmıştım. Gece yarısı içkinin de etkisiyle susuzluktan kavrulmuş bir şekilde uyandım. Otele gece geç vakit gelmiştim ve nereden su isteyeceğimi bilmiyordum. Uyku sersemi kalktım, daracık koridorlardan bir uyurgezer gibi geçip oldukça gizli denilebilecek bir yerdeki lokantanın mutfağını bulabildim. Sabahleyin geceki bu keşfin o oldukça basit nedenini anladım. Bu otel benim daha önce çalıştığım şirket adına tasarımını yaptığım sayısız otelden biriydi ve projenin uygulamasıyla ben uğraşmadığım için oteli bitmiş durumuyla ilk kez görüyordum. Buna benzer kimi deneyimler yaşamamış olsam da biliyordum ki uzak taşra kentlerinde birçok insan benim tasarımlarımın sonuçlarına katlanmak zorundalar. Belki tam şu anda bir banka müdürü penceresinden gelen güneşle terlemiş, kalkıyor ve perdeyi çekiyor. Uzak bir sahil kentinin otelinde bir kadın danışmadaki memura makyajını nerede tazeleyebileceğini soruyor, tasarımını yine benim yaptığım merdivende ağır ağır çıkan kadın kalçalarının o hafif salınışıyla... Arkamda hafif bir tıkırtı duyarak döndüm. Oda kapısının açıldığı sahanlıkta asansör durmuş olmalıydı. Aceleyle dışarı çıkarken sekreterle burun buruna geldim. Tuhaf şey, hiç de kaygılanmış veya kızmış gibi görünmüyordu.

Yavaşça kapıyı örttü ve cebinden çıkardığı anahtarla kilitledi. Bu davranışından cesaret alarak odanın kime ait olduğunu sordum. Gayet saygılı bir şekilde bilmediğini söyledi. Sonra bunun kendisini hiç ilgilendirmediğini anlatmak ister gibi belirsiz bir el hareketi yaptı.

Aradan bir aya yakın bir zaman daha geçti. Tuhaf olan şirkette hiç kimse odanın boş kalmasını — o tuhaf ve yararsız eşyalarla dolu olması bir yana — kendine sorun yapmıyordu. Bana gelince bu durum beni tedirgin ediyordu ve her geçen gün duyduğum kaygı artıyordu. Oldukça modern bir şirket binasında tuhaf eşyalarla dolu boş bir oda. Belki de farklı görünüm ve işlevdeki eşyaların bir rastlantı denebilecek biçimde bir araya gelmesinden olacak, en ilginç ışık oyunları, insanı düşsel bir dünyaya atıveren, içimizde başkalarından gizlediğimiz duyguların tümü bu odada yaşanıyordu.

Sonunda kendi isteğimle işimden ayrıldım. Uzun süredir tatil yapmıyordum, bir süre dinlenmek bana iyi gelecekti. Tatilden dönüşümde yeniden iş aramaya başlamadan önce bu oda konusuyla ilgili ne yapabileceğimi düşündüm ve sonunda kesin kararımı verdim. Bu durumda bana düşen başka bir yere taşınmak — şirket binasını göremeyeceğim bir yere — ve bu konuyu tümüyle unutmaktı. Kimi görüntülerin insanı nasıl rahatsız ettiğini eski deneylerimden biliyordum. Sözgelimi insan yorgun ve susamışken, güneşin altında kalabalık ve başıbozuk bir görüntü nasıl da dehşet verici bir etki yapar. Bütün bu görüntülerden arta kalan iz diye düşünüyorum — sonraları bedenimiz gölgede dinlenirken bile — belleği hoyrat ve acımasızca rahatsız etmeyi sürdürmez mi?

Nesnelerin birbirine olan benzemezliği insanlarınkinden bile daha çekiciydi. Birbirine benzemeyen bir sürü nesneyle dolu bir odanın benzemezliği diye düşündüm coşkuyla, kendi başına neredeyse canlı bir iklim oluşturmaz mı? Oysa nesnelerin arzularından bağımsız varlıkları olamazdı. Kimi insanın kadehi çok az şarapla doluverir ve dünyaya baktıklarında da gördükleri yalnızca dünyadır. Ama ya kadehiniz hiç dolmuyorsa, düşgücünüzün size sürekli oyun oynamasına şaşılır mı? Tıpkı bir romancının, kişilerini ve onların içinde yaşadığı toplumsal çevreyi kendi amacına uygun biçimde yaratması gibi diye düşündüm. Tıpkı bir romanda olup bitenlerin yalnızca o yazarın zihninde olup bitmesi gibi. Bir romandaki kişilerin yaşamı gibi bir odanın içindeki nesnelerin de bir yaşamı vardır ve oda bu nesnelerle birlikte nefes alır, kimi kez de...

Kimi zamanlar bir mekânın size korku verdiğini duymuşsunuz-

dur. Ama buna karşın karşı konulmaz bir güçle dolarsınız, karmaşık ve tuhaf bir yüceliş anıdır bu. Çok kısa sürse de, ölçülmesi olanaksız bu yüceliş anlarını, yaşamımda taşıdıkları değerin önemini bilmeme karşın, uzun uzadıya anlatmanın benim o silik amaçlarıma pek bir katkısı yoktur, ama yine de kısaca değineceğim bunlara, içtenliğim konusunda biraz olsun kuşkunuz kalmasın diye yapacağım bunu, hani şu öğle sonrasının dingin anlarında, çiçeklerin gürültülerle açıldığı, gözüm bahçeye dikili oturduğum, kendi kendimle konuşup dışımdaki sesleri işitmeye çalıştığım, kimi zaman halının üzerine uzandığım; — bunu söylemek istemezdim ama kendimi kaygı ve korkudan uzak sandığım — uyuyup uyumamak konusunda kararsız kaldığım, beynimden ben ayrılmına varmadan takıntılı düşüncelerin aktığı o sessizlik anlarını, geçmişte yarım kalmış şeylerin o ince sızısını, eskiden sevmiş olduğum kadınları bir daha görüp göremeyeceğimi, bütün bunların yerine uyumakla daha iyi edip etmeyeceğimi düşünerek uzandığım halının üzerinde ve işte böylesine benzersiz anlarda ayrılmına vardığım içtenliğim konusunda kuşkunuz kalmasın diye.

Bir akşam ertesi güne yetişmesi gereken bir projenin çizimini tamamlamak için masamda çalışırken, başım önüme düşmüş, uyukluyordum. Bir süre dinlenmek için kendimi yakındaki bir divanın üzerine attım.

Kulaklarıma ulaşan seslerle hırpalanmış, gecenin sürdüğünü duyuyordum. Kaygılarla yoğrulmuş kentin, tanımlanması olanaksız bir yığın ufak gürültüden oluşmuş uğultusunun, diğer odalardan gelen çekingen iç çekişlerine karıştığı garip bir geceydi bu.

Birden anlamını çözemediğim değişik bir gürültüyle uyandım. Üzerime saldıran tutarsız düş kırıntılarıyla şaşkın, odanın göze görünmez sınırlarını kavramaya çalıştım. Çalışma masasını aydınlatan ölgün lambanın ışığında arkası dönük bir adamın oturduğunu gördüm. Henüz düş gördüğümü düşündüm, uyanmalı ve yarım bıraktığım çizime devam etmeliydim.

Oysa daha az önce düşümde, masamda çalışırken kendimi görmüş, arkamda düşmanca izleyen bir çift gözün varlığını hissetmiştim. Güçlükle ayağa kalkıp balkona çıktım. Eski çalıştığım şirketin tepesindeki odadanyansıyano titrek ışığı sayınazsak karşı kıyı tümüyle karanlıktı. Yine de yolculuk yabancısı olmadığım sarsıntılarla sürüyor diye düşündüm, anımsayış ve düş treni, henüz gidilmemiş bir korku ülkesinde terk edilmiş ve hırslı.

Feride Çiçekoğlu (1951)

KİMİNİ ŞAHİN TIRMALAR

Güverteden iskeleye bakıyorum. Ak gemi kentin iki yakasını bir araya getirmeye çabalıyor. Düş mü, gerçek mi? Bu anı önceden o kadar çok düşlemişim ki. Avluya biriken suyun demir kapıda güneşle oynaşmasında, voltalarda burnumuza vuran belli belirsiz küf kokusunda...

"Nermin bak, tam şu noktadan geçerken yosun kokuyor."

"Hani ya, bana gelmedi."

"Bak dönüşte kokla, hah işte şimdi!"

"Sahi yahu, birinin çarşafı mı küflenmiş ne?"

"Kimin çarşafı küflenmiş kızlar?"

"Bitli Ayşe'dir, kim olacak? Kırığına mektup yazmaktan bokunu yıkamaya vakti mi var... Şu zinacıları..."

"Başlama yine Döndü abla... Kaç kere dedik, herkesin buraya neden geldiği kendi bileceği iş."

Nemli çarşaf kokusunda aradığımız deniz şimdi bir kol boyu uzakta. Köpük köpük, çöp çöp. Çöp içinden avlanan balık, yanık, yağda ithal uskumru kızartma, avaz avaz arabesk, bol soğanlı lahmacun, turşu suyu, mısır, naylon terlik, ucuz gömlek.

Sonra, bir an önce iskeleye çıkabilmek için birbirini ezen kalabalık. Acelesi olamaz hepsinin, kıyıya bir atladılar mı yürüyüş rahvan. Birilerini geride bırakmak açıkgözlük ya, omuz üzerinden geriye yandan çarklı bir bakış, oh olsun arkada kalanlara.

"Buz gibi su, dişini dondurmazsa para verme, buz gibi su..."

Sucunun bidonu süslü. At arabaları, kamyonlar, boyacı sandıkları, su bidonları... Aynı dili konuşan süslemeler. Çiçek motifleri, su başında ceylanlar, yemyeşil gözler, hafif şehla, bir de vecizeler. Bidonun dört yanında sucunun kimliği ve talepleri: "Çaresizler", "Naz etmen kızlar", "Üstüme gelme felek"... Bırak kavunu, kelek bile istemiyor delikanlı. Tek üstüne gelmesin, başka bir isteği yok felekten.

"Başını önüne eğmesene yavrum, nereye daldın yine? Hani

heves edip duruyordun... Geldik işte Yeni Cami'ye."

Anadolukavağı, Kalamış, Emirgân, Yeni Cami... Onlar mı değişmiş, ben mi çok büyüdüm içerlerde? Mermer bir alaturka tuvalet vardı, iskelenin yanı başında, meydana karşı, Anadolukavağı'nda. Karşıda kurabiye fırını, koca bir çınar gölgelerdi meydanı. Eski usul bir hela taşı, deniz gelip okşardı, gidip okşardı. Bizimkilerin her İstanbul dönüşü, görüşlerde sorarım, eski bir dostu sorar gibi.

"Duruyor mu Anadolukavağı'ndaki tuvalet?"

"Duruyor, aynı bıraktığın gibi."

Çıkınca gittim ki yerinde yeller esiyor, benden saklamışlar, bir akrabanın ölümünü saklar gibi.

"Güvercin özlerdin boyuna, işte güvercinler, dizi dizi..."

Cami avlusunda kanat kanada güvercinler. Güneş güvercin boynunda al-yeşil.

Patır patır kanat çırpan, pıt pıt adım atan, tıpır tıpır yerdeki buğdayları kapışan güvercinler.

"Allah sevdiğine bağışlasın... Atasın bir büyük, giresin sevaba!"

Buğday satan kadın el ele gelen kızla oğlana sesleniyor. Onlar, bir ömür sürecek sandıkları mutluluğu bir tas buğdayla güvenceye alma telaşındalar. Garantili olsun diye büyük bir tas alıyorlar. Kız buğdayı avlunun boş köşesine fırlatıveriyor.

Güneş bir sürü kanat çırpıntısında avlunun o köşesinde parlıyor. Buğdaylara saldırıyorlar itiş kakış. Eziyorlar birbirlerini. Aralarına sıkışan güneş ışığını bile eziyorlar. Buğday kapmak için, iskeleye ilk atlamak için.

Şu kocaman avluda, yüzlerce güvercin kanadında, on üç adımlık avluya tek güvercin kanadıyla gelen sevincin yüzde biri yok.

"Fadik, koş bak, çatıya kondu."

"Aaa... İlk kez beyaz güvercin."

"Üstelik kaçmıyor."

"Hem de tam görüş günü... Bugün birine çok güzel bir haber var."

"Mektup, mektup..."

"Onu mektupçular düşünsün."

Bir an öyle geliyor ki, güneşi kanadında taşıyan o ak güvercin, ışığı çiğneyen şu sürüyle aynı soydan olamaz.

"O kadar istedin güvercinlere bakacağım diye, bitti mi, hepsi bu muydu?"

Caminin yan tarafı. Sıra sıra dükkânlar. Dükkânlarda çeşit çeşit hayvanlar. Cam ardında balıklar, tel ardında kuşlar, kafes ardında tavşanlar. Bitkiler, çiçek tohumları, hayvan yemleri.

Sonra bir çift kara göz. Pırıl pırıl yanıp sönen. İçinde şimşekler çakan. Acılı mı, bana mı öyle geliyor? Ayak bileğinden kelepçeli. Çevresinde küçük bir kalabalık. Kafasını sağa sola çeviriyor, seyredenlerin bakışlarını aşıp ötelere varmak istercesine.

Başını çevirdikçe boynundaki tüyler birbirinin üzerinden kayıyor. İnce uzun, kenarı siyah sürmeli tüylerde güneşin hüznü. Satın alıp salıvermek geçiyor içimden.

"Kaça bu şahin?"

"Yirmi beş bin abla."

Kelepçesi bir zincirle güvercin kafesine bağlı. Onu kafese koymaya kıyamamışlar sanki. Kelepçesini görmeyen, neden uçup gitmediğine şaşabilir. Bakışı, duruşu öylesine özgür. Ya kafeste pinekleyen güvercinler? Ara sıra kanatlarını kıpırdatıp yer değiştiriyorlar. Sonra yine başlarını içeri çekip uykuya dalıyorlar. Balık istifi gibi. Kimin kanadı nerede, kimin ayağı kimin altına karışıp gitmiş, belirsiz. Öylesine yeknesak, öylesine kişiliksiz. Kafesi kabullenmişler, gözleri ölü balık gözü.

Bir askeri cezaevi yetkilisinin benzetmesiydi bu, demek kapmışım.

"Önceden sizin bakışlarınız çakmak çakmaktı, benim askerlerimin gözleri sanki birer ölü balık gözü. Külahları değişiyoruz şimdi, bundan sonra siz bakacaksınız ölü balık gibi."

Elinde sopa ile şahini uzaktan dürten şu çocuk... Çürük, ayrık dişli. İçinin irini yüzüne vurmuş gibi. Çıkarıp kelepçeyi mertçe dövüşsene gözün kesiyorsa! Ya da sokul bakalım biraz daha. Ama yok, yüzünde iğrenç bir sırıtma, gözü kelepçeyi kafese bağlayan zincirin uzunluğunda. Zincirin boyuna bir karış da emniyet payı ekleyip uzakta durmaya dikkat ederek sopasıyla iteliyor hayvanı.

"Şşşt... Baksana bu tarafa lan!"

Şahin hiç oralı değil. Uzaklara bakıyor. Tavrıyla sopalı çocuğu sinir ediyor. Ama, ben yakıştırıyor olmalıyım kelepçe karşısında yüreklenen ödleklikten, tutsak karşısında yiğitleşen korkaklıktan

tiksindiğini. Ne de olsa bir şahin eninde sonunda.

Hele bak beri... Şşşt, baksana lan!"

Yanındaki çocuk akıl veriyor.

"Sopadan korktuğu yok. Simit atalım belki baktırırız."

Mamak'ta bir açlık grevi. Dokuzuncu gün olmalı. Sayımda limon yalıyor bir görevli, höpürdeterek çay içiyor bir başkası. Saçlarında aklar var. Yaşından başından da utanmıyor diye geçiyor insanın aklından. En yetkili, kan kırmızı: Koğuşların koridorunda cızbız köfte pişirtip mazgalın önünde avurtlarını şişirerek çiğniyor, lokmaları göstere göstere yutuyor.

"Bıraksanıza hayvanı rahat! Utanmıyor musunuz?"

"Sana ne be teyze?"

"Başında sahibi var. Derdi sana mı kaldı?"

"Kızım bulaşmasana. Bunlarla başa çıkılır mı? Hadi gidelim."

Gitmeye hiç gönlüm yok. Şahinin gözlerine bakıyorum. Küçülüp de gözkapaklarının içine giresim geliyor. Kapasa gözlerini, şu kötü müzik, itişip kakışan kalabalık, işportacılar, çöp içindeki deniz, sopalı çocuk, tümü dışarda kalsa, ben içerde. Deler gibi, eriyip de gözlerine akar gibi bakıyorum.

Ve bir anda çarpılıyorum. Yüzümde bir yanma, yanağımda, çenemde bir acı. Tepemde çırpıntı, kulağımda kanat sesi.

Etrafta bağırış çağırış, ne olduğunu anlayamadan şahin uçup yine yerine konmuş.

"Allah allah, hiç böyle bir şey yapmadışimdiye kadar. İyi misiniz hanımefendi, su filan verelım mi?"

"Yüzün kanıyor evladım, ne bakarsın öyle uzun uzun? Al şu mendili. Canın yandı mı?"

"Teyze bak, sen onu bizden korumaya kalktın, o gelip seni pençeledi."

"Yürü gidelim lan. Bizi ancak kedi tırmalar. Karıdaki şansa bak, şahin tırmaladı."

KISA BİYOGRAFİLER

Abasıyanık, Sait Faik (1906-1954). Türk yazınında öykü türünün akla gelen ilk adı ve en önemli Türk öykücüsü. Fethi Naci'nin deyişiyle, "gelmiş geçmiş en büyük hikâyecimiz". Varlık dergisinde yayımladığı öyküleriyle (1934) öykü sanatımıza yenilikçi bir yol açmıştı. Klasik öykü kalıplarının ve anlayışının büsbütün değiştirilmesine öncülük etti. Öykülerinde bir konu ya da olaydan çok, bir küçük yaşantı parçasını, bir kişilik özelliğini ya da bir durumun şiirsel etkilerini çıkış noktası olarak aldı. Bu seçimi ona benzersiz bir anlatım zenginliği sağladı. Kapalı mekânların değil, dış dünyanın, doğanın ve özgür yaşantıların öykücüsü oldu. Sıradan insanların iç dünyalarını, yaşantılarındaki gizli kalmış zenginlikleri, tabii ilkin denizi, Burgaz adayı, balıkçıları, kırları, hayvanları, kent yaşamının ayrıntılarını dile getirdi. Sait Faik denince akla ilk gelen özelliklerinden biri de bütün bu yaşantıları benzersiz bir hümanizmin ışığında almasıdır. 1953'te ABD'deki Mark Twain Cemiyeti'ne üye seçildi. Yapıtları: *Semaver* (1936), *Sarnıç* (1939), *Şahmerdan* (1940), *Lüzumsuz Adam* (1948), *Mahalle Kahvesi* (1950), *Havada Bulut* (1951), *Kumpanya* (1951), *Havuz Başı* (1952), *Son Kuşlar* (1952), *Alemdağda Var Bir Yılan* (1954), *Az Şekerli* (1954), *Tüneldeki Çocuk* (1955), *Mahkeme Kapısı* (1956). Ayrıca *Medar-ı Maişet Motoru* (1944; *Birtakım İnsanlar* adıyla, 1952), *Kayıp Aranıyor* (1953) adlı iki romanı ile *Şimdi Sevişme Vakti* (1953) adlı bir şiir kitabı da vardır.

Ağaoğlu, Adalet (1929). Yazın çalışmalarına ilk gençlik döneminde şiirle başladı, sonra radyo ve sahne oyunlarıyla tanındı, 70'lerde ise, art arda yayımlanan roman ve öyküleriyle en önemli yazarlarımızdan biri oldu. Kırk yılı aşan yazarlık birikimi sonunda, öncelikle romancı olarak tanınıyor. Baştan sona insanlar arasındaki ilişkilerin ve roman kişilerinin toplumsal konumlarından kaynaklanan kişilik özelliklerinin irdelendiği romanlarında, aynı zamanda kendine özgü anlatım biçimleri, anlatı teknikleri geliştirdi. Zaman kavramını eksene alan bir anlatım biçimi oluşturdu. Toplumsal ilişkiler ve durumlar ile yazınsal kişileri arasındaki ilişkileri ele aldığı öyküleri de romanlarının yanı sıra taşıdıkları değerle dikkat çekmiştir. *Yüksek Gerilim* (1974), *Sessizliğin İlk Sesi* (1978) ve *Hadi Gidelim* (1982) adlı üç öykü kitabı yanı sıra yayımlanan romanları şunlardır: *Ölmeye Yatmak* (1973), *Fikrimin İnce Gülü* (1976), *Bir Düğün Gecesi* (1979), *Yazsonu* (1981), *Üç Beş Kişi* (1984), *Hayır* (1987), *Ruh Üşümesi* (1991). Ayrıca, *Evcilik Oyunu, Çatıdaki Çatlak, Tombala, Kendini Yazan Şarkı, Bir Kahramanın Ölümü, Çıkış, Kozalar* adlı oyunları ile anıları ve denemeleri yayımlandı.

Akbal, Oktay (1923). Öykü ve roman yazarlığının yanı sıra, 1956'da "Vatan" gazetesinde başladığı günlük köşe yazarlığını, "Barış" ve "Cumhuriyet" gazetelerinden sonra şimdilerde "Milliyet" gazetesinde sürdürüyor. Savaşın yarattığı etkiler altında sıkışıp kalan insanların yoksunluklarını, acılarını ele aldığı ilk öykü kitabı *Önce Ekmekler Bozuldu* (1946) ilgiyle karşılandı. Sabahattin Ali ve Sait Faik etkileri arasında kalan, ama kendine özgülüğü de koruyan öyküler yazdı. Sıkıntılı, duygulu öykü kişileriyle yalın bir öykü atmosferi kurdu. Birbirine çok benzeyen öykülerindeki bu sıkıntılı kişiyi oluşturmak için, çoğun kendisi ya da çevresindeki gerçek kişilerden yararlandı. Şiirsel diliyle, Sait Faik'in izini süren bir öykücü olduğu belirtilebilir. Öykü kitapları: *Aşksız İnsanlar* (1949), *Bizans Definesi* (1953), *Bulutun Rengi* (1954), *Berber Aynası* (1959), *Yalnızlık Bana Yasak* (1967), *İstinye Suları* (1973), *Hey Vapurlar, Trenler* (1981), *Lunapark* (1983), *Ey Gece Kapını Üstüme Kapat* (1988) Romanları: *Garipler Sokağı* (1950), *Suçumuz İnsan Olmak* (1958), *İnsan Bir Ormandır* (1975). Ayrıca çok sayıda deneme, günce ve köşe yazılarından derlenmiş kitapları vardır.

Aktunç, Hulki (1949). Son dönem öykücülerimizin en önemli adlarından. Toplumun kıyısında kalmış insanların küçük yaşamlarından kesitlerle toplumsal sorunların acısını duyan insanların yaşantılarını irdeledi. Genç kuşak yazarları arasında dil yetkinliğine en çok önem verenlerden biri olarak göründü ve bu çabasını çok başarılı ürünlerle tamamladı. Öncü bir yazar olarak benimsendi. Tekniğe, yapıya, kendine özgü bir anlatım biçemi kurmaya özen gösterdi. Tümceleri kıran, sözcükleri yer yer bozan dil anlayışıyla soyutlamalara varmaya çalıştı. Bu soyutlamalar içinde kişilerin iç dünyaları kopuk kopuk, yer yer iç konuşmalarla gerçeklik kazanırlar. Son yapıtlarında biçimsel arayışlarını geliştirdiği görülüyor. İlk kitabı *Gidenler Dönmeyenler* (1976) belki de en önemli kitabıdır. *Kurtarılmış Haziran* (1977), *Ten ve Gölge* (1985), *Bir Yer Göstericinin Hayatı* (1989) adlı öykü kitapları dışında, *Bir Çağ Yangını* (1981) ve *Son İki Eylül* (1987) adlı romanları ile *Sır Kâtibi* (1989), *Islıkla Tarihçe* (1989) adlı şiir kitapları yayımlandı. *Büyük Argo Sözlüğü*'nü (1991) hazırladı.

Aral, İnci (1944). 1977'den sonra çeşitli dergilerde yayımladığı öykülerinden sonra çıkan ilk öykü kitabı *Ağda Zamanı* (1979) ile ilgi çekti. Günlük yaşamın olumsuz etkileri altındaki kadınların özel duyarlıklarını konu aldı. Sonra güncel sorunlar içindeki bireylerin toplumsal konumlarından gelen özelliklerini irdelemeye başladı. *Uykusuzlar* (1982) adı öykü kitabından sonra yayımlanan *Kıran Resimleri*'nde (1983), doğrudan Kahramanmaraş katliamını içinde yaşayan kişileri anlattı. Bu ölçüde doğrudan bir siyasal şiddet içindeki insanları, yazındışılığa düşmeden yazınsallaştırabilmeyi başardı. *Sevginin Eşsiz Kışı* (1986) adlı öykü kitabından sonra, evlilik, aşk, ayrılık ve cinsellik izleklerini tartıştığı ilk romanı *Ölü Erkek Kuşlar* (1991) ilgi uyandırdı.

Atay, Oğuz (1934-1979). Çağcıl Türk yazınının oldukça önemli ve çok tartışılan yazarlarından oldu. Zor okunur kitapları ölümünden sonra çok satmaya başladı. Oğuz Atay denince akla ilkin *Tutunamayanlar* (1971) romanı gelir. Yazarlığına ilişkin bütün tartışmalar da bu roman çevresinde yapıldı. Toplumsal ilişkilerle çatışma içindeki kişilerin iç dünyalarının, kişisel bunalımlarının hem ince bir yergiyle, hem de olağanüstü ayrıntı zenginliğiyle dile getirildiği *Tutunamayanlar,* alışılmamış anlatım biçimiyle de yankılar uyandırdı. Şaşırtıcı bir yazar olarak, gittikçe daha çok değer verildi. *Tehlikeli Oyunlar* (1973) ve *Bir Bilim Adamının Romanı* (1975) adlı romanları, *Oyunlarla Yaşayanlar* (1979) adlı oyunu, ölümünden sonra yayımlanan *Günlük*'ü (1987) dışında, 1975'te yayımlanan *Korkuyu Beklerken* adlı öykü kitabı var. Öyküleri, Oğuz Atay'ın yalnızca *Tutunamayanlar* demek olmadığını tanıtlıyor. Toplumun olumsuz etkileriyle, denebilir ki kara bir atmosfer içinde sıkışıp kalmış, kendi dışlarına da yabancılaşmış bireylerin öyküsünü yazdı. "Kişinin kişi olarak değil birey olarak toplumun — hangi toplum olursa olsun — salt toplum olduğu için yaraladığı bir üyesi olarak sergilendiği öyküler yer almaktadır *Korkuyu Beklerken*'de." (Füsun Akatlı)

Baykurt, Fakir (1929). Türk yazınında köy enstitüsü çıkışlı yazarların en ünlüsüdür. Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) genel başkanlığı da yaptı (1971). İlkin şiirle yazın çalışmalarına başladı, Mahmut Makal'ın ünlü *Bizim Köy* kitabının yarattığı yankıların ertesinde öyküye geçti. Gerçekçi, giderek doğalcı bir yazın anlayışına uygun biçimde, köy gerçekliğini, köylülerin yaşam kavgalarını anlattı. Keskin gözlemleriyle, 1960'ların toplumsal ve siyasal koşullarında çok okunan ve büyük ilgi toplayan bir yazar oldu. Halkçı ve köktenci kişiliğiyle yazın anlayışını özdeşleştirdi. Öykü Kitapları: *Çilli* (1955), *Efendilik Savaşı* (1959), *Karın Ağrısı* (1961), *Cüce Muhammet* (1964), *Anadolu Garajı* (1970), *On Binlerce Kağnı* (1971), *Can Parası* (1973), *İçerdeki Oğul* (1974), *Sınırdaki Ölü* (1975), *Kale Kale* (1978), *Barış Çöreği* (1982), *Gece Vardiyası* (1982), *Duisburg Treni* (1986). Romanları: *Yılanların Öcü* (1959). *Irazcanın Dirliği* (1961), *Onuncu Köy* (1961), *Amerikan Sargısı* (1967), *Kaplumbağalar* (1967), *Tırpan* (1970), *Köygöçüren* (1973), *Keklik* (1975), *Kara Ahmet Destanı* (1977), *Yayla* (1977), *Yüksek Fırınlar* (1983), *Koca Reşn* (1986).

Bener, Vüs'at O. (1922). Sait Faik'ten sonra gelen öykücülerimizin en önemli adlarından biri. Çok az yazan, yazdıkları titiz bir işçilik taşıyan bir öykücü olarak tanındı. *Dost* (1952) ve *Yaşamasız* (1957) adlı iki öykü kitabı yayımlandı. Öyküleri, yayımlandığı yıllarda oldukça kapalı, karamsar ve karanlık bulundu ve bu özellikleriyle eleştirildi. Ele aldığı gerçekliği olduğu gibi bırakmayan, soyutlamalarla başka tür bir gerçekliğe ve kuşkusuz yazınsal bir düzeye çıkaran tutumu, aslında onun en başarılı yanıdır. Başlangıçta çok yalın olan öykü dili ve anlatım biçemi, sonradan öykü yazınımızda yenilikçi bir yönsemin ilk örnekleri arasında yer aldı. Tümce yapılarında, sözcük seçiminde,

sözdizimini bozan dil anlayışında apayrı özellikler bulunabilir. *Buzul Çağının Virüsü* (1984) ve *Bay Muannit Sahtegi'nin Notları* (1991) adlı iki romanında bu dil ve anlatım aykırılıkları son kerteye vardırılır. Dilindeki aykırı tutum, anlatı kişilerinin oldukça aykırı kişilikleriyle özdeşleşmiştir sanki. Vüs'at O. Bener'in *Ihlamur Ağacı* (1962) ve *İpin Ucu* adlı iki de oyunu vardır.

Burak, Sevim (1931-1984). "Dost" dergisinde yayımlanan öyküleriyle şaşırtıcı bir öykücü olarak ortaya çıktı ve büyük ilgi gördü. Bilinç-akışına uygun bir anlatım biçimini, aykırı bir dil kuruluşuyla birlikte gerçekleştirmeye çalıştı. Bu alışılmamış, neredeyse tuhaf denebilecek dil anlayışıyla, ilk bakışta dışsal gerçekliği umursamıyor görünür. Ne ki düşsel ve şiirsel anlatım biçimi gerçekliğe gönderen pek çok ipucu taşır. Bunalmış, sorunlu, karamsar, çaresiz, mutsuz öykü kişileri sanki bu düşsellikten güç alarak yaşama bağlanırlar. Sevim Burak'ın öyküleriyle şiir arasında çok yakın bağlar kurmak da olasıdır. Okuru şaşırtıcı bir okuma serüvenine çıkaran bu aykırı öykülerin yazarı, öykü yazınımızın yenilikçi yönseminin en yaratıcı kişilerindendir. *Yanık Saraylar* (1965) ve *Afrika Dansı* (1982) adlı öykü kitaplarının yanı sıra, *Everest My Lord* (1984) adlı bir romanı ve *Sahibinin Sesi* (1982) adlı bir oyunu da vardır.

Çiçekoğlu, Feride (1951). Hapishane yaşantısı içindeki insanları bir çocuğun gözüyle değerlendiren *Uçurtmayı Vurmasınlar* (1986) adlı romanıyla ilgi topladı. Öykülerinde 1980-1990 dönemine ilişkin yaşantısal gözlemlerinden yararlandı. Yok olan değerler, siyasal baskı ve işkence, açlık grevleri gibi izlekleri yalın bir dil, titiz bir gözlemcilik ve incelikli bir mizahla anlattı. Öykülerini *Sizin Hiç Babanız Öldü mü* (1990) adlı kitabında topladı.

Duru, Orhan (1933). İlk öykü kitabı *Bırakılmış Biri* (1959) geniş yankı uyandırdı. Toplumsal işlevi önde tutan başlangıç yıllarından sonra, yeni bir anlatım biçimine yöneldi ve kara mizahtan, gerçeküstünden yararlandığı değişik öyküleriyle kendine özgü bir öykü dünyası yarattı. Devrik tümcelerden yararlanan etkili, incelikli bir dil kurdu. Öykücülüğümüzün girmediği dünyalara girdi, olağandışını yazınsallaştırdı ve bu özellikleriyle başkalarına benzemez bir öykü dünyası yarattı. Son döneminde gerçeküstünden bilim-kurguya doğru bir geçiş yaptığı görülüyor. Orhan Duru, öykü yazarlığının yanı sıra, uzun yıllardır gazeteci olarak da basın dünyasının içinde bulunuyor. *Denge Uzmanı* (1962), *Ağır İşçiler* (1974), *Yoksullar Geliyor* (1982), *Şişe* (1989) öbür öykü kitaplarıdır.

Duruel, Nursel, (1941). *Geyikler, Annem ve Almanya* (1982) adlı kitabıyla dikkatleri çekti. Uzun bir aradan sonra, ikinci kitabı *Yazılı Kaya* 1992'de yayımlandı. Derin duyarlığı, inceliklerle dolu anlatımı ve şiirsel diliyle ilgi çekti.

Edgü, Ferit (1936). 1950'lerde çeşitli dergilerde yayımlanan şiirleriyle yazın dünyasına giren Ferit Edgü, daha sonra yayımladığı öykülerle dikkat çekti. Karamsar bir dünyanın, gerçeklikten kaçan bireylerin iç dünyalarını ve iletişimsizliklerini yazdı. Kişilerini gerçeğin dışından bulurken, yeni bir gerçeklik arayışı içine girdi. Oldukça karmaşık dünyaları kapsarken, giderek felsefi bir boyut da kazanan anlatısını yalın bir dil üstüne kurdu. *Kaçkınlar* (1959), *Bozgun* (1962), *Av* (1968), *Bir Gemide* (1978), *Çığlık* (1982) adlı öykü kitapları dışında, *Kimse* (1976) ve *O* (1977) adlı iki romanı, *Eylül'ün Gölgesinde Bir Yazdı* (1988) adlı romansı, *Ah Min-el Aşk* (1978) adlı şiir kitabı ve *Ders Notları* (1979), *Yazmak Eylemi* (1980), *Şimdi Saat Kaç* (1986), *Yeni Ders Notları* (1991), *Binbir Hece* (1991) adlı deneme kitapları bulunuyor. Resim sanatı üstüne yaptığı incelemeleri de çeşitli kitaplarda topladı.

Eray, Nazlı (1945). Alışılmadık öykü tatları veren bir yazar. Başkalarına benzemez bir anlatım biçimiyle yazdığı öykülerinde, gerçekle gerçeküstü arasında gel-gitler yaratarak, günlük yaşamın ayrıntılarını deşer. Kadın dünyasına özel bir ilgi gösterir. Fantastiği arayışı içinde düşsel bir dünya ve masalcı öğelerle buluşturur okuru. Öykücülüğümüzün, denebilir ki, tuhaf ama aynı ölçüde vazgeçilmez bir yazarıdır. Bu arada yalın, kolay ilişki kurulabilir diliyle de dikkat çeker. *Ah Bayım Ah* (1976), *Geceyi Tanıdım* (1980), *Kız Öpme Kuyruğu* (1982), *Hazır Dünya* (1984), *Eski Gece Parçaları* (1986), *Aşk Artık Burada Oturmuyor* (1988), *Yoldan Geçen Öyküler* (1989), *Kuş Kafesindeki Tenor* (1991) adlı öykü kitapları dışında, *Pasifik Günleri* (1981), *Deniz Kenarında Pazartesi* (1984), *Arzu Sapağında İnecek Var* (1990) adlı romanları vardır.

Erbil, Leylâ (1931). Öykü yazınımızın en önemli adlarından biri olarak nitelenebilecek olan Leylâ Erbil, yenilikçi yazınsal arayışların öncülerindendir. Erkek egemenliğine karşı kadın duyarlığını öne çıkaran, aykırı bir tutum alışı seçen kadın kişileri öykülerinde önem taşıyan unsurlardır. Varoluşçuluk, hiççilik ve bunalım başlangıçta asıl izlekleri olarak göründü. Sonraları öykü evrenini de dışa dönük tutmaya başladı. Leylâ Erbil, özellikle sözdizimini bozan, sözcükleri değiştiren, yazım kurallarını dilediğince kullanan dil tutumuyla, özgün bir anlatım biçimi geliştirdi. Alışılmış olanı, klasik yazınsal değerleri aşma kaygısı onu yepyeni biçim arayışlarına yöneltti. Öykü kitapları: *Hallaç* (1961), *Gecede* (1962), *Tuhaf Bir Kadın* (1971), *Eski Sevgili* (1977). *Karanlığın Günü* (1985) ve *Mektup Aşkları* (1988) adlı romanları yayımlandı.

Esendal, Memduh Şevket (1883-1952). Kısa öyküye, bir tür olarak Türk yazınına girişinden sonra, ilk önemli sıçramasını gerçekleştiren yazar. Edebiyat-ı Cedide yazarlarından sonra kısa öyküye çağcıl bir nitelik kazandıran Esendal, kendinden sonra gelen yazarların da önünü açtı. İttihat ve Terakki üyeliğinden TBMM üyeliğine, elçilikten CHP genel sekreterliğine varıncaya

dek çok yoğun siyasal çalışmalar içinde bulunan Esendal'ın asıl değeri, denebilir ki, ölümünden sonra anlaşılabilmiştir. Bugünse, onun öykü yazınımızın en büyük adlarından biri olduğu söylenebilir. Çok yalın, duru bir dille, az ve öz anlatma yolunu seçerek yazdığı kısacık öykülerinin konularını daha çok günlük yaşamdan almıştır. Günlük yaşamın önemsiz görünen ayrıntıları ve insan tipleri öykülerinin konusuna dönüşür. Kişilerinin kişilik özelliklerini onların davranışlarına ve konuşmalarına yüklemekte çok başarılıdır. Bir diyalog ustasıdır. Bütün Eserleri 14 kitapta toplandı (1983-1988). Romanları: *Ayaşlı ve Kiracıları* (1983), *Vassaf Bey* (1983), *Miras* (1988). Öyküleri: *Otlakçı* (1983), *Mendil Altında* (1983), *Sahan Külbastısı* (1983), *Veysel Çavuş* (1984), *Bir Kucak Çiçek* (1984), *İhtiyar Çilingir* (1984), *Hava Parası* (1984), *Bizim Nesibe* (1985), *Kelepir* (1986), *Gödeli Mehmet* (1988).

Füruzan (1935). 1968-72 yıllarının en başarılı ve en çok ilgi uyandıran öykücülerindendir. Geleneksel anlatım biçimleriyle, geleneksel ilişkilerin dramatiğini yepyeni çağrışımlara yol açacak biçimde vermeyi başarmıştır. Bunun asıl nedeni, doğal, akıcı ve açık seçik bir dili duru ve yalın biçimde kullanması ve öykülerinin yükünü can alıcı ayrıntılarda aramasıdır. İnsancıl bir içeriği yansıtmaya çalışır. En başarılı öykülerinin ilk üç kitabı olan *Parasız Yatılı* (1971), *Kuşatma* (1972) ve *Benim Sinemalarım*'da (1973) yer aldığı belirtilebilir. Ayrıca *Gecenin Öteki Yüzü* (1982) ve *Gül Mevsimidir* (1985) adlı öykü kitapları dışında, *47'liler* (1975) adlı romanı, *Yeni Konuklar* (1977) ve *Ev Sahipleri* (1981) adlı gezi ve anı kitapları ile *Redifeye Güzelleme* (1981) adlı bir oyunu da vardır.

Güngör, Necati (1949). Başlangıçta yöresel izlenimler ile anıların güçlü izlerini taşıyan öyküleriyle dikkati çekti. Sıcak bir öykü atmosferi oluşturdu. *Sevgi Ekmektir* (1978) adlı kitabıyla önemli bir çıkış yaparken, en başarılı öykülerini de yazmış bulunuyordu. Orta tabaka insanlarının ezikliklerini, dirençlerini, yitikliklerini anlattı. Ayrıntıları önemseyen, sıcak bir dil kullandı. Kitapları: *Yolun Başı* (1973), *Yeryüzünde İki Gölge* (1982), *Bu Sevda Ölmek* (1983), *Hayatımın Yedi Hikâyesi* (1984), *Unutulmaz Bir Kadın Resmi* (1986). *Sinema Kuşu Sevgilim* (1990).

Gürsel, Nedim (1951). *Uzun Sürmüş Bir Yaz* (1975) adlı kitabıyla öykü yazınımıza girdi ve genç yaşta geniş bir ilgi uyandırdı. Genç aydınların baskıcı bir ülke ortamı içindeki olumlu ve olumsuz tutumlarını yansıttı. Akıcı, şiirsel bir anlatım biçimi kurdu. Uzun yıllar boyu Paris'te yaşıyor oluşu öykülerinin içeriğini de etkiledi ve yurdundan uzakta kalmış bir aydının yurt — ve İstanbul — özlemini, göçmenliğin üstündeki ruhsal etkilerini öykülerine aktarmaya başladı. Nedim Gürsel, sürdürdüğü yazın araştırmalarıyla da oldukça dikkate değer bir incelemeci olarak öne çıktı. Öykü kitapları: *Kadınlar Kitabı* (1983), *Sorguda* (1988), *Sevgilim İstanbul* (1986). İnceleme kitapları:

Şeyh Bedreddin Destanı Uzerine (1978), *Çağdaş Yazın ve Kültür* (1978), *Yerel Kültürden Evrensele* (1985), *Nâzım Hikmet ve Geleneksel Türk Yazını* (1992)

İleri, Selim (1949). Öykü yazınımızın genç kuşağı içinden süzülen en önemli yazarlardan, bir genç usta. Çok genç yaşta kendini yazın dünyamıza kabul ettirdi. Başlangıçta öykü yazdı ve çok özenli diliyle dikkat çekti. Genç insanları, değişen büyük kent ortamını, yitip giden gelenekleri konu etti. Selim İleri, hem öyküleriyle, hem romanlarıyla, denebilir ki, eskil bir duyarlığın yazarıdır. Gelenekle ilişkisinde ayıklamacı değil, bütüncüdür. Kendi kırılgan duyarlığını öykülerine yansıttığı söylenebilir. Aşklar, umutsuzluklar, hiçlikler, çaresizlikler, zayıflıklar, acılar vb. Selim İleri'nin başlıca izlekleridir. Asıl yaygınlık kazanması ise, ilk romanı *Her Gece Bodrum*'un (1976) gördüğü ilgiyle birlikte gerçekleşti. Romancı olarak da çok verimli bir yazar oldu. Selim İleri'nin verimi titiz bir incelemeci-eleştirmen olarak da ayrıca dikkate değerdir. Öykü kitapları: *Cumartesi Yalnızlığı* (1968), *Pasırma Yazı* (1971), *Dostlukların Son Günü* (1975), *Bir Denizin Eteklerinde* (1980), *Eski Defterlerde Solmuş Çiçekler* (1982). Romanları: *Ölüm İlişkileri* (1979), *Cehennem Kraliçesi* (1980), *Yaşarken ve Ölürken* (1981), *Ölünceye Kadar Seninim* (1983), *Yalancı Şafak* (1984), *Saz Caz Düğün Varyete* (1985), *Hayal ve Istırap* (1986), Kafes (1987), *Mavi Kanatlarınla Yalnız Benim Olsaydın* (1991).

K., Tarık Dursun (1931). İlk yapıtlarında, sanayileşmenin hızlandığı bir dönem içinde kalan Ege bölgesi insanlarını anlattı. Gençlik serüvenlerini, işçilerin, esnaf ve küçük memurların yaşam kavgasını konu etti. Esendal ve Sait Faik çizgisine sımsıkı bağlı, tipik bir "küçük insanlar" öykücüsüdür. Günlük yaşamın bütün ayrıntıları onun için bir öykü konusudur. Yer yer tatlı bir mizahla örülüdür öyküleri. Kimi öykülerinde de halk hikâyelerinden yararlanmıştır. Öykücülüğün yanı sıra, roman, senaryo dallarında da verimli bir yazar olarak görünmektedir. Öykü kitapları: *Hasangiller* (1955), *Vezir Düşü* (1957), *Güzel Avrat Otu* (1961), *Sevmek Diye Bir Şey* (1965), *Yabanın Adamları* (1967), *Bağrıyanık Ömer'le Güzel Zeynep* (1972), *Bahriyeli Çocuk* (1976), *İmbatla Dol Kalbim* (1982), *Ona Sevdiğimi Söyle* (1983), *Ömrüm Ömrüm* (1987). Başlıca romanları: *Rıza Bey Aile Evi* (1957), *İnsan Kurdu* (1959), *Sabah Olmasın* (1967), *Denizin Kanı* (1968), *Kopuk Takımı* (1969), *Gün Döndü* (1974), *Kayabaşı Uygarlığının Yükselişi ve Birdenbire Çöküşü* (1980), *Alçaktan Uçan Güvercin* (1982), *Kurşun Ata Ata Biter* (1983).

Karasu, Bilge (1930). Türk yazınının yenilikçi ustalarından, has bir yazın adamı. Az yazıp seyrek yayımlayan, bununla birlikte yazacakları ilgiyle beklenen, yazdıklarıysa yankılar yaratan bir yazar. Çok ince eleyip sıkı dokuyan bir yazar olduğu için, geniş okur yığınlarına ulaşamayan, seçkinci bir tutumu olduğu söylenebilir. Bireyin iç sorunlarının çözümlenmesine adanmış bir yazınsal serüveni vardır. Öykü yazınımızın özel ve özgün bir yazarı oluşu,

yazınsal teknikleri büyük bir başarıyla kullanmasında, dahası, kendine özgü anlatım biçimleri geliştirmesindedir. Öykü kitapları: *Troya'da Ölüm Vardı* (1963), *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı* (1970), *Göçmüş Kediler Bahçesi* (1980), *Kısmet Büfesi* (1982). Romanları: *Gece* (1985), *Kılavuz* (1990).

Kutlar, Onat (1936). 1959'da yayımlanan ilk ve tek öykü kitabı *İshak* ile öykü yazınımızda yer etti. Sonradan öyküyü sürdürmemesine karşın, bu tek kitabıyla bugün de otuz yıl önceki ilgiyi görüyor. Masalsı, yer yer gerçeküstü, gizemli, bazen çocuk gözünden anlatılan bu öyküler, son derece titiz bir işçiliğin ürünüdürler. İmgeli, şiirsel ve yalın bir dil kullanışıyla da dikkat çekti. Tek kitabı ve kitaptaki dokuz öyküsüyle öykü yazınımızın en seçkin köşelerinden birinde duruyor. Ayrıca *Peralı Bir Aşk İçin Divan* (1981) adlı bir şiir kitabı ile öykü tadında yazılmış denemelerini içeren *Yeter ki Kararmasın...* (1984) ve *Bahar İsyancıdır* (1986) adlı kitapları yayımlandı.

Kutlu, Ayla (1938). Yazın yaşamına geç girmesine karşın, sonradan çok verimli oldu. İlk romanı *Kaçış* 1979'da yayımlandı. Art arda yayımladığı romanlarıyla, roman sanatımızda kendine özgü bir yer aldı. Toplumsal değişimi, bu değişimden etkilenen bireyleri, değer yargılarını, özellikle kadınları odak noktasına aldı. Romanları sürekli bir tartışma, hesaplaşma, yanlışlar ve yalnızlık, arayış, gelecek umudu izlekleri çevresinde kuruldu. Romanları: *Islak Güneş* (1980), *Cadı Ağacı* (1983), *Tutsaklar* (1983), *Bir Göçmen Kuştu O* (1985), *Hoşça Kal Umut* (1987). Tek öykü kitabı olan *Sen de Gitme Triyandafilis* (1990) ile yazarlık serüveninde belki de en önemli çıkışını yaptı; romanlarından başarılı öykülerle öne çıktı.

Meriç, Nezihe (1925). Öykü yazınımızın en önemli adlarındandır. "Seçilmiş Hikâyeler Dergisi"nde çıkan (1950-52) öyküleriyle ilgiyle karşılandı. Toplum içinde bile kendi duyarlıklarını koruyan kadın kişilerini anlatmadaki başarısı özellikle dikkat çekti. Kadın bakış açısının getirdiği konular ve kişileri titiz bir ayrıntıcılık, şiirsel bir anlatımla dile getirdi. Aydın bir kadının kendine sorun ettiği konular öykülerinin de konuları oldu. Erkek egemenliğine dayalı bir toplum içinde, ezilen, iç dünyaları örselenmiş, geleneklerin kıskacı içinde bunalan kadınları bazen yenik, bazen başkaldırıcı kimlikleriyle yansıttı. Türkçeyi en güzel yazan yazarlarımızdan biri olduğu belirtilebilir. Öykü yazınımızın geleneksel yolu ile yenilikçi yönsemi arasındaki en sağlam köprülerden de biridir. Asım Bezirci, "anlatımının güzelliği, duyarlığının inceliği, gözlemlerinin keskinliği, işlediği sorunların ilginçliği, kadın psikolojisini yansıtmadaki ustalığı ve bilinçli başkaldırmasıyla dikkate değer bir yazar," olarak niteliyor Nezihe Meriç'i. Öykü kitapları: *Bozbulanık* (1953), *Topal Koşma* (1956), *Menekşeli Bilinç* (1965), *Dumanaltı* (1979), *Bir Kara Derin Kuyu* (1989). *Korsan Çıkmazı* (1962) adlı bir de romanı var.

Orhan Kemal (1914-1970). Yaşadığı yıllarda en çok okunan öykücülerimizdendi. Tam anlamıyla halkçı bir yazardır. Üstelik, doğru dürüst bir eğitim de görememişti. Bursa cezaevindeyken Nâzım Hikmet'in gelişiyle, kendini geliştirecek bir okuma yoğunluğu içine girdi. Yaşamı boyunca emekçi insanlar içinde yaşadı ve onları oldukları gibi yansıttı. Kişilerini kendi gerçeklikleri içinde yazınsallaştırdı. Fazlaca müdahale etmesi gerekmedi. Bir diyalog ustasının elinde, kişileri kendileri konuşarak iç dünyalarını dışavurdular. Konu ve kişi bulmakta hiç güçlük çekmemiş bir yazardı. Gerçeğe uygunluk, toplumun kıyısında kalmış insanların yaşantıları, işlek bir dil, hızla akan bir anlatım biçimi başlıca özellikleridir. Çok üretkendi. Kendi yaşamında çektiği güçlükler yüzünden başarı düzeyini yer yer düşürdüğü üstünde birleşilir. Sıradan insanları yalın halleriyle vermekteki başarısıyla, Türk yazınının hâlâ eskimemiş yazarlarından biridir. Öykü kitapları: *Ekmek Kavgası* (1949), *Sarhoşlar* (1951), *Çamaşırcının Kızı* (1952), *72. Koğuş* (1954), *Grev* (1954), *Dünyada Harp Vardı* (1963), *İşsiz* (1966), *Önce Ekmek* (1969). Başlıca romanları: *Baba Evi* (1949), *Avare Yıllar* (1950), *Murtaza* (1952), *Cemile* (1952), *Bereketli Topraklar Üzerinde* (1954), *Hanımın Çiftliği* (1961), *Eskici ve Oğulları* (1962), *Gurbet Kuşları* (1962), *Bir Filiz Vardı* (1965), *Müfettişler Müfettişi* (1966), *Arkadaş Islıkları* (1968).

Ömer Seyfettin (1884-1920). Edebiyat-ı Cedide yazarlarının ağdalı, Batı öykünmecisi diline karşı arı, yalın halk dilini savunan tutumuyla Türk yazınındaki dönüm noktalarından biri oldu. Milli Edebiyat akımını başlatanlar arasında yer aldı. Kısa ömrüne 140 öykü sığdırdı. Geleneksel dil ve yazın anlayışlarını aşmaya çalışan tutumuyla, çağdaş öykücülüğümüzün başlangıcında özel bir yeri vardır. Yaşadığı çevrenin insanlarını anlattı. Günlük yaşantının gerçekliğini ve insanlarını insancıl bir bakış açısıyla aldı. Hızlı bir akış kazandırdığı öykülerinde çoğun belli bir olayı anlatır. Arı dil anlayışı ve canlı ele alış biçimi ve bugün hâlâ yaygın biçimde okunması ilgi çekicidir. Bütün Eserleri dizisinde yayımlanan öykü kitapları: *Efruz Bey, Kahramanlar, Bomba, Harem, Yüksek Ökçeler, Kurumuş Ağaçlar, Yalnız Efe, Falaka, Aşk Dalgası, Beyaz Lale, Gizli Mabed.*

Öz, Erdal (1935). Başlangıçta çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanan şiir, öykü ve eleştiri yazılarıyla tanındı. 1960'da *Yorgunlar* adlı öykü ve *Odalarda* adlı romanı yayımlandı. 1970'lerin genç devrimcilerini konu eden öykülerine yer verdiği *Kanayan* (1973) ve siyasal bir roman olarak nitelenebilecek *Yaralısın* (1974) ile ilgi topladı. Sıcak ve etkili anlatımı, canlı kişileriyle başarılı bulundu. 1987'de ikinci öykü kitabı *Havada Kar Sesi Var* yayımlandı. Tutukluluk günlerindeki ortak yaşantıları içinde tanıdığı Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan'ın 12 Mart darbesi öncesi ve sonrasındaki yaşamlarını içeren *Deniz Gezmiş Anlatıyor* (1976) adlı anı kitabını daha sonra *Gülünün Solduğu Akşam* adıyla, yeni bir biçimde yazdı.

Özlü, Demir (1935). Öykücülüğümüzde "a" kuşağı adıyla tanınan devinimin başlıca yazarlarından biridir. Varoluşçu ve gerçeküstü öğelerle oluşturduğu öykü dünyasıyla, gerçekçiliğin dışında kalan bir yazınsal evreni seçti. Toplumcu görüşlere de yakınlık duyınasının sonucu olarak, öykülerinin içeriği de değişti. Bunalım ve toplumsal kuşkuların hiçleşmeye götürdüğü kişilerden toplumsal sorumluluklara yakın duran kişilere götüren bir yazınsal süreci oldu. Ahlak, gelenekler, yabancılaşma, yalnızlık gibi izleklerin ardını hiç bırakmadı. Öykü kitapları: *Bunaltı* (1958), *Boğuntulu Sokaklar* (1966), *Soluma* (1963), *Öteki Günler Gibi Bir Gün* (1974), *Aşk ve Poster* (1980), *Stockholm Öyküleri* (1988). Romanları: *Bir Uzun Sonbahar* (1976), *Bir Küçükburjuvanın Gençlik Yılları* (1979), *Bir Yaz Mevsimi Romansı* (1990). Anlatıları: *Bir Beyoğlu Düşü* (1985), *Berlin'de Sanrı* (1987).

Özlü, Tezer (1943-1986). Yaşam ve yazarlık serüvenini birleştiren bir yazar. Kendi yaşantısından derlediği izleklerle sarsıntılı, bunalımlı iç dünyaların öykücüsü oldu. Yalın, kolay ilişki kurulabilir bir dille yazdı. *Eski Bahçe* (1978) ve *Eski Sevgi* (1987) adlı öykü kitaplarının dışında, *Çocukluğun Soğuk Geceleri* (1980) adlı bir romanı ve *Yaşamın Ucuna Yolculuk* (1983) adlı bir anlatısı vardır.

Öztaş, Mahir (1951). Çeşitli dergilerde yayımladığı şiirlerini *Unutulmak Tozları* (1983) adlı kitabında topladı. Sonraları öncelikle öyküyü seçtiği görüldü. *Ay Gözetleme Komitesi* (1988) adlı ilk öykü kitabıyla dikkatleri çekti. İkinci öykü kitabı *Korku Oyunu* 1989'da yayımlandı. Denebilir ki, tuhaf bir öykü atmosferi içinde, ürpertici, karabasansı dünyalar yaratmakta çok başarılı oldu. Genç kuşak öykücülerinin şimdiden olgunlaşmış yazarları arasında ilk akla gelenlerindendir.

Özyalçıner, Adnan (1934). "a" kuşağı yazarlarından. İstanbul'un kenar semtlerinin insanlarını anlatarak başladı, çok geçmeden ruhsal çözümlemeler çevresinde örülü bir öykü dünyasına yöneldi. Uzun tümcelerle iç dünyaları yazınsallaştırmaya çalıştı. Varoluşçuluğun etkisinden, neden sonra toplumcu düşüncelerin etkisine uzandı. Yabancılaşmış, hiçleşmiş, uyumsuz kişiler 70'lerde yerlerini emekçi insanların dünyalarına bıraktı. Geleneksel anlatı biçimlerinden uzak durma çabası kendi özgünlüğünü kazanmasını sağladı. Öykü kitapları: *Panayır* (1960), *Sur* (1964), *Yağma* (1971), *Yıkım Günleri* (1971), *Gözleri Bağlı Adam* (1977), *Cambazlar Savaşı Yitirdi* (1992).

Saba, Ziya Osman (1910-1957). "Servet-i Fünun" ve "Uyanış" dergilerinde göründükten sonra, Yedi Meşalecilere katıldı. İçe dönük, duyarlı şiirleriyle tanındı. Çocukluk özlemi, ev-aile sevgisi, anıları, yoksulluğa karşı acıma ve utanç, kadere boyun eğiş, ölüm, küçük mutluluklar çevresinde, ilgi uyandıran şiirler yazdı ama, Türk şiiri içindeki etkisi sınırlı kaldı. Aynı izlekler

çevresindeki öykülerinde de belli bir düzeyi yakaladı. Kent yaşamına ilişkin canlı gözlemler, değişen gelenekler ve değer yargılarıyla örülü, kalıcı öyküler bıraktı. Öykü kitapları: *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi* (1952), *Değişen İstanbul* (1959). Şiir kitapları: *Sebil ve Güvercinler* (1943), *Geçen Zaman* (1947), *Nefes Almak* (1957).

Sabahattin Ali (1907-1948). Yazarlığı, yaşamı ve trajik sonuyla Türk yazınının unutulmayacak adlarındandır. Yazıları ve şiirlerinden ötürü dönemin yöneticileri tarafından kara listeye alınıp iki kez hapse mahkum oldu. Sonunda Kırklareli'de Bulgaristan sınırı dolaylarında öldürüldü. Ölümü hâlâ bütünüyle aydınlanmış değil. Art arda yayımlanan şiirleri, öyküleri ve romanlarıyla etkili bir yazar oldu. Öncelikle öykücüdür ve Türk yazınında kendisinden sonra gelen yazarları oldukça etkilemiş, bir "Sabahattin Ali çizgisi"nden söz edilmesine yol açmıştır. Yüksek gözlem gücüyle yazdığı öykülerinde, Anadolu kasabalarından süzülen konularını toplumcu düşünceleri doğrultusunda işledi. Romanları da ilgiyle okunmaktadır. Öykü kitapları: *Değirmen* (1935), *Kağnı* (1936), *Ses* (1937), *Yeni Dünya* (1943), *Sırça Köşk* (1947). Romanları: *Kuyucaklı Yusuf* (1937), *İçimizdeki Şeytan* (1940), *Kürk Mantolu Madonna* (1943). Şiirleri: *Dağlar ve Rüzgâr* (1934).

Selimoğlu, Zeyyat (1922). İlk öykü kitabı *Kavganın Sonu ve Başı* (1955) yayımlandıktan sonra uzun bir suskunluğa çekildi. Neden sonra *Direğin Tepesinde Bir Adam* (1969) ile ortaya çıktı. Konularını genellikle deniz adamlarının renkli yaşamlarından alır. Ekmeğini denizden çıkaran insanların günlük yaşantıları, yaşam kavgaları, sorunlarıyla ilgilidir. Hem kişilerinin iç dünyalarını verişiyle, hem yazınsal düzeyiyle önemli bir başarı göstermiştir. Gündemde kalmayı başaran bir öykücü olmadığı için, genellikle dikkatlerden uzak kalmıştır. Bununla birlikte, öykülemedeki başarısı, yalın dili, gerçekçi ve canlı anlatımıyla, ilgiye değer bir öykücümüzdür. Öykü kitapları: *Küçüstünde Toplantı* (1971), *Karaya Vurdu Deniz* (1975), *Deprem* (1976), *Soyunanlar* (1980), *Çiçekli Dağ Sokağı* (1982), *Bir Şarkı Gibiydi Aramızdaydı O Gün* (1990).

Soysal, Sevgi (1936-1976). Genç ölümüyle çağdaş Türk yazınının en büyük kayıplarından oldu. Her zaman ilgiyle izlenen, sevilen, tartışılan bir yazardı. İncelikli mizahıyla, ayrıntılara değer veren gözlemciliğiyle etkileyici öyküler yazdı. Mamak Cezaevi'nde tutuklu kaldı ve bu döneminden yararlanan siyasal gözlemlerini öykülerine ve romanlarına yansıttı. Kimi eleştirmenler öykülerini, kimileri de romanlarını daha başarılı bulurlar. Bu da gösteriyor ki, Sevgi Soysal bütün yapıtlarında belli bir düzeyin üstüne çıkmış bir yazardır. Öykü kitapları: *Tutkulu Perçem* (1962), *Tante Rosa* (1968), *Barış Adlı Çocuk* (1976). Romanları: *Yürümek* (1970), *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti* (1973), *Şafak* (1975), ve tamamlanamamış olan *Hoş Geldin Ölüm* (1980). Ayrıca *Yıldırım Bölge*

Kadınlar Koğuşu (1976) adlı bir anı kitabıyla yazılarının toplandığı *Bakmak* (1977) adlı bir kitabı daha yayımlanmıştır.

Şengil, Selim (1913). Öykü türüne emek veren yazarlarımızdandır. Öyküye olan tutkusunu 1947'de yayımlamaya başladığı "Seçilmiş Hikâyeler Dergisi"nde bir araya getirdiği öykücülerle paylaşmış, daha sonra "Dost" dergisini çıkarmıştır (1957-1973). Yılların birikimine dayalı anıları, gözlemleri öykülerinin altyapısını oluşturur. Kitapları: *Kafasını Törpüleyen Adam* (1943), *Es Be Süleyman Es I* (1980), *Güzel Bir Oyun I* (1983) *Savrulup Gidenler* (1987). *Bir Rüzgâr Esti* (1945) adlı bir de oyunu vardır.

Tanpınar, Ahmet Hamdi (1901-1962). Çağdaş Türk yazınının en önemli yazarlarındandır. İlk şiirleriyle (1921-1932) kısa sürede tanındı. Kendine özgü bir söz ve kavram dünyası yaratmaya çalıştı. Daha sonra, geçmiş ve bugün arasında çatışma durumunda kalan, uyumsuz, sıkıntılı, korkulu düşler içindeki insanların öykülerini anlattı. Tarih, siyasa ve zaman kavramının birlikte yaşandığı çok özellikli romanlar yazdı. Son dönem Osmanlı toplumunun sorunları ve aydınlarının durumu ile Cumhuriyet döneminin geçmişiyle ilişkisi, değişen değerler, toplumsal uyumsuzluklar romanlarının başlıca izlekleridir. Romanları, denebilir ki, ölümünden sonra gittikçe artan bir ilgiyle değerlendirilmektedir. Yazın ve tarih konularındaki incelemelerini topladığı *Edebiyat Üzerine Makaleler*'in (1969) yazın tarihimizde seçkin bir yeri vardır. *Abdullah Efendi'nin Rüyaları* (1943) ve *Yaz Yağmuru* (1955) adlı öykü kitapları, kitaplarına girmemiş öyküleriyle birlikte, *Hikâyeler* (1983) adıyla yayımlandı. Romanları: *Huzur* (1949), *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* (1962), *Sahnenin Dışındakiler* (1973), *Mahur Beste* (1975), *Aydaki Kadın* (1987).

Tosuner, Necati (1944). Kısa öykü türüne en sadık yazarlarımızdandır. Gerçek yaşamdan gözlenmiş verilerle, acılı duyarlıkları, ezikliklcri, bunalımlı iç dünyaları yansıtır. Kişilerinin bu zor dünyalarını son kertede yalın, duru, tutumlu bir dille, çoğun kısacık öykülerde vermekte büyük başarı gösterir. Şiirsel dile tutkusunu açıkça sezdirir. Sıradanmış gibi görünen öykülerinin usta işi ürünler olduğu belirtilmelidir. Öykü kitapları: *Özgürlük Masalı* (1965), *Çıkmazda* (1969), *Kambur* (1972), *Sisli* (1977), *Necati Tosuner Sokağı* (1983), *Çılgınsı* (1990). *Sancı.. Sancı..* (1977) adlı bir romanı vardır.

Uyar, Tomris (1941). Öykü yazınımızın en seçkin adlarından biridir. İlk kitabından bu yana yüksek bir düzeyi korumayı başardı. İç dünyalarını çözümlediği kadınlar öykülerinin başlıca kişileriydi. Hem etkili, usta işi, hem de tamamıyla kendine özgü bir öykü dünyası kurdu. Yıllar içinde öykü kişileri çeşitlilik kazanırken, dış dünyanın sorunlarıyla da daha içli dışlı oldu. Dil ve anlatım biçemi ve teknik becerisiyle, her kitabı ilgiyle karşılanan bir yazardır. Füsun Akatlı şu çarpıcı saptamayla söz ediyor ondan: "Öykü yazınımızda öyle

örnekler var ki, çağdaş dünya yazınının bir adım bile gerisinde değil. Bu sonucu kendilerine borçlu olduğumuz öykücülerin en önde gelenlerinden biri de, hiç kuşkusuz, Tomris Uyar." Tomris Uyar, günlük yaşamın ayrıntılarıyla iç içe geliştirdiği deneme biçimindeki gündökümleri ve yaptığı çevirilerle de ilgi topladı. Öykü kitapları: *İpek ve Bakır* (1971), *Ödeşmeler* (1973), *Dizboyu Papatyalar* (1975), *Yürekte Bukağı* (1979), *Yaz Düşleri Düş Kışları* (1981), *Gece Gezen Kızlar* (1983), *Yaza Yolculuk* (1986), *Sekizinci Günah* (1990). Gündökümleri: *Gündökümü/75* (1976), *Sesler Yüzler Sokaklar* (1981), *Günler rin Tortusu* (1985), *Yazılı Günler 1985-1988* (1990).

Yaşar Kemal (1922). Türk yazınının en büyük yazarlarından biri olduğunda hemen herkes birleşiyor. İlkgençlik yıllarında kırk çeşit işte çalıştı ve bu yıllarında Güney Anadolu (Çukurova) bölgesine ilişkin gözlemlerde bulundu. Bu gözlemleri sonradan bütün yapıtlarına yansıdı. "Cumhuriyet" gazetesinde yayımladığı röportajları büyük ilgi gördü. Röportajlarında kullandığı Çukurova gerçekliğini daha sonra öykülerine yansıttı. İlkin *Sarı Sıcak* (1952), sonra *Bütün Hikâyeler* (1969) adlı kitaplarında topladığı bu öykülerinde de çok başarılı oldu. Ama kuşkusuz, Yaşar Kemal bir romancıdır. *İnce Memed* (1955) ile başlayan ünü, yurt dışında en çok tanınan yazarımız olmaya dek varmıştır. Çukurova bölgesinde kapitalist üretimin egemenliğini adım adım kurmaya başladığı bir dönemin sorunları romanlarının başlıca çıkış noktasıdır. Köylüler, ağalar, eşkıyalar, yaşlılar, erkek ve kadınlar, gençler, yiğitler ve korkaklar, çocuklar, aşklar ve ayrılıklar, jandarma ve bürokratlar, dağlar ve ovalar, ırmaklar, gündüz ve gece... ve destansı bir yazın için akla gelebilecek her türlü yaşam gereci, Yaşar Kemal'in yazınsal gereçleridir. Az sayıdaki öyküsü de bu dünyadan kesitler getirir. Başlıca romanları: *Teneke* (1955), *Orta Direk* (1960), *Yer Demir Gök Bakır* (1963), *Ölmez Otu* (1969), *Demirciler Çarşısı Cinayeti* (1974), *Yusufcuk Yusuf* (1975), *Yılanı Öldürseler* (1976), *Al Gözüm Seyreyle Salih* (1976), *Deniz Küstü* (1978), *Kimsecik* (1980), *Kale Kapısı* (1985), *Kanın Sesi* (1991).

Yıldız, Bekir (1933). Konularını çocukluk yıllarını geçirdiği Urfa ve yöresinin yoksul insanlarının günlük yaşam kavgalarından aldığı öyküleriyle yankılar yaratan bir çıkış yaptı. Denebilir ki, öykülerinin oldukça sert bir yaşam gerçekliğinden kaynaklanışı, gördüğü ilginin başlıca nedenidir. Doğalcılığa varan gerçekçi tutumuyla ayrıntılardan arınmış yaşantıları oldukları gibi yansıtır. Öykü kitapları: *Reşo Ağa* (1966), *Kara Vagon* (1968), *Kaçakçı Şahan* (1971), *Sahipsizler* (1971), *Harran* (1972), *Beyaz Türkü* (1973), *Alman Ekmeği* (1974), *Dünyadan Bir Atlı Geçti* (1975), *İnsan Posası* (1976), *Demir Bebek* (1977), *Mahşerin İnsanları* (1982), *Bozkır Gelini* (1985). Romanları: *Türkler Almanya'da* (1966), *Halkalı Köle* (1980), *Aile Savaşları* (1984), Ve Zalim ve İnanmış ve Kerbela (1986), *Darbe* (1989).

Yücel, Tahsin (1933). İlk öykülerinde çocukluk yıllarını geçirdiği Güneydoğu Anadolu insanlarının yaşamından kesitler getirdi. Büyük bir dil özenini ilk öykülerinden bugüne dek titizlikle korudu. Arı Türkçeyle yazdı. Anlatım biçimi ve öyküleme tekniğini son yıllarında gittikçe yetkinleştirdiği görülüyor. Ruhsal çözümlemelere dayalı bir dünya yaratmakta oldukça başarılı oldu. Neden sonra, bir de çok ustaca kullandığı bir mizah dili oluşturdu. Fethi Naci, Tahsin Yücel'in son öyküleri için şu değerlendirmeyi yapıyor: "Tahsin Yücel'in betimlediği toplumsal çevreler, tam bir kokuşmuşluk içinde. Tahsin Yücel, bu betimlemeyi, hazır düşüncelere, hazır kalıplara dayanmadan yapıyor; eserinin etkileyiciliğinin başlıca nedenlerinden biri, bu; öbürü de usta bir yazar olması, imgelem gücünün zenginliğini de, humour'unu da çok başarılı bir biçimde kullanması." Yaptığı çok sayıda çeviriyle de saygınlık kazanan Tahsin Yücel, kuramsal çalışmalarıyla da, eleştiri yazınımızın en önde gelen adlarından biridir. Öykü kitapları: *Uçan Daireler* (1954), *Haney Yaşamalı* (1955), *Düşlerin Ölümü* (1958), *Dönüşüm* (1975), *Ben ve Öteki* (1983), *Aykırı Öyküler* (1989). Romanları: *Mutfak Çıkmazı* (1960), *Vatandaş* (1975), *Peygamberin Son Beş Günü* (1991). Deneme ve incelemeleri: *Yazın ve Yaşam* (1976), *Anlatı Yerlemleri* (1979), *Dil Devrimi ve Sonuçları* (1982), *Yazının Sınırları* (1982), *Yapısalcılık* (1982), *Eleştirinin ABC'si* (1991).

—"Kısa Biyografiler"in hazırlanmasında, derleyenin kendi değerlendirmeleri dışında, Füsun Akatlı'nın *Bir Pencereden* adlı incelemesi ile Behçet Necatigil'in *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü* ve Şükran Kurdakul'un *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*'nden yararlanılmıştır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 7

MEMDUH ŞEVKET ESENDAL (1883-1952)
Tutkunluk 11
Otlakçı 13
Gece Kuşu 16

ÖMER SEYFETTİN (1884-1920)
İlk Cinayet 21

AHMET HAMDİ TANPINAR (1901-1962)
Bir Tren Yolculuğu 24

SAİT FAİK (1906-1954)
Hişt, Hişt!.. 33
Barometre 35
Sivriada Geceleri 38
Havuz Başı 42

SABAHATTİN ALİ (1907-1948)
Uyku 46

ZİYA OSMAN SABA (1910-1957)
Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi 54

SALİM ŞENGİL (1913)
Alacakaranlıkta 59

ORHAN KEMAL (1914-1970)
İki Buçuk 62
Parkta 64

YAŞAR KEMAL (1922)
Hançer 68

VÜS'AT O. BENER (1922)
Havva 72
İlki 75

ZEYYAT SELİMOĞLU (1922)
Beton'un Dibi Beton 81

OKTAY AKBAL (1923)
İlgençlik Sevdaları 86
Bir Kediyi Öldürmek 89

NEZİHE MERİÇ (1925)
Gül Yaprağının Pembe Sesi 92
Sepetli Kadın 94

FAKİR BAYKURT (1929)
Yaran Dede'nin Taşları 96

ADALET AĞAOĞLU (1929)
Karanfilsiz 100

BİLGE KARASU (1930)
Zanzalak Ağacı 104

TARIK DURSUN K. (1931)
Suskunlar 108
Üçüncü Günü 110
M.Âkil Beyin Gökyüzü Serüveni 113

LEYLÂ ERBİL (1931)
Kutsal Aile 118
Hokkabazın Çağrısı 120

SEVİM BURAK (1931-1984)
Ölüm Saati 123

TAHSİN YÜCEL (1933)
Haney Yaşamalı 129

ORHAN DURU (1933)
Elvan Anahtarını Nasıl Düşürdü 133

BEKİR YILDIZ (1933)
Büyük Yas 136

ADNAN ÖZYALÇINER (1934)
Bodrumdaki Hazine 140

OĞUZ ATAY (1934-1979)
Unutulan 144

DEMİR ÖZLÜ (1935)
Sokakta 150

ERDAL ÖZ (1935)
Babamdı 153

FÜRUZAN (1935)
Taşralı 157

FERİT EDGÜ (1936)
Karanlıkta 162
Denizin Kıyısında 165

ONAT KUTLAR (1936)
Yunus 168

SEVGİ SOYSAL (1936-1976)
Cellat Fuchs Kent Halkına Nasıl Karıştı? 172

AYLA KUTLU (1938)
Ay ve Su 176

TOMRİS UYAR (1941)
Anlat Bana 182

NURSEL DURUEL (1941)
Geyikler, Annem ve Almanya 188

TEZER ÖZLÜ (1943-1986)
Motorcu İbrahim in Bahçeli Evleri 194

NECATİ TOSUNER (1944)
Cici-Kaka 197

İNCİ ARAL (1944)
Sultan 200

NAZLI ERAY (1945)
Yanımdaki Adam 205
Artık Hiç Üzülmeyin Sokağı 207

SELİM İLERİ (1949)
Annemin Sardunyaları 210

HULKİ AKTUNÇ (1949)
Patron 213
İsrafil Borusunu Çalıyor 217

NECATİ GÜNGÖR (1949)
Ölüm Uykusu 220

NEDİM GÜRSEL (1951)
Dönüş 227

MAHİR ÖZTAŞ
Gizli Ağlarında 231

FERİDE ÇİÇEKOĞLU (1951)
Kimini Şahin Tırmalar 236

KISA BİYOGRAFİLER 241

Yayımlayan: Anadolu Yayıncılık A.Ş.
Kapak Baskı: Ana Basın Sanayi A.Ş.
İç Baskı: Şefik Matbaası

TÜRK YAZININDAN SEÇİLMİŞ

KISA ÖYKÜLER

Memduh Şevket Esendal, Ömer Seyfettin, Ahmet Hamdi Tanpınar, Sait Faik, Sabahattin Ali, Ziya Osman Saba, Salim Şengil, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Vüs'at O. Bener, Zeyyat Selimoğlu, Oktay Akbal, Nezihe Meriç, Fakir Baykurt, Adalet Ağaoğlu, Bilge Karasu, Tarık Dursun K., Leylâ Erbil, Sevim Burak, Tahsin Yücel, Orhan Duru, Bekir Yıldız, Adnan Özyalçıner, Oğuz Atay, Demir Özlü, Erdal Öz, Füruzan, Ferit Edgü, Onat Kutlar, Sevgi Soysal, Ayla Kutlu, Tomris Uyar, Nursel Duruel, Tezer Özlü, Necati Tosuner, İnci Aral, Nazlı Eray, Selim İleri, Hulki Aktunç, Necati Güngör, Nedim Gürsel, Mahir Öztaş, Feride Çiçekoğlu.

adam 449

ADAM

ISBN 975-418-192-6